

EDEBÎ ESERLER SERİSİ

3

Türkçenin Karanlık Günleri

Doç. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu



İRFAN YAYINEVİ

4. BASKI

**türkçü
betik**

Toluhan

Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesinin 19.9.1975 tarih ve 660-10419 sayılı yazıları ile okullara tavsiye edilmiştir. Bu karar 29 Eylül 1975 tarihli ve 1856 sayılı M. E. Bakanlığı Tebliğler Dergisinde yayınlanmıştır.

Doc. Dr. Necmettin HACİEMİNOĞLU
İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

TÜRKÇENİN KARANLIK GÜNLERİ

İ R F A N Y A Y I N E V İ

Ordu Cad. Börekçi Ali Sok. No: 8
Bayezit — İSTANBUL
Tel : 27 70 55

İRFAN YAYINEVİ, Nu : 41
Edebî Eserler Serisi : 3

İRFAN MATBAASI
İstanbul -- 1977

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ	7
-----------------	---

I

GİRİŞ	13
Dil Hareketinin Kısa Tarihçesi	19
Dil Meselesinde Çeşitli Görüşler	24

II

TÜRKÇENİN KARANLIK GÜNLERİ	32
Türkçenin Feryadı	35
Sanatkâr ve Dil	39
Düşünür, Mütercim ve Dil	41
Edebiyatımızın Taş Yığınları	44
Tiyatro ve Dil	47
Türkçenin «Oluşumu» Masalı	50
İki Dilli Aydınlar	53
Türkçeye Kıyan İlim Adamları	55

III

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI VE UYDURMACILIK	60
Millî Eğitim Bakanlığının Dil Politikası	60
Okullarda Millî Kültür ve Millî Dil	64
Millî Eğitim Bakanlığı, Dil Kurumunun Şubesi midir?	69
Okullarda Uydurma Dil Faciası	71
Okullarda Türkçe Faciası «Tinsel-Tensel»	74
Millî Eğitim Bakanlığının Tercüme Faciası	77
Üniversitedeki Başarısızlıkta Dilin Payı	81
Bir Bu Eksikti	84

IV

DİL KURUMU VE UYDURMACILIK	88
Dil Kurumunun Hüviyeti	88

Öz Türkçeciler Dil Konusunda Irkçılık Yapmak- tadırlar	91
Türkçe Nasıl Budanıyor?	94
Dil Konusunda İşlenen Cinayet	97
Canlı Kelimelerin Yerine Ölü ve Uydurma «Sözcükler» Koyma Hastalığı	101
Bizden Söylemesi'	105
Türkçeyi Ataç Yıkmıştır	108
Atatürk'ten Sonra Dil Meselesi	110
Dil Bayramının Düşündürdüğü	112
Dil Bayramı Değil «Ulûfe» Dağıtımı	116

V

TRT VE UYDURMACILIK	120
Radyonun Dili Üzerine	120
Gene Radyonun Dili Üzerine	122
TRT Hangi Millete Hitap Ediyor	127

VI

UYDURMACILARIN HÜVİYETİ	131
-----------------------------------	-----

VII

UYDURMACILARIN ASIL MAKSADI	135
Yanlıştı Israr	139

VIII

BİR BAŞKA BELÂ DAHA	150
-------------------------------	-----

IX

UYDURMA KELİMELERİN HÜVİYETİ	154
--	-----

X

HAL ÇARELERİ	163
Sadeleşme Meselesi	163
Otorite Yokluğu	169
Akademi ve Dil Meselesi	172
Fransa'da Bir Dil Hâdisesi	175
Türkçenin İmlâ Meselesi	178
Alfabemizin Yetersizliği	185

Ö N S Ö Z

Türk milliyetçileri ülkemizin çözüm bekleyen bütün meseleleri üzerine dikkat ve titizlikle eğilirler. Onları diğer siyaset ve fikir adamlarından ayıran en belirgin özellik de budur. Meselâ materyalistler Türkiye'nin biricik derdinin iktisadî gerilik olduğunu söyler ve başka konular üzerinde düşünmeyi lüzumsuz görürler. Hele millî kültür ve manevî sahalara hiç önem vermezler. Biz ise, tam tersine, ülkemizin ve milletimizin her derdini, her meselesini, önce kendi aralarında bir önem sırasına koyduktan sonra, aynı ciddiyetle teker teker ele alırız. Bizim gözümüzde bir Ortak Pazar, bir petrol veya dış ticaret konusu kadar, bir Kıbrıs, bir Kerkük dâvâsı, bir millî kültür meselesi, bir dil konusu da önemlidir, hayatidir. Daha canlı bir misal ile anlatmak gerekirse, şöyle diyebiliriz :

Hayatta paradan ve maddeden başka bir kıymete inanmayan insanların bir kadında arayacakları vasıflar güzellik ve zenginliktir. Fakat bizim gibi mânâyâ daha çok önem verenlerin bir hanımda arayacakları vasıflar ise güzellikten de, zenginlikten de önce ahlâk ve namustur. Onun ruh zenginliği ile ahlâk güzelliğidir. Tabîî cemiyet hayatında da durum böyledir. Bu sebeple, Türkiyemizin uçurumun kenarından döndüğü şu günlerde bile bütün meselelerine ayrı ayrı değer vermekteyiz. İşte dil konusu da böyle önemli noktalardan biridir. Türk milliyetçilerinin bu mesele üzerinde aynı görüşü paylaşmaları gerekmektedir. Hem yanlış bilgiler ve değerlendirmeler, hem de hatalı davranışlar artık sona ermelidir.

Türkiye’de dilimizin yabancı unsurlardan arınarak kendi benliğine dönmesi için başlatılan sadeleşme hareketinin öncüleri Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin gibi Türk milliyetçileridir. Bunların hareketi, İstanbul’da dar bir aydın çevresinin meydana getirdiği ve milletimizin anlamadığı Osmanlı yazı diline karşı idi. Bahis konusu bu Osmanlı yazı dili, gerçekten lüzumsuz yabancı kelimeler ve gramer şekilleri ihtiva etmekteydi. Pek çok mefhum ve eşyanın Türkçe asıllı isimleri bulunduğu halde, bazı Osmanlı aydınları onların Arapça ve Farsçalarını kullanmaktaydı. Böylece, halkın konuştuğu canlı ve tabii Türkçe ile aydınların yazdığı sun’i Osmanlıca arasında derin bir uçurum teşekkül etmişti. Onun için Türk milliyetçileri bu duruma itiraz ettiler. Dilimizde yaşamakta olan Türkçe kelimeler varken, bunların Arapça ve Farsçalarını kullanmayalım dediler. Milliyetçiler doğru söylüyorlardı. Haklıydılar. Bu sebeple onların görüşleri bütün aydınlarca ilgi ile karşılandı. Ve çok kısa bir zaman sonra, Türkçe normal ve tabii gelişme çizgisi doğrultusundaki yatağına kavuştu. Hiç bir resmî ve siyasi zorlama olmadan, yazı dilimiz sadeleşti, durulaştı ve arındı. Ömer Seyfettin’den Reşat Nuri’ye, Mehmet Emin Yurdakul’dan Yahya Kemal ve Faruk Nafiz’e kadar bütün sanatkârlar, 13. asırdaki Yunus Emre’nin güzel Türkçesi ile yazmaya başladılar. Dilimiz bu sadelik ve duruluk çizgisine geldiği zaman, daha Cumhuriyet ilân edilmemişti. Nitekim güzel ve sade Türkçe’nin âbidesi sayılan Çalkıuşu 1922’de yayınlanmıştır.

Görülüyor ki Türk dilinin sadeleşmesi meselesi bundan yarım asır önce kendiliğinden gerçekleşmiştir. 1932 yılında Atatürk’ün giriştiği teşebbüs ise, bir sadeleştirme hareketi değildir. Resmî dil ve hukuk terimlerinin Türkçeleştirilmesi ile, Türk dilinin ilmî bakımdan incelenmesi dâvâsıdır. Fakat O’nun ölümünden sonra bu konu hem

asıl gayesinden uzaklaştırılmış, hem de tamamiyle kasıtlı ellere geçmiştir.

İşte biz dil meselesini bugünkü perişanlığı içinde ele alacağız.

Türk dilinin sadeleşmesi hareketinin asıl gayesinden saptırılarak tam bir kültür ihtilâli şekline dönüşmesi 1960 yılından itibaren başlamıştır. Tesir sahası çok geniş devlet organlarının ve kuruluşlarının böyle bir kültür yıkımına öncülük etmeleri de Türkçe'nin çöküşünü büsbütün hızlandırmıştır. Eğer Türk milliyetçileri bu yıkılışın karşısına dikilmezlerse, en geç bir nesil sonra, Türkiye'de Türk dili ile yazılmış ilim, fikir ve sanat eserine rastlamak mümkün olmayacaktır.

Türkçe'yi kimler bu hale getirmek istiyorlar? Gayeleri nedir?

Biraz dikkatlice bakılırsa görülür ki Türkiye'de öz Türkçecilik akımının öncüsü, savunucu ve teşvikçileri büyük ölçüde, millî kültürümüze, tarihimize ve Türk milliyetçiliğine düşman kimselerdir. Bütün aşırı solcu yazarlar, bütün aşırı solcu gazete ve dergiler uydurma dilin yayılması için canla başla çalışmaktadırlar. Bir kolhoz çiftliğini andıran TRT ise, Türk milletiyle alay edercesine, uydurmacılığın panayırı halindedir. Sadece bu örneklerle bakmak, öz Türkçeciliğin arkasındaki sinsî maksadı anlamaya yeter. Bu hain maksadı bir kere daha açıkça belirtelim :

1 — Bugün Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki 40 milyon Türk'ün konuştuğu Türkçe, bu vatanda 1075'de kurulan Türk devletinin ve onun yarattığı kültürün potasında oluşan Oğuz Türkçesi'dir. Bu bakımdan, nesilleri en az dokuz asırlık bir maziye bağlayan yegâne köprü, halen konuştuğumuz bu dildir. Biz Dede Korkut hikâyelerini, Yunus ilâhîlerini, Ahmet Yesevî'nin hikmetlerini ancak bu dilin aracılığı ile okuyabilmekteyiz. Aşıkpaşaoğlu tarihinden Kerem ile Aslı hikâyelerine, Mevlidden Yah-

ya Kemal'in şiirlerine ve Ziya Gökalp'in makalelerine kadar her çeşit edebiyat ve kültür eserleri bu dil ile yazılmıştır. O halde bu dokuz asırlık dili bırakır da, onun yerine birtakım kasıtlı kimselerin yalan-yanlış uydurduğu dili alırsak, her şeyden önce millî tarihimize aramızdaki köprüyü yıkmış oluruz. Kendi klasiklerimizi okuyamaz, anlayamaz hale geliriz. Yetişen nesiller, ancak yirmi yıl öncesine ait kitapları okuyabilen köksüz insanlar derekesine düşerler.

2 — Bizim konuştuğumuz bu dokuz asırlık Türkçe yalnız Türkiye Türklerinin dili değildir. İran, Kafkasya, Kerkük, Kıbrıs ve bütün Balkan memleketlerindeki soydaşlarımız da halen aynı Türkçeyi kullanmaktadırlar. Eğer biz otuz yıl önce başlatılan uydurmacılık akımına kapılır da yeni bir yazı dili teşkil etmeye kalkışırsak, en yakın komşumuz ve ırkdaşlarımız olan diğer Oğuz Türkleri ile aramızdaki dil bağı kopar. Bir nesil sonra onlarla anlaşamayız. Onlara yabancılaşırız. Ayrıca, bizim konuştuğumuz Türkçe ile Türkistan'daki soydaşlarımızın dili de yüzde doksan nisbetinde birbirinin benzeridir, aynıdır. Bizim uydurmacılığa sapmamız, uzak diyarlardaki ırkdaşlarımızla da irtibatımızın kesilmesine sebep olur. Böylece, bir nesil sonra, Türkiye'de ayrı bir dil teşekkül eder. Ve biz 120 milyonluk dünya Türklüğünden tamamıyla kopmuş, ayrılmış sayılırız. Onlardan farklı, onlarla soy birliğimiz yokmuş gibi oluruz. Meselâ bizim yeni nesil "seviye, mesele, mektep, müddet, müellif" kelimelerini kullanmıyor. Halbuki bu sözler bizi hem dokuz asırlık atalarımıza hem de Türkiye dışındaki soydaşlarımıza bağlamaktaydı. Çünkü bu kelimeleri onlar kulalıyordu. Bir Kerküklü'ye rastlasanız ve ona "yurt sorunlarını bir düzeye değin çözümledik" deseniz, o sizi anlamaz. Çünkü "sorun" ve "düzey" bizim uydurmacıların piyasaya sürdükleri yanlış ve cansız kelimelerdir. Esasen bir kelime dilde

‘aile’ teşkil eder. Bu “aile” hem manâ, hem de şekil yönünden kelimelerin dilde kök salmasını sağlar. Meselâ: ‘Ben hayatımda bu derece seviyesiz bir münakaşa dinlemedim.’ yerine “düzeysiz bir tartışma” diyebilir misiniz? “Gene hiç yoktan mesele çıkarma” yerine “sorun çıkarma” demek mümkün müdür?

3 — Uydurmacılığa öncülük eden kimselerin diğer bir sinsi maksadı da, Türkçeyi fakir, cılız ve insanların düşündüklerini ifade edemeyn iptidai bir dil haline getirmektir. Bu nasıl olur? Dilde yaşayan bütün kelimeleri “Bu yabancı asıllıdır” bahanesi ile atmak suretiyle olur. Atılan bu canlı kelimelerin yerine hemen yenileri bulunamayacağına göre, Türkçe gittikçe fakirleşecektir. O zaman da sınırlarımızda fırsat kollayan Avrupa kültürünün kelimeleri Türk dilini istilâ etmeye başlayacaktır. Nitekim başlamıştır.

İşte bu acı gerçeklerin ışığında bir kere daha diyoruz ki :

Türk milliyetçileri dilde uydurmacılık, öz Türkçecilik ve arı dilcilik gibi akımların tamamıyla karşısındadır. Bu dâvâ, millî duygularla ve ciddi bir şekilde Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin tarafından tâ 1908’de ele alınarak halledilmişti.

Ne var ki, bütün bu hakikatleri kimseye anlatmak mümkün olmamıştır. Son yirmi yıldan beri dil konusunda yüzlerce makale yazılmıştır. Yalnız milliyetçiler değil, akıl, vicdan ve zevk sahibi her kalem erbabı Türkçenin haince yıkılışına karşı çıkmaya çalışmıştır. Resmi makamlar, söz ve yetki sahipleri bazan vazifeye, bazan da insafa ve imdada çağrılmıştır. Ama, ne hazindir ki, bu feryatların hiç biri kâr etmemiştir.

Biz de, tam on yıldır bu konuda savaşılmaktayız. Türkçeyi yıkılmaktan, bozulup fakirleşmekten kurtarmak için diğer meslek ve ülkü arkadaşlarımızla beraber çalış-

şıyoruz. Tehlikeyi herkese haber veriyor, hal çarelerini gösteriyoruz. Fakat görüyoruz ki, netice hiç değişmiyor. Yirmi yıl, on beş yıl veya beş yıl önceki durum aynen devam ediyor. Bu sebeple de dil konusunda yazılan makaleler, yapılan şikâyetler ve teklifler haklılık ve doğruluktan hiç bir şey kaybetmemiş oluyor. Zira Türkçeyi yıkan şahıs ve kurumlarla bunlara alkış tutan yahut seyirci kalanlar hep aynı yerde durmaktadırlar.

İşte bunun için, biz de dil meseleleri hakkında düşündüklerimizi çeşitli makaleler halinde bir araya toplamak lüzumunu duyduk. Onlara günün şartlarına göre yenilerini de ekledik. Böylece bu kitap meydana geldi.

Kitapta, önce, dil müstakil bir konu olarak ele alınmıştır. Sonra bizdeki sadeleşme hareketinin kısaca tarihçesi yapılmıştır. Bunu takiben Türkçenin içinde kıvrandığı perişanlık dile getirilmiştir. Ondan sonra da, dilimizi yıkan üç sorumsuz kurum ve organın —Millî Eğitim Bakanlığı, Dil Kurum, TRT— tutum ve davranışları tenkit edilmiştir. Gönül istiyor ki, dil konusundaki şikâyetler kısa zamanda dinlensin ve bu kitapta öne sürülen fikirler değerini kaybetsin.

Doç. Dr. Necmettin HACİEMİNOĞLU
Fatih, Haziran 1972

I

G İ R İ Ő

Eski Yunan filozofları «insan konuşan hayvandır» demişlerdi. Bu söz «dil»i, yani konuşabilme kabiliyetini «insan» olmanın yegâne şartı haline getirmektedir. Böylece «insan»da gördüğümüz diğer bütün hususiyetler ikinci plâna itilmiş oluyor. Bugünkü felsefî antropoloji de «insan»ı öteki varlıklardan ayıran hususiyetleri sayarken «dil»i ilk sıraya koymaktadır. Zira, «dil» yani «konuşma hassası» yok ise, «insan» da yoktur. Önce «dil», sonra «insan» ve ondan sonra da insan nevinin kâinata hâkim olmasını sağlayan zihnî, ruhî ve hissi tezahürler vardır.

Canlının «insan» seviyesine yükselmesinin biricik şartı olan «dil»in diğer mühim bir hususiyeti de, insanla beraber fakat onun dışında, onun üstünde, «kendiliğinden» ve «tabîî şekilde» meydana gelmiş olmasıdır. Yani «dil», insanlar tarafından «tedvin» veya «terkip» edilmemiştir. O, insan zekâsının bir «eseri» değildir. Onun için dil de en az insan kadar «eski», en az insan kadar «canlı»dır. Ve insanın emrinde değildir. Kendi hususî kanunlarına göre gelişir. Ama aynı zamanda insandan ayrılamaz. Ayrı düşünülemez. Eski deyişle söylersek, «dil ile insan, birbirinin lâzım-ı gayr-ı müfarkıdır.»

Psikologlar «düşünme» için «insanın kendi kendisi ile sessiz konuşmasıdır» derler. Yahut da «konuşmak insanın sesli düşüncesidir» denir. Gerçekten de insan zihninin ve ruhunun bütün verimi «dil» ile «dil» sayesinde

ortaya çıkar. Başka türlü söylemek istersek, «dil olarak, dil şeklinde» ortaya çıkar. Bu itibarla her şeyi «dile getiren» dildir. Çünkü «dil düşüncenin âletidir.» Çünkü «dil düşüncenin anasıdır.» Çünkü «dil düşüncenin evidir.» Hatta «dil düşüncenin kendisidir.» Hasılı, dil her türlü zihnî ve ruhî tezahürlerin kelimeler halinde billûrlaşmasıdır.

Dil, ilmin ve kültürün de temelini teşkil eder. İnsanın bilgi, kültür ve düşünme kaabiliyetinin hududu, bildiği kelimelerin miktarı ile çizilmiştir. Yazma, konuşma, anlama ve her türlü yaratma kaabiliyeti için de aynı ölçüyü kullanabiliriz. Çünkü her şey, ilim, kültür, düşünce ve duygu dilin «kelime» ve «mefhum»larında billûrlaşmıştır, kalıplar halinde donmuştur. Onlarla ifade edilir, onlarla canlanır ve yayılır. Bir insanın kelime ve mefhum bilgisi sıfıra indirildiği zaman, onda artık hiç bir zihnî faaliyet görülmez. Hayvanî hayat başlar. Aksine, kelime ve mefhum hazinesi zengin kimse, çok bilen, çabuk kavrayan, geniş ve derin düşünen kimsedir.

Kültür ve medeniyet tarihi incelendiği zaman görülür ki, bütün büyük medeniyetler, bütün kuvvetli kültürler zengin ve işlenmiş dillerin eseridir. İslâm medeniyeti, Osmanlı medeniyeti, Roma medeniyeti, Avrupa medeniyeti gibi. Bugün de dili zengin millet, medenî millettir, ileri millettir. İlin, fikir, sanat ve kültür ufuklarına bayrak açmış millettir. Eğer, unutulmuş eski ve köklü bir kültürün mirasçısı delilse, bugün dili fakir milletin kendisi de geridir.

Ancak burada bahsedilen dil, bir millete asırların miras bıraktığı millî kültürü omuzlarında taşımakta olan dildir. Milletin topyekûn benimsediği, sevdiği ve anladığı yazı dilidir. Böyle bir dilin ise «saf» olmak yahut «öz» olmak gibi imkânsız hususiyetleri yoktur.

Milletler için verilen hüküm sanat ve fikir adamları için de muteberdir. Böylece, büyük sanatkârlar, dilini en

iyi bilen sanatkârdır. En çok kelime ve mefhum bilen sanatkârdır. Nitekim dünya edebiyatının dört büyük zirvesi Shakespeare, Hugo, Goethe ve Dostoyevski, eserlerinde çeşit itibarı ile en çok kelime kullanan yazarlardır. Bu demektir ki, onlar millî dil hazinelerinin içine dalmışlardır. Her mefhumun, her nüansın dilde hangi kelime ile ifade edildiğini iyi bilmektedirler. Hattâ bir Fransız tenkitçisinin güzel bir sözü vardır :

— Victor Hugo doğduğu zaman muhakkak ki, Larousse'u ezbere biliyordu.

«Millet» olabilmehin ilk şartı, fertlerin ortak bir millî dile sahip olmalarıdır. Nitekim, «millet» mefhumu târif edilirken ortaya çıkan çeşitli görüşlerin hepsinde «dil birliği» ilk temel unsur olarak daima başta gelmektedir. «Millet»in nasıl teşekkül ettiğini araştıran her filozof veya düşünür, vardığı neticeyi formül haline koyarken, söze mutlaka «aynı dili konuşan...» diye başlamaktadır. Çünkü fertlerin «millet» halinde bir araya gelmeleri için lüzumlu olan bütün unsurlar «millî dil»in içindedir: «Tarih birliği», «duygu birliği», «gaye birliği» ve «ruh birliği». Bu sebeptendir ki, bir milletin tarih içinde devam etmesi, gelişmesi ve yaşayabilmesi, dilinin varlığını, bütünlüğünü ve canlılığını korumasına bağlıdır. Zira, bütün millî tarih, millî töre, millî gelenek «dil»in içindedir. Millî kültür, millî felsefe ve millî edebiyat dilin «kelime», «mefhum» ve «deyim»lerinde «donmuş», «billûrlaşmış»tır. Milletin hayat görüşü, milletin, tabiatı ve hâdiseleri tefsiri, «mâ-nâlandırış»ı dilin içinde saklıdır. Zekâsının keskinliği, ruhunun derinliği ve duygusunun inceliği dildeki ata-sözlerinin, öz deyişlerin ve ifade nüanslarının varlığında görülür. Onun içindir ki «millet» ancak «dil»i ile, «dil»i sayesinde vardır; «dil»i olduğu için vardır. «Dil»in çökmesi, milletin dağılması, kaybolması demektir. Milleti tek vücut olarak ayakta tutan iskelet dildir. Dil, nesilleri bir-

birine bağlayan ve devamlılığı sağlayan, ucu tarihin derinliklerinde bir zincirdir. Ve dildeki her kelime bu zincirin bir halkasıdır. Dilden atılan her kelime, zincirden kopan halka gibi, nesillerin millî tarihleri ile irtibatlarının kopmasına sebep olur. Dilin varlığı, millet bütünlüğünün geleceği için yegâne teminattır. Dil yaşadığı müddetçe millet ayaktadır. Türklüğün can düşmanları bunun için millî dilimizi yıkmaya çalışmaktadırlar.

İlim, düşünce, sanat ve kültür mirası olarak atalarımız bize ne bırakmışlarsa, bunların hepsi millî dilin «omuzlarında»dır. Bizden öncekiler neler biliyorlardı? Neler duyuyorlardı? Nasıl düşünüyorlardı? Hayatı, hâdisele ri nasıl yorumluyorlardı? Bütün bunlar dilin kelimelerinde saklıdır. Kelimeler, ses alma cihazları gibi, geçmişe ait her şeyi bünyelerinde taşımaktadırlar. Öyle ise onları «çalma»yı, «dinleme»yi ve «anlama»yı iyi bilmeliyiz. Bilemezsek, biz kendi kendimizden kopmuşuz demektir. İşte bunun içindir ki, yaşamakta olan canlı kelimeler dilden atılamaz. Süleymaniye'nin duvarından bir taş parçasını çekip atamayacağımız gibi. Bir Rodin heykelini hoyrat çekiç darbeleri ile yontamayacağımız gibi. Billûr bir avizeyi kendi zevkimize göre «tırış edemeyeceğimiz» gibi.

Dilden hiç kelime atılmaz mı? Atılır. Artık «ses» vermeyen, «çalınmayan» «eskimiş» plak nasıl atılırsa, kelime de o hale gelince atılır. Mânâsı, başka «kelime»ye geçtikten sonra atılır. Aksi takdirde, atılan her söz millî hazine den kaybolan bir cevherdir. Sultan Ahmet'ten kopmuş bir çinidir. Millî kültür âbidesinin altından çekilen bir mermer sütundur.

Dildeki her söz, genç nesli ilmin, düşüncenin ve sanatın zirvesine çıkaracak merdivenin bir basamağıdır. Eksilen her basamak, gençlerin tırmanma imkânlarını güçleştirecektir... Dildeki her kelime, yapı taşı gibidir. Büyük, muhteşem binalar yapmak istiyorsak, tuğlamız, ya-

pı taşımız çok olmalıdır. Malzememiz az ise, büyük sanat âbideleri değil, ancak kulübeler yapabiliriz. Oysa ki, bizim muhteşem âbidelere ihtiyacımız vardır. Saraylara ihtiyacımız vardır. İlim, sanat ve edebiyat saraylarına.

Dildeki her kelime, evimizi, yolumuzu, hayatımızı aydınlatan «ampul»dür. Avizemizde ne kadar çok «ampul» var ise, yolumuz, evimiz ve hayatımız o derece aydınlıktır. Onun için bu ampulleri titizlikle korumalıyız. Yerine daha «parlak» bir kelime bulmadan, hiç bir söz dilden atılamaz. Parlak, yeni, canlı bir kelime atılarak, yerine «ışık-sız süs ampulleri» yani «uydurma kelimeler» konulamaz.

Yetişmekte olan nesile millî dili öğretmek vazifesi okullara düşer. Bu, okulun başlıca mühim vazifelerinden biridir. Okul bu işi bir plan ve programa göre yapar. Millî kültür hazinesinin kelimelerini ilkokul, ortaokul ve lise kademelerine taksim eder. Sonra bunları çeşitli kültür derslerine ait kitaplara serpiştirir. Böylece, çocuk, her yıl, bir önceki yıl öğrendiği kelimelerin üzerine yenilerini ilâve eder. Fakat kelimeler öylesine «yedirilerek» öğretilmelidir ki, gençler bunları hayatları boyunca unutmasınlar. Çünkü bu millî dildir.

Millet varlığını ayakta tutan ve millî bütünlüğü temin eden başlıca unsur ana dildir. Çünkü milleti meydana getiren fertlerin ayrılmaz bir birlik halinde yaşamaları, birbirlerini tanımalarına, anlamalarına ve sevmelerine bağlıdır. Millet bütünlüğünün gittikçe artan bir sağlamlık kazanması da nesillerin ve fertlerin birbirlerini «tamamlamaları» ile mümkündür. Bu da, millete ait manevî servetlerin, dil yolu ile, nesilden nesile ziyan edilmeden aktarılmasına bağlıdır. Böylece, her yeni nesil, önce, atalarından miras kalan sanat ve düşünce yadigârlarını tanır, sonra da o anıtlar üzerine kendi payına düşen «yapı taşları»nı koyar. Ancak bu sayededir ki, millet hayatı,

hiç bir kesintiye uğramadan, tarih içinde devam edip gider. İşte bütün bunları sağlayan millî dildir.

Nitekim, tarih göstermiştir ki, bir milletin kurmuş olduğu devlet yıkılabilir, oturduğu vatan elinden alınabilir, fakat, eğer dili yaşıyorsa, o millet dağılmamıştır, kaybolmamıştır, ayaktaadır. Zira dil, fertlerin, «millî şuuru», «millî hâfızası»dır. Hâfızasını ve şuurunu kaybetmiş bir insan, evinde, çocuklarının arasında da olsa, mânen ölmüş demektir. Aksine, hâfızası ve şuuru yerinde bir insan, evinden, vatanından uzaklarda, çok uzaklarda olsa bile, yaşıyor demektir. Ferdi yaşatan şuuru olduğu gibi, milleti ayakta tutan da, millî şuur demek olan millî dildir. Onun için, millet bütünlüğü üzerine titreyenler, millî dil üzerine de titrerler. Millî bütünlüğünü parçalamak isteyen iç ve dış düşmanlar ise, önce dili yıkmaya kalkışır, dili parçalamaya çalışırlar. Bu mesele, Türk milleti için çok mühimdir. Çünkü, yeryüzünün dört kıtasında devletler kurmuş, fethettiği toprakları «vatan» yapmış olan milletimiz, bu ülkelerin her birinde bir kısım evlâdını da bırakmıştır. Böylece, çeşitli ülkelerde Türk milletinden bir parça yaşamaktadır. Aynı vatanlarda ve yabancı boyunduruğu altında yaşamak bahtsızlığına uğrayan ırkdaşlarımızla bizim aramızdaki en kuvvetli bağ, dilimizdir. Biz Türkiye Türkleri ile diğer Türkler, aynı ırkın evlâtları, aynı tarihin çocukları, aynı düşünce ve ülkünün insanlarıyız. Ve aynı dili konuşuruz. Fakat, bu vatanın dışında kalmış olanlara, emperyalist devletler binbir çeşit baskı yapmaktadırlar. Bu baskı, onlara, bilhassa millî dillerini, Türkçeyi, unutturmak gayesini gütmektedir. Irkdaşlarımız ise, her zaman olduğu gibi bütün bu baskılara mukavemet etmektedirler. Çünkü düşmanlarının niyetlerini çok iyi biliyorlar. Çünkü, dillerini kaybederlerse her şeylerini kaybedeceklerinin farkındadırlar.

İşte bu yüzdendir ki, Türkiye Türklüğünün dilini yık-

mak isteyenler, bilerek veya bilmeyerek, yabancı emellere hizmet etmektedirler. Yeryüzündeki bütün Türklerin konuştuğu ve anladığı bir dili yıkıp, yerine ne idüğü belirsiz kimselerin uydurdukları «sun'î dili» koymaya kalkışanları başka türlü vasıflandırmak mümkün değildir. Eski Türkçede bulunup da, bugün unutulmuş olan kelimeleri diriltmeye çalışan samimî Türkçüler —imkânsızın peşinde koştuklarını belirtmekle beraber— bir dereceye kadar mazur görüyoruz. Fakat, Türk milletinin asırlardan beri işlediği ve bugünkü olgun hale getirdiği Türkçeyi yıkmak isteyenleri millî vicdan affetmeyecektir. Çünkü bu hareket, şu veya bu yabancı kelimeye değil, aslında millî bütünlüğe indirilmek istenen bir darbedir. Türk milletinin tarihini ancak elli yıl içinde arayanların, millî tarihimize vurmak istedikleri bir «tekme»dir. Türk milletini 36 milyondan ibaretmiş gibi göstermek isteyenlerin ve öyle olmasını temenni eden bedbahtların millî kültürümüze saldağı hoyrat bir çekiştir.

Türk milletinin bütünlüğüne kasteden bu kirli eller elbette kırılacaktır.

DİL HAREKETİNİN KISA TARİHÇESİ Bilindiği gibi, günümüze kadar sürüp gelmiş olan «Türkçenin yabancı dillerin akınına karşı benliğini koruması meselesi» Türklerin Müslüman olup İslâm medeniyeti çerçevesi içine girdikleri 10. yüzyılda ortaya çıkar. Çünkü, Kur'an-ı Kerim dili olduğu için, birçok dinî ve İslâmî kavramlarla beraber sayısız Arapça sözlerin de, âdeta kitle halinde, bu yüzyıldan itibaren Türkçeye girdiği görülür. Önceleri sadece dinî konulara ve İslâmî kavramlara inhisar eden bir çeşit terim mahiyetindeki bu Arapça kelime kadrosu, gittikçe hudutlarını genişletmiş ve başka sahalarda da yayılmıştır. Böylece, bir yandan din yoluyla Arapça sözler, diğer yandan, aynı medeniyet

çevresine dahil bulunduğumuz İran'la yapılan sıkı temaslar sonucunda da, edebiyat yoluyla, Farsça sözler Türk diline girmeye başlamıştır. Ve kısa bir zaman sonra bu akımlar Türkçenin benliğini tehdit eder duruma gelmiştir.

Nitekim çeşitli tarihî sebep ve zaruretlerle, Anadolu Selçuklu hükümdarları on ikinci yüzyıldan itibaren Farsçayı da Türk saraylarında resmî devlet dili gibi kullanmışlardır. On altıncı yüzyılda büyük Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim de Çaldıran zaferinden sonra birçok İran şairini beraberinde İstanbul'a getirerek sarayında himaye etmiştir.

Fakat daha on birinci yüzyıldan itibaren zamanın şuurulu Türk aydınları ana dilimizi tehdit eden böyle bir yabancı dil akımına karşı ciddi ve şiddetli tepkiler gösterirler.

İlk olarak Kaşgarlı Mahmut 1072 yılında yazdığı Divanü Lûgati't-Türk adlı büyük eseri ile Türk dilinin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu, on beşinci yüzyılda da Ali Şîr Nevâyî Muhakemetü'l-Lûgateyn adlı eseri ile Türkçenin Farsçadan daha güzel ve zengin bir dil olduğunu iddia ederek, bunu isbata çalışırlar. Her iki müellif de iddialarını sadece dil sahasına inhisar ettirmekle yetinmeyip, aynı zamanda Türklerin üstün ve ileri bir millet olduklarını da belirtmek suretiyle, bin yıl sonra Atatürk'ün «Ne mutlu Türküm diyene!» «Bir Türk dünyaya bedel!» «Yüksel Türk, senin için yüksekliğin hududu yoktur!» sözleri ile ifade ettiği Türk milliyetçiliği ülküsünün de öncüsü olurlar.

Kaşgarlı'nın çalışmalarını başlangıç, Nevâyî'nin çalışmalarını da bir dönüm noktası olarak kabul edebiliriz. Bu iki önemli nokta arasında kalan Fahrettin Mübarek Şah ile Âşık Paşa gibi Türkçü yazarların on üçüncü yüzyıldaki samimî fakat kısa nefesli çalışmalarını da bu arada saymak gerekir.

Milliyetçi aydınların gösterdikleri bu tepkiye paralel olarak, Karamanoğlu Mehmet Bey de 1277 yılında buyurduğu bir fermanla zamanın «Acemperest» Selçuk hükümdarlarına güzel ve yerinde bir milliyetçilik dersi verir. Mehmet Bey 1277 tarihli bu meşhur fermanında «Bundan böyle sarayda, divanda ve her yerde Türkçeden başka bir dil ile konuşulmasının yasak olduğunu» bildirmektedir.

Bütün bunlar dil ve kültür alanında gelişen ilk milliyetçilik hareketinin, tesirleri dört yüzyıl devam eden en uzun nefesli hamlesidir. Yazık ki, başta dil konusu olmak üzere, çeşitli sahalarda süregelmekte olan bu Türkçülük hareketi on beşinci yüzyılın sonlarında Aydınlı Vîsali'nin, on altıncı yüzyılda da Tatavlı Mahremî ile Edirneli Nazmî'nin temsil ettikleri ve dar bir çevreye münhasır kalan «Türki-i basit» (sade Türkçe) akımından sonra, üç yüz yıl, hemen hemen tamamıyla durur.

Böylece, on altıncı yüzyılın sonlarından on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısına gelinceye kadarki zaman içinde Türkçeye giren yabancı unsurların miktar, nisbet ve çeşidi zirveye yükselir. Bu devirde ilim dili Arapça, edebiyat dili Farsçadır. Resmî dil ise anlaşılması imkânsız sun'î bir esperantoyu andırır. Türk yazı dilini Arapça ile Farsçanın yalnız kelimeleri değil, ifade tarzları, terkipleri, deyimleri ve gramer şekilleri de bir ayrı otu gibi istilâ etmiştir. Yazıya Türk selikası hâkim değildir.

Bu durumu galiba biraz da tabîî karşılamak icabedecektir. Zira «Cihan bir hükümdar için küçüktür» diyen Yavuz'ların, imparatorlara «leşker-i deryâ-hurûşumla sefere çıkıp, ruy-ı zeminden kaydını silmeyi mukarrer kıldım.» şeklinde mektuplar yazabilen Kanunî'lerin idare ettiği bir devlette dil milliyetçiliği yapmaya pek de ihtiyaç duyulmamıştır, duyulamazdı. Ancak, şu gerçeği de belirtelim ki, Türkçenin tabiatına aykırı olan bu yapmacık yazı dili

daima dar bir çevreye münhasır kalmıştır. Büyük halk ve aydın kitlesi gerek yazısında, gerekse konuşmasında tam bir şuurla ana dilini korumuş ve yaşatmıştır.

Mahdut ve belirli bir aydın zümresine inhisar etmekle beraber, yazı dili Türkçesinin bu acaip durumu on dokuzuncu yüzyılda memleketin belli başlı aydınlarını dil konusunda düşünce ve harekete sevk etmiştir. Çünkü cemiyetin bünyesi içtimâî, siyasî ve kültürel değişikliklere gebedir. Roman, tiyatro, dergi, gazete gibi edebî türler ve vasıtalar yurda girmeye başlamıştır. Eskiden küçük bir okur-yazar topluluğuna hitap eden aydınlar, şimdi yeni edebî vasıtalarla halka da «bir şeyler söylemek» lüzumunu duymaktadırlar. Büyük millet varlığının «olup-bitenlerden» haberdar edilmesini istemektedirler.

Şüphesiz biraz da bu içtimâî sebeplerin tesiri ile Tanzimat nesli dediğimiz aydınlar-zümresi dil meselesi üzerine dikkatle eğilmek ihtiyacını duydukları zaman Türkçenin içinde bulunduğu durum şu idi :

1 — Arapça ilim dili, Farsça edebiyat dili olarak itibarlarını muhafaza ediyorlardı.

2 — Edebî yazı dili Gökalp'ın deyışı ile «üç dilden meydana gelmiş bir esperanto»ya benziyordu. Arapça - Farsça sözlerin miktarı Türkçeye nisbetle çok daha fazla idi. İfade tarzı ve cümle yapısı da Türkçe cümle kuruluşuna uymuyordu.

3 — Yazı dili ile konuşma dili arasında, hem kelime hazinesi, hem de ifade şekli bakımından derin bir uçurum vardı: Konuşma dili temiz bir Türkçe, yazı dili ise yabancı unsurlarla dolu, zevksiz ve anlaşılmasız bir Osmanlıca idi.

4 — Okullarda Türkçe dersleri okutulmayıp, bunun yerine çocuklara Arapça ve Farsça ile bu dillerin gramer kaideleri öğretiliyordu.

5 — Temiz Türkçe küçümsenir, ciddî ve önemli ko-

nulara ait yazışmalar mutlaka Arapça-Farsça sözlerin çoğunluğunu teşkil ettiği o yapmacık dil ile yazılır; bunların sade bir Türkçe ile kaleme alınması yazarın cahilliğine veya hitap edilen şahsa karşı hürmetsizliğine delil sayılırdı. Böylece, Arapça ile Farsçanın desteğinden mahrum bir Türkçenin yüksek bir edebiyat ve kültür dili olamayacağına inanılmakta idi. Türkçe ancak avamın kullandığı, bir çeşit günlük konuşma dili olabilirdi.

İşte Tanzimat devri aydınlarının başlattıkları dil hareketi bu şartları ortadan kaldırmak gayesini taşımaktaydı. Onların giriştikleri bu hamle 1932 yılına gelinceye kadar, sadeleşme alanında hayli ilerleme kaydetmiştir. Atatürk'ün yaptığı son ve kesin hareket ile de diğer bütün pürüzler giderilmiş, o zamana kadar el sürülmemiş karanlık noktalar aydınlanmıştır. Böylelikle, dil hareketinin başlamasına sebep olup, aydınları bu yöne iten şartlar geçen yüzyıllık süre içinde bir bir ortadan kalkmış ve sadeleşme hamlesi hedefine ulaşmıştır. Nitekim yukarıda beş ayrı madde halinde sıraladığımız hususlardan hiç biri 1908'lerde artık söz konusu değildir. Yazı dili ile konuşma dili arasındaki büyük uçurum kapanmıştır. Türkçe bazı kimselerin küçümsediği bir dil olmaktan kurtulmuştur. Okullarda Türk çocukları kendi ana dillerini okuyup öğrenmeğe başlamışlardır. Aydınlar da dil şuuru ve Türkçe sevgisi uyanmıştır. Dilimize vaktiyle girmiş bulunan Arapça, Farsça sözlerin lüzumsuz ve fazlaları ile Türkçe karşılığı bulunanları çoktan atılmıştır. Türkçe kendi benliğine kavuşmuş, millî bir dil olmuştur.

Bizim kısaca hikâye ettiğimiz bu macera pek o kadar kolay neticelenmemiştir. Bugün bulunduğumuz noktaya gelinceye kadar çeşitli güçlük ve direnmelerle karşılaşmıştır. Ülkücülerin yiğitçe yaptıkları azimli savaşlar sayesinde ki şimdi bulunduğumuz hedefe ulaşmak mümkün olmuştur. Ancak özleşme ve sadeleşme konusunda

tartışma ve kutuplaşmalar bir türlü sona ermemiştir. Mesele bazı çevrelerde hâlâ ilk hamle yıllarındaki heyecanı ve aşırı tarafları ile devam etmektedir. Bundan dolayı da günümüzün aydın çevreleri Türkçenin on dokuzuncu yüzyıldaki mesele ve ihtiyaçları ile meşguldürler. Sanki bir asır önceki şartlar bugün mevcutmuş gibi!.. Yetişen her genç nesil, kendileri bu davayı yeni öğrendikleri için olacak, ilk günün heyecanı ile işe sarılmakta ve hep o heyecanla yürümektedir. Bu yüzden de Türkçenin zamanımızdaki mesele ve ihtiyaçlarını ciddi olarak ele almak güçleşmektedir. Bilinmiyor ki, davanın his ve heyecan devresi çoktan geçmiştir. Artık düşünce ve müsbet çalışmalar devrine girilmelidir. His yerine aklın, hayalin yerine ilmin rehberliğine boyun eğmemiz lâzımdır. Dil davasının bugün aldığı şekil ve dayandığı çizgi ülkücü aydın çevrelerine endişe verir mahiyettedir. Türkçenin yeni bir çıkmaza girmiş olmasından korkulmaktadır.

DİL MESELESİNDE ÇEŞİTLİ GÖRÜŞLER

Dilde sadeleşme hareketinin başladığı ilk Tanzimat yıllarından itibaren, günümüze kadar, bu konu-

da çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. O günden beri hep birbiri ile tartışma halinde olan başlıca görüşleri şöyle sıralayabiliriz :

I. Öteden beri, sayıları oldukça az, tesir sahaları da o nisbette dar bir aydın zümresi Arapça, Farsça ve Türkçeden meydana gelmiş bulunan Osmanlıcanın değiştirilemeyeceğini, üç büyük dilin bir çeşit birleşmesi demek olan bu «karma dil» düzeni bozulduğu takdirde, Türkçenin kendi kendine yeter bir kültür dili olamayacağını iddia etmiştir. Onlara göre Arapça ve Farsçanın geniş mânâda desteği olmazsa, Türkçe zayıf, fakir ve yetersiz bir dil durumuna düşer. Bahis konusu «desteklenme» keyfiyeti ise, sadece ihtiyaç duyulan kelimeleri almaktan

ibaret olmayıp, geniş ölçüde gramer kaideleri, söz yapımı usulleri ve çekim şekillerine de şâmil olmaktadır.

Tamamıyla sakat bir görüşün mahsulü olup, Tanzimat ve Servet-i Fünun devrinin ikinci derecedeki bazı yazarları tarafından ileri sürülen bu iddia hiç bir zaman müsbet karşılanmamıştır. Çünkü, en az iki bin yıldan beri gramer kaideleri teşekkül etmiş edebî ve medenî bir yazı dili olarak tarih sahnesinde görülen Türkçenin, bunca kültür merhalesini aştıktan sonra, Arapça veya Farsçanın himayesine muhtaç olacağı düşünülemez. Yüzyıllar boyunca sayısız imparatorluklar kurmuş bir milletin dili, hiç, himayesine aldığı kavimlerin diline esir olabilir mi? Bütün dünya dilleri için söz konusu olan karşılıklı kelime alış-verişi dışında, bir başka dilin desteğine Türkçe niçin muhtaç olsun? Türkçeleşmiş olanlar hariç.

Gerçi üç büyük dilin imkânlarını birleştirmek suretiyle teşkil edilen Osmanlıca, ifade gücü bakımından, zengin ve mükemmeldi. Fakat çok dar bir zümrenin benimsemiş olduğu bu «sentetik» dil umumîlik vasfından mahrumdu. Çünkü cümle kuruluşu, beyan tarzı ve edebî dile hâkim gramer kaideleri Türkçe değildi. Osmanlıca dediğimiz yazı dili içinde Türkçe daima üçüncü derecede kalmıştı. Diliimizin bünyesinde sert bir cisim gibi duran Arapça, Farsça unsurlar, işte bu sebeple, millet çoğunluğu tarafından asla benimsenmedi. Nitekim, esas itibarıyla sakat bir görüşe dayanan ve Türk milliyetçiliğine aykırı olan bu düşüncenin zamanımızda artık hiç bir ciddi temsilcisi yoktur.

II. Sayıları birincilere nisbetle daha çok, tesir sahaları da epeyce geniş olan diğer bir grup ise, dil inkılabında aşırı görüşü temsil eden tasfiyecilerdir. Kendileri her ne kadar tasfiyeci olmadıklarını iddia ediyor iseler de, biz sözden çok davranışa önem vererek, onların tasfiyecilik çıkmazında bulunduklarını belirtmekten geri durma-

yacağız. Hiç değilse Osmanlıca denilen Arapça - Farsça asıllı sözlere karşı, bunlar halkımızca benimsendiği halde, insafsız bir tasfiyeci olduklarına şüphe yoktur.

Bunlara göre, dilimize girmiş bulunan bütün yabancı asıllı sözler, hususiyle Arapça, Farsça kelimeler, hiç bir ölçü, sınır ve müsamaha tanımaksızın, derhal atılmalıdır.

Servet-i Fünun devrinde Fuad Köseraif ile Ahmed Hikmet Müftüoğlu'nun temsil ettikleri bu aşırı görüşe taraftar kimselerin sayısı zamanımızda bir hayli artmıştır. Bu kitlenin düşüncesi hem tabiat kanunlarına, hem de sosyal ve insanî gerçeklere aykırıdır. Koyu bir Osmanlıcının hüküm sürdüğü Tanzimat ve Servet-i Fünun yıllarında öyle bir aşırılığa tepki olarak doğan Ahmet Hikmet gibi, Fuad Köseraif gibi tasfiyeci görüş sahiplerini, o günün ruhi şartları içinde normal karşılamak mümkündür. Hattâ, sadeleşme hareketinin yeniden alevlendiği 1932 yıllarından sonra bazı kimselerde görülen aşırı tasfiyesi tayırı da, gene o devrin heyecanı ile yapılmış tabii bir ölçüsüzlük sayabiliriz. Ama bugün, ilk hamleden 150, ikinci hamleden 45 yıl geçtiği halde, Türkçe bu kadar sadeleştiği, hattâ Servet-i Fünun devrindeki tasfiyecilerin tasavvur ettiklerinden daha fazla özleştiği halde, hâlâ aşırı tutumda direnmek, hiç bir suretle hoş karşılanamaz. Çünkü bu, imkânsızlığı tecrübelerle sabit olduğu halde, gene ısrarla o imkânsızın ardından koşmaktır. Zira, yeryüzünde bir tek ileri ve medenî dil gösterilemez ki yüzde yüz saf ve öz olsun. Çeşitli dillerden sayısız kelimeler, sayısız deyimler almamış olsun. O halde bu aşırılık, bu ölçüsüzlük, bu gerçek dışı davranış niye?.. Şunu açıkça belirtelim ki böyle ölçüsüzlüklerin ne dil inkılâbiyle ne Türkçe sevgisiyle ve ne de Atatürkçülükle ilgisi vardır. Bu, doğrudan doğruya gayri ciddi bir davranıştır. Zira evde annemizin, sokakta çocukların, otobüste biletcinin... konuştuğu, anladığı ve sevdiği herhangi bir kelimeyi, bu

söz soy bakımından Türkçe değildir diye, zorla dilimizden atmaya kalkmak akıl ile bağdaşamaz. Yaşayan ve kullanılmakta olan bir kelimenin «hüviyet»ini sormak, «soyunu-sopunu» araştırmak hiç bir mantıkî delil ile müdafaa edilemez. Ama ne yazık ki, bütün bu sağduyu dışı ölçüsüzlüklerin öncüleri, hareketlerinin sorumluluğunu ısrarla Atatürk'e yüklemektedirler. Böylece de hücum ve tenkidten kurtulacaklarını ummaktadırlar. Oysa ki tarihi gerçekleri yanlış aksettirmek çıkar bir yol değildir. Meselelerin esası çok çabuk gün ışığına çıkarılıverir.

Konunun ilgi çekici bir yönü daha var : Son yirmi yıl içinde dilde aşırı özleşmeyi savunan aydın zümresi hiç bir zaman milliyetçi bir grup değildir. Hayat görüşleri, millet, milliyet ve kültür anlayışları bakımından son derece serbest düşünceli, hattâ milliyetçilik yerine beynelmilelciliği benimseyen bir kısım aydınların dil konusunda böyle aşırı Türkçeci oluş sebeplerini izah etmek bizce imkânsızdır. Hiç bir konuda Türkçü ve milliyetçi olmayan, hattâ bu düşüncelere karşı çıkan kimseler dil meselesinde nasıl Türkçeci oluyor, nasıl bir dil ırkçısı kesiliyorlar?

Ayrıca, kendilerine «çok ilerici» sıfatını veren ve batılı olma imtiyazını kimseye bırakmayan bu kimselerin tutumunu ileri bir dünya görüşü ile bağdaştırmak da mümkün değildir. Çünkü, herkesçe malûm olduğu üzere, bugün sadece Orta Afrika, Güney Amerika, Kuzey Asya ve Avustralya'daki en iptidai kabilelerin dilleri yüzde yüz saf, yüzde yüz özdür. Bünyesindeki kelime sayısı dört yüzü geçemeyen bu vahşî diller dışında, İngiliz, Fransız, Alman ve İtalyan gibi ileri Avrupa milletlerinin hiç birinin dilinde bu hususiyet görülmez. Her konuda örnek almaya özendiğimiz batılı milletlerin dili böyle olduğuna göre, bizim «çok ilerici» aydınlarımız Türkçeyi hangi yöne doğru sürüklediklerinin farkında değil midirler?

III. Üçüncüsü, ta başlangıçtan beri en çok taraftarı

olan büyük bir aydın, yazar, ilim adamı ve sanatçı kitle-
sinin benimsediği görüştür. Yukarıda izah ettiğimiz görüş-
leri iki sivri uç sayarsak, bu üçüncüye orta yol diyebiliriz.
Eskilerin «mutedil», yenilerin «ılımlı» dedikleri bu büyük
zümre mensuplarının hepsi, istisnasız, Türkçeden yanadır.
Ölçülü ve sağ duyu sahibidir. Bu zümrenin görüşü, esas
itibariyle, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Şemsettin Sami
gibi öncülerin açmış oldukları çığır istikametinde olup,
onların tesbit ettiği ilkelerin daha ilmi bir metodla ger-
çekleşmesini sağlamaktır, Buna göre :

a. Her medenî ve ileri kültür dili gibi Türkçenin de
yüzde yüz saf olmasına ne imkân, ne de lüzum vardır. İhtiyaç
halinde, başka dillerden kelime almak kadar tabiî
bir şey olamaz. Ancak, bu kelime alış-verişi, ihtiyaç hu-
dutlarını aşarak bir heves ve özenti şeklini almadan, nor-
mal ölçüler içinde kalmalıdır. Ayrıca, Osmanlıcada görül-
düğü üzere, dilimizin başka dillerden gramer kaidesi, se-
lika ve ifade şekli ile cümle kuruluş esaslarını almasına
asla müsaade edilmemelidir. Yani, ne Osmanlıca taraf-
tarlarının istedikleri Arapça, Farsça gramer şekilleri, ne
de bugünkü tasfiyecilerin dilimize sokmaya çalıştıkları
«devrik cümle»nin Türkçede yeri yoktur. Dilin asıl düş-
manları bu türlü şekillerdir. Çünkü bir dile millilik vas-
fını kazandıran başlıca hususiyet, o dilin sözlüğündeki
kelimelerin çoğunluk itibarı ile öz olmasından önce, gra-
mer kaidelerinin, ifade tarzının ve cümle kuruluşunun mil-
lî olması keyfiyetidir. Onun içindir ki mutediller Türkçe-
nin, bünyesindeki bütün aslî hususiyetleri muhafaza etme-
sini istiyorlar.

b. Dilimizde Türkçe karşılığı bulunan yabancı ke-
limeler, sert bir hareketle değil, yavaş yavaş, usulü dai-
resinde bir elenmeye tâbi tutularak temizlenmelidir. Çün-
kü sert ve anî hamleler dilin bünyesini sarsar, birçok isa-

betsiz ve ölçüsüz hareketlere sebep olur. Onun için zaman meselesinde aceleci olmak doğru değildir.

c. Dilde karşılığı bulunmayan yabancı asıllı sözlere de, bunlar Türkçeleşip umumîleşmemiş ise, Türkçenin bütün gramer hususiyetleri gözönüne alınıp, onlara uyulmak suretiyle karşılık bulunmalıdır. Bu iş yapılırken ek ve kök'ün Türkçe olması da şarttır. Bunlara dikkat edilerek yapılan sözler «türeme» kelimeler, kaidelere dikkat etmeksizin, gelişigüzel yapılan sözler de «uydurma» kelimelerdir. Böyle «uydurma kelime» nisbeti çoğaldıkça, Türkçe, millî dil olmaktan çıkar bir argo halini alır.

d. Halka kadar inmiş ve Türkçe karşılığı mevcut olmayan Arapça, Farsça sözlerin yerine batı dillerinden kelimeler almak büsbütün mânasız ve yanlışdır. Dil inkılâbı bu istikamete aslâ yöneltilmemelidir. Böyle yerleşmiş kelimelerin «temizlenme»si tabîî gelişmeye bırakılmalıdır.

Görülüyor ki, bu grubun da asıl gayesi Türkçenin ilerlemesini, gelişmesini, güçlü ve zengin bir kültür dili olmasını sağlamaktır. İçlerinden hiç kimsenin «Osmanlıcaya dönelim»; «Arapça, Farsça sözleri Türkçeye tercih edelim», «Türkçeyi ihmal edip yüzüstü bırakalım...» dediği yoktur! Herkes sadeleşmeyi istiyor, ama bir ölçü nisbetinde. Herkes özleşmeyi istiyor ama usulü dairesinde. Herkes Türkçenin zenginleşmesine çalışıyor, ama imkânlar ölçüsünde ve ilmin emirlerine boyun eğmek şartıyla.

İki zümre arasındaki esasa dair görüş farklarını böylece belirttikten sonra, şimdi de bu zümrelerin anlaşmasına engel olan diğer mühim fikir ve anlayış ayrılıklarına temas edelim.

Birinci zümreyi teşkil eden tasfiyecilere göre :

a. Dil denilen nesne aslında bir «uydurma»dır; «gökten inmemiştir». Fertler arasında anlaşmayı sağlayan vasitadan başka bir şey olmayan dili, vaktiyle insanlar nasıl uydurmuşlarsa, bugün de «uydurma» işine

öyle devam edilebilir. Şimdi yadırgadığımız sözler, aradan zaman geçip, onlara alıştıktan sonra, bize munis ve sıcak görünecektir. Bütün mesele bir müddet sabırla beklemekten ibarettir.

b. Dilde «uydurma» yolu ile kelime türetmek için, bu işten anlayan, ehil bilginlere, uzmanlara hiç de lüzum yoktur. Arzu eden ve Türkçenin arılaşmasını isteyen her Türk, tabii birazcık mürekkep yalamış olmak şartıyla gönlünden koptuğu gibi yeni yeni sözler «doğurabilir.» Bunu, mâni olmak şöyle dursun, şiddetle teşvik etmek lâzımdır. Böylece her okur-yazar vatandaşı, her ilerici aydın, «kuluçkadan çıkarır» gibi, her hafta yeni yeni sözler «çıkarmalı»dır. Türkçe ancak bu sayede zenginleşir.

Bunlara karşılık mutedillerin görüşü de şudur :

a. Dil canlı ve tabii bir varlıktır. Böyle olduğuna göre, her canlı tabii varlık gibi onun da kendisine has yaşama ve gelişme kanunları, bizim hiç bir zaman sezemediğimiz bir «püf noktası» vardır. Bu tabii kanunlar dışardan zorlanırsa hiç bir fayda sağlanamayacağı gibi, ayrıca zıt yönde sert tepkiler doğar. Hayatta kavak ağacına dahi, onun tabiatına aykırı bir yön veremeyiz. Onu zevkimize göre yetistiremeyiz. Sadece gelişimine yardımcı oluruz. Bakar ve himaye ederiz. Dil ise sahipsiz bir ağaç da değildir. Bir milletin «düşüncesinin evi»dir. Ortak millî ruhun, ortak millî dehanın yarattığı mükemmel ve ilâhî bir sistemdir. Milletin kanından sıcaklık, gözünden ışıık ve gönlünden canlılık alan millî dil, her şahsın ve zümrenin önündedir, üstündedir. Binlerce yıldan beri süzüle süzüle, insanla beraber gelişmiş, insanlıktan ve onun düşünce-sinden ayrılamayan şahsiyetli, haysiyetli bir varlık olmuştur. Biz, daima ona tâbi olmak zorundayız. Güneşin doğup batışına, varlığın olup bitişine tâbi olduğumuz gibi. Bu sebeple, çok zarurî müstesnâ haller dışında, dile devamlı bir müdahalede bulunmak, onu «gütme»ye kal-

kışmak, kargaşalıklara yol açar. Cemiyette, millî düşüncenin ve dilin gelişmesinde aksaklıklar doğurur. Bizim dile yapabileceğimiz hizmet, onu dış tesirlere ve asalaklara karşı korumaktan ibarettir. Her milletin yaptığı gibi.

b. Dile mutlaka müdahale etmek gerekiyorsa, bunu ancak uzman kişiler yapabilir. Türkçe konuşan her vatandaş dilin ıslahı veya tedavisinde söz sahibi olamaz. Onun için, Türkçenin meselelerini çözerken politikacıdan da, şairden de, sanatçıdan da önce dil bilginleri konuşurlar, dil bilginleri yol gösterir ve karar verirler. Aksine hareket edildiği takdirde «kaş yapayım derken göz çıkarılır.» Telâfisi imkânsız hatalar yapılır. Türkiye nüfusunu tehdit eden verem âfeti ile savaşılan heyet arasında hekimlik mesleğinden, hattâ veren mütehassıslarından başka kimse var mıdır? Dil de içtimaî bir varlık olduğuna göre ona «bakacak» kimselerin de ehliyetli dil bilginleri olması icabeder. İlk ve son söz bilginlerindir.

Mesele şimdi bu safhada olup, gruplar arasındaki görüşler daimî bir mücadele halindedir. Ancak, elinde büyük maddî imkânlar ve geniş propaganda vasıtası olan aşırı sol teşkilât ağırlığını tasfiyecilerden yana koyduğu için, son yıllarda onların tesiri hayli artmıştır. Maalesef, Milli Eğitim Bakanlığı ve TRT başta olmak üzere, birçok resmî kuruluşlar da bu yıkıcı aşırı solun tesir ve kontrolü altında, tasfiyecilere alet olmaktadır. Bu yüzden, üç-beş yılda bir, günlük hayattâ kullandığımız kelimelerin bile yarısı yeni baştan uydurulan «sözcük»lerle dolmakta, sonra bunlardan vazgeçilip başka uydurmalar piyasaya sürülmektedir. Böylece dildeki yıkıntı ve anarşi «sürekli eylem» şeklinde devam ettirilmektedir.

II

TÜRKÇENİN KARANLIK GÜNLERİ

Türkçe bugün tarihinin en karanlık günlerini yaşamaktadır. Gerçi on iki asırlık uzun bir macera içinde Türk dilinin zaman zaman talihsiz devreleri olmuştur. Temas ettiği yabancı kültür çevreleri, içine girdiği değişik medeniyet dünyaları Türkçe üzerinde bazan yıkıcı tesirler yapmışlardır. Bu yüzden dilimize normal ölçülerin çok üstünde yabancı kelime, şekil ve kaideler girmiş, devletin resmî dili ile bir kısım aydınların edebî dilini Türk halkı asla anlayamaz duruma düşmüştür.

Ancak, bu hatalı tutum asırlarca devam ettiği halde, Türkçenin özüne dokunamamıştı. Zengin hazine, ot ve yapraklar altında yatıyordu. Nitekim 1908'den sonra başlayan şuurlu bir hamle, çok kısa bir zamanda asırların biriktirdiği çör-çöpü temizlemiş ve Türkçeyi dupduru bir pınar gibi ortaya çıkarmıştır. O yılların edebî eserleri okunursa, Türkçenin, hafif bir üfleme neticesinde savrulan küllerin altında varlığını ve güzelliğini nasıl korumuş olduğu görülür. Bu, Türk milletinin en büyük başarısı ve talihidir.

Türkçe, asırlar boyunca bir yandan yabancı kültürlerin baskısına, bir yandan da kendi çocuklarının ihmaline uğradığı halde, böyle benliğini ve canlılığını nasıl koruyabilmıştır? O fırtınaları atlattığı halde, bugün neden daha tehlikeli bir âkıbete doğru sürüklenmektedir? Bunun sebeplerini araştıralım :

Bir kere, geçmiş asırlarda Türkçeye karşı gösterilen ihmâl ve ilgisizlik, bugün sanıldığı gibi geniş muhitlere yayılmış bir davranış değildi. Bu iş, küçük ve kapalı çevrelerde olup-bitiyordu. Halkın anlayamadığı dille yazılmış eserler belli muhitlerin dışına çıkamıyordu. Yazma ve istinsah etme imkânları da mahdud olduğuna göre, böyle eserlerin geniş halk kitleleri arasında yayılabilmesi asırların geçmesine bağlıydı. Millet tarafından okunması istenen dinî, tarihî ve edebî eserler ise, zaten sade bir Türkçe ile yazılmak zorundaydı. O devrin müellifleri bu gerçeği günümüzün kafası az gelişmiş aydınlarından çok daha iyi bildikleri için eserlerini halkın konuştuğu dil ile yazıyorlardı. Çünkü millete değer vermekteydiler. Bugün ise köylüye hitap eden gazete, dergi ve radyo bile, halkın anladığı Türkçe ile değil, uydurma bir argo ile yayın yapmaktadır. Bu da dil kıyımının yurdun her köşesine sokulduğunu göstermektedir. Artık millet dilinin bu saldırıdan masun kalmasına imkân yoktur.

İkinci olarak, Türk tarihinin hiç bir devrinde devlet ile aydınlar el birliği edip, halkın dilini yıkmaya ve değiştirmeye kalkmamışlardı. Geniş millet varlığının konuşup anladığı dil ile oynamak kimsenin aklından geçmemişti. Devlet ile aydınlar da hadlerini bilirlerdi. Millete saygıları vardı. Millet de her türlü tasallut ve müdahaleden uzak, kendi dili ile başbaşa yaşıyordu. Bugün ise, durum geçmiş asırlardakinin tamamen aksi istikamettedir. Beyni yıkanmış aydın, milletimizi de kendine benzetmek için sinsi ve sistemli bir şekilde çalışmaktadır.

Üçüncüsü, geçmiş asırların edebî eserlerinde yabancı dil unsurlarının fazla oluşu devrin modasına uyan bir özentiden ibaretti. Yazarlar ve şairler sadece zevk ve temayüllerinin emrindeydiler. Zamanın dil anlayışından başka şahsî tercihlerine müdahale edecek hiç bir dış tesir yoktu. Üstelik onların hiç biri mevcut dili yıkmak gibi

haince bir gayenin peşinde de değillerdi. Bunun tahakkuku için herhangi bir merkezden emir almamışlardı. Şimdi ise bütün bunlar şuurlu, kasıtlı ve plânlı olarak yapılmaktadır. Kimse kendi zevki için uydurmacılık yapmaz. Hayatıyeti olmayan kelimeyi eserinde kullanmaz. Bu yanlış ve sakat hareket ancak sinsi bir maksat uğruna yapılabilir. İşte bunu yapanlar da karanlık emeller peşinde koşanlardır. Türkçe bu yüzden karanlıklar içindedir.

Dördüncüsü, tarihimizin hiç bir devresinde Türk aydınları ve ilim adamları bugünkü gibi birbirine zıt, birbirinden uzak dünyaların insanı değillerdi. Herkes eserlerinde başkalarından zok farklı bir dil de kullansa, bu konudaki görüşleri başkalarının anlayışına tamamen zıt da olsa, diğer meselelerde aynı inanç çizgisinde onlarla birleşiyordu. Bu sebeple de farklı dil zevklerine sahip olanlar birbirlerine düşman gözü ile bakmıyordu. Dil, şahsî bir zevk meselesiydi.

Bugün ise durum dünkünün tam aksinedir. Artık biliyoruz ki, iki kişinin veya zümrenin dil görüşleri farklı ise, her şeyleri farklıdır. Kültürleri, inançları, gayeleri, dünya görüşleri, ideolojiler ve mensup oldukları siyasî partiler birbirinden ayırdır. Yani artık dil ferdî bir unsur olmaktan çıkmış, siyasî ve ideolojik bir unsur olmuştur. Nitekim her siyasî partinin kendi ideolojisine uygun bir dil politikası vardır. Komünistlerin başka, milliyetçilerin başka bir dil görüşü olduğu gibi. Buna, siyasî temayülleri nisbetinde meslek ve gençlik teşekkülleri de katılmaktadırlar.

İşte Türkçenin en büyük talihsizliği böyle bir vasatın içine düşmüş olmasıdır. Onu bu uçurumdan kimin ve nasıl kurtarabileceği bizce meçhuldür.

Beşincisi, radyo, sinema, tiyatro ve gazete gibi tesir sahası çok geniş vasıtaların Türkçeyi yıkma yarışına çıkmış olmalarıdır. Geniş halk kitlelerine hitap etme imkânına sahip bu vasıtalara karşı milletin konuştuğu düzgün

ve güzel Türkçeyi nasıl koruyacağız? Devletin her dereceli öğretim müesseseleri de Türkçeden değil, uydurmacılıktan yana çalıştığına göre, asırların fırtınasına göğüs germiş olan Türk diline kimler sahip çıkacaktır? Bugünleri sarmış bulunan alaca karanlığın, yarın kapkara bir kâbus halinde bütün millî varlığımızı kaplaması mukadder değil midir?

TÜRKÇENİN FERYADI Türkçenin sadeleşmesi konusunda yıllardan beri yanlışın ve bâtılın peşinde koşanların kendilerini müdafaa ederken sık sık baş vurdukları bir usul vardır ki, artık iyice yıpranmıştır. Bu usul, bugün, kimseyi aldatamıyor, sadece herkesi güldürüyor. Çünkü, yirmi yıldan beri dil konusundaki bütün haklı ve ilmi tenkitlerin karşısına hep aynı mugalatalarla çıkılmaktadır. Meselâ: «Türkçe fakirleşiyor, nesillerin arası açılıyor, baba ile oğul anlaşıyor» feryadına daima şu kabil safsatalarla cevap verilmiştir.

— Ana-baba vaktiyle «dessame-i zu selaset-üç-şerafe»yi öğrenmiş; çocuk, şimdi bunun yerine «üçlü kapacık» terimini kullanıyor. Ana-baba eskiden «akıl-ül-lühüm» öğreniyordu, şimdi çocuklar «et yiyen» terimini kullanıyorlar. Bu durumda çocuk elbette babasının ağır Osmanlıcasını anlayamayacaktır. Ne yapalım yani? Nesiller birbirlerini anlasınlar diye çocuklarımıza «al yuvarlar, ak yuvarlar» yerine «küreyvat-i samra, küreyvat-ı beyza»yı mı öğretilim? Dilimiz bu Osmanlı uydurması sözlerle mi zenginleşiyordu?

Açıktır görüldüğü üzere tasfiyeciliğe karşı olanlara verilen bu türlü cevapları meseleyi esastan tamamiyle uzaklaştırmaktadır. Çünkü :

1 — Bugün, hiç kimse eski terimlerin muhafazasını istememektedir. Terimlerin, tercihan, Türkçe köklerden ve dilimizin gramer kaidelerine uygun olarak yapılması hep

mizin arzusudur. Bu mümkün olmazsa, bazı ilim ve teknik dalları için milletlerarası terimlerin kabulü de düşünülebilir. Bu konuda o kadar aşırı olmaya lüzum yoktur. Ancak, terimlerle günlük hayatın konuşma dilini, edebiyatın yazı dilini hiç bir zaman karıştırmamak lâzımdır. Biz bu sonuncuların zorlanmasına karşıyız.

2 — Baba ile oğulun anlaşılmadıklarından şikâyet edenler, belli sayıdaki eski terimlerin değiştirilmesine karşı olduklarından değil, konuşma ve yazı dilinde yaşayan binlerce kelime «yabancı asıllıdır» bahanesi ile budandığı için feryâd etmektedirler. Budanan bu kelimelerin yerlerine yanlış yapılmış zayıf ve uydurma «sözcükler» konduğu için feryâd etmektedirler. Dil ilmi ile hiç bir ilgisi olmayan sorumsuz ve bilgisiz kimselerin kelime uydurmayı meslek haline getirmeleri karşısında feryâd etmektedirler. Türkçe fakirleştiği, nüansını, âhengini ve bütünlüğünü kaybettiği için feryâd etmektedirler. Dilimiz bir çıkmaza sapıtıldığı için, anarşiye boğulduğu için feryâd etmektedirler. Millî beraberlik tehlikeye düştüğü için feryâd etmektedirler. Bütün bu samimî yakınmalar ve haklı tenkitler karşısında kendilerine çeki-düzen vermesi gerekenlerin demagojiyi tercih etmeleri yüzünden feryâd etmektedirler.

3 — Bugün, hiç kimse, ne terimler konusunda, ne de yazı dili konusunda Osmanlıcaya dönelim demiyor. Ancak Anadolu'da 13. yüzyılda başlayıp, Yahya Kemal, Ömer Seyfettin, Refik Halit ve Peyami Safa gibi sanatkârların kaleminde artık olgun hale gelen yazı dilini esas alalım, sadeleşme meselesini artık o noktada durduralım diyoruz. Bu yazarların dilini de sadeleştirmeye kalkarsak, ne Türkçe kalır, ne Türk kültürü kalır, ne de Türk düşünce ve sanat hayatı kalır, diyoruz.

Fakat ne yazık ki bizim bu feryadımız karşısında ya susuluyor, ya da başka yollara sapılıyor. Meselenin esasına dokunulmuyor. Derinliklerine inilmiyor. Kelime ve

mantık oyunları ile hâdise geçiştirilmek isteniyor. Nitekim, Türk Kültürü Dergisindeki bir yazımda: «Gençliği babasının bayram tebriğini anlayamayacak bir seviyeye düşürmek, öztürkçecilik değil, barbarlıktır.» demiştim. Türk Dili Dergisinde bu cümle ele alınıyor ve şöyle cevap veriliyor :

«— Bir kuşak önceki babaların nasıl bayram tebriği yazdıklarını düşünüyorum, kafamın içinde şöyle bir örnek beliriyor :

«Şeref-i hululiyle mübahi olduğumuz iyd-i said-i adhanın müteyemmim olması du-ayı vâcibü'l-edasını bariğâh-ı ahadiyyete i'la ve dü çeşm-i ferzendanelerini bus ile rasime-i tebriki ila ederim.»

«Yazıya göre gençliği işte bu dilden ayırmak barbarlıktır. Demek ki uygarlık, gençliğin o bayram tebriki dilini öğrendiği zaman vardı. Öyle ise, bugün de babamızın dilini anlayacak seviyeye yükselerek barbarlıktan kurtulmamız, uygarlığa erişmemiz gerekir. (!)»

Türk Dili Dergisinin aynen aktardığımız yukarıdaki satırların her cümlesi, eskilerin mugalata veya safsata dedikleri, bugün ise demagoji adını verdiğimiz alelâde polemik tarzının tipik örneğidir. Böyle canlı bir demagoji örneği gösteren yazar, her halde bu şahane buluş karşısında muarızlarının artık susacağını sanarak sevinmiştir. Biz, çok karşılaştığımız için hiç de yadırgamadığımız bu polemik metodu ile susacak değiliz. Onun için, önce bay yazara birkaç şey soralım :

1. Türk dilinin hangi devresinde babadan oğula böyle bir bayram tebriki yazılmıştır?

2. Biz, zamanımızın gençliğinden bahsettiğimize göre, bugün bu şekilde tebrik yazan bir baba var mıdır?

3. Tarafınızdan uydurulmuş böyle bir sahte örneğin dilini beğendiğimizi ve gençlere öğretilmesini tavsiye ettiğimizi gösterecek delilleriniz nelerdir?

4. Önce, mevcut olmayan bir örnek uydurmak, sonra «Hacıeminoğlu gençlere bu dilin öğretilmesini öğütüyor» demek ahlâki bir davranış mıdır?

5. Gençlerin, okullarda, millî kültür yadigârlarımızı okuyup anlayabilecek seviyede yetiştirilmesini istemek tarihî Osmanlıcayı günümüzün yazı dili haline getirelim demek midir?

Şimdi de hangi hareketin barbarlık olduğunu, hiç bir yanlış anlaşılmaya meydan vermeyecek bir açıklıkla tekrar edelim :

1. Türkçede yaşayan karşılığı bulunmayan ve bugün tarladaki köylünün, fabrikadaki işçinin, okuldaki çocuğun ve sokaktaki her sınıf vatandaşın anladığı, kullandığı ve yabancı asıllı olduğunu dahi bilmediği «akıl, şuur, zekâ, vicdan, kalb, beden, ruh, can, namus, şeref, haysiyet, dip, iman, kitap, kalem, defter, dünya, âhiret, cennet, cehennem, vatan, millet, devlet, şikâyet, zafer, ...» gibi yüzlerce kelimeyi masa başında, hem de ehliyetsiz kimse-lerin yalan-yanlış uydurdukları «sözcük»lerle değiştirmeye kalkışmak barbarlıktır.

2. Türk milletinin şarkısına, türküsüne, fıkrasına kadar girmiş, şeref gibi, haysiyet gibi kelimeleri atıp, onların yerine konuşma dilinde kibir yahut izzetinefis mânâlarında kullanılan ve Türkçeye Fransızcadan geçmiş olan onur'u almak budalalıktır. Bu yetmiyormuş gibi, onur'un Türkçe olduğunu iddia etmek ise barbarlıktır.

3. Sadece yabancı asıllı kelimeleri değil, «alın yazısı, düşünce, sensizlik, korkunç, yalvarmak, yakınmak, bütün» gibi Türkçe kelimeleri dahi «uydurma sözcüklerle» değiştirmek hem hainlik, hem de barbarlıktır.

4. Batı dillerinden gelen ve henüz halk tarafından benimsenmemiş olan «komüsyon, delege, personel, kontrol, enformasyon, konsorsiyum, konsumasyon, solist, mönü, seksiyon, sektör, tekstil, protokol, brifing, enstantane,

«deklerasyon» gibi kelimelere ses çıkarmayıp da, Türk milletin iligine işlemiş, ruhuna sinmiş «hayat, ömür, cesaret, vicdan, ahlâk» gibi yüzlerce kelimeyi dilden atmaya kalkışmak önce ahmaklık, sonra barbarlıktır.

5. Her biri bir başka dilden gelmiş olan «kent, kamu, acun, tamu, uçmak, sınır, temel, amaç, örnek, zor» gibi kelimeleri Türkçe diye göstermek ve bu harekete de «öztürkçecilik» adını vermek, katmerli bir cehalettir.

6. Bir yandan Atatürk'ün yolundan gidildiğini iddia ederek, onun gölgesine sığınmak, diğer yandan da Ata'nın ölümünden önce benimsediği Güneş-Dil teorisi üzerinde hiç durmamak ve bu teorinin ortaya atılış sebebini anlamazlıktan gelmek ise tipik bir sahtekârlıktır.

İşte bütün bu yanlış hareket ve samimiyetsiz davranışlar yüzünden, bugün Türkçe feryâd etmektedir.

SANATKÂR VE DİL Dil ile sanatkâr, birbirine mutlaka muhtaç, birbirini tamamlayan ve yaşıatan iki tabii dosttur.

Sanatkâr dili işler, geliştirir ve zenginleştirir. Dilin güzelliğine güzellik katar. Sonra da, yalnız bu hizmetleri ile kalmayıp, eserleri vasıtası ile dile kazandırdıklarının devamını, ebedileşmesini sağlar. Dili herkese sevdirebilir, herkesin gönlüne ve hafızasına nakşeder. O dilin gerçek sahibidir.

Dil de sanatkârın başarıya ulaşmasını, ebedileşmesini, hafızalarda ve gönüllerde yaşamasını temin eden yegâne «vasıta»dır. Dil yoksa sanatkâr da yoktur. Dil zayıfsa, fakirse sanatkâr da öyledir. Zayıftır, kısa ömürlüdür. Dile vâkıf değilse, sahip çıkamıyorsa, dilin bünyesini, tabiatını ve inceliklerini «keşfedememişse», sanatkâr kurudur, çoraktır. Çirkin ve sevimsizdir. Sun'îdir.

Hasılı, her ikisinin de istikbali, birbirleri ile anlaşabilmelerine, dost olabilmelerine bağlıdır.

Bu «anlaşma ve uyuşma» nasıl olacaktır.

Dil tabii, millî, tarihî ve sosyal bir varlık olduğuna göre, sanatkârın önce dilin bu hususiyetlerini bilmesi, tanınması ve kabul etmesi lâzımdır. Sonra da «huyunu» öğrenmek zorundadır. Dil, ancak bu safhalardan sonra sanatkâra incelik, güzellik ve mâna hazinelerini açar. Başarının sırrını, tilsimini teslim eder.

Tarihte ün bırakmış, ebedileşmiş bütün sanatkârlar, dilin «huyunu suyunu» öğrendikten, onu tanıyıp sevdikten sonra, başarının sırrına vâkıf olan talihli kimselerdir. Bu kaidelere uymayanları ise, dil insafsızca tasfiye etmiştir. Böylelerine ait en canlı misallere bizim edebiyatımızda rastlanır.

Fakat, edebiyat tarihimizi dolduran ibret verici nice canlı örneklerle rağmen, bugün de sanatkârlar dil ile anlaşmayı düşünmüyorlar. Aksine onunla zıtlıyor, çekişiyorlar. Önce kendilerinin dile tâbi olmaları gerektiğini, ancak bundan sonra onun hazinelerinden faydalanabileceklerini kabul etmiyorlar. Kimisi kör bir inadın, kimisi orijinal olma hevesinin, kimisi de «yeni bir dil yaratma» Donkişotluğunun tesiri ile Türkçeye karşı çıkıyor, meydan okuyorlar. Hepsi bilgisiz, hepsi şuursuz bunların. Ne tarih biliyorlar, ne milleti tanıyorlar, ne de dilin ne olduğundan haberleri vardır. Kaynağını millî zevkten, millî vicdandan almayan uydurma bir dil tutar mı? Kökleri millî tarihe dayanmayan, gıdasını bünyeden almayan, zihinlere ve gönüllere nakşolunmamış sun'î bir dil yaşar mı?

Üç-beş yıllık bir mâzisi olan şöhretlerinin o kadar daha devam edip etmeyeceği bile henüz şüpheli iken, bugün bazı sanatkârların kendilerinde birtakım kudretler, kerametler vehmetmeleri oldukça gülünçtür. Bunlar zannediyorlar ki, ne yazsalar, nasıl yazsalar millet tarafından alkışlanırlar. Uydurdıkları dil herkesçe benimsenir. Kelimeleri hafızalarda yer eder. Dil onları değil, onlar dili

yaratır ve yaşatırlar. Bu sayede de, hem kendileri şöhrete ulaşırlar hem de millet yeni bir dile kavuşur. Yarınki nesiller de bu sun'î dili devam ettirirler.

İşte, masa başında, uzak ufuklara dalmış mahmur ve donuk gözlerle kurulan hayal, yapılmak istenen şey budur. Başka türlü ebedileşmeleri imkânsız olduğu için, böyle acaip ve sun'î bir çareye baş vuranların psikozudur bu.

Halbuki klâsik olmuş, millî hudutların ötesine şöhret salmış hiç bir sanatkâr, bu mevkîe «yeni bir dil uydurarak» gelmemiştir. O, sadece ana dilini sevmiş, gidip onun önünde «diz çökmüş, boyun eğmiş», bu sayede de mâna ve güzellik hazinelerinin anahtarına sahip olup, yeni üslûp yaratmıştır. Çünkü, millî anlayış ve zevkle millet tarafından kurulmuş olan dilde, bir sanatkârı ebedileştirecek güzellikler zaten mevcuttur. Yeter ki sanatkâr bu güzelliğin çizgilerini bulabilsin. Kaynaklarını araştırsın. Şöhret ve başarının imkânlarını sun'î yollarda aramasın. Dile hükmetmeye kalkışmasın. Aksi halde, en kısa zamanda dilin sillesini yer ve yel değirmenlerine saldıran zavallı Donkişot'tan daha acıklı bir duruma düşer. Dile saygı göstermeyene, yalnız dil değil, dilin gerçek sahipleri de, millet de karşı koyar. Bizim millî tarihimiz, Türk milletinin, Türkçeye saygı göstermeyen sanatkâra karşı nasıl direndiğini gösteren canlı bir destandır.

**DÜŞÜNÜR,
MUTERCİM
VE DİL**

Okuyucu karşısında en hür ve rahat yazar, sanatkârdır. Eserinin ruhunu teşkil eden duygu bakımından olsun, malzemesinin taşıyıcı, harcını teşkil eden dil bakımından olsun sanatkâr, okuyucu huzuruna istediği kılıktaki çıkabilir. Onun, cemiyet veya insanlara karşı yüklendiği belli bir sorumluluk yoktur. O, her beyden önce, duygularının, ilhamlarının, ihtiras ve temayüllerinin emrinde-

dir. Cemiyete paralel bir çizgide de gidebilir, ona karşı da çıkabilir. Mesele, sanatkârın, tuttuğu yolun varacağı durağı göze almasına bağlıdır. İşte bu yüzden, sanat adamı dili kullanırken yalnız kendi kaderini, kendi istikbalini hesaba katarak, keyfî ve hususî bir «sözlük» seçebilir. Bu, tabii olmasa da, normal bir davranıştır.

Okuyucu ve dil karşısında hür olma bakımından sanatkârı takip eden yazar ise, fikir adamıdır. Gerçekten, muhtevâ olarak tamamıyla kendi düşüncelerinin emrinde olması gereken düşünür, yegâne vasıtası olan dili kullanırken, bazı kayıtlar altındadır. O, fikirlerini ortaya koyarken, sanatkâr gibi istediği kelimeyi seçmekte hür değildir. Çünkü cemiyete, insanlara «bir şeyler söylemek» niyet ve iddiasındadır. Sanatkâr «anlatmak» değil, «duyurmak» için yazmakta idi. Bu ise aksine sadece «anlatmak» gayesi ile yazmaktadır. İşte o zaman da dilin emrine girmek zorundadır. Öyleyse, oturmuş, umumileşmiş, mânâ ve nüans değerleri kesinleşmiş kelimelerden kurulu bir «sözlük» kullanmak, fikir adamı için ihmal edilmez bir zurettir. Kendisine güvenen, düşüncelerine inanan ve insanlara değer veren her ciddî fikir savaşıçısından bu beklenir. Çünkü, yazdıkları anlaşılmıyorsa, o fikir adamı mevcut değildir. Dilinden dolayı yanlış veya eksik anlaşılıyorsa, bu defa da meydanda bambaşka bir kişi var demektir. Her iki ihtimal de, düşünürün ve insanlığın aleyhinedir. Zihin çalıştığı, «bir şeyler» imal ettiği ve bunları ortaya koyduğu halde, sırf anlatma vasıtasının, yani dilin yanlış seçilmesi sebebi ile emeklerin boşa gitmesi bir cemiyet için büyük kayıptır. Bu yüzden, bizim gibi sık sık kültür ihtilâli yapan ve uzun zaman dil anarşisi içinde kıvranan milletlerin, güçlü fikir adamlarından mahrum kalmaları mukadderdir. Zira, kafası düşünmeye müsait kimseler, ancak gelişmiş, işlenmiş, mânâ bakımından «yükü» ve «dolu» kelimelerden müteşekkil bir kültür dili ile düşün-

bilirler. Bu imkânlar yoksa, düşünecek kafa da yoktur, yazacak kalem de. Bugün görüldüğü gibi.

Dil ve okuyucu karşısında hür olma imkânı bakımından üçüncü basamağı mütercim teşkil etmektedir. Bu, düşünüre nisbetle biraz daha sıkı kayıt ve kontrol altındadır. Mütercimin önünde kendi dilinin imkânları, kendi milletine mensup okuyucunun şartları; arkasında ise, bir yabancı dil, bir yabancı kültür ve dev cüsseli bir yazar vardır. O, her iki tarafa karşı da saygılı ve dürüst olmak mecburiyetindedir. Çünkü netice itibarı ile, kendisi bir nevi «aracı»dır. Yazılan ve söylenenler üzerinde hemen hemen hiç bir «tasarruf hakkı» yoktur. Ne değişiklik, ne de yorum yapabilir. Ondan «olanı olduğu gibi vermesi» beklenir. İşte bu zaruret ve şartların yerine getirilmesi bahis konusu olunca da, hemen dilin önemli rolü ortaya çıkmaktadır. Gerçekten mütercim iki dilin arasındadır. Bunları birbirine yaklaştırmak vazifesini yüklenmiştir. Onun için de kelimeleri çok dikkatli seçmelidir. Kapalı ve belirli çevrelerde kullanılan, ancak o çevrenin mensuplarınca anlaşılan kelimelere tercümelerde asla yer verilmemelidir. Daima en yaygın, en istikrarlı sözler bulunmalıdır. Bahis konusu eser, tercüme edilirken, zaten asıl gücünden ve değerinden birçok şeyler kaybedecektir. Buna, bir de mütercimin şahsî ve keyfî dil anlayışı karışırsa, eserin aslına ait elde hiç bir şey kalmaz. Bu ise, kitabın yazarı için ne hazin bir tecellidir. Hayatının belki de yegâne gayesi ve mahsulü olan eseri, bir başka diyarda sırf mütercimin sakat tutumu yüzünden, milyonlarca okuyucuya eksik ve yanlış sunulsun! Adını duyanlar tarafından zayıf, cılız bir yazar olarak tanınmak talihsizliğine uğrasın! Acı değil mi?

Bir eser yaratmanın sancısını çekmemiş olanlar, sanatkâr ve müellife gereken saygıyı gösteremezler. Bizim gibi, sadece teknik ve iktisadî bakımdan değil, ilim ve dü-

şünce hayatı bakımından da geri kalmış ülkelerde eser telif etmenin mânâsını anlayanlar azdır. Buna bir de sürüp gitmekte olan dil anarşisinin menfî tesirleri eklenince, kitabı tercüme edilen yazar aleyhine, durum daha da kötüye gitmektedir. Çünkü herkes bir kitabın kapağında adını görmek arzusunu, tercüme yolu ile tatmin etmek hevesindedir. Okunup okunmaması, anlaşılıp anlaşılmaması hiç de mühim sayılmamaktadır. Tercüme metninin aslından tamamıyla farklı, aslına göre eksik veya yanlış olması da mühimsenmemektedir. Zira, mütercim bir yandan eserin müellifine, bir yandan okuyucusuna, bir başka yandan da diline karşı saygısız ve kaygısızdır.

İşte bu yüzden bugün Türkiyemiz birçok konularda olduğu gibi, tercüme eserler konusunda da tam. bir solumsuzluk, başıbozukluk ve anarşi içindedir.

EDEBİYATIMIZIN TAŞ YİĞİNLARI

Edebiyatın yegâne ve esas malzemesi dil olduğu için, her edebî eser «dil ile örölmüş bir mimarî»dir. Bu sebeple, şiir olsun, çeşitli türlerde yazılmış nesir olsun, dili san'atçısı tarafından iyi seçilmiş ve başarılı kullanılmışsa, o eser bir «dil âbidesi»dir. Aksine, dil malzemesi isabetle seçilmemiş ve yerli yerinde kullanılmamışsa, o zaman meydana getirilen artık bir «mimarî» eser değil, bir «taş yığını»dır.

Bizim on asırlık edebiyatımıza bir göz atacak olursak, her devir ve çağa ait olmak üzere böyle «mimarî» eserleri ile «taş yığınları»nı hep yan yana görürüz. Birincilerin, dil malzemesini hem seçmeyi, hem de işlemeyi iyi bilen «usta mimarlar» elinden, ikincilerin ise dili de kullanmayı da bilmeyen «acemi kalfalar» elinden çıktığı derhal anlaşılır. Divan Edebiyatı, Tanzimat Edebiyatı, Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati edebî çığırıları geniş ölçüde bu «acemi kalfalar»la doludur. Ancak, yazık ki bunların

pek çoğunun acemilikleri de, başarısızlıkları da aradan uzun yıllar geçtikten sonra «tescil edilebilmiştir.» Çünkü onlar kendilerini devirlerinin büyük ustaları sanmışlar, etraflarındaki küçük bir zümre tarafından da hararetle alkışlanmışlardır. Bu yüzden de hepsi millete sırt çevirmiş, milletin sesine, milletin diline kulaklarını tıkamıştır. Meselâ Türk milletinin asla anlamadığı bir dil uydurmuşlar ve bu sun'î dili asırlarca millete rağmen kullanmışlardır. Türk milletinin zevkine, dünya görüşüne, yaşayışına aykırı bir yol tutarak, bazan bir Arap, bazan bir Acem gibi duyup düşünmeye özenmişlerdir. Yapmacıklık ve yabancı özentisi sadece kelimelere yahut temlere inhisar etmemiş, ifade tarzına, üslûp ve edâyâ da bulaşmıştır. Türkçenin cümle kuruluşu zorlanmış, uzun, girift ve dolambaçlı yoldan söyleme moda olmuştur. Ama neticede Türk milleti değil, ondan kopmuş olanlar kaybetmiştir. Bugün, güzel Türkçe ve onunla yazılmış başarılı dil âbideleri dimdik ayakta durduğu halde ne o acemi kalfaların mezar taşları, ne de taş yığını halindeki eserciklerinden bir taş kalmıştır.

Fakat ne hazindir ki bunca acı ve kahredici tecrübeye rağmen, günümüzde san'atçılık iddiasında bulunan kalem erbâbı da kendilerini, dünkülerin hayatına mal olan sun'ilikten kurtaramamıştır. Bunlar da, aynen o «taş yığını kalfaları» gibi, milleti hiçe saymakta, millete sırt çevirmektedirler. Bunlar da Türk milletinin konuştuğu ve anladığı bir dil ile yazmıyorlar. Kendi kafacıklarından uydurdukları ve ancak minnacık muhitlerinde beğenilip alkışlanan bir dil ve üslûp ile yazıyorlar. Gerçi buna «üslûp» dememek lâzım. Kendilerine «özgü» bir edâ demek daha doğru olur. Sonra da bu halleri ile Türk milleti adına konuşmaya, onun dertlerini dile getirmeye kalkışıyorlar. Bu, sadece imkânsız değil, gülünçtür de! Çünkü millî dil ile konuşup yazmak, millete bağlılığın, millet ile beraberliğin

asgarî şartıdır. Millet varlığına saygının zarurî neticesidir. Böyle hareket etmeyip, kendi uydurduğu bir dil ve ifade şeklini millete zorla kabul ettirmeye yeltenen, Türk milletinin evlâdı değildir. Aynı şekilde milletin heyecanını, milletin zevk ve temayüllerini terennüm etmeyen san'atçı da, beynelmilel bir şöhret olabilir fakat Türk milletinin gönlünde taht kuramaz. Bir Yunus'u, bir de Mevlânâ'yı düşününüz. Mevlânâ elbette dünya çapındadır. Ama millî değildir. Ya Yunus, ya o «Türkmen Kocası»? İşte o millîdir. Türk ruhunu, Türk imanını o dile getirmiştir. Çünkü Türk milletinin dili ile seslenmiştir. Gerçi Yunus bir zirvedir; bu sebeple müstesna sayılabilir. Fakat milletinden kopmamış küçük büyük bütün san'atçılar ölmemiş, unutulmamıştır. Halk onları gönlünde ve zihninde yaşatmıştır.

Edebiyat tarihimiz böyle hem âbidelerle, hem taş yığınları ile dolu olduğu halde, bugün yazarlarımızın büyük bir kısmı niçin usta mîmar olmaya çalışmıyor da acemi kalfalıkta ısrar ediyorlar? Buna üzülmüyoruz. Ve manzara bizi rahatsız ediyor. Aynen, Süleymaniye, Şehzâde, Bayezid âbidelerinin arasında bir yığın halinde sırttan bizim Edebiyat Fakültesi binası gibi. Nitekim bugün de millettten kopmamış gerçek san'atçılarımızın güzel eserleri yanında, bir kısım ne idüğü belirsiz kalemlerin eserciklerini görünce aynı derecede üzülmüyoruz. Çünkü şiir diye, roman, hikâye, deneme olmak iddiası ile yayınlanan nice karalamaları okuduğumuz zaman görüyoruz ki, bunlar Türkçe değildir. Kargacık-burgacık bir üslup içinde, ölmüş böcekler gibi toplu iğne ile tutturulmuş «sözcük»ler... Kim için yazılmış, ne ifade ediyor bilinmez... Tiyatroya gidiyoruz; oyun güzel, dekor mükemmel fakat bu bize hitap eden bir eser değil. Çünkü Türk milletinin konuştuğu dil ile yazılmamış. Anadolu'yu vermek iddiasında ama, oradan tamamıyla kopmuş bir ruhla yorumlanmış... Köy-

lü kadınıımız «çamaşır» demiyor da «İçsel giysi» diyor. Misafirine «dâvetlim» demeyip, «çağrılım» diyor. Sonra da, böyle bir dil ile eser yazan zavallı, kendisini bu milletin çocuğu sanıyor. Alkış ve takdir bekliyor. Milleti ile hiç bir irtibatı, hiç bir duygu, düşünce ve zevk birliği olmayan Osmanlı aydını da böyle hareket etmişti. Yazdıklarını sadece kendisi okuyup anlıyordu. Bu yüzden de devrinin ve çevresinin dışına çıkamadan, oracıkta çakılıp kaldı. Milletin nabzını bırakmayanlar ise asırları da, muhitleri de aştılar. Bugünün halktan kopuvermiş uyur-gezer» aydınlarını da o akıbet bekliyor. Eser diye karaladıkları taş yığınları» arasında kendileri de çürüyüp kaybolacaklardır.

TIYATRO VE DİL Dil ve üslup, her edebî eserin başarisında, sevilip beğenilip tutulmasında en mühim rolü oynar. Hangi türde olursa olsun, bir «yazı»nın «edebî eser» hüviyeti kazanması için önce dilinin iyi seçilmiş, doğru ve güzel kullanılmış olması şarttır. Sonra da mümkün olduğu kadar «canlı» yaygın ve «herkesçe anlaşılır» olması icap eder. Bu vasıfları taşımayan «yazı»lar birer «karalama»dan başka bir şey değildir.

Ancak, her edebî eseri çevreleyen bu «ilk ve asgari şartlar» çenberi eserin türüne ve mahiyetine göre bazan genişler, bazan daralır. Daha çok kendisi için yazan, manadan ziyade sese, âhenge ve duyguya önem verebilir. Okuyan ve dinleyenleri bazan hiçe sayabilir. Fakat, deneme, hikâye, roman ve makale bahis konusu olduğu zaman bu çenber, yani «dil çenberi» gittikçe darlaşır. Yazar, artık dil karşısında o kadar hür değildir. Bir başka türlü söylersek, yazar okuyucu karşısında, millet karşısında alabildiğine hür değildir. Çünkü aslında onlar için yazar. Bu sebeple de eserinin okunmasını, anlaşılmasını ve be-

ğenilmesini isteyen kimse, hem dile, hem de millete karşı saygı göstermeye mecburdur.

Bahis konusu bir sahne eseri, bir tiyatro olduğu zaman ise, yukarıda söylediğimiz «dil çenberi» büsbütün darlaşır. Zira hareket ve konuşma'dan ibaret olan bir tiyatro eserinin üzerinde durduğu iki ayaktan biri dildir. Hele okumak için değil de oynamak ve seyredilmek için yazılan günümüz tiyatrosunda dil daima birinci plandadır. Öyle ki, seyirci tiyatro sahnesinde dinlediği dil ile hayat sahnesinde işittiği dil arasında bir farklılık görmemelidir. Böyle bir ayrılık olduğunu sezmemelidir. Bu, herşeyden önce eserin ve oyunun başarılı olması için şarttır. Hususiyle yurt gerçeklerini, köy hayatını ve köy halkının dertlerini dile getirmek iddiasında olan bugünkü Türk tiyatrosunun, milletimizin konuştuğu Türkçeden başka bir dil kullanması, bile bile intihar etmesi demektir. Bu tiyatro yazar ve oyuncularının hayattan, köyden ve Türk milletinden ne kadar uzak yaşadıklarını, nasıl kopmuş olduklarını göstermekle kalmıyor, onların dil ve sahne eserinin mahiyetinden habersiz bulunduklarını da isbat ediyor. Gene bu tutumları, onların, yalnız dile ve millete değil, seyirciye de saygı duymadıklarını, önem vermediklerini gösteriyor. Milletten böylesine kopmuş olmasalar; dile, hayata ve seyirciye böylesine sırt çevirmeseler; kafacıklarını devekuşları gibi böylesine kuma sokup kendi minnacık dünyalarında yaşamasalar, Türk köylüsünü sahnede «kırsal yaşantı», «yapıt», «karşıt», «koşul», «neden» (sebep), «bırakıt» (miras), «çoğun», «ilginç», «tümel», «tinsel», «birey», «bulunç» (vicdan), «belgit» (senet) gibi gülünç ve uydurma kelimelerle konuştururlar mı?

Bunlar, bu tiyatro yazar ve okuyucuları Türk milletinin, kendilerinin yazıp oynadıkları dil ile konuşmadığını bilmiyorlar mı? Mutlaka biliyorlardır. Fakat milletle hiç bir alâkalı olmadığı için o yolda ısrar etmektedirler.

Peki, acaba tiyatronun mahiyetinden habersiz midirler? Hiç şüphe yok' Eğer sahne eseri ve oyun hakkında birazcık fikir sahibi olsalar, böyle keyfî ve hususî bir «argo» kullanmazlar. Ayrıca seyirci ve onun ruh haline dair bilgi ve tecrübeden de mahrum oldukları anlaşılıyor. Bilmiyorlar ki, seyirci oyunu takip ederken, aktörün kullandığı cümle ve kelimeleri anlayabilmek için hususî bir cehit sarfedemez. Dikkatini dil üzerinde toplayamaz. Bu sebeple, sahnede konuşulan dil o kadar tabîî o kadar günlük hayattan alınmış olmalıdır ki, işitenler düşünmeden anlasınlar. Oyundaki kahraman kim ise, köylü, işçi, şöför, öğretmen, avukat... aynen hayat sahnesinde konuştuğu gibi konuşmalıdır ki seyirci kendisini hareketin akışına verebilsin. Aksi halde, sahnede temsil edilen eser bir tiyatro olmaktan çıkar, bir pandomima olur. Çünkü seyirci üst üste birkaç kelimeyi anlayamaz, birkaç cümleyi kaçırırsa, artık eserin bütünü ile ilgisini devam ettiremez. İp kopuverir. Zira, anlamadıklarını tekrar ettiremez. Bir başkasına soramaz. Lûgata bakamaz. Üzerinde zihin yorup hatırlamaya çalışamaz. Bunların hepsinden mahrum olunca da, kendini sadece sahnedeki hareketin akışına bırakmakla yetinir. Böylece eserin ancak bir kısmı anlaşılır. O da kesik kesik olmak şartı ile. Ciddî ve akli başında hiç bir kalem sahibi, elbette eserinin bu duruma düşmesini istemez. Emek verdiği bir eserin böyle bir akıbetle karşılaşmasına razı olan kimse artık gerçek bir yazar değil, bir «hevesli»dir. Günün modasına kapılmış bir zavallıdır. Yazık ki bugün sahnelerimiz böyle zavallı kalemciiklerin esercikleri ile doludur. Gene yazık ki, henüz şuurlu, bilgili ve kendinden emin bir «tiyatro seyircisi» teşekkül etmediği için böyle zayıf eserler sahnelere çıkabilmektedir. Bizde de batı ülkelerinde görülen seviyede bir seyirci ve tenkitçi zümresi teşekkül ederse, sahnelerimizin dili belki düzelebilir.

TÜRKÇENİN «OLUŞUMU» MASALI Türkçe, hoyrat, bilgisiz ve kasıtlı ellerin darbeleri ile barbarca yıkılırken; millî yapısı, ifade zenginliği ve âhengini kaybederken; aydın zümre ile millet bütünlüğünün arası gene açılırken bu gidişin sorumluları ve öncüleri kendilerini şöyle savunuyorlar :

— Efendim Türkçe bir oluşum devresine girmiştir. Bu devrede birtakım bocalamalar ve kargaşalar elbette olacaktır. Yeni bir dünyaya, yeni bir dünya görüşü, hayat tarzı ve kültür çevresine girdiğimize göre, dilimiz de bu yeni medeniyet âleminin icaplarına uyacaktır.

İlk bakışta insana ciddî bir fikir gibi görünen bu iddia, aslında hiç bir temele dayanmayan bir demogojidir. Konu ile muhteva arasında hiç bir irtibat ve münasebet bulunmayan boş bir söz oyunudur. Çünkü :

Türkçenin bugün bir oluşum devresinde olduğunu söyleyebilmek için, sadece bilgidен değil, düşünce ve mantıktan da mahrum bulunmak icap eder. «Türkçeye gönül vermiş kimseler» olarak atılanların, dilimizin uzak tarihinden, şanlı macerasından, uğradığı duraklardan, kazandığı zaferlerle bıraktığı binlerce yadigârdan habersiz olmalarını mazur görsek bile, düşüncesiz iddialarını affetmek imkânsızdır. Türk dilinin engin ufuklarına ancak bir iğne deliğinin ardından bakabilen bu gaflet şampiyonları, yazık ki hadlerini bilip o kadarla da kalmıyorlar. Bir de Donkişotça niyetleri var: Cılız kalemli, kısır muhayyileleri ve sığ bilgileri ile bu «oluşumu» tamamlamak ve gerçekleştirmek. Kendi fikir dağarcıklarına denk, yeni bir kültür dili kurmak.

Şunu tekrar belirtelim ki, Türkçe tâ sekizinci yüzyılda dört başı mâmur, mükemmel bir yazı dili idi. Devrinin, dinî, edebî ve felsefî düşüncelerini, duygularını, in-

san zekâsının bütün mahsullerini tam bir ifade rahatlığı içinde dile getiriyordu. Uzak-doğu kültür ve medeniyetinin olgun bir yazı dili olan Türkçe bu zirvelerde dolaşırken yeryüzünde Lâtince, Grekçe, Arapça, Farsça ve Çinceden başka kültür dili de yoktu. Bugünün büyük dilleri İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca henüz «oluşmamıştı». Hattâ «oluşum çağına» bile girmemişti. Daha sekizinci, dokuzuncu asırlarda Göktürk ve Uygur devrelerinde edebiyat tarihlerine geçecek değerde edebî ve felsefî eserler vücuda getiren Türkçe, onuncu yüzyılda da Arap dilinin en mükemmel eseri, bir mûcize olan Kur'an'ı tam bir selâhiyetle ifâde edebiliyordu. Kendi imkânları sayesinde, yüzde doksanın üstünde öz bir kelime kadrosu ile, Kur'an Türkçeye tercüme edilmmişti. Bunu takip eden asırlarda da Türkçe, hiç bir devirde, o zirveden aşağıya inmemiştir. On birinci yüzyılda Kaşgarlı ve Yusuf Has Hacib, on üçüncü yüzyıldan itibaren de Yunus, Kadı Burhaneddin, Aşık Paşa, Nevâyî, Nesimî, Fuzûlî, Süleyman Çelebi, Sinan Paşa gibi her biri başka bir vâdide üstad olan dil mimarları yetişmiş ve bu kervan Yahya Kemal'e kadar gelmiştir. Türkçenin bu şanlı zafer yolunu göremeyip de, onu hep Veysîlerin, Nergisîlerin çıkmaz sokaklarında kaybolmuş sananlar, şimdi de aynı gaflet ve şaşkınlık içindedirler. Düşünmemektedirler ki, «oluşumuna» yeni başlamış bir dil, bundan yedi asır önce Yunus'u, daha sonra Divan edebiyatımızın büyük zirvelerini nasıl yetiştirebilmiştir? Halk edebiyatı vadisinde Dede Korkut hikâyelerini, Karacaoğlan'ı ve geniş bir tekke edebiyatını nasıl yaratabilmiştir? Hem de hiç biri uydurmacılığa, yapmacılığa sapmadan. Türkçenin yaşayan zengin kelime hazinesine dostça girerek. Kırk haramiler gibi yağma etmek suretiyle değil, o hazinedeki serveti kullanmasını, değerlendirmesini bilerek. Beğenip, seçip işleyerek.

Esasen, o kadar uzaklara gitmeye de lüzum yok!

Bugünkü uydurmacılık, bugünkü «dil kıyımı» başlama-
dan önceki edebiyatımıza bir bakınız. Ömer Seyfettin'den
Sait Faik'e, Rıza Tevfik'ten Cahit Sıtkı'ya kadar, kendini
kabul ettirmiş hangi kalem sahibi «uydurmacılık» yap-
mış, birtakım «tilcik» ve «sözcük»lerle eser yazmış-
tır? Türkçenin «oluşumunu» gerçekleştirmeye çalışmıştır?
Servet-i Fünun devrinden başlayıp, ölümüne kadar, her
devrin en çok okunan yazarı, Türkçenin nesirde en büyük
kalemi Hüseyin Cahit Yalçın hangi «uydurmacı» zümrenin
telkinlerine kapılmıştır? Roman ve hikâyede Yakup Kadri,
Peyâmi Safa, Refik Halit, Reşat Nuri; gazetecilikte Falih
Rıfkı, Burhan Felek, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, kendi sa-
halarında hâlâ aşılımadıkları halde, bir tanecik olsun
«sözcük» kullanmışlar mıdır? Şiirde de Yahya Kemal'den
Orhan Veli'ye kadar, her neslin hafızasında yer etmiş ve
daha yaşarken kendini kabul ettirmiş gerçek san'at er-
babından hangisi, Faruk Nafiz mi, Ahmet Hamdi mi, Ne-
cip Fazıl, Ahmet Mühip Dıranas, Ziya Osman Saba mı,
Cahit Sıtkı, Cahit Külebi ve Bekir Sıtkı Erdoğan mı «uy-
durmacılık oyunu» oynamıştır? Sağlam ve zengin millî
dili bırakıp, «uydurma» «tilcik»lere baş vurmuştur?

Görülüyor ki, Türkçe on iki asırdan beri kurulmuş,
oluşmuş ve gelişip zenginleşmiş bir kültür dili olarak
dim-dik ayaktadır. Hazinelelerinin kapısı onu seven ve bilen
herkese açıktır. Bacakları bu hazineye giremeyecek ka-
dar cılız, gözleri bu hazinedekileri göremeyecek derece-
de kör ve kafaları bu hazinedeki serveti değerlendireme-
yecek ölçüde sakat olanlar, varsınlar kendi köşelerinde
«sözcükler» çıkarsınlar. Türkçeyi «oluşturmak» sevdası ile
«özleştirmecilik türküsü» tuttursunlar. Birbirlerine sahte
övgüler düzsünler. Kökü tarihin derinliklerinde; dalları,
yaprakları Türk ırkının yaşadığı dört kıt'ada; meyveleri
binlerce cilt kitaplarda ve sevdası bütün Türklüğün gön-
lünde yaşayan Türkçeye kimse dokunamayacaktır.

İKİ DİLLİ Hani birçok bakımlardan beğenmeyip ten-
AYDINLAR kit ettiğimiz insanlar vardır. Onlara ke-
 limenin menfî mânası ile umumiyetle
 «şarklı» deriz. Temsil ettikleri zihniyete de «şark kafa-
 sı» adı veririz.

İşte bu şarklılığın başlıca tezahürlerinden biri de hareket ve davranışlarda iki yüzlülüktür. Yani, birbirine zıt karakterdeki iki ayrı insan gibi, yerine ve zamanına göre, değişik şekillerde hareket etmektir. Meselâ inanmadığı fikirlere inanmış görünmek. Samimî düşünce ve kanaatlarını içinde saklamak. Söyledikleri ile yaptıkları birbirine uymamak. Bugün böyle, yarın şöyle hareket etmek. Muhite ve şartlara, hiç bir direnme göstermeden, derhal intibak etmek... Halkımızın tâbiri ile yanar-döner olmak...

Böyle iki yüzlü davranışların en canlı örneklerini, bazı kimselerin dil meselesindeki tutumlarında sık sık görmekteyiz. Vaktiyle, bir kısım Osmanlı aydını, devrin modasına uyarak, hususî hayatında başka, eserlerinde başka olmak üzere, nasıl iki ayrı dil kullanıyor idiyse, bugün de birçok kimseler öyle, iki türlü dil kullanıyorlar. Ancak, yukarıda da söylediğimiz gibi, birinciler sadece devrin modasına uymak niyetiyle o şekilde hareket ediyorlardı. Onun için, onları mâzur görmek mümkündür. İkinciler, yani bugünküler ise, bu iki yüzlü hareketi ya maddî menfaat uğruna, yahut da şahsiyetsizlik sebebiyle yapmaktadırlar. Bu yüzden de şimdikiileri ne mâzur görmeye, ne de affetmeye imkân vardır.

Bakıyorsunuz, tanınmış bir ilim adamı veya kalem sahibi, elli yaşından sonra, birdenbire uydurmacı oluvermiş. Daha dün güzel Türkçe ile, doğru, düzgün ve yaygın millî dil ile yazı yazan kimse, bugün mânalarını bile anlayamadığı uydurma «sözcük»lerle eser kaleme alıyor. Yanlışlarla dolu, her sayfası bir bilgisizlik, bir zevksizlik örneği olan böyle bir kitaba imzasını nasıl atabildiği so-

bulduğu zaman da, müellif size şöyle cevap veriyor :

— Haklısınız, ben de sizin gibi düşünüyorum ama, ne yapayım? Öyle yazmazsam filân kurum eserimi basmıyor. Gençler bana gerici diyor, kitaplarımı okumuyorlar. Şöhretimi devam ettiremiyorum. Sonra, bu uydurma dil sayesinde «ödül» almam ihtimali de var. İşte böyle bir takım hesaplarla uydurmacılık kervanına katıldık!..

Aynı soruyu bir başkasına soruyorsunuz. O da şöyle mâzeret ileri sürüyor :

— Dil Kurumunda yönetim kurulu âzasıyım ya! Onların tavsiye ettikleri dili kullanmazsam, hem ayıp olur, hem de beni oradan atarlar.

Tabii, bu şahısların günlük hayatlarında, konuşmalarında, hususî mektup ve yazılarında, yayınlanmayacak herhangi bir rapor veya tezde gayet normal bir dil kullandıklarını söylemeye lüzum bile yoktur. Artık herkes bilmektedir ki onlar el içine çıkacakları zaman kıyafet değiştiren kimselerdir. Daha doğrusu sahneye çıkarken makyaj yapan tiyatro oyuncular gibidirler. Tabii halleri ve kıyafetleri ile oynayamazlar.

Tasvir etmeye çalıştığımız bu tiplere gerçekten, sık sık rastlıyoruz. Ancak, bir de bunları bile gölgede bırakacak başka tipler vardır. Bunların bütün hayatları iki yüzlülük içinde geçmektedir. Meselâ onlardan biri aynı günlerde iki ayrı dergide makale yazmaktadır. Bunlardan uydurma dili benimsemiş olan dergiye gönderdiği yazı deve dikenini tarlasını andırır. Mânasız, zevksiz ve yanlış uydurulmuş kelimelerle doludur. Sahte bir samimiyet edâsı taşır. Yer yer devrik cümleler de serpiştirilerek, son yılların en lâubâli kalemlerine benzemeye çalışılmıştır. Ciddî bir havası olan diğer dergiye gönderilen makale ise, doğru, düzgün ve güzel bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Edâsı da, üslûbu da ciddîdir. Uydurma kelimelere asla yer verilmemiştir.

Bu ayrı ayrı dillerle kaleme alınmış makalelerin zararına da hayretle sorarsınız :

— Sizin ne kadar acaip bir dil anlayışınız var? Bir yerde en güzel Türkçeyi kullanıyorsunuz, diğer tarafta Türkçe denmeyecek derecede bozuk, yanlış ve uydurma bir dil ile yazıyorsunuz? Niçin? Sonra malûm mâzereti dinliyorsunuz :

— Benim esas dilim sizin beğendiğinizdir. Fakat, uydurma dil ile yazmazsam, öbür dergi makalemi kabul etmiyor. Ayrıca, Dil Kurumunda da yönetim kurulu âzasıyım. Bu yüzden, ara-sıra onların hoşlanacakları «tilcik» lere de yer vermek gerekiyor.

Bahsettiğimiz bu komedi yalnız makalelerde değil, ciddi konulu kitaplar için de oynanıyor. Müellif, eserini, Türk Dili Kurumu vasıtası ile bastırarak ise, bildiğimiz o mâhut uydurma sözcüklerle kaleme alıyor. Yahut da kitabının kurumcular tarafından «uydurmacaya çevrilmesine» göz yumuyor. Yok eğer bir başka müessese tarafından neşredilecekse, eski normal Türkçe ile telif ediyor.

Bazan Atatürk'ün adı kullanılarak, bazan maddî menfaatlar sağlamak suretiyle, bazan da çeşitli şantaj ve tehditlerle dile yapılan müdahalenin neticesi işte bu olmuştur. Bir alay «iki dilli», «iki yüzlü» ve «iki şahsiyetli» aydın yaratmak! Bir de sıkılmadan Osmanlı devri şairlerini ayıplıyorlar.

TÜRKÇEYE KIYAN İLİM ADAMLARI

Türkçenin bugün sürüklenmiş bulunduğu çıkmazdan haklı şikâyetleri olanlar sık sık yakınıyorlar :

— Üniversitenin dil ve edebiyat hocaları ne güne duruyor? Niçin bu gidişe karşı çıkmıyor? Sesini yükseltmiyor, haykırmıyor? Onların susması, gidilen yolu benimsedikleri, işlenen hataları kabul ettikleri mânasına mı gelir? Bunu ilim adamlarının kabullenmesi yahut hoş görmesi mümkün müdür? Böyle ilim adamlığı olur mu?

Meydan, birtakım kendini bilmezlere bırakılır mı?

Her gün dostlarımızdan, talebelerimizden, dinlediğimiz bu çeşit tenkitler ve sitemler o kadar haklı, o kadar yerindedir ki, meselenin içinde bulunan bir kimse sıfatıyla kendilerine katılmamaya imkân yoktur.

Gerçekten, üniversitelerimizin, hususiyle dil, edebiyat ve kültür dersi hocaları dil konusunda birleşik bir cephe teşkil edemiyorlar. Başka meselelerde anlaşsalar bile, dil meselesinde birleşemiyorlar.

Oysa ki, «akıl için yol bir» olduğu gibi, ilim için de yol birdir. Doğru bir türdür, hakikat tektir. Yani «bir»dir. Fakat yazık ki, dil meselesi bahis konusu olduğu zaman bazı kimseler ilmi de, doğruyu da, hakikati de unutmaktadırlar. Bir köşeye itmektedirler. Ne bildiklerinin, ne inandıklarının, ne de ilim adamlığının omuzlarına yüklediği manevî sorumluluğun icaplarını yerine getirmektedirler. Yazık, çok yazık!..

Bu neden böyle oluyor?

Çoğumuzun, gerçek ilim adamlığı vasfını kazanmamış olmamızdan!

Bilindiği gibi ilim adamlığı şu dört vafsa mutlak surette sahip olmayı gerektirir. Bunlarla kaimdir :

a) Çalışarak, araştırma ve inceleme yaparak elde edilen doğru ve kat'i bilgi.

b) Belli kademelerden geçilerek alınan akademik unvanlar.

c) Çalışmanın, bilginin, hakikatin ve omuzdaki akademik unvanın manevî ağırlığının bilgin kişiye kazandırdığı ilmî zihniyet, ilmî düşünce.

d) Bütün bunlar sayesinde kazanılmış olan cesaret ve şahsiyet. Bildiklerini, düşündüklerini ve inandıklarını rahatça, açıkça söyleyebilme cesareti. Sonra da, kendine ait bu fikirleri her çeşit tesir ve baskıya karşı savunacak seviyede şahsiyet.

İşte, ancak bu mühim vasıfların tamamını şahsında toplamış olan kimse gerçek ilim adamıdır. Üniversite hocasına, bilgin sıfatına lâyıktır. İlim geleneği kurulmuş ileri ülkelerde yegâne ölçü budur. Kürsüler, cübbeler ve unvanlar sonra gelir.

Bizde ise, tam aksine, ilim adamlığı, birtakım akademik unvanları taşımaktan ibarettir. Üstelik bu sıfatlar ne şekilde elde edilmiş olursa olsun, mesele değildir. İlmi zihniyet, hakikate saygı, cesaret ve şahsiyet daima ikinci plandadır. Hattâ çok zaman lüzumsuz bile sayılır.

İlim adamlığı bu derece kolay ve basit olunca da, gününü doldurmak suretiyle de olsa, birer «doktor, doçent, profesör» unvanı koparabilen herkes «bilgin» edâsı ile ortaya çıkmaktadır. Artık kimsenin ona bir şey söylemeye hakkı yoktur. «Ben profesörüm» diyerek söze başlar ve yine, «ben ilim adamıyım, ben üniversite hocasıyım» diye son verir. Düşüncelerini, ilmine dayanarak değil, bu gösterişli unvanına sığınarak başkalarına kabul ettirmeye kalkışır. Böyle bir davranış, tam ifadesi ile, üniversite hocasının istismarıdır. Akademik sıfatların, birtakım yanlış hareketlere, hatalı tutumlara âlet edilmesidir. Hakikatlere karşı batılın, doğruya karşı yalanın savunulmasında bir «koz» gibi kullanılmasıdır.

Bir muhitte bu şekilde hareket edebilen üniversite hocası olunca, tabii, onu bütün imkânları ile sömüren, kendi menfaatine «kullanan» istismarcılar da türeyecektir. Bazı dernek, kurum ve teşekküller işledikleri hataları örtbas etmek, gittikleri yanlış yol için «fetva» çıkarmak maksadıyla aralarına o türlü ilim adamlarını da alacaklardır. Sıkıştıkları zaman bu göstermelikleri ileri sürmek gayesiyle.

Nitekim dil meselesinde cinayetler böyle işlenmektedir. Geniş teşkilâtı ve maddî imkânları olan bir kurum, ilmin icabını yapmayan birkaç üniversite hocasını da üye-

leri arasına kattıktan sonra, Türkçeyi budamaya başlamıştır. İçi boş cübbelerin gölgesinde millî dilimizi yıkmakta, parçalamaktadır. İtiraz edenlere karşı da, «Siz kim oluyorsunuz, bizim aramızda üniversite hocaları, dil ve edebiyat profesörleri vardır. Onlardan daha mı iyi bileceksiniz?» demektedirler. Bu cinayetlere katılan, göz yuman veya aldırış etmeyen ilim adamlarına baş vurulduğu zaman da onlardan :

-- Haklısınız, yerden göğe kadar hakkınız var. Orası bir felâket! Onlar islah olmaz! Onların ne dil ile, ne de hakikatle alâkaları vardır. Hepsi küçük menfaatlerin, gösterişlerin peşindedir. Gerçi en doğrusu bunların arasında bulunmamak, hattâ onlara karşı kıyasına mücadele etmektir ama, ondan da bir netice alınacağına kaani değilim. Heriflerin parası, maddî imkânları bol. Atatürk'ün gölgesine sığınmışlar. Dokunmak kabil mi? Adama geri ci derler, Atatürk düşmanı derler. Ne yapalım, idare ediyoruz. Düzelir inşaallah, şeklinde cevaplar alınmaktadır.

Sömürücüler, bir kısım hocalardaki bu za'fı, bu çekingenliği sezdikleri için, onlardan alabildiğine istifade etmeyi gayet iyi bilmektedirler. Bazan ufak tavizler vererek, küçük menfaatler sağlayarak, bazan hislerini okşayarak, bazan da tehditler ve şantajlarla onları istedikleri yöne sevk edebilmektedirler. Kendilerini istismarcıların akıntısına kaptıran ilim adamları ise, bir müddet sonra yanlış, yalana ve batıla karşı iyice kanıksıyorlar. Bunların gözüne artık her şey normal ve tabii görünüyor. Onun için de, meselâ, hem sınıfta öğrenciler sordukları zaman, «Zorun, koşul, karşıt, toplumsal, olasılık...» gibi yüzlerce kelimenin tamamen yanlış ve uydurma olduğunu söylüyorlar, hem de bu uydurma sözleri kendi yazılarında kullanıyorlar. Böyle uydurmalarla, Türkçenin gül bahçesini deve diken tarlasına döndürmek isteyenlerle işbirliği yapabiliyorlar. Onların safında dövüşebiliyorlar. İki-

yüzlü bir hayat yaşıyorlar. Orada gördükleri hataları ancak dışarda söyleyebiliyorlar. Beraber çalıştıkları kurum arkadaşlarını ilim yoluna, doğru yola getirecekleri yerde, kendileri onlara tâbi oluyorlar. Çıkıp haykıramıyorlar: Gramerimiz yanlış, sözlüğümüz yanlış, terimlerimiz yanlış! Yolumuz çıkmaz! Zihniyetimiz sakat! Kendilerinden beklenenin tam tersine, yanlış yolda gidenlere değil de, doğruyu müdafaa edenlere karşı çıkıyorlar. Onları susturmaya çalışıyorlar. Kalemleri, bilgileri ve güçleri buna kâfi gelmeyince de başka yollara başvuruyorlar. Dil meselelerini kendine dert edinmiş, dil ilmini meslek seçmiş kimselerin hakikatleri söylemelerine engel olmak için karşılarına çok hürmet ettikleri hocalarını çıkarıyorlar. Bizi tenkit etmesin, bize ses çıkarmasın diyorlar...

Ne âlâ memleket değil mi? Dil konusunda suç üstüne suç işle. Millî bütünlüğü parçalayacak derecede Türkçeyi yıkanlarla işbirliği yap. Asırların olgunlaştırdığı Türkçemiz üç-beş manyağın elinde oyuncak olsun. Kurusun, çöle dönsün. Onlara ses çıkarma. Atatürk'ün mirasını, dilimizi zenginleştirmek ve geliştirmek uğrunda değil, fakirleştirmek ve bozmak için harca. Sonra da, buna karşı çıkan oldu mu öfkelen, âmiyâne tâbirle :

— Dalgamıza taş atmayın, de!..

Hayır beyler, siz doğru yola gidinceye kadar, değil yalnız «dalganız»a, kafanıza bile «taş» atılacaktır. Çoğunuz, dilcilikle hiç bir alâkanız bulunmadığı halde konuşurken, dil ilmini kendine meslek edinmiş kimseleri susturmaya kalkışamazsınız. Aksine, biz konuşacağız, siz dinleyeceksiniz. Şunu da unutmayınız ki, biz inandığımız hakikatleri söyleme cesaretini hocalarımızdan aldık. Bu cesaretin örneğini onların hayatında gördük. Onun için, hocalarımız bizi engellemez, sadece teşvik eder, tehrîk eder.

III

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI VE UYDURMACILIK

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞININ DİL POLİTİKASI

Dil, ilmin ve kültürün temelini teşkil eder. İnsanın, bilgi, kültür ve düşüncesinin hududu bildiği «kelime»lerin sayısı ile çizilmiştir. Yazma, konuşma ve anlama kabiliyeti için de, aynı ölçüyü kullanabiliriz. Çünkü her şey, ilim, sanat, kültür ve düşünce dilin «kelime» ve «kavram»larındandır.

Öyleyse bilgili, kültürlü ve düşünme kabiliyeti gelişmiş insan, dil ufku geniş, kelime ve mefhum hazinesi zengin insan demektir. O, çok mefhumları tanıyor, anlam inceliklerini kavlıyor demektir.

Zihnin inkişafını sağlayan, ilmin, sanatın ve kültürün «anahtarı» olan kelime ve mefhumları insan nasıl öğrenir? Hayatta lâzım olduğu kadarını, tabii olarak, cemiyetten öğrenen fert, ayrı bir öğretim görmemiş ise, bulunduğu seviyede kalır. Bunların, kelime dünyaları gibi düşünme, anlama ve anlatma imkânları da sınırlıdır. Bir başka deyişle, yaratma kabiliyetleri donmuştur. Tahsil görenler ise, kelime ve mefhum dağarcıklarını doldurdıkları için, sadece bilgi bakımından değil, düşünme ve kavrama bakımından da öncekilerden üstündür.

Demek ki zihni öğrenmeye, kavramaya ve düşünmeye; muhayyileyi de yaratmaya hazırlayan, buna alıştıran okuldur. Acaba okul bu işi nasıl yapıyor?

Öğretimin başlangıcı olan ilkokuldan itibaren, son basamağı teşkil eden üniversiteye kadar, her yıl artan bir hızla öğrencilere yeter sayıda kelime ve mefhum kazandırarak. Daha ideal düşünülürse, ihtisas öğretimi sayılan üniversiteyi bir yana koyup, yalnız liseyi son basamak kabul etmek de mümkündür. Bu sebeptedir ki, öğrenci liseyi bitirirken, zihninde dilin temeli atılmış olmalıdır. Her sahayı kavrayacak bir kelime ve mefhum hazinesine sahip bulunmalıdır. Zira, bundan sonra karşılaşacağı her yeni bilgiyi, daha önceden kazandığı kelimelerin aracılığı ile alacaktır. O kelimeler, zihne bilgi taşıyan vasıtalar gibidir. Sayı bakımından ne kadar çok, renk bakımından ne kadar çeşitli «vasıta»mız varsa, o nisbette çok ve çabuk bilgi sahibi oluruz.

Onun içindir ki, medenî ülkelerin liseleri bu esasa göre kurulmuştur ve öyle işler. Zaten liseyi diğer meslek okullarından ayıran hususiyet de budur. Önce kendi milletinın kültür dilini, sonra da milletlerarası millî terimleri öğrenmek suretiyle, zihni, her istikamette ilerlemesini temin edecek mefhumlarla teçhiz etmektir. Lise bunu yapabiliyorsa, gayesine ulaşmış demektir.

Bizim liselerimize bu açıdan bakarsak, bir çöl manzarası ile karşılaşırız. Zira, altı yıllık ortaokul ve lise öğretimi boyunca, öğrencilere, üç-beş yılda bir değişen malûd terimlerden başka, Türk kültür dili olarak hiç bir şey öğretilmiyor. Bunun neticesinde de, bizim liselerden mezun bir genç, yüksek tahsil sırasında yıllarca bocalıyor. Çünkü liselerde tam mânâsı ile bir dil sefaleti hüküm sürmektedir.

Halbuki mütehassıslar tarafından hazırlanacak bir sistem ve programa göre, altı yıl içinde, Türk kültür dilinin, gençliğe lâzım bütün kelime ve mefhumları hazmettirilmelidir. Böylece liseyi bitirmiş bir genç, hangi konuda olursa olsun, ciddi bir eseri okuyup anlayacak seviyeye

yükselebilirsin. Zihni gelişsin. Karşılaşacağı yeni ilmî terimlerden başka bir müşkülü olmasın.

Bizim şimdiki lise mezunlarımız ise, köy kahvelerinde anlatılan İncili Çavuş fıkralarını anlayacak seviyede bile değildirler. Çünkü onlar liselerde bilgisizlik tahsil ediyorlar. Millî Eğitim Bakanlığı öğretmenlere sık sık tâhimler gönderiyor: «Ders kitapları» «öz Türkçe yazılacaktır. Öğrencilere öz Türkçe sözler öğretilecektir. Sınıflarda öz Türkçecilik kolları kurulacaktır.»

Nitekim bütün ders kitapları öz Türkçe yazılıyor. Aksi halde Tâlim ve Terbiye Dairesi reddetmektedir. Dersler öz Türkçe yapılıyor. Aksi takdirde müfettişler menfi rapor vermektedirler. Sınıflarda «öz Türkçecilik kolları» kuruluyor; ortaokul öğrencileri dilimizi ıslah etsinler diye.

«Bu «öz Türkçe» denilen şey de ne ola ki? Birtakım heveslilerin yalan-yanlış uydurdıkları ve kendilerinden başka kimselerin anlamadığı, henüz teklif haysiyetinden bile mahrum acaip sözlerden müteşekkil bir «kuş dili».

Çocuklar liseyi bitirdikten sonra bu dil ile yazılmış ciddî kitaplarla karşılaşacaklar mıdır? Hayır! Çünkü bu, milletçe benimsenmiş bir dil değildir. Muayyen çevrelerde kullanılan bir çeşit «argo»dur. Öğrencilere okulda zorla bunu öğretmenin faydası değil, zararı vardır. Zira okullarda birtakım kimselerin öncülüğünü yaptıkları uydurma ve sun'î dil okutulmaz. Oturmuş, yerleşmiş, milletin malı olmuş klasik millî kültür dili öğretilir. Çünkü lise bir «deneme tahtası» değildir. Genç nesilleri istikbale hazırlayan klasik tahsil müessesesidir. Sistem ve programı da onun bu vasfına uygun olmalıdır. Hangi konuda olursa olsun, «moda akımlar» lise öğretimine esas teşkil edemez.

Bunu dikkate almayıp da, gençliği babasının bayram tebriğini anlamayacak bir seviyeye düşürmek, öz Türkçecilik değil, barbarlıktır. Birkaç kişinin kısır anlayışı yü-

zünden gençlik nasıl bu hale getirilir? Bu nasıl bir tutumdur ki, öğrencilerin yaşayan dilin kelimelerini öğrenmelerine bile mani olunur? Halbuki lise, değil sadece yaşayan dili, bin yıllık geçmişı olan kültür dilimizi de öğretmek zorundadır. Avrupalı, gençlere, sadece kendi dilini değil, kültürünün ortak dili olan Lâtince ve Grekçeyi nasıl öğretiyor?

Biz ise tam tersine. Öğrencilerimizin bilgisizliği ile iftihar ediyoruz.

Gün olmuştur, isim yapmış nice aydınlar :

— Gençler artık Osmanlıca kelimeleri bilmiyorlar. Bildiklerini de yanlış kullanıyorlar. Çok iyi ediyorlar, şeklinde inciler dötürmüşlerdir.

Anlatacağım şu hadise ise, daha da ibret vericidir :

Bir gün, zamanın Millî Eğitim Bakanı Hasan-Ali Yücel, Prof. Sıddık Sami Onar'a tesadüf ediyor. Yücel, liseden sınıf arkadaşı olan Onar'a :

— İdare Hukukunun Esasları adlı eserini okudum, fakat dilini beğenmedim. Ne kadar Osmanlıca kelime kullanmışsın, diyor. Onar da :

— Ne yapayım, dilimizde hukuk mefhumlarını yanlış anlaşılmağa meydan vermeyecek şekilde karşılayan ve herkesçe kabul edilmiş Türkçe terimler yoktur, diye cevap veriyor.

Sıddık Sami Onar'ın bu haklı müdafaasına karşı devrin Millî Eğitim Bakanının cevabı şu oluyor :

— Ne yapalım efendim, Osmanlıca kelimeleri gene de kullanmamalıydın. Varsın kitap eksik kalsın. Meselâ ben Mantık kitabımın son baskısında, söylemek istediklerimin yarısını yazamadım, ama eser öz Türkçe oldu ya, sen ona bak!

Gençlerin bilgisizliği karşısında sevinç duyan, ilmi ve düşüncüyü öz Türkçecilik hayaline feda etmekten çekinmeyen bu müzelik kafalar gittikçe artmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı artık bu iptidai görüşlerin tesirinden kurtulmalıdır. Genç nesiller, böyle kırpıla kırpıla kuşa dönmüş bir dil malzemesi ile yetişirse, bizi «muasır medeniyet seviyesinin üstüne» kim çıkaracak?

İnsan kendi bahçesinde başka bir şey yetiştiriyor diye, kör bir inatla yalnız pırasa yiyerek nasıl beslenemezse, böylece üç beş yüz uydurma «tilcik»le de ilim, sanat ve kültür zirvelerine tırmanılamaz.

OKULLARDA

MİLLÎ KÜLTÜR VE

MİLLÎ DİL

Okullarda öğretilen bilgilerin büyük bir kısmı, hayatta kullanılmadıkları için, zamanla unutulur. Esasen, bunları uzun müddet zihinde saklamamanın pek faydası da yoktur. Fakat millî kültüre ve millî dile dair verilen bilgiler, genç nesillere, hiç bir zaman unutmayacakları şekilde hazzettirilmelidir. Çünkü her aydın, milletin kültürünü, edebiyatını ve düşünce tarihini devir devir, adım adım bilmek zorundadır. Bunun için de milletin, asırların süzgecinden geçerek teşekkül etmiş «yazı dili»ni bütün incelikleri ile öğrenmiş olmalıdır. Aydın nesillere bu bilgiyi kazandırmak vazifesi ise, okullara düşer. Bilhassa liselere. O halde liseler, bir yandan gençleri yüksek öğrenime hazırlayacaklar, bir yandan da onlara millî kültür dilini öğreteceklerdir. Bu sayede de yetişen her aydın, kendi milletin ilim, düşünce, sanat ve edebiyat sahalarında klasik olmuş değerlerini tanımak, anlamak ve sevmek imkânına kavuşacaktır. Nasıl, bir Fransız aydını, bir Alman aydını milletin her alandaki üstadlarını tanır, anlar ve severse. Çünkü onlar bu esasa göre yetişmişlerdir. Böylece her yeni nesil, hangi konuda olursa olsun klasiklerini tanıyor ve o temel üzerine kendi payına düşen taşı koyuyor. Onun için de çabuk yükseliyor, hızlı ilerliyorlar.

Bizim de aynı şekilde hareket etmemiz gerekmez mi?

Hele, her konuda batıyı örnek aldığımız halde bu konuda onlara bigâne kalmak olur mu?

Fakat, ne yazık ki, bizim Millî Eğitim Bakanlığı batıdaki bu müsbet ve ilmî anlayışın dışında ve tamamıyla aksi yöndedir. Oysa ki, Avrupalıların kendi okullarında uyguladıkları bu güzel sisteme bizim daha çok ihtiyacımız vardır. Tarih boyunca sık sık alfabe değiştirmiş bir millet olduğumuz için geçmiş kültür yadigarlarımızla bağlarımız zaten kopuktur. Buna bir de son yüz yılda yaptığımız dilde sadeleşme hareketini ilâve edersek, genç nesillerin millî kültür ve edebiyatımızla olan ilgilerinin ne kadar zayıfladığı daha iyi anlaşılır. Hal böyle olunca, bizim Millî Eğitim Bakanlığına daha büyük vazifeler yüklenmektedir. Türk aydınına, Türk gencine, hiç değilse yakın tarihimizin klasik hale gelmiş sanat, fikir ve edebiyat erbabını okuyup anlama imkânı okul sıralarında kazandırılmalıdır. Bunu gerçekleştirmek için Millî Eğitim Bakanlığı :

1. Okullarda «öz Türkçe» öğretim yaptırmak sevdasından vazgeçmelidir.

Çünkü bu, hiç bir medenî ülkede görülmeyen yanlış, sakat, iptidaî ve son derece zararlı bir tutumdur. Millî kültürü yıkıcı, kökünden kurutucu bir tutumdur.

Okul ciddî bir müessesedir. Bir ilim ve öğretim müessesesidir. Orada, masa başında «uydurulmuş sun'î dil» öğretilemez. Ancak yaşayan dil öğretilir. Klasik mertebesine yükselmiş eserlerin dili okutulur. Orada öğrenciler bildikleri bazı kelimeleri kullanmamaya, unutmaya zorlanamaz. Orası, birtakım kendini bilmezler tarafından «hâfizaları silme» veya «beyinleri yıkama» merkezi haline getirilmemelidir. Okul «unutturma» yeri değil, «öğretme» yeri olmalıdır. Orada, çocuklara, belli bir plân ve program dahilinde millî dilin bütün kelimeleri hazmettirilmelidir. Okul bu demektir.

Böyle yapılmayıp da, gençlere şunun bunun uydurduğu «cansız» kelimeler ezberletilirse, bundan hem gençler, hem de millî kültür zarar görür. Çünkü okulu bitiren çocuk, bir müddet sonra, kendisine âdeta zorla öğretilen bu «uydurma sözcük»leri unutacaktır. Zira, hayatta o «dil» ile yazılmış eserlere rastlamayacaktır. Karşılaşacağı şaheserlerin dili başkadır. Bu, kendisine öğretilmemiş olan bir dildir. Böylece, hem bu klâsikleri anlayamayacak, hem de, o ölü kelimeler hâfızadan silinip gideceği için, kafa bom-boş kalacaktır. Çünkü kelimelere hayat veren, mânâ kazandıran «metin»dir, «eser»dir. Kelime mücerret olduğu zaman hiç bir şey ifade etmez. Hiç bir değer taşımaz. İsterse doğru yapılmış güzel bir kelime olsun. Netice değişmez. Bir sözün «uydurma»lıktan kurtulması için metinlere girmesi, eserlere geçmesi lâzımdır. Ancak o zaman hayat, mânâ ve değer kazanır.

İşte bunun içindir ki dil öğretimi mutlaka sağlam metinlere dayanmalıdır. Kendini kabul ettirmiş fikir ve sanat eserlerine dayanmalıdır. Bunların dışında kalan kelimeler, ezberden yazılmış «sözlük»lere, özentili yazılara girse bile, okul kitaplarına giremez. Öğretmenlerin ve öğrencilerin «ölü sözcük»lerle uğraşacak vakitleri yoktur. Günün birinde farz-ı muhal bu uydurma dil ile de şaheserler yaratılırsa, bir Yakup Kadri, bir Faruk Nafiz yetişirse, o zaman okullarda o eserlerin dili de öğretilir. Ama şimdi hayır!

2. Anadolu'da 13. yüzyılda başlayan ve çeşitli merhalelerden sonra Ziya Gökalp, Mehmet Akif, Ömer Seyfettin, Yahya Kemal, Refik Halid, Reşat Nuri ve Peyami Safa gibi yazarların kaleminde artık mükemmel bir kültür ve edebiyat dili seviyesine yükselen Türkçeyi okullar için esas almak lâzımdır. Yani yapılacak ilk iş, bu sanatkârların eserlerini tarayıp, kelime hazinelerini tesbit etmektir. Sonra da, tesbit edilmiş olan bu kelime kad-

rosu, bir plân ve program dahilinde gençlere kazandırılmalıdır.

Dilimiz, gerek zorlamaların tesiri ile, gerekse tabii seyri içinde gelişerek bu yazarların Türkçesine nisbetle daha da sade bir merhaleye ulaşmış olabilir. Fakat Türk nesilleri, her zaman okumaya mecbur bulundukları bu yazarların dilini okulda öğrenmelidirler. Bunlar bizim en yakın klâsiklerimizdir. Onları da okuyup anlayamazsak, kimi, neyi okuyacağız? Okullarda çoban mı, yahut hamal başı mı yetiştiriyoruz? Zira yetişmekte olan nesil artık: «Hayatta en hakikî mürşit ilimdir» vecizesini anlamıyor. «Vakit nakittir», «Acele işe şeytan karışır.» gibi köy kahvelerinde söylenen atasözlerini anlayabilmek için lügata baş vuruyor. Çünkü okullarda *hayat*, *hakikî ilim*, *vakit*, *acele* kelimeleri unutturuluyor. Hafızalardan siliniyor. Düşününüz ki, devlet radyosu Çalıkluşu'yu bile «öz Türkçeleştirip» okuyor. Bu böyle devam edemez. Etmemelidir. Türk çocuklar :

*Rûhumun senden ilâhî budur ancak emeli:
Değmesin mâbedimin göğsüne nâ-mahrem eli.*

* * *

*Ulu mâbed, seni ancak bu sabah anlıyorum
Ben de bir varisin olmakla bugün mağrurum.*

* * *

*Nece seslerle gök ve yerlerimiz,
Hüznüümüz, şevkimiz, zaferlerimiz,
Bize benzer o kâinat akmış.*

* * *

*Bir zafer müjdesi burda her isim.
Yek-pâre bir anda gün, saat, mevsim
Yaşıyor sihri ni geçmiş zamanın,
Hâkî bu taşlarda gülen rüyamn.*

gibi edebiyatımızın ve dilimizin inci mısralarını anlayabilmek için Türkoloji ihtisası yapmak zorunda mı kalsınlar? Nitekim :

*Ne şair yaş döker, ne âşık aklar,
Tarihe karıştı eski sevdalar.
Beyhude seslenir, beyhude çağlar,
Bir sola, bir sağa çoban çeşmesi.*

mısralarını bile bugünkü nesil anlayamıyor. Çünkü «şair, âşık, tarih, sevdâ, beyhude» kelimeleri okul kitaplarından çıkarılmaktadır. On yıl önce ilkokullarda öğretilen *Bingöl Çobanları* ve *Han Duvarları* da aynı âkıbete uğramıştır. Hattâ günümüzün lise öğrencisi Orhan Veli'yi, Cahit Sıtkı'yı dahi anlayamıyor. Onların kullandıkları kelimelerin de büyük bir kısmı bugün «afaroz» edilmektedir. İşte Orhan Veli'nin çok yaygın iki şiirinden, İstanbul Türküsü ile Kitabe-i Seng-i Mezar adlı şiirlerden, aldığım ve bugün dilden atılmak istenen kelimeler: «şey, kadar, hattâ, müteessir, gümahkâr, mesele, hak, helâl, yadigâr, zaten, hitabe, tarif, keder, garip, sevdâ, mahzun.»

Aşağıdaki kelimeler de Cahit Sıtkı Tarancı'nın çok tanımış iki şiirinden 35 Yaş ile Desem ki adlı şiirlerinden alınmıştır: «ömür, cevher, nâfile, ayna, dost, şevk, heyecan, hayat, şey, aşk, hatıra, hayat, beraber, fark, insan, dert, tarumar, saltanat, taht, misal, vakit, ferah, cümle, kadar, lâzım, mübarek, aziz, nimet, şayet, müsterih, kabir, tekrar, hatırlamak, mahşer, kubbe.»

Şimdi, okul programlarını hazırlayan sayın baylara soralım :

— Yukarıda sıralanan kelimeler, tamamıyla sakat ve yanlış bir görüşle okul kitaplarından çıkarılmak ve onların yerine ne idüğü belirsiz kimselerin masa başında uydurduğu «sözcük»ler konmak isteniyor. Peki, yetişen ne-

siller Orhan Veli ile Cahit Sıtkı'yı dahi anlayamazlarsa, bu milletin, bu vatanın istikbali ne olacaktır? Böyle bir sorumluluğu omuzlarınıza nasıl alabiliyorsunuz?

**MİLLİ EğİTİM
BAKANLIğI,
DİL KURUMUNUN
ŞUBESİ MİDİR?**

Yetişmekte olan Türk nesillerine millî kültür hazinelerimizin anahtarı olan Türkçe'yi öğretmek ve hazmet-tirmek vazifesi Millî Eğitim Bakan-lığının omuzlarındadır. O bu çok mü-

him vazifeyi, bir plân ve program dahilinde dikkatle ve şuurlu olarak yapmak zorundadır. Genç nesiller ancak bu sayede millî kültür ile mücehhez olmak imkânına ka-vuşurlar.

Bakanlık, bu mühim vazifeyi yaparken bazı güçlük-lerle karşılaşabilir. Kendisine yol gösteren «Talim ve Ter-biye Dairesi» birçok konularda acze düşebilir. O zaman, Bakanlığın ilk işi, üniversitenin mütehassıs elemanlarına baş vurmak olmalıdır. Bilhassa, marifimizin temel dâva-sını teşkil eden, millî dil, millî kültür, imlâ meselesi, te-rimler meselesi gibi konularda müracaat yeri üniversitele-rimizin Edebiyat fakülteleri olmalıdır. İhtilâflar ve tered-dütler ancak buralarda halledilebilir.

Bizim Millî Eğitim Bakanlığı ise, herhangi bir konu-da üniversite ile işbirliği yapmayı, onun bilgisinden fay-dalanmayı henüz hiç düşünmemiştir. Hele dil meselelerin-de, üniversitenin ilmî görüşü ile tamamıyla zıt bir yönde faaliyet göstermektedir.

Bunun sebebi de, Bakanlığın, hiç bir ilmî hüviyeti ve resmî sıfatı bulunmayan «Dil Kurumu» ile iç içe, kúcak kucağa oluşudur. Nitekim, Bakanlık, ders kitapla-rında hangi terimlerin kullanılacağını, nasıl bir imlâ sis-temi uygulayacağını daima Dil Kurumu'na sormakta ve hep onun görüşlerine göre hareket etmektedir.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, son zamanlarda okul-

larda öğrencilere hangi dilin öğretileceğini de Bakanlık, Dil Kurumundan sormaya başlamıştır. Böylece, adı geçen kurumun bir şubesi haline gelmiştir. Bunun neticesi olarak da, okullarda, yedi asırdan beri işlenerek, mükemmel bir kültür dili hüviyeti kazanan güzel ve canlı Türkçe'ye, milli dilimize, balta vurmaya başlamıştır. Onun yerine birtakım kendini bilmezlerin kuluçkadan çıkarır gibi uydurdukları sun'î, ölü ve yanlış kelimeler öğretilmektedir. Bakanlık öğretmenlere tamimler göndererek, ders kitaplarının «öz Türkçe» (yani uydurukça) yazılmasını, derslerin «öz Türkçe» (yani uydurukça) anlatılmasını emretmektedir. Ayrıca, bu yanlış ve yıkıcı akımın öğrenciler arasında iyice kökleşmesi için ortaokullarda «öz Türkçecilik kollarının» kurdurulması, Bakanlık tarafından tavsiye edilmiştir. Teftişe gelen müfettişler, bu konuda öğretmenlerden çalışma programı istemektedirler. Öğretmene âdeta baskı yapmaktadırlar.

İşte bütün bu davranışlar Milli Eğitim Bakanlığının maalesef Dil Kurumunun bir şubesi imiş gibi çalıştığını göstermektedir.

Acaba Bakanlık yetkilileri bilmiyorlar mı ki, Dil Kurumu dil akademisi değildir. İlmî hüviyeti ve otoritesi yoktur. Dokuz yüz kişiye yakın üyesinin yüzde doksanı, «dil meselesi» ile hiç bir ilgisi bulunmayan vatandaşlardır. Kurumun sevk ve idaresi daha çok bu iyi niyetli fakat ehliyetsiz üyelerin elindedir. Durum bu olunca, dil ile, terim ve imlâ meselesi ile ilgili herhangi bir konuda Kuruma güvenilebilir mi? Bir ihtilâfı, bir tereddüdü Kurum hangi ilmî hüviyeti ile halledebilecektir?

Gene Bakanlık bilmiyor mu ki, Dil Kurumu resmî bir teşekkül değildir. Yani bir devlet müessesesi değildir. Cemiyetler kanununa göre kurulmuş hususî bir dernektir. Anayasanın teminatı altında bulunan inkılâp müesseseleri ile de bir alâkası yoktur. Bir sulh mahkemesi kararı ile

kapatılabilir. Doğru ve ilmi yola dönülmediği takdirde bu usule baş vurulması tabiidir.

Millî Eğitim Bakanlığının bütün bu gerçekleri bilmesi büyük bir gaflettir. Fakat bildiği halde böyle davranıyor ve kendini Kurumun direktiflerine âmâde kılıyorsa, bu hareketi tavsif edecek kelimeyi bulmak güçtür. Bir devletin koskoca Bakanlığı, hiç bir ilmi ve resmî hüviyeti bulunmayan hususî bir derneğin oyuncağı olamaz. O derneğin propagandasını yapan bir ocak haline getirilemez. O dernek mensuplarının görüş ve buluşlarının deneme tahtası durumuna düşürülemez. Derneğe bağlı Talim ve Terbiye Dairesi raportörlerinin kanaat ve tavsiyeleri ile icrâ-yı hükümet edemez.

Millî Eğitim Bakanlığını ve okulları bir «uydurma dil atölyesi» haline getirenlerin yakasına bir gün yapışılacak ve hesap sorulacaktır.

OKULLARDA

Dilin insan hayatında üç mühim rolü vardır :

UYDURMA DİL

FACİASI

1. Dil düşüncenin âleti olduğu için, insan zihnine geniş düşünme, çabuk kavrama, iyi muhakeme etme ve doğru anlatma imkânı kazandıran bir vasıttır. Zihni açan, zekâyı işleten muhayyileyi genişleten bir âlettir.

2. Her kelime, bir mânâ taşıdığına, bir bilgi ile yüklü olduğuna göre, dil insan zihnine çeşitli bilgileri taşıyan bir vasıttır.

3. Her milletin dili, kendi millî kültürünün muhtevasını taşıdığı için, fertlere ve nesillere bütün millî kültürü veren, onlarla devirler arasında köprüler kuran yegâne vasıta da gene dildir.

İşte bu üç esaslı hususiyeti ile dil fert ve millet hayatında en büyük yeri tutar. Yani fert, millet ve insan ancak dil sayesinde vardır, dil ile varlığını duyurur ve

devam ettirir. Bunun için de nesilleri yetiştirme vazifesini üzerine almış bulunan okullar en çok dil öğretimine ehemmiyet vermelidirler. Çünkü okullarda öğretilen bilgilerin büyük bir kısmı, hayatta kullanılmadığı için, zamanla unutulur. Esasen bunların çoğunun ömür boyunca zihinde saklanması lüzum yoktur. Fakat insan hayatının mânâsını teşkil eden dilin durumu böyle değildir. O belli bir programa göre yedire yedire öğretilir ve hazmettirilirse, artık bir daha unutulmaz. Zira insan, hayatı boyunca hep o âleti, yani millî dili kullanacaktır. Onunla okuyacak, onunla düşünecek, onunla öğrenecektir. Onun içindir ki okullarda bu âlet ile iyice donatılmadan hayat yoluna çıkanlar, ilim ve sanat yoluna atılanlar hiç bir zaman ilerleyemeyeceklerdir.

Dil millî kültürün bütün muhtevasını taşıyan bir vasiya olduğu için de yetişen nesillere kendi milletinin ilim, düşünce, sanat ve edebiyat sahalarında klasik olmuş değerlerini tanımak, anlamak, sevmek ve devam ettirmek imkânını veren yegâne âlet de gene dildir. Okullar bu vazifeyi de hakkıyla yapamadığı takdirde, yetişen nesiller köksüz, idealsiz ve her bakımdan cılız olurlar.

Şimdi, bizim okulların bu çok mühim ve hayati vazifeyi ne ölçüde yaptığına bakalım.

Türk Millî Eğitim Bakanlığı, maalesef millî kültür dilinin ehemmiyetini ve değerini bilmemektedir. Hattâ dilin ne olduğundan, onun insanüstü bir mahiyet taşıyan hususiyetinden tamamen habersizdir. Bu yüzdendir ki, bizim okullarımız Türk çocuklarına ilkokuldan başlayıp lisede bitmek üzere, sağlam metinlere dayanan kültür dilini öğretmemektedir. Anketlerle, istatistik ve testlerle tesbit edilecek bir plana göre, gençlerin belli sayıda kelime ve mefhumu kazanmasını teminden çok uzaktır. Üstelik tam bunun aksine, okula kabul ettiği çocuktan istediği ilk şey bildiği kelimeleri unutmasıdır. Yani bizim

Millî Eğitim Bakanlığı işe öğretmekle değil, unutturmakla başlamaktadır. Çocuğa bir şeyler vererek değil, ondan bir şeyler kopararak başlamaktadır. Böylece, bir yandan çocuklara bildiği kelimeleri unutturmaya çalışırken, bir yandan da onlara zorla cansız, mânâsız ve yanlış bir uydurma dil öğretmektedir. Zorla öğretilen bu dil hiç bir metne ve esere dayanmadığı için zihinde herhangi bir müsbet iz bırakmamaktadır. Zorla öğretilmek istenen bu uydurma dil, dilin tabiatında bulunan umumîlik, tabîlik, canlılık, tarihîlik ve millîlik vasıflarından tamamen mahrum olduğu için masa başında manyaklar tarafından menfaat mukabili uydurulduğu için bir argo haysiyetine bile sahip değildir.

Gene bu uydurma dil, masa başında hazırlanmış olduğu için, bir kelime mezarlığına benzeyen lûgatlardan başka hiç bir yerde kullanılmadığı için, hafızalardan hemen silinip gitmektedir. Çünkü çocuk okuldan çıkar çıkmaz, tabîi olarak, orada öğretilen uydurma dile evde, sokakta, kitapta artık rastlamıyor. Böylece, kendisine bir ömür rehberlik edecek olan ana dilden mahrum bırakılmış oluyor. Zihin âdeta cırlı çıplak kalıyor. O zaman her şeye yeniden, ta en baştan başlamak gerekiyor. Yâni genç kendi ana dilini ancak okulla ilgisini kestikten sonra, sokakta öğrenmek zorunda kalıyor. Bu yüzden de yetişen nesillerin zihinleri gelişmemiş oluyor. Dil'i bütün nüansları ile öğrenemiyorlar.

Okullarda uydurma ve sun'î dilin öğretilmesi gençleri sadece ana dilden mahrum etmekle kalmıyor. Onların zihinlerinin bulanmasına, hafızalarının boş yere yıpratılmasına sebep oluyor. Dilin düşünme ve öğrenmedeki mühim rolüne, kelime ve mefhumların zengin mânâlarını kavramalarına mâni oluyor. Millî kültür dili gençlerin tam öğrenme ve hazmetme çağında iken verilmediği için, bunu liseyi bitirdikten sonra kazanmaya çalışan çocuk ana di-

lini bütün incelikleri ile kavrayamıyor. Onu âdeta bir yabancı dili öğrenir gibi öğreniyor. Bu yüzden birçok gençler Türkçeyi, ancak, bir ecnebi kadar biliyorlar. Onun içinde bugünkü üniversite öğrencisi ve aydın, kelimeler üzerinde düşünemiyor, dili ciddiye alamıyor. Bir mefhumu bilmekle bilmemek, bir sözü doğru veya yanlış kullanmak arasında herhangi bir fark gözetmiyor. Uydurmacılığa, keyfiliğe ve başıboşluğa iyice alışmış oluyor. Nasıl alışmasın ki! İptidaî bir zihniyetin heykeli haline gelmiş olan eski bir uydurmacı şöyle diyordu :

— Bugünkü gençler Osmanlıca kelimeleri yanlış söylüyor, yanlış yazıyor ve yanlış kullanıyorlar. Çok iyi ediyorlar. Aferin onlara!

Bu menfi öğütten sonra yüzlerce öğretmen de talebelerine aynı yıkıcı telkinlerde bulunmuş ve bulunmaktadır.

Uydurma dil öğretmenin nesiller üzerindeki yıkıntıları bu kadarla da kalmıyor. Zihin, zengin mânâlı canlı kelimelerle beslenmeyip, aksine ölü kelimeleri ezberlemeye zorlandığı için, normal gelişmesini sağlayamıyor. Tabii gıdalarla beslenmek yerine ilâçla beslenen çocuk gibi cılız kalıyor. Bu yüzden gençler üniversiteye veya hayata olgunlaşmış normal bir kafa ile değil, «immatüre» (*) halinde giriyorlar.

OKULLARDA

TÜRKÇE FACIASI

«TINSEL - TENSEL»

Yetişen nesillere Türkçeyi bütün incelikleri ile öğretmek okulların başlıca vazifelerindendir demiştik. Bu mühim vazifenin lâıyık ile yapıp yapılmadığını kontrol etmek de Millî Eğitim Bakanlığının vazifesidir.

Bizim okulalarımız ise bu vazifeyi yapmamakla kal-

(*) Tam gelişmeden, eksik doğan bebeğe bu sıfat verilir.

mayıp, tam aksini yapmaktadırlar. Çocuklara, daha ilk- okuldan itibaren, anasından babasından öğrendiği kelimeleri unutturup, onların yerine uydurma «tilcik»ler öğretmek bugün bütün maarif teşkilâtında uygulanan bir usul olmuştur. Bakanlık ise bu tutum karşısında seyircidir.

Varak-ı mihr ü vefâyı kim okur, kim dinler! Her şey gene aksi, yanlış, sakat ve çıkmaz yolda yürüyor. Bahsettiğim bu hasta zihniyetin devam etmekte olduğunu küçük bir örnekte göstereceğim. Siz buna kıyas ederek, okullardaki dil meselesinin hangi ellerde ve nasıl bir ka- fa ile idare edildiğini anlayınız.

Millî Eğitim Bakanlığının Talim ve Terbiye Dairesi'nden okullara bir tamim gelmiştir. Bu «bildiri»de öğrencilerin «tinsel» ve «tensel» gelişmelerinin sağlanması için lüzumlu tavsiyelerde bulunuyor. Yani «ruh ve bedenî» gelişme demek isteniyor.

Evet, «tinsel» ve «tensel» gelişme! Talim ve Terbiye Dairesinin kaleminden çıkıyor bu kelimeler! Çıkıyor ama, acaba mânâları anlaşılıyor mu? Anlaşılmasa da olur! Öz Türkçe ya, siz ona bakın! Ama ne tuhaf ve ne kadar yazık! Çünkü, mânâsız, çirkin, zevksiz ve yanlış bir uydurma oluşundan başka, bu sözlerden ikincisi üstelik Türkçe de değildir. Şimdi her iki kelimenin de tahlilini yaparak, hüviyetlerini tesbit edelim.

1. Eski Türkçede «nefes», «can» mânâsına gelen kelime «tin» değil, «tın»dır. Bunun sonuna getirilen --«sel» de uydurma bir ektir. Türkçede böyle bir ek yoktur. Aksini iddia edenler yanlış söylüyorlar, yalan söylüyorlar. Uyduruyorlar.

2. Bugün «ruh» yerine teklif edilen «tin» (doğrusu «tın»dır) sözü artık tamamıyla unutulmuştur. Onu kimse anlamaz, sevmez ve kullanmaz. Hattâ o kadar ki, derste çocuklara «ruhî» yerine «tinsel» kelimesini öğreten hoca

bile, bir dakika sonra öğrencilerine «tembellik sizin ruhu-
nuza işlemiş» der, «tininize işlemiş» demez. «Gürültüden
ruhum sıkıldı» der, «tinim sıkıldı» demez. «İnce ruhlu
olun der, «ince tinli» demez. «Musiki ruhun gıdasıdır»
der, «tinin besinidir» demez. Derste hocalarından hep
«tinsel gelişme» «tinsel olaylar» sözünü duyan öğrenciler
de, kendi aralarında sevgililerine «hayatım, ruhum» diye
hitap ederler; «tinim» demek kimsenin hatırına gelmez.
Kendilerine «tinsel» kelimesini öğreten hocalarından bah-
sederken «ruhu şad olsun» derler, «tini şad olsun» diye-
mezler. Herkes ölmüşlerinin ruhuna fâtiha okur. «Ruh
hastalığı» vardır, «ruh sağlığı» vardır. «Ruh çağırma»
vardır. Bu sözlerdeki «ruh»lardan hiç birinin yerine «tin»
kelimesini koyamazsınız. Hattâ, yer yerinden oynasa «na-
ne ruhu» ile «lokman ruhu»nu değiştiremezsiniz. Çatlasa-
nız da, patlasanız da bu böyledir. Peki, o halde niçin bu
münasebetsizlik? Niçin bu barbarlık? Arkanızdan herkes
«canınıza okusun» diye mi?

3. «Bedenî» kelimesi yerine teklif edilen «tensel»e
gelince...

Bu cehalet şampiyonlarına nasıl anlatmalı bilmem ki?
Bir kere «ten» Türkçe değil, Farsçadır. Evet, Farsçadır,
Farsça!.. Arapça «beden» yerine Farsça «ten» kelime-
sini koymaya kalkışmanın mânâsı ne öyle ise? Ayrıca, da-
ha mühimi, «ten» beden yahut «vücut» mânâsına gelmez.
Olsa olsa «cild» veya «beniz» demektir. Hattâ münhâsı-
ran «kadın cildi» mânâsında kullanılır. Nitekim «güzel
vücutlu kadın» dendiği gibi, güzel vücutlu erkek» de de-
nir. Fakat yalnız «güzel tenli kadın» denebilir. Erkek için
«ten» kelimesi hiç kullanılmaz. Yani «ten» sözü o kadar
dar ve hususî bir mânâ kazanmıştır ki, onu ne «vücut»,
ne beden» ve ne de «gövde» yerine kullanabiliriz.

Öyle ise bu yanlışlıklara, bu uydurmalara, bu yıkın-
tılara bir son verilsin.

**MİLLÎ EĞİTİM
BAKANLIĞININ
TERCÜME FACIASI**

Millî Eğitim Bakanlığının aşağı yukarı 30 yıldan beri faaliyet gösteren tercüme bürosu hiç bir zaman kuruluş gayesine uygun hareket etmemiştir. Dairenin başında bulunanlar hem zihniyet, hem de davranış bakımından hata içindedirler. Meselâ :

1. Batının ilim, düşünce ve sanat mahsullerini Türk aydınının istifadesine sunmak vazifesinde olan bu daire, tercüme edilecek eserlerin seçiminde pek isabetli hareket edemiyordu :

a. Çevrilen eserler arasında ilmi araştırmaya dayanan ve bu araştırmaların neticelerini ihtiva eden mahsul-ler ile, batının temel düşüncesini dile getiren ana kaynak-lar, yok denecek kadar azdır. Bazı psikoloji, sosyoloji ve felsefe kitapları hariç manevî ilimler sahasında batıdan bize tatmin edici hiç bir ilmi eser aktarılmamıştır. Bir ede-biyat tarihi, bir edebiyat tetkiki, bir üslûp araştırması ter-cüme edilmemiştir. Halbuki batı dünyasında bu konular-ya yazılmış düzinelerle birinci sınıf kitap vardır. Bir len-güistik, bir semantik, dil ve anlam felsefesine ait bir in-celeme Türkçeye kazandırılmamıştır. Oysa ki, medenî dün-yada bu tip eserler pek çoktur. Memleketimizin de ba-tıda her yıl niceleri yayınlanan böyle eserlere ihtiyacı vardır. Onların rehberliğinden mahrum bulunduğumuz içindir ki, bizde ilmi çalışma yapmak isteyenler her şeye sıfırdan başlamak zorundadırlar. Çünkü yurdu-muzda bahis konusu ilim sahalarının değil müntesip-leri, adı-sanı bile yoktur. Üniversitelerde bile okutul-maz. Türk aydınının işte bu sebeple o eserlere ihtiyacı vardır. Okul veya üniversite sıralarında iken yabancı dil öğrenmiş olanlar çok az çıktığına göre onları batının her türlü ilim, araştırma ve düşünce merhalelerinden haberdar edecek tek mercî tercüme büronudur. Bu, oranın vazife-sidir. Çünkü bir pencere rolü oynasın diye kurulmuştur.

Ama yazık ki, vazife yerine yetirilmemiştir. Eğer bunca yıldır Avrupanın en yeni araştırma ve düşünce mahsulleri dilimize kazandırılmış olsa idi, o konularını umumî efkârı hazırlansa idi belki de buyün pek çok meselede bocalamaya devam etmezdik. İktisadî konuları, sosyal dâvaları didik didik eden nice dev eserler Türk düşünce muhitine tanıtılsa idi, bugün hâlâ 19. asır kafası ile ilim yapmaya, dertlerimize o günün icaplarına göre reçete yazmaya kalkışmazdık. Zira önümüzde rehberler, örnekler bulunurdu. Türk aydını ile batı düşüncesi arasında bir köprü kurabilmek için, her şey bir yana yalnız Fransa'daki neşriyatı tanıtmak bile yeterdi.

b. Bugüne kadar batı bilginleri tarafından Türk dili, Türk tarihi ve kültürü üzerinde yüzlerce araştırma yapılmış, eserler yazılmıştır. Fakat bunların hiç biri Türkçeye çevrilmemiştir. Bu yüzden, öğretmenler, üniversite öğrencileri ve aydınlar o çalışmalardan istifâde edememektedirler. Halbuki bahis konusu araştırmalarla onların ihtiva ettiği görüşlerin bizim tarafımızdan tanınmasında büyük faydalar vardır.

Bu söylediklerimiz, sadece şahsen alâkalı olduğumuz için bildiğimiz eksikliklerdir. Fakat her ilim dalı için aynı ihmalin gösterildiğinden eminiz.

2. Tercüme dairəsi yalnız ilim ve araştırma sahasında değil her sahada ihmal göstermiştir. Batının düşünce hazinesini teşkil eden felsefî eserleri de külliyat halinde ve tam olarak Türkçeye çevirmemiştir. Hiç olmazsa temel kaynakların ve fikir âbidelerinin tercümesi gerekmez miydi? Bugüne kadar yapılan ise, falan filozoftan iki, filân fizoloftan üç eser çevirerek, meseleyi geçiştirmektir. Hele çağdaş felsefeye ait, hemen hemen hiç bir eser çevrilmemiştir. Bir felsefe tarihi, bir ilim tarihi bile yoktur ortada. Descartes'tan Bergson'dan beş on eser çevirmekle beraber, Kant'a, Hegel'e, Nicolai Hartmann'a, Heidegger ve

Husserl'e ait hiç bir eser mevcut değildir. Halbuki bunlar batı felsefesinin zirveleridir. Aynı ihmallerin sosyoloji, psikoloji, pedagoji, iktisat ve diğer manevî ilimler için de gösterildiğini ayrıca belirtelim.

Peki, acaba sayın mütercimler bunca yıldır ne işler yapmışlardır? Onu da arzedelim :

İlim, felsefe, düşünce ve araştırma mahsulleri bir köşeye itilirken onların yerine, bol bol tiyatro eserleri tercüme edilmiştir. Hem de hiç bir sınıf ve derece farkı gözetilmeden! Elbette bunlar da lüzumludur. Ancak, tiyatro eserleri, tercüme listesinde daima son sıraya konmalıdır. Çünkü, hiç bir cemiyette roman, hikâye, deneme, hâtıra ve seyahat eserleri varken, trajedi veya komedi cinsinden kitaplar alınıp okunmaz. Ama ne çare ki, bizim tercüme dairesi en hurda tiyatro eserlerini bile çevirmiş olduğu halde meselâ dâhi romancı Proust'u atlamıştır.

3. Tercümeler yaptırılırken, «esere göre adam» arama prensibine uyulmamıştır. Aksine, «Adama iş bulmak» esasına göre hareket edilmiştir. Ayrıca, yabancı dil bildiğini iddia eden herkesin mütercim olabileceği sanılmıştır. Bu yüzden de, birçok eserler asıllarından değil, İngilizce veya Fransızca tercümelerinden Türkçeye çevrilmiştir.

Halbuki, tercüme bir ihtisas işidir; her yabancı dil bilen yapamaz, Lâlince ve Grekçe gibi klâsik diller hariç diğer kültür dillerinde yazılmış eserlerin mutlaka asıllarından tercüme ettirilmesi gerekir. Rusça ve İtalyanca da buna dahildir. İşte bu usulün dışına çıkılmıştır. Sebep de, «adama iş bulmak» zihniyeti ve dostları kayırmak niyeti ile hareket etmektir. Bir örnek vereyim :

Friedricre Nietzsche'nin bir eseri, bundan yıllarca önce Prof. Dr. Sadi Irmak tarafından, Almanca aslından Türkçeye çevrilmişti. «Zerdüşt Böyle Dedi» adındaki bu eser güzel ve başarılı bir tercüme idi. Bizim tercüme dai-

resi ise, o başarılı tercümenin mütercimini veya Almanca bilen bir başkasını aramayarak, aynı kitabı Turan Oflaz-oğlu adında birine, İngilizcesinden tekrar tercüme ettirmişti. Hem de uydurma bir dil ve son derece bozuk bir Türkçe ile! Örnekler çoğaltılabilir. Ancak bir tane de olsa, tercüme dairesinin tutum ve zihniyetini göstermesi bakımından mühimdir.

4. Millî Eğitim Bakanlığı tercüme dairesi, uzun zamandan beri uydurma dilcilerin emrinde çalışan bir büro haline getirilmiştir. Bu yüzden de, çevrilen eserlerin büyük bir kısmını anlamak için müneccim olmak gerekmektedir. O kadar ki, eserin mütercimi bile, bir müddet sonra kaleminden çıkmış satırlara mânâsız gözlerle bakar duruma düşmektedir. Çünkü aldığı emir üzerine, birçok terim ve kelimeleri mütercim o anda uydurmuştur. Yahut da, «eline verilen» bir listeden rastgele seçmiştir. Onun için de, aradan zaman geçince hangi kelimeyi neyin yerine kullandığını unutmaktadır. Artık okuyucunun halini tasavvur edin. Bunun daha da acaip misali, aynı eserin başka başka sayfalarında bir kelimenin değişik uydurmalarla karşılanmasıdır. Meselâ erkece (enerjik), erkesel (o da enerjik); giz (sır), gizem (o da sır), gizlem (gene sır), gibi *

Bu, tercüme değil, faciadır. Cinayettir. Çünkü dünyanın hiç bir ülkesinde, tercümeler keyfî bir dil ile yapılmaz. Yaptırmazlar. Bunda ısrar eden olursa böyle «kuş dili» ile tercüme yapmaya kalkarsa, onu hemen tedavi altına alırlar. Zira maksat tercüme edilen eserin azamî ölçüde anlaşılması ve yayılmasıdır. Onun gölgesinde «uydurma bir dilin» yaşatılması değil! Bunun aksini düşüncük ve yapmak, yazara, esere ve okuyucuya ihânettir. Hiç bir ciddi mütercim veya profesör ünvanını taşıyan kişi de

(*) Bu örnekler, Prof. Dr. Melâhat Özgü'nün "İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Bir Dizi Mektup" adlı tercümesinden alınmıştır.

öyle hareket edemez. Ediyorsa, onun her şeyinden şüphe etmek bizim hakkımızdır. Ama ne hazindir ki, tercümenin mânâsını, mahiyetini ve gayesini idrak edemeyen kimseler o makamın başında yıllarca at oynatmışlardır. Kendilerine «dur» diyen çıkmamıştır. Eserlerin isabetli seçilip seçilmediği Türkçenin doğru, düzgün ve anlaşılır olup olmadığı, mütercimmin ehliyetsizliği kimsenin dikkatine çarpmamıştır. Ne ileri memleket değil mi?

**ÜNİVERSİTEDEKİ YÜKSEK ÖĞRETİM KADEMELERİNDE, BİLHAS-
BAŞARISIZLIKTAKİ SA ÜNİVERSİTEDE BAŞARI NİSBETİNİN NOR-
MALDEN ÇOK AŞAĞI OLUŞU, YILLARDAN BERİ
DİLİN PAYI** şikâyet konusu olmaktadır. Fakat, bugüne kadar hâdisenin ne sebepleri üzerinde durulmuş, ne de giderilme çareleri aranmıştır.

En iyi şartlarda bile başarı nisbeti yüzde yirmiye geçmeyen bugünkü yüksek öğretim kurumlarının bu hâle gelişinin muhakkak ki birçok sebepleri vardır. Ancak, bizim kanaatimizce, bu başarısızlık sebeplerinin en mühimi okullarda uygulanmakta olan dil politikasının yanlış, sakat ve yetersiz oluşudur.

Bilindiği gibi okul, yalnız bilgi veren ve muayyen şeyleri ezberleten bir kurum değildir. Böyle olmamalıdır. Okul, bir sisteme göre çocuğu «yetistiren»; zihni düşünmeye ve düşündüklerini ifade etmeye, okuduğunu anlamaya ve anlatmaya alıştıran bir yuvadır. Her şeyin, ileride zihin üzerine bina edilecek her «bilgi»nin sağlam temellerini atan bir «usta»dır. Zihnin adalelerini geliştiren bir bakım evidir.

Okul, bu mühim vazifeyi nasıl gerçekleştirir?

Düşüncenin, bilginin ve kültürün yegâne taşıyıcısı olan klâsik millî yazı dilini öğretmek suretiyle. Esasen, zihinde okuldan kalacak yegâne «iz» bu kazanılmış dil hazinesi olacaktır. Çünkü öğrenilen her şey, kullanılmadığı takdirde, unutulmaya mahkûmdur. Ama dil öyle değildir.

O, belli bir programa göre yedirilir ve hazmettirilirse artık bir daha unutulmaz. Zira insan hayatı boyunca hep o malzemeyi yani millî kültür dilini kullanacaktır. Onunla okuyacak, onunla düşünecek, onunla öğrenip, onunla yazacaktır. Her konudaki yardımcı malzemesi, âleti, ışığı, anahtarı dildir. Yerine göre «kalem», yerine göre «fırça» gibi kullanacağı şey gene dildir. Onun içindir ki, okullarda bu «malzeme» ile donatılmadan hayat yoluna veya ilim yoluna çıkanlar ilerleyemezler. Ya çok yavaş giderler, yahut da geri dönerler. Kuracakları her eserin ana malzemesi dildir. Onun içindir ki dili zengin, dili sağlam değilse, eser yaratamazlar.

İşte bizim okullar, bütün bu hayatî önemine rağmen, gençleri dil malzemesi ile «donatmadan» mezun etmektedirler. Bunun da iki mühim sebebi vardır :

1. Millî Eğitim Bakanlığı millî kültür dilinin mahiyetini ve değerini bilmemektedir. Hattâ, dilin ne olduğundan, onun mahiyetinden habersizdir. Onun içindir ki, çocuklara, ilkokuldan başlayıp lisede bitmek üzere, sağlam metinlere dayanan kültür dilini öğretmiyor. Testlerle, anketlerle tesbit edilecek bir plâna göre, her gencin belli sayıda kelime ve mefhumu kazanmasını temin etmiyor. Tam tersine, çocukları önce bildikleri kelimeleri kullanmamaya, dolayısıyla unutulmaya zorluyor. Sonra da onlara, gene zorla, hiç bir ciddî esere ve esasa dayanmayan cansız, mânâsız ve yanlış bir uydurma dil öğretiyor. Dilin tabiatında bulunan millîlik, tarihîlik, umumîlik, canlılık ve tabîlik gibi ana vasıflardan mahrum olan bu esperanto, birtakım manyaklar tarafından menfaat mukabilinde uydurulduğu için, bir çeşit argo olmak haysiyetine bile sahip değildir. Gene bu uydurma dil, masa başında hazırlanmış «kafadan atma» «sözcük»lerden başka hiç bir yerde yaşamadığı için, zihinde herhangi bir iz bırakmadan uçup gitmektedir. Çünkü çocuk okuldan çıkar çıkmaz, tabîi olarak, orada okutu-

lan «uydurma dil» ile de alâkasını kesiyor. Zira, o dile okul dışında, evde, sokakta, kitapta, üniversitede yani hayatta artık raslamıyor. Böylece, kendisine bir ömür rehberlik edecek olan dilden mahrum bırakılmış oluyor. Zihin âdeta çırıl-çıplak kalıyor. O zaman, her şeye yeniden, tâ en baştan başlamak gerekiyor.

Önce, normal yaşayan dil, sonra yazı dili, kültür dili öğreniliyor. Daha sonra da kelimelerin mefhumların nüansları ve ilim dili öğrenilmeye çalışılıyor. Bu yüzden de çocuk yılları kaybediyor, enerjisini tüketiyor. Ama gene de kayıplarını telâfi edemiyor.

Böyle uydurma ve sun'î bir dilin zorla öğretilmesi gençleri sadece canlı dilden mahrum etmekle kalmıyor. Onların zihinlerinin bulanmasına, hafızalarının boş yere yıpratılmasına sebep oluyor. Dilin düşünme ve öğrenmedeki önemli rolünün, kelime ve mefhumların zengin mânâlarını kavramalarına da mâni oluyor. Tabii kültür dili, tam öğrenme ve hazmetme çağında iken verilmediği için, bunu liseyi bitirdikten sonra kazanmaya çalışan çocuk ana dilini bütün incelikleri ile kavrayamıyor. Onu, âdeta bir yabancı dili öğrenir gibi öğreniyor. Bu yüzden de bazı gençler Türkçeyi ancak bir ecnebinin bildiği kadar biliyorlar. Hattâ daha az biliyorlar. Çünkü yazı dilinin bütün incelikleri ancak çok küçük yaştan itibaren başlanıldığı takdirde öğrenilebilir. Onun için, bugün üniversite öğrencisi kelimeleri üzerinde düşünmez, dili ciddiye almaz hale gelmiştir. Bir mefhumu bilmekle bilmemek, bir sözü doğru veya yanlış kullanmak arasında herhangi bir fark gözetmiyor. Keyfiliğe, uydurmacılığa ve başıboşluğa iyice alışmış bulunuyor..

Fakat uydurma dil öğretiminin nesiller üzerindeki yıkıntıları bu kadarla da kalmıyor. Zihin, zengin, mânalı, canlı kelimelerle beslenemeyip, aksine ruhsuz kelimeleri ezberlemeye zorlandığı için, normal gelişmesini sağlayamı-

yor. Tıpkı tabii gıdalarla beslenmek yerine, ilâçla beslenen çocuk gibi, cılız kalıyor. Bu yüzden de gençler üniversiteye olgunlaşmış normal bir kafa ile değil, «pre matüre» halinde geliyorlar.

2. Millî Eğitim Bakanlığının ciddi bir millî politikası olmadığı gibi, istikrarlı ve mütecanis bir Türkçe öğretim programı da yoktur. Kitaplar zayıf ve yanlışlarla doludur. Türkçe, kompozisyon ve edebiyat öğretmenleri hem bilgi, hem de sayı bakımından yetersizdir. Sınıf geçmede olsun, mezuniyette olsun, Türkçe derslerine pek önem verilmiyor. Edebî Türkçe seçilmiş metinlere dayanarak öğretilmediği gibi kelimelerin nüansları, gramer kaideleri ve düzgün yazma alışkanlığı da tatbik ettirmek suretiyle kazandırılmayıp, nazarı olarak ezberletiliyor. Oysa ki ilim ve kültür dili metinsiz öğrenilmez. Yazı dili ve kaideleri tatbikatsız kazanılmaz.

İşte bütün bu eksiklik yüzünden gençler üniversite sıralarında bocalıyorlar. İlim ve kültür mefhumları kulaklarına Çince kadar yabancı geliyor. Doğru kurulmuş uzunca bir cümleyi anlamakta güçlük çekiyorlar. Bildiklerini ve düşündüklerini ne konuşarak, ne de yazarak tam olarak anlatabiliyorlar. Bu durumlarını idrâk edenler, ümitsizliğe düşüyor, isyankâr oluyorlar. Üstelik, bir yüksek kademedede onlara yol gösteren bulunmuyor. Keyfî bir dil ve terimler sistemi kullanmak burada da moda oluyor. Gençler, her hocanın eserinde başka bir ilim dili ile, başka bir Türkçe ile karşılaşılıyorlar.

Bunlar, elbette başarı imkânlarını baltalıyor.

BİR BU EKSİKTİ Öğrendiğimize göre, bir senatör şöyle bir kanun tasarısı sunmuş. Bu tasarı gereğince, bütün resmî yazılar ve yazışmalar, 1961 Anayasasının dili örnek alınarak, öz Türkçe yazılmalı imiş!.. Türkiye Büyük Millet Meclisi böyle bir kanun maddesinin

altına imzasını atmalı, Türk Milletine emretmeli imiş!.. Öz Türkçe yazın, öz Türkçe konuşun diye. Yâni, uydurma dille, kuş dili» ile konuşup yazın diye...

Karamanoğlu Mehmet Bey'e özendiği anlaşılan sayın senatöre önce bildiklerinin yanlış ve eksik, düşüncelerinin de sakat, hattâ saçma olduğunu söyleyelim. Sonra da meseleyi açarak, genişliğine ele alalım.

Bir kere 1961 Anayasasının dili Türk Milletinin konuştuğu ve yazdığı dil değildir.

Dünyanın hiç bir yerinde görülmeyen bu acayiplik maalesef bizde görülmektedir. Dil ile hiç alâkası olmayan üç-beş hukukçu masa başına oturup terim uydurmuş, sonra da bunu Türk Milletinin reyine sunmuştur. Demokratik düzene bir an önce geçilebilmesi için kimsenin teferruat üzerinde durmadığı bir sırada yapılmış olan böyle bir hatâyı ilk fırsatta düzeltmek dururken, aksine onu umûmîleştirmeğe kalkışmak, akılla, ilimle ve gerçekle alay etmektir. Millet varlığı bir defa hiçe yayıldı diye, Türk Milleti, dilini anlamadığı bir Anayasayı kabul etmek durumunda kaldı diye, bu za'fı inkışaf ettirmeğe kimsenin hakkı yoktur. Hele sizin, asla!.. Çünkü siz dilci değilsiniz!. Türkçe konuşur, okur ve yazarsınız amma, ne dilin, ne de Türkçenin mahiyetini bilebilirsiniz. Dilin millet, medeniyet, kültür ve ilim bakımından taşıdığı önemi de takdir edemezsiniz. Zira, sosyolog değilsiniz. mütefekkir değilsiniz, filozof değilsiniz. Bunların hiç biri olmadan kanun yolu ile Türk Milletinin diline yön vermeğe kalkışmak ise izahı güç bir harekettir. Dile bu kadar değer veriyor idiy-seniz, Anayasa kaleme alınırken niçin iki üç tanınmış yazara ve dil hocalarına danışmadınız? Yahut, hiç olmazsa, bâzı kelimeler üzerinde kendiniz düşünmediniz? Meselâ «özerk, ilginç, ilişkin,» gibi sözlerin millet tarafından kullanılıp kullanılmadığını, anlaşılıp anlaşılmadığını soruşturmadınız. Başka medenî milletlerin Anayasalarının

dilini örnek almadınız? Anayasa gibi, kelimelerin, terimlerin, cümle ve ifadenin titizlikle seçilmesi, âbide gibi sağlam kurulması gereken bir metni, mektep kaçkını sanat-kâr mukallitlerinin lâübâlî üslûbu ile kaleme alanlara niçin aklı öğretmediniz?

Şimdi ne istiyorsunuz? Millet, tıpkı Osmanlı İmparatorluğunun bir devrinde olduğu gibi, kendisini idare edenlerin dilini hiç mi hiç anlamasın? Türk Milleti, bin yıldan beri konuşmağa devam ettiği Türkçe ile konuşurken, onun meclisi, onun hükümeti, onun üniversitesi uydurma bir argo ile mi konuşsun? Meselâ milletimiz «şeref, akıl, ruh, hayat, şart, kitap» derken sayın devletlilerimiz «onur, us, tin, yaşam, koşul, bitik» mi buyursunlar? Sonra da bu halleri ile Türk Milletini idare etmeğe kalkışsınlar!..

Beyefendi, siz hiç otobüse binmiyor musunuz? Bak-kalla, manavla, konuşmuyor musunuz? Evde, sokakta, lokantada konuşulanları dinlemiyor musunuz? Nesi var bu dilin? Herkes tarafından anlaşılmıyor mu, sevilmiyor mu? Yoksa siz de sarıklı Osmanlı yobazı gibi, sokak ve ev Türkçesi ile kanun yapılmaz, resmî evrak yazılmaz mı diyorsunuz? İlle de, milletin anlamadığı acayip bir zümre argosu mu istiyorsunuz? Zira, bugün Türkiye'de iki çeşit dil var. Biri köyden şehre, evden kahveye, sokaktan okula varıncaya kadar herkesin konuştuğu ve anladığı Türkçe. Bizim kendi dilimiz. İkincisi de bir takım manyakların, meyhane züppelerinin, bu işi geçim vasıtası yapanların ve solcuların kullandığı uydurma dil!.. Acaba siz bunlardan hangisini istiyorsunuz? Bizden yana mısınız, aslandan yana mı? Bir üçüncü ihtimal yok ki, onu da düşünelim. Belki sizi aldatıyorlar! «Bazı çevreler Osmanlıca'yı diriltmek istiyor» yaygarası ile korkutuyorlar. Ben söyliyeyim. Türkiye'de bugün Osmanlıca bilen bir tek insan yoktur. Artık Osmanlıca adında bir dil yoktur. Türkçe işte şu bizim yazdığımız dildir. İçinde ne uydurma kelime var,

ne de köhnemiş, eskimiş söz. Bunu beğenmiyor musunuz? Ve biliyor musunuz ki, sizin adınız, sıfatınız, ünvanınız, mesleğiniz... hiç biri Türkçe asıllı değil. Meselâ sıralayalım: Kadri, tabii, (temeli'nin de temeli Rumcadır) senatör, cumhuriyet, millet, meclis, senato, komite, ihtilâl, askerlik, halk... gibi... Bu çeşit kelimelerin sayısı onbinleri geçer. Evde ve sokakta bile, aslı öz Türkçe olmayan binlerle kelime vardır. Bunları ne yapacaksınız? Atamazsınız, sataamazsınız. Onun için, bu uydurmacılık oyununu Türk Milletinin güven kaynağı olan Büyük Millet Meclisine olsun sokmayınız. Beş on uydurma kelimeyi tutturabilmek için, oturmuş ve yerleşmiş yazı dilini dinamitlemeyiniz. Biraz gözünüzü, biraz kulağınızı açarsanız, sizi «devrimcilik» ve «ilericilik» öksesine düşürmek isteyenlerin asıl niyetlerini anlarsınız. Ne olur, bir nebzecik de millete kulak verin, milletin arasına girin. Bakın o ne istiyor, neden şikâyet ediyor. Ona saygı gösterin. Şair ne demiş :

O mâhîler ki deryâ içredir, deryâyı bilmezler!

Doğrusu, Türkçenin, bir yandan Devlet radyosu vasıtası ile, bir yandan da Millî Eğitim Bakanlığı eli ile yıkılmakta olduğu yetmiyormuş gibi, bir de bu cinayeti kanun maddesi ile- meşrulaştırmak teşebbüsü iz'an sahiplerini haklı olarak endişelendirmiştir.

Gerçekten, dilini, kültürünü ve milletini seven milliyetçiler; ilme, akla ve hakikate bağlı aydınlar, bunca yıldır yapılagelen barbarlıkla savaşırken, parlâmentoyu da karşı cepheye çekmek teşebbüsünüz ciddi bir tehlike işaretidir. Fakat unutmayınız ki Türk Milleti diline sahip çıkmasını bilir ve bu dili yıkmak isteyenleri hiç affetmez.

Lûtfen biraz ciddi ve müsbet şeylerle meşgul olunuz!

IV

DİL KURUMU VE UYDURMACILIK

DİL KURUMU'NUN HÜVİYETİ Kendisine en iyi niyetlerle bırakılmış beş milyonluk mirası yemekten başka, ciddiyetle hiç bir ilgisi bulunmayan ve ne resmî, ne de ilmî bir hüviyete sahip olan Dil Kurumu, yazık ki bir akademi edası ile devlet dairelerine, Millî Eğitim Bakanlığına ve TRT'ye ısrarla hükmetmektedir. Bu yüzden de herkes onu dil konusunda biricik yetkili kurum sanmaktadır. Ayrıca, cemiyetler kanununa göre kurulmuş hususî bir dernek olduğunu da bilen pek yoktur. Devletin en yüksek makamları bile, Dil Kurumunu Anayasanın teminatı altında bir inkılâp müessesesi sanmaktadırlar. Üstelik onun da Türk Tarih Kurumu gibi ilmî bir şahsiyeti olduğuna inanmaktadırlar. Çünkü hep bu yönde propaganda yapılmıştır.

Oysa ki gerçekler sanıldığının tamamıyla aksidir. Yani :

1 — Dil Kurumu resmî bir devlet organı değil, hususî bir dernektir. Cemiyetler kanununa aykırı hareketleri tespit edildiği anda derhal kapatılabilir. Vakıf şartlarına uygun çalışmadığı ispat edildiği takdirde de Atatürk'ün mirasından mahrum bırakılır. Bugün bu gerçeklerin bilinmesinde ve duyurulmasında büyük faydalar vardır. Hem resmî devlet daireleri, hem de Kurumun ilgili hareketlerini ona göre ayarlamalıdır. Atılan yanlış adımları, yapılan hatâları birkaç parlak «devrim nutku»

ile örtmek bundan sonra pek kolay olmayacaktır. Çünkü Kurumun kuruluş gayesini yakından bilenler hayattadırlar. Vesikaları konuşturmak da her an mümkündür. Türkçeyi kurtarmak ve korumak isteyenler boş durmayacaklardır. Gerçekler konuşturulacaktır.

2 — Dil Kurumu'nun bir akademi hüviyeti taşıyan Türk Tarih Kurumna benzeyen hiç bir yanı yoktur. Tarih Kurumu'nun 40 üyesi vardır. Bu 40 üyenin hepsi tarihçidir. Büyük çoğunluğu üniversite profesörü olup, aralarında milletlerarası şöhrete sahip kimseler de bulunmaktadır. Bu müessesenin gerek üyeleri, gerekse kendisi politikaya karışmazlar. Şuraya buraya burunlarını sokmazlar. Onun bunun işine karışmazlar. Kimseye, ne şahıslara, ne de müesseselere baskı yapmazlar. Sadece ilmi neşriyatta bulunurlar. Bu sayede de herkesin saygı ile itimadını kazanmıştır. Faydalı hizmetlerde bulunmuştur.

Dil Kurumu'nun ise 900 kadar üyesi vardır. Bunlar arasında dil bilgini diyebileceğimiz kişilerin sayısı 10 tane geçmez. Geri kalanlar çeşitli mesleğe mensup vatandaşlardır. İçlerinde, belki şu veya bu meslekte şöhret yapmış simalara da rastlanır. Ancak, bunların da, hiç birinin dil ile herhangi bir münasebetleri yoktur.

Durum böyle olunca, Kurumun sevk ve idaresinde de tabii, bu 5-10 bilginin değil, kalabalık vatandaş kitlesinin görüş ve düşünceleri hakimdir. Onun içindir ki, Türk Dil Kurumu toplantılarında ilim değil, cehalet; akıl değil heyecan; muhakeme değil, mugalata ön plândadır. Seçimlerde de bu unsurlar müessir olur. İdareciler ona göre seçilir; işler ona göre yürütülür.

Fakat bütün bunlara rağmen; bizim Milli Eğitim Bakanlığı kendisini hâlâ Dil Kurumu'nun bir şubesi saymakta, oranın emir ve tavsiyelerine göre hareket etmektedir. Nitekim, ders kitaplarının imlâsını, ilmi terimler ve

bunlara benzer meseleleri hep Dil Kurumu'nun «öğütleri» ne göre düzenlemektedir. Bu yetmiyormuş gibi, son yıllarda, okullarda çocuklara öğretilmesi gereken millî kültür dilimizi de, Bakanlık, gene Kurumun emri ile âdetâ yıkmaktadır. Ders kitapları, Talim ve Terbiye Dairesinin karar ve tamimleri neticesinde, Türkçe değil de «uydurukça» yazılmakta, sınıflarda, yaşayan Türkçe değil «uydurma dil» öğretilmektedir. Hem de hocalara baskı yapılarak, emir verilerek. Bu ne sorumsuzluk, bu ne barbarlık, bu ne kaygısızlık!

Şunu bir kere daha belirtelim ki, Millî Eğitim Bakanlığı, Dil Kurumu ile olan bütün münasebetlerini kesmelidir. Çünkü, adı geçen kurumun hem bünyesi, hem de zihniyeti bir devletin eğitim teşkilâtına rehberlik edebilecek seviyede değildir. Orası, ne terimler, ne de imlâ ve gramer meselesinde söz sahibi olabilir? Hangi ilmi ile, hangi düşüncesi ile olacak? Onun içindir ki, Bakanlık her türlü müşküllerini üniversiteye sormalıdır. Talebelere öğretilmesi gereken Türkçe konusunda da artık Dil Kurumu'nun emir ve vesayetinden çıkmalıdır. Adına yakışır şekilde millî bir dil ve eğitim siyaseti gütmelidir. Kurumcu rapor-törlerin hâkimiyetlerine bir son verilmelidir. Akademi hayal de bir an önce gerçekleşmelidir.

Ancak, akademinin kurulup faaliyete geçmesi uzun sürebilir. Dil meselesinin ise beklemeye tahammülü yoktur. Her geçen gün hastalık dal-budak salmaktadır. Onun için, Millî Eğitim Bakanlığı en kısa zamanda bir ihtisas komisyonu kurmalıdır. Bu komisyon ders kitaplarını derhal ayıklamaya başlamalıdır. Ayrıca, bir tamimle okul kitaplıklarına girmiş bulunan uydurma dil neşriyatı toplatılmalıdır. Tebliğler dergisi, uydurma dil ile yazılmış eserleri okullara tavsiye etmeyeceğini ilân etmelidir. Bakanlık ancak bu sayede geçmiş günahlarını affettirebilir.

**ÖZ TÜRKÇECİLER
DİL KONUSUNDA
IRKÇILIK
YAPMAKTADIRLAR**

Türkçenin sadeleşmesi meselesi, bilgisiz ve kasıtlı kimselerin eli ile çığı-rından çıkarıldığı için, son aylarda gene günün konusu olmuştur. Çünkü «öz Türkçecilik» adı altında yapıl-

makta olan çılgınlıklar, dilini ve milletini seven her Türk'ün haklı tepkisine sebep olmaktadır. Dil Kurumu'nun öncülük ettiği, Millî Eğitim Bakanlığı kanalı ile okullarda, TRT vasıtası ile de halk arasında yayılmak istenen bu akımın, bilerek veya bilmeyerek, Türkçeyi kökünden yıkmaya ve Türk bütünlüğünü parçalamaya yöneldiğini görmemek için sadece gaflet uykusunda olmak yetmez. Yurt içinde ve dışında oynanmak istenen «oyun»ların oyuncularını tanımayacak kadar da izansız olmak lâzımdır. Biz bu oyunların mahiyetini ve içyüzünü bütün teferruatı ile ortaya koyacağız. Duyguların en asili ile, millî duyularla, düşüncelerin en ciddisi ile, ilmî düşüncelerle ele alınmış iken, Atatürk'ün ölümünden sonra bilgisizlik ve kötü niyetin pençesinde bir tahrip silâhı gibi kullanılan dil hareketine artık «dur!» demenin zamanı gelmiştir. Tarihimiz boyunca hep milliyetçiler ve Türkçüler tarafından bir millî dâvâ olarak ele alınan Türkçecilik akımı, ilk defa son yıllarda cahillerle solcuların elinde soysuzlaştırılmıştır. Bunlardan birinciler dil dâvısını şöhret ve menfaat vasıtası yapmışlar, ikinciler ise, sapık ideolojilerinin hizmetinde kullanmışlardır. Dikkatle bakıldığı zaman görülüyor ki, «öz Türkçecilik» sloganı ile ortaya atılanların milliyetçilik ve Türkçülükle hiç bir alâ'aları yoktur. Dil konusunda ırkçılık yapacak kadar ileri giden bu kimsele- rin, diğer bütün meselelerde milliyetçilerin karşı safında yer almış olmaları, bunlarla iş birliği yapan gafilleri uyandırmaya yetmez mi? Meselenin bu yönüne kısaca işaret ettikten sonra, Atatürk'ün yapmak istedikleri ile, halef-leri tarafından yapılanların biribirinden ne kadar ayrı

şeyler olduğunu, görmesini bilen gözlerin önüne bir kere daha serelim.

Bilindiği gibi, 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyetini kuran Atatürk'ün gayesi, ilmî inceleme ve araştırmalara dayanmak sureti ile, Türkçenin çeşitli meselelerini halletmektir. O zaman için dilimizin halledilmesi gereken meseleleri şunlardı :

1. Türkçenin, tarihî gelişmesi araştırılarak, mukayeseli bir gramerin yazılması,
2. Türkçenin tarihî gramerinin yazılması,
3. Türkçenin bugünkü gramerinin yazılması,
4. Türk lehçelerinin sözlüklerinin hazırlanması,
5. Bugünkü Türkçenin, yani Türkiye Türkçesinin sözlüğünün yapılması,
6. Bütün ilim ve teknik terimler için Türkçe karşılıklar bulunması,
7. Yabancı bilginlerin Türk dili üzerinde yaptıkları araştırmaların Türkçeye çevrilmesi (*).

40 yıl önce kurulan cemiyetin ana gayeleri ve çalışma programı işte bunlardır. Bu programa, o günün tabii heyecanı içinde, konuşma ve yazı diline girmiş yabancı asıllı kelimelerin ayıklanması işi de eşlenmiş, fakat dâvânın imkânsızlığı anlaşıncı, bundan derhal vazgeçilmiştir. Böylece sadeleşme hareketi yalnız ilmî terimlere, resmî yazışmalara ve kanunların diline inhisar ettirilmiş, milletçe benimsenmiş yabancı asıllı kelimelere, yani Türkçeleşmiş sözlere dokunulmamıştır. Çünkü hiç bir medenî milletin tarihinde görülmemiş olan tasfiyeciliğin, yani dildeki bütün yabancı asıllı kelimelerin temizlenmesi işinin, hem imkânsızlığı, hem de lüzumsuzluğu çabucak anlaşılmıştır.

(*) Doç. Dr. Zeynep Korkmaz, Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi, Ankara 1963, sayfa 55.

Nitekim hiç bir medenî dil yoktur ki, kelimelerinin yüzde 20 - 30'u yabancı asıllı olmasın. Meselâ İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca gibi Avrupa'nın dört zengin kültür dilinde Latince ve Grekçeden gelme binlerce kelime olduğu gibi, birbirlerinden alınmış sözlerin sayısı da binlerce. Bugün dünya nüfusunun beşte biri tarafından konuşulmakta olan İngilizce için Voltaire'in söylediği şu söz meşhurdur :

— İngilizce, fena konuşulan Fransızcadır.

Büyük bir gerçek payı taşıyan bu söz, ne yeryüzünün en zengin dillerinden biri sayılan İngilizceyi küçültür, ne de İngiliz milletini. Hal böyle olunca, dünyanın hiç bir dili için düşünülmeyen yüzde yüz saf olma hususiyeti, Türkçe için nasıl düşünölsün

Afrika ve Yeni Zelanda yerlileri arasında konuşulan 800 kelimelik iptidaî diller belki bu kaidenin dışındadır.

İşte Atatürk'ün gördüğü bu ilmî ve tarihî gerçek, 193.'dan itibaren, dil devriminin asıl gayesine yönelmesini sağlamıştır. Artık Yahya Kemal, Ömer Seyfettin, Refik Halid, Reşat Nuri, Peyâmi Safa gibi yazarların kaleminde tam kıvamını bulan Türkçe, yaşayan millî yazı dili olarak kabul edilmiştir. Nitekim Atatürk'ün 1935'ten sonraki nutuk ve demeçleri, O'nun dil konusunda tamamıyla makul bir yola döndüğünü göstermektedir.

Fakat yazık ki, ölümünden sonra Atatürk'ün çizdiği yoldan çıkılmıştır. Başarılması uzun zamana bağlı ve güç olan, ilmî seviye ve disiplin isteyen işler bir yana bırakılmış, kelime uydurmak ve demagoji yapmakla vakit geçirilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığına baskı yapılarak, tasfiyeciliğin okullarda yayılmasına çalışılmış ve bu, büyük bir başarı olarak vasıflandırılmıştır. Diğer yandan gramer, sözlük, terim gibi hayatî konularda bir adım dahi atılmamıştır. Bir göz doktoru olan ve Giritli olduğu için Türkiye Türkçesini bilemeyen Mehmet Ali Ağakay, çoğu uydur-

ma «tilcik»lerden ibaret bir «sözlük» hazırlamış, böylece dilimizin lügat ihtiyacı karşılandı sanılmıştır. Ortaokul kitaplarında kullanılan 20-30 terim için karşılık bulunarak talebeye öğretilmiş ve bu kadarcıkla terim dâvasının halledileceğine inanılmıştır. Oysa ki her ilim kolu için binlerce terime ihtiyaç vardır. Bunların hiç biri yapılmamıştır. Hani tıp terimleri, hani felsefe, psikoloji, pedagoji, sosyoloji, fizik, matematik, resim, müzik, sinema, spor terimleri? Atatürk bunları yapasınız diye size milyonları bırakmıştı.

TÜRKÇE NASIL BUDANIYOR? Atatürk'ün ölümünden sonra dil meselesinin nasıl bir çıkmaza sokulduğunu ve o günden beri işlenmiş hataları bir kere daha saymakta fayda görülür ve bütün bunların baş sorumlusunun Dil Kurumu olduğunu önemle hatırlatıyoruz :

1 — Türkçede, yaşayan karşılığı bulunmayan ve bugün tarladaki köylünün, fabrikadaki işçinin, okuldaki çocuğun ve sokaktaki her sınıf vatandaşın anladığı, kullandığı ve yabancı asıllı olduğunu dahi bilmediği «akıl, şuur, zekâ, vicdan, kalb, beden, ruh, can, namus, şeref, hay-siyet, din, iman, kitap, kalem, defter, dünya, ahiret, cennet, cehennem, vatan, millet, devlet, şikâyet, zafer...» gibi yüzlerce canlı kelime, masa başında, hem de ehliyet-siz kimselerin yalan yanlış uydurdukları ölü «sözcük»lerle değiştirilmek istenmektedir. Bu, dil ırkçılığıdır. Hiç bir medenî milletin hayatında görülmeyen bir tasfiyecilik has-talığıdır.

2 — Bunlar, bir yandan «tasfiyeci değiliz», «dil ırk-çısı» değiliz deyip, niyetlerini saklamaya çalışırlarken, di-ğer yandan Atatürk'ün tarihî eserinin has ismi olan «Nu-tuk»u bile uydurma bir sözle değiştirmekten çekinmeyecek kadar şaşkınlık içindedirler.

3 — Türk milletinin şarkısına, türküsüne, fıkrasına, yeminine kadar girmiş, «şeref» gibi, «haysiyet» gibi kelimeler atılmakta, onların yerine konuşma dilinde «kibir», «izzetinefis» mânalarında kullanılan ve Türkçeye Fransızcadan geçmiş olan «onur» alınmaktadır. Bu da yetmiyor-muş gibi «onur»un Türkçe olduğu iddia edilmektedir. Böylece hem Türkçe fakirleşmekte, hem de cehaletin elinde oyuncak olmaktadır. Bu harekete öz Türkçecilik denebilir mi? Bu, barbarlıktır. Bu, şuursuzluktur.

4 — Sadece yabancı asıllı kelimeler değil, «alın yazısı, başka, işte, düşünce, sessizlik, korkunç, yalvarmak, yakınmak» gibi Türkçe kelimeler dahi uydurma «sözcük»lerle değiştirilmektedir. Böyle bir davranış millî dil sevgisi ile telif edilebilir mi? Bu hareket Türkçeyi kasten yıkmak değil de nedir?

5 — Batı dillerinden gelen ve henüz halk tarafından benimsenmemiş olan «komüsyon, delege, sektör, personel, kontrol, enformasyon, konsorsiyum, konsumasyon, program, enstrüman, solist, mönü, seksiyon, tekstil, protokol, brifing, enstantane, deklerasyon» gibi kelimelere ses çıkarılmazken Türk milletinin iliğine işlemiş; ruhuna sinmiş, «hayat, ömür, cesaret, vicdan, ahlâk» gibi yüzlerce kelimeyi dilden atmaya kalkışmanın Atatürkçülük ile bir münasebeti var mıdır? Türkçenin gelişmesini, zenginleşmesini ve sadeleşmesini samimiyetle isteyen Atatürk böyle şuursuz bir davranışa müsaade eder miydi?

6 — Her biri bir başka dilden gelmiş olan «kent, kamu, acun, tamu, uçmak, sınır, temel, amaç, örnek, zor» gibi kelimeleri, ya ırkçılık, ya da cahillik yüzünden Türkçe diye göstermek, sonra da bu harekete «öz Türkçecilik» adını vermek, kendisini, dil sahasında otorite imiş gibi kabul ettirmeye yeltenen bir kuruma yakışır mı? Bu ne feci tezattır. Bu ne gaflettir!

7 — Bir yandan Atatürk'ün yolunda gidildiğini iddia

ederek, O'nun gölgesine sığınmak, diğer yandan da Atanın ölümünden önce benimsediği Güneş-Dil teorisi üzerinde hiç durmamak ve bu teorinin ortaya atılış sebebini anlamazlıktan gelmek, Atatürk'ün milyonlar tutarındaki mirasını yiyenlere yakışır hareket midir? Atatürkçülük bu mudur? O'nun vasiyet ve isteklerine böyle mi bağlılık gösterilir?

8 — Mizah yazarlarının ve Türk zekâsının, sırf aşırı tasfiyecilik ve uydurmacılıkla alay etmek için ortaya attığı «ulusal düttürü», «içi geçmiş dinsel kişi», «toplumsal otlangaç», «gök konuksal avrat» gibi komik sözleri, büyük bir aydın topluluğu Dil Kurumu'nun yaptığını sanmaktadır. Çünkü Kurumun faaliyetleri, onu tenkit gayesi ile yapılan karikatürden ayırt edilemeyecek derecede ciddiyetten uzaktır. Fakat böyle bir tecelli bile, Dil Kurumu «idarecilerini gaflet uykusundan uyandırmamıştır.

Atatürk'ün en iyi niyetlerle kurduğu bir derneği, bu şekilde, herkesin alay ettiği bir kurum derecesine düşürenler, gerektiği zaman nasıl hesap vereceklerdir?

9 — Bütün hücumlar Dil Kurumu'na yapılmaktadır. Oysa ki memleketimizde daha birçok cemiyet ve kurumlar vardır. Fakat onlarla uğraşan yoktur. Çoğu da takdirle anılmaktadır. Eğer yazılanları okuyor ve söylenenleri işitiyor iseler, bu kurumun üyeleri ve idarecileri acaba niçin bir nefis muhasebesi yapmıyorlar? Gittikleri yolun doğru olup olmadığından hiç şüphe etmiyorlar?

İşte bütün bu yanlış tutumlar ve davranışlar yüzünden Türkçe, her geçen gün biraz daha bozulmakta, biraz daha fakirleşmektedir. Türk aydınının zihnindeki kelimelerin, «striptiz» yapar gibi, her an bir kısmı koparılıp atılmaktadır. Yetişmekte olan nesiller, on yıl sonra, dil bakımından monokini ile çıkacaklardır ortaya. Çünkü Türkçeyi kırpan, Türkçeyi budayan kırılmalı eller bir değil, yazık ki

binlercedir. Bugün can çekismekte olan millî dilimizi bu saldırganların elinden kim kurtaracaktır?

Türkçe feryad ediyor!

DİL KONUSUNDA Dil Kurumunun başında bulunanlar,
İŞLENEN CİNAYET bugün tehlikeli şekilde yayılmış olan
 dil anarşisinden hiç bir zaman kendilerini sorumlu görmemişlerdir. Yıllardan beri yapılan bütün haklı tenkitler ve iyi niyetli uyarmalar karşısında hep «bu söylediklerinizi biz yapmıyoruz» diyerek «suçlarını» inkâr etmişlerdir. Halbuki yirmi beş yıldan beri dil konusunda işlenmiş ve hâlâ işlenmekte olan bütün «cinayet»lerin yegâne faili Türk Dil Kurumu'nun «idareci»leridir. Kendileri bir yandan inkâra, bir yandan da «cinayet»e devam ededursunlar. Biz de hep olup bitenleri delilleri ile sıralayalım :

1. Atatürk'ün göstermiş olduğu yoldan gittikleri söylenen kurumcuların bu iddiaları tamamıyla asılsızdır, mesnetsizdir. Çünkü :

a. Atatürk'ün 1935 yılında ortaya attığı ve bu konuda makaleler yazdığı, kitaplar yazdırdığı Güneş - Dil Teorisini Dil Kurumu onun ölümünden sonra hiç ağzına almamıştır. Acaba niçin?

Bilindiği gibi bu teorinin ortaya atılış gayesi, tehlikeli bir hal almış olan «tasfiyecilik, uydurmacılık ve özleştirilmecilik» akımını durdurmak ve «Türk milletinin anladığı her kelime Türkçedir» prensibini kabul etmektir. Nitekim Atatürk nutuklarında da normal bir dil, yani yaşayan Türkçeyi kullanmıştır.

b. Atatürk'ün Dil Kurumu'nun bir ilim akademisi haline gelmesini isteyen bazı sözlerini ihtiva eden bir kitabı, Kurumcular yayınlatmamışlardır. Kurumcuları rahatsız eden bu söz şudur: «Dil âlimlerinin, mütehassıslarının akademik çalışmalarına müdahale etmiyeceğim. Sizin de

—sofrada hazır bulunan Dil Kurumu merkez heyeti üyeleri— mesailerinizi ilmin son verimlerine uydurmanız gerekir.»

İşte, izinde gittiklerini iddia ettikleri Atatürk'ün bu sözlerini ihtiva ettiği için, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz tarafından hazırlanan bir eseri Dil Kurumu bastırmamıştır. Ancak bahis konusu sözlerin çıkarılması şartı ile kitabın basılabileceğini söyleyen Kurumcuların bu teklifini Prof. Dr. Z. Korkmaz reddetmiş ve eserini başka yerde bastırmıştır. (Doç. Dr. Zeynep Korkmaz, Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi, 1963 Ankara).

2. Dil Kurumu «bilim yöntemlerini kullandığını» iddia etmektedir. Bu iddia da asılsız ve mesnetsizdir. Çünkü ilim adamları «— sal, — sel, — man, — men, — tay, — av, — ev, — v, — al, — el, — ul, — ay, — ey, — y» gibi eklerin doğru olmadıklarını defalarca söyledikleri ve yazdıkları halde Dil Kurumu bunlarla kelime yapmaya ısrarla devam etmektedir. Nitekim: kural, genel, nesnel, öznel, denel, koşul, dinsel, düşünsel, toplumsal, ruhsal, yazman, dizmen, olay, birey, toplay, kurultay, komutay, sınavı sorav, söylev...» gibi yüzlerce uydurma söz Kurumun dergisinde, «sözlük»ünde ve bütün neşriyatında hem kullanılmakta, hem de yayılmaktadır.

3. Dil Kurumu yüzde yüz özleştirmeci değildir demektedir. Bu iddia da asılsız ve samimiyetsizdir. Madem ki tasfiyeci olmadıklarını söylüyorlar, o halde şu «özleşme» hastalığının nerede son bulacağını bildirseler ya! Hayır, bildiremezler, çünkü doğruyu söylemiyorlar, niyetlerini «itiraf» etmiyorlar. Eğer tasfiyeci olmasalardı «mezar, kader, vicdan, miras, memur, cinayet, hastalık, ilaç, meslek, zarar, ziyan, inkâr» gibi binlerce kelimeyi değiştirmeye kalkmazlardı.

4. «Dil Kurumu başkalarını ortaya attığı sözcüklerden uygun olmayanlarının kullanılmaması için kimseyi

zorlayamaz» denmektedir. Bu da samimiyetten uzak bir mazerettir. Aydınlar, halka ve gençlere karşı bir defacık olsun «bilir bilmez herkes kelime uyduramaz, bu işi ilim adamlarına bırakalım» demeyi aklından geçirmeyen ve böyle bir uyardıyı dahi bir nevi «zorlama» sayan Dil Kurumu, bütün millete menfi yönde baskı yaptığını, herkesi kelime uydurmaya ve «uydurma sözcük» kullanmaya «zorladığını» unutmuş görünüyor. Atatürk'ü kalkan yapmak suretiyle Millî Eğitim Bakanlığına baskı yaptığını ve böylece öğretmenleri uydurma dil ile ders yapmaya «zorladığını» bilmez görünüyor. Bütün devlet dairelerine tamim göndererek, yazışmaların uydurma sözcüklerle kelleme alınmasını istediğini hatırlamaz görünüyor. Kurum'un ilmi dergisine makale gönderen ilim adamları «öz Türkçe yazacaksınız» diye talimat verdiğini inkâr ediyor. Bu talimata uymayan dil profesörlerinin yazılarını, ortaokul Türkçe öğretmenleri vasıtası ile «özleştirmeye» kalkıştığını saklıyor.

5. Özleştirme hareketinin dilde anarşi doğurduğu iddiasını Kurumcular doğru bulmuyorlar.

Halbuki dilimizde bulunan bazı mefhumlar için son yıllarda farklı karşılıklar teklif edilmekte ve kullanılmaktadır. Çünkü her vatandaş kendini kelime uydurmakta hür ve selâhiyetli sanmaktadır. Meselâ bir yazarın «kıstas» dediğine öz Türkçeci «ölçüt» demek, ikisini de beğenmeyen bir başkası «kriteriyum»u tercih etmektedir. Yaşayan dile bağlı olan «müsamaha» derken, uydurmacı «hoşgörü»yü kullanmakta, ikisini de beğenmeyen aydın ise «tolerans»ı tercih etmektedir. Pek çok mefhum için durum böyledir : «şekil—biçim—form», «tarafsız—yansız—nötr», «taassup—bağnazlık—fanatizm», «mesele—sorun—problem», «beddin—kötümser—pesimist» gibi.

6. Gene Dil Kurumu «idareci»leri kendi yayınlarında, anlaşılmayan «uydurma sözcük» kullanılmadığını id-

dia etmektedirler. Bu müdafaaların ne kadar mesnetsiz olduğunu, onların son yayınlarından seçtiğimiz örneklerle göstereceğiz. Bu eser, «genç kuşakların anlaması için» Dil Kurumu tarafından Türkçeleştirilmiş bulunan Atatürk'ün Nutuk'udur. Ve yeni adı da Söylev'dir. Şimdi, tasfiyeci olmadığını iddia eden bir Kurum'un öz Türkçecilikte nerelere kadar gittiğini görelim :

Söylev'de, yaşayan ve anlaşılan kelimelere karşılık olarak uydurulmuş sözler şunlardır :

Bulunç (vicdan), çaşıt (casus), gözetim (idare), ıra (karakter), ikircil (şüpheli), imlemek (ima etmek), inam (emanet), işlik (imalâthane), işyar (memur), iye (sahip), kalımlı (daima), kalıt (miras), gargamak (lânetlemek), karşıcıl (muhalif), karşın (rağmen), kayra (lû-tuf), kıyım (zulüm), kolluk düzeni (zabıta tertibatı), konukçuluk (mihmandarlık), kurumsal (nazârî), abartmak (mübalâğa etmek), olasılık (ihtimal), ödün (taviz), ölüm-cül (tehlikeli), özendirmek (teşvik etmek), özveri (fedakârlık), sağgörü (basiret), salt (mutlak, sırf), saltçılık (mutlakiyet idaresi), bağnazlık (taassup), savaşboyu (cephe), savaş ortağı (müttefik), savlamak (iddia etmek), saygınlık (itibar), simge (sembol, remiz), siyasa (siyaset), soycul (asil), söylevci (hatip), suskunluk (sükûnet), tutumsal (iktisadî), tabur yazmanı (levazım subayı), aymazlık (gaflet), sürgit olmak (devam etmek), türesel (adlî), us (akıl), usa vurma (muhakeme), uslamlama (mantık yürütme), uzdilek (iyiniyet), sürem (faiz), üstenci (müteahhit), üstünlük hakkı (imtiyaz), yabancıl (vahşî).

Bir kelimenin birkaç yaşayan söze karşılık olarak kullanılması: inanç (iman, kanaat, tapma), karşıcıl (muhalif, muarız, hasım), onur (şeref, haysiyet, kibîr, gurur, iz-zetinefis), salt (mutlak, sırf, sadece), sav (tez, dâva, iddia)ı umu (ümit, arzu, istek, temenni), tinsel (ruhî, mane-

vî), zorunlu (mecburî, zarurî, şart), buyruk (emir, فرمان, direktif), kurgu (hayal, endişe, evham), yadsımak (garibsemek, inkâr etmek).

Aslında öz Türkçe olduğu halde ya kasten, ya da cahillik yüzünden değiştirilmek istenen kelimeler. Bunların bugün yaşamakta olanları yerine unutulmuş olan eski Türkçeleri konulmak isteniyor. Yahut da başka mânası olan kelimeye yeni mânalar yükleniyor. Bazen da hiç yoktan uyduruluyor :

Denli (gibi), kırdırmak (öldürmek), yakarmak (yalvarmak), umu (umut), usa vurma (düşünme), yakınma (sızlantı), sındırma (bozgun), üstünden gelmek (başarmak), yaraşmak (yakışmak), ürkünç (korkunç), özge (başka), sunu (önsöz), susku (sessizlik), konusu (konuşma)-düşünü (düşünce), ölümcül (ölümlü).

Bir yabancı kelimeye birden fazla Türkçe karşılık kullanmak :

Kelime (tilcik, sözcük), şikâyet (yakınmak, sızlantı, sızıltı), basiret (sağgörü, uzgörü), mahallî (yerel, yöresel, bölgesel, çevresel), vahşî (yabancı, yabancı), hayat (yaşantı, yaşam, dirim, yaşayış, yaşama), teminat (güvence, inanca), idare (gözetim, yönetim).

CANLI

KELİMELERİN

YERİNE ÖLÜ VE

UYDURMA

“SÖZCÜKLER”

KOYMA HASTALIĞI

Dil Kurumunnu çalışmalarına ilmi bir yön verilsin, tasfiyecilikten vaz geçilsin, dil bilginlerinin tavsiyelerine uyulsun, dilekleri, kurumcuların «biz akademi olmak istemiyoruz, biz ilim

kurumu değiliz» çığlıkları ile boğulmaktadır. Oysa ki Atatürk Dil Kurumunun ileride bir akademi olmasını arzu etmekteydi. O'nun bu arzu ve niyetini şu sözleri göstermektedir :

«Türk Dil Kurumu'nun çalışmalarına ilelebed iştirak edecek değilim. Tarih Kurumunun kuruluşunu takip eden

yıllarda, tarih üzerine arkadaşları teşvik için beraber çalıştım; nihayet bu kurum teşkilâtlandıktan ve çalışmalarına hız verdikten sonra Tarih Kurumu'nun mesaisine karışmıyorum. Kurum üyeleri, bildikleri gibi akademik çalışmalarına devam ediyorlar. Dil Kurumu çalışmalarına da münasebetim böyle olacaktır. Dil âlimlerinin mütehasıslarının akademik çalışmalarına müdahale etmeyeceğim. Sizin de sofrada hazır bulunan Dil Kurumu merkez heyeti üyeleri— mesailerinizi ilmin son verimlerine uydurmanız gerekir» (Enver Ziya Karal, Atatürk'ten Düşünceler, sayfa 84, 85).

Bu sözler 1937'de Atatürk tarafından söylenmiştir. İşte düşüncesi, işte kullandığı dil. Gene aynı yıllarda söylediği şu söz daha da önemlidir :

«Bu ulusal kurumların az zaman içinde, ulusal akademiler halini almasını temenni ederim. Bunun için çalışkan tarih ve dil âlimlerimizin, dünya ilim âlemine tanınacak orijinal eserlerini görmekle bahtiyar olmamızı dilerim» (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: 1, sayfa: 373).

Dil Kurumu, kendisine milyonlarca lira miras bırakan Atatürk'ün bu sözlerini emir telâkki edip, onun icaplarına uyacak yerde, ilimden ve ilim adamlarından kaçmaktadır. Nitekim, üyeleri arasında bulunan birçok ilim erbabını çeşitli oyunlarla ya bizzat çıkarmış, yahut da, tutulan sakat yolu beğenmedikleri için, onlar ayrılmak zorunda kalmışlardır.

Meselâ Prof. Suut Kemal Yetkin, Prof. Selâhattin Batu gibi kıymetler yıllarca içinde bulundukları Kurum'u terketmişlerdir. İlim dışı gidişi beğenmedikleri için. Öte yandan Prof. Dr. Ahmet Temir, Doç. Dr. Ali Fehmi Karamanhoğlu, Prof. F. K. Timurtaş, Doç. Dr. Talât Tekin, Dr. Osman Nedim Tuna gibi genç dilciler, sırf tasfiyeciliğe karşı oldukları ve ilmî görüşleri savundukları için Kurum'dan çıkarılmışlardır.

İlk kuruiduğu günlerden beri Kurum'da çalışmış dilciler ve sanatçılar da, meselâ Falih Rıfkı Atay, Halit Fahri Ozansoy, Ahmet Cevat Emre, Besim Atalay, Prof. Tahsin Banguoğlu, Prof. Abdülkadir İnan bu yanlış ve gayri ilmî tutum yüzünden Dil Kurumu'na cephe almışlardır. Ama gene de gözü kararmış tasfiyecileri yolalrından döndürmek mümkün olmamıştır.

İşte yıllardan beri Türkçenin sadeleşmesi konusunda hep bâtılın ve yanlışın peşinde koşan bu kimseler, haklı tenkitler karşısında kendilerini müdafaa ederlerken daima bir sakat usule baş vurmaktadırlar. Yirmi yıldan beri kullanıla kullanıla iyice yıpranmış olan bu usul, artık kimseyi aldatamıyor, fakat herkesi güldürüyor. Çünkü bütün haklı ve ilmî tenkitlerin karşısında hep aynı mugalatalarla çıkılmaktadır. Meselâ «Türkçe fakirleşiyor, nesillerin arası açılıyor, baba ile oğul anlaşıyor» feryadına daima şu kabil safsatalarla cevap verilmiştir :

«— Ana-baba vaktiyle “dessâme-i zü selâset-üs-şerâfe”yi öğrenmiş; çocuk, şimdi bunun yerine “üçlü kapak” terimini kullanıyor. Ana-baba eskiden “âkil-ül-lühum” öğreniyordu, şimdi çocuklar “et yiyen” terimini kullanıyorlar. Bu durumda çocuk elbette babasının ağır Osmanlıcasını anlayamayacaktır. Ne yapalım yani? Nesiller birbirlerini anlasınlar diye, çocuklarımıza “al yuvarlar, ak yuvarlar” yerine “küreyvât-ı hamra, küreyvât-ı beyzâ”yı mı öğretilim? Dilimiz bu Osmanlı uydurması sözlerle mi zenginleşiyordu?»

Açıkça görüldüğü üzere, tasfiyeciliğe karşı olanlara verilen bu türlü cevaplar, meseleyi esastan tamamıyla uzaklaştırmaktadır. Çünkü :

1. Bugün, hiç kimse eski terimlerin muhafazasını istememektedir. Terimlerin, tercihen, Türkçe köklerden ve dilimizin gramer kaidelerine uygun olarak yapılması hepimizin arzusudur. Bu mümkün olmazsa bazı ilim ve tek-

nik dalları için milletlerarası terimlerin kabulü de düşünülebilir. Bu konuda o kadar aşırı olmaya lüzum yoktur. Terim meselesini, biz de, her medenî millet gibi, ilim ve meslek erbabını bir araya getirerek halledebiliriz.

2. Baba ile oğulun anlaşılmadıklarından şikâyet edenler, belli sayıdaki eski terimlerin değiştirilmesine karşı olduklarından değil, konuşma ve yazı dilinde yaşayan binlerce kelime «yabancı asıllıdır» bahanesi ile budandığı için feryâd etmektedirler. Budanan bu kelimelerin yerlerine yanlış yapılmış zayıf ve uydurma «sözcükler» konduğu için feryâd etmektedirler. Dil ilmi ile hiç bir ilgisi olmayan sorumsuz ve bilgisiz kimselerin kelime uydurmaya meslek haine getirmeleri karşısında feryâd etmektedirler. Türkçe fakirleştiği, nüansını, âhengini ve bütünlüğünü kaybettiği için feryâd etmektedirler. Dilimiz bir çıkmaza saptırıldığı için, anarşiye boğulduğu için feryâd etmektedirler. Millî beraberlik tehlikeye düştüğü için feryâd etmektedirler. Bütün bu samimî yakınmalar ve haklı tenkitler karşısında kendilerine çeki düzen vermesi gerekenlerin demagojiyi tercih etmeleri yüzünden feryâd etmektedirler.

3. Bugün hiç kimse, ne terimler konusunda ne de yazı dili konusunda Osmanlıcaya dönelim demiyor. Ancak Anadolu'da 13. yüzyılda başlayıp Yahya Kemal, Ömer Seyfettin, Refik Halit ve Falih Rıfkı gibi sanatkârların kaleminde olgun hale gelen yazı dilini esas alalım, sadeleşme meselesini artık o noktada durduralım diyoruz. Bu yazarların dilini de sadeleştirmeye kalkarsak, ne Türkçe kalır, ne Türk kültürü, ne de Türk düşünce ve sanat hayatı kalır diyoruz.

Fakat ne yazık ki bizim feryâdımız karşısında da susuluyor, ya da başka yollara sapılıyor. Meselenin esasına dokunulmuyor. Derinliklerine inilmiyor. Kelime ve mantık oyunları ile hâdise geçirilmek isteniyor. Haklı tenkitlere.

demagojilere mukabele ediliyor. İlmî görüşlere, gene ilme dayanan görüşlere cevap verilecek yerde devrim nutukları çekmekten medet umuluyor. Ve tabii, Türkçe, budana budana kuşa benzelitiyor, kimse sesini çıkaramıyor.

BİZDEN SÖYLEMESİ Asırların süzgecinden geçerek gelişmiş, zenginleşmiş, mükemmel ve umumî bir yazı dili mertebesine ulaşmış olan Türkçeyi yıkmak isteyen millî kültür düşmanlarına ve uydurmacılara ne zaman karşı çıksak, onlardan hep şu terâneyi işitiyoruz :

«— Efendim, Osmanlıca'yı diriltmek istiyorlar, oysa ki bu mümkün değildir! Canım efendim, ille de Osmanlıca yazmamızı arzu ediyorlar; artık o dil ölmüştür! Türkçe özgürlüğüne kavuşacaktır!...»

Canlı birer demagoji örneği olan bu çeşit iddiaların bir yenisini daha okuduk. Türk Dili Dergisinin 1967 Ocak sayısında, yazdıklarının altına imzasını atacak kadar bile cesaret ve haysiyetten mahrum bir kalemcik, bizim için «Osmanlıca Ağıtçıları» tâbirini kullanıyor. Belli ki bu cüce kalem, sadece cesaret ve haysiyetten değil, pek çok konularda asgarî bilgiden de mahrumdur. Diğer hususlar, şüphesiz, yalnız kendisini ilgilendirir. Ama, dilci geçinen, dil meselelerinden söz söylemeye kalkışan, hattâ bununla da yetinmeyip, «uydurma sözcük»lerle yeni bir dil yaratmak hevesine kapılan bu merhamet dilencisinin Osmanlıca hakkında hiç bir şey bilmemesi, çok acı ve acı olduğu nisbette de gülünç bir tecellidir. Ancak, bütün bu bilgi, kafa ve anlayış sefâletine rağmen, güya Osmanlıca ile mücadeleye girişmesi ise, ibretle seyredilecek korkunç bir maceradır. Demek, bizim yazdıklarımız Osmanlıca, o cüce kalemin hezeyanları Türkçe! Vah biçare vah! Acaba bu muhterem, geliş güzel seçilmiş bir heyet önünde her iki yazının da okunmasına razı olabilir mi? Bakalım, hangi

yazı daha iyi, daha rahat anlaşılıyor. Hattâ bu heyet T.D.K. yönetim kurulu âzaları arasından bile seçilebilir. Zira, eminim ki, Kurum'un bazı aşırı heveslileri tarafından uydurulan «sözcük»lerin çoğunu, yönetim kurulu mensupları dahi anlamakta güçlük çekmektedirler. Nitekim ben bir kısım âzaları bu konuda imtihan ettim. Hiç de iyi not alamadılar. Meselâ «çaşıt, dolantı, içermek, özek, özdek, yabansı, asal, erdenlik...» kelimelerini bilemediler. Ama ne hazindir ki, hem kendi taraftarlarının dahi anlayamadıkları bir dili kullanıyorlar, hem de Türkçeci olduklarını iddia ediyorlar. Bu noktada da kalmayıp, münasebetsizliklerine mâni olmak gayreti içinde bulunanlara iftiralar atıyorlar: Onlar Osmanlıca taraftarı, biz Türkçeden yanayız! Sevvsinler sizin Türkçenizi! Kimsenin anlamadığı ve benimsemediği «kurum Türkçesini»! İsterseniz, ikimizin Türkçesini birkaç örnekle mukayese edelim :

Ben «hatırlamak» diyorum; Türk Milleti de öyle söylüyor. Siz «anımsamak» diyorsunuz. Ben «inkâr etmek» diyorum; Türk Milleti de «Allahımı inkâr ederim ki!...» diye yemin ediyor. Ama siz «yadsımak» diyorsunuz. Ben «kitap» diyorum; Milletimiz de «kitaba el basarım» diye yemin ediyor. Siz «bitik» diyorsunuz. Ben, «akıl, ruh, vicdan, hayat, ömür, şeref, haysiyet...» diyorum; milletimiz de benim kelimelerimle konuşuyor. Fakat siz, us, tin, bulunç, yaşam, onur...» diyorsunuz ve gölgenizden başka arkanızdan gelen bulunmuyor. İşte, aramızdaki Türkçe anlayışı farkı. İşte sizinle uğraşmamızın sebepleri. Ancak tutum ve zihniyetinizin sakatlığını daha da canlı olarak göstermek için, size birkaç sual soracağım :

1 — Sık sık, tasfiyeci olmadığınızı söylüyorsunuz. Ama daima bu iddianızı yalanlayacak hareketler yapıyorsunuz. Meselâ «misafir, hasta, ömür...» gibi çok yaygın kelimeleri dahi değiştirmek istiyorsunuz. Bu harekete «tasfiyecilik»ten başka bir ad verilebilir mi?

2 — Uydurmacı olmadığınızı ileri sürüyorsunuz. Halbuki derginizin her sayısında okuyucularınıza «uydurma sözcük» listesi sunuyorsunuz. Bu davranışa sizce ne ad verilmelidir?

3 — Osmanlıcaya karşı, fakat Türkçeci olduğunuzu söylüyorsunuz. Halbuki dilimizdeki Türkçe asıllı kelimelere de yeni karşılıklar uyduruyorsunuz. Meselâ «düşünce» yerine «düşün» (hem de yanlış), «bütün» yerine «tüm» (tamamıyla yanlış) gibi. Bu hareketinizi nasıl izah ediyorsunuz? Bilgisizlik mi, şuarsuzluk mu, kötü niyet mi

4 — Aslında Türkçe olmayan birçok kelimeleri, işinize uygun düşerse, Türkçedir, diye ilân ediyorsunuz. Meselâ : «Delege, imge, kent, onur, zorun, kamu, acun...» gibi. Bu da acaba bilgisizlikten mi, şuarsuzluktan mı, kötü niyetten mi ileri geliyor? Bu sorulara ilk fırsatta açık ve samimî cevaplar istiyoruz.

Şimdi de gelelim şu Osmanlıca hikâyesine :

Ey, dili bilmeyen dilci kişiler! Sizce Osmanlıcanın ne demek olduğunu, herkesin huzurunla, bir kere daha anlatalım da, bundan böyle bu türlü demagojilere baş vurmayınız. Olmaz mı?

Bugün Osmanlıca adında bir dil yoktur. Osmanlı İmparatorluğunun belli bir tarihî devresinde sayıları mahdud kimseler tarafından kullanılan gerçekten anlaşılmasun'î bir esperanto olan (tıpkı sizin uylurmacanız gibi) Osmanlıca öleli asırlar olmuştur. Bugün o dili ne yazan, ne okuyan, ne de anlayan vardır. Böyle olunca, gayet tabii müdafaa eden, dirilmesini isteyen de yoktur. Çünkü bilmiyor, okunmuyor, yazılmıyor. Biz sizler gibi imkânsızın peşinde değiliz ki kimsenin anlamadığı sun'î bir dil isteyelim. Biz Türkçe okuyor, Türkçe yazıyor ve bu Türkçeyi savunuyoruz. Meselâ Reşat Nuri, Refik Halid, Faliş Rıfkı Atay'ın dilini benimsiyoruz. Hattâ hattâ, Cahit Sıtkı, Orhan Veli, Sait Faik neslinin Türkçesini müdafaa ediyoruz.

Siz bu yazarların diline Osmanlıca mı diyorsunuz? Bu, aynen komünistlerin komünist olmayan herkese «gerici, faşist» demelerine benziyor. Malûm ya, Mao, Kosigin'i bile «gerici» buluyor. Siz de, «uylurmacı» olmayan herkese Osmanlıcacı diyorsunuz. Kusura bakmayın ama, biz size inat için bile Osmanlıcacı olmayız, olamayız. Türk milletin'in konuştuğu yaşayan Türkçeyi benimsemişiz. Bu güzel, duru ve sade Türkçeyi, bu millî kültür hazinemizi her türlü tecavüze karşı koruyacağız. Tedaviye veya merhamete muhtaç kimselerin Türk dilini bozmalarına göz yumamayız. Hangi sıfat altında çalışırsanız çalışın, hangi millî kıymetle*di* siper ve âlet ederseniz edin, hançer gibi kullanmakta olduğunuz kalemler elinizden alınacaktır. Ya akıllanır, dile loğru dürüst hizmet edersiniz, yahut da milletin lânet duyguları altında ezilmeyi göze alırsınız. Bizden söylemesi.

TÜRKÇEYİ Ölülerini hayırla yad etmek İslâmî ahlâk-
ATAÇ YIKMIŞTIR kın icaplarından*dır*. Bu sebeple bir insan öldükten sonra onun daha çok iyiliklerinden, müsbet taraflarından bahsetmek âdet haline gelmiştir. Söz konusu kimse iler tutar tarafı olmayacak kadar kötü ise o zaman da «Allah taksiratını affetsin» demekle yetinilir.

İşte Nurullah Ataç da hakkında ancak böyle söylenebilmek bir yazarlı. Üzerinde fazla konuşmaya da değmezdi. Fakat ölümünün yıldönümü dolayısıyla hakkında yazılanları okuyunca ister istemez biz de kendisinden söz açmak lüzumunu duyduk. Ölümünden bu yana tam onbeş yıl gibi uzunca bir zaman geçmiş olduğu için, artık aleyhinde yazsak da günah sayılmaz. Esasen Ataç da bütün hayatı boyunca hiç bir zaman bu prensibe uymamıştır. Hattâ, ısrarla ve bilhassa bu ahlâkı çiğnemeye, yıkmaya çalışmıştır. Bazı kimseler için yapılan an-

ma günü toplantılarında bile, onu sevenlerin huzurunda kasten bahis konusu ölünün aleyhinde konuşmuştur. Hem de mademki herkes lehinde konuştu, ben aleyhinde konuşacağım diyerek söze başlamıştır. Bu bakımdan da Ataç'ın aleyhinde konuşmak ve yazmak artık hepimizin hakkıdır.

Bilindiği gibi Nurullah Ataç Türkçenin bugün içinde bulunduğu feci duruma düşürülmesinin başlıca sorumlularından biridir. O, gençleri âdeta zorla uydurmacılığa teşvik etmiş, öz Türkçecilik adı altında dilimizi fakirleştirmiş, soysuzlaştırmaya çalışmıştır. Tutturduğu devrik cümle tarzı ile de Türkçenin yapısını, bünyesini bozmuş, gramerini alt-üst etmiştir. Ayrıca da yeni yetişen kabiliyetli gençlere bu yolda kötü örnek olmuş, onları daha yazarlık mesleğinin eşliğinde azdırmıştır. Küçük Anadolu kasabalarında çıkan dergilerde veya lise çocuklarının duvar gazetesinde gördüğü imzalara ciddi değer veriyormuş gibi hareket ederek bu acemi gençleri kendisine bağlamış, onların üstadı kesilmiştir. Bu sayede de yetismekte olan istidatları avucunun içine alarak, kendi sakat yoluna sevk etmiştir. Diğer yandan da, değeri herkesçe kabul edilmiş büyük üstadları meselâ Yahya Kemal'i, Ahmet Haşim'i, Mehmet Âkif'i ve Hamid'i yıkmak için büyük gayretler sarfetmiştir. Sık sık onların aleyhinde yazmış, yerli yersiz mübalâğalı hücumlarda bulunmuştur. Sonra da unutturmaya çalıştığı bu değerlerin yerine sahte şöhretler yetiştirmeye kalkışmıştır.

Ataç dil konusunda tam bir cinnet içinde idi. Her vatandaşın kelime uydurabileceğini, dilin aslında uydurma olduğunu iddia ederdi. Yazık ki, bu iptiadî ve cahilâne düşünceye inananlar bulunuyordu. Ataç, Türkçede yaşayan bütün Arapça, Farsça kelimelerin dilimizden atılmasını isteyen bir tasfiyeci idi. Kültürü ve zekâsı bunun imkânsızlığını kavrayacak seviyede olduğu halde, Ataç tam bir manyak gibi, tasfiyecilikte ısrar ediyordu. Kasten, yık-

mak için, bozmak için böyle hareket etmiyor idiyse, deli olduğuna hükmetmek lâzım. Yok akli başında idiyse, kasten haince davrandığını kabul etmek gerekir.

Ata, rahmetli Peyâmi Safa'nın ifadesi ile, «kendi kendine bile sadık olamayan» bir insandı. Bugün beğendiğini yarın kötüler, dün sevdiğinden öbür gün nefret ederdi. Mizacı böyle idi. Buna bir de kendi kendini yetiştirmiş olmanın kompleksi eklenince, acaip bir tip ortaya çıkmıştı. Herkesten farklı hareket etmek hevesinde olan, dikkati çekmek için gülünç duruma düşmeyi göze alan eksantrik bir tip. Kimse ile geçinemeyen, kimseyi devamlı olarak sevemeyen bir kavgacı. İyi Fransızca bildiği ve çok okuduğu için geniş edebiyat kültürü vardı. Fakat bu kültür onun sakat düşüncelere saplanmasına, olmayacak heveslere kapılmasına, birtakım anormallikler yapmasına mâni olamamıştı. Etrafını saranlar ise, umumiyetle cahil ve zavallı oldukları için, çabucak Ata'nın tesiri altına giriyorlardı. Bu yüzden dilimize, edebiyatımıza ve kültürümüze büyük zararları olmuştur. Allah taksiratını affetsin!

**ATATÜRK'TEN
SONRA
DİL MESELESİ**

Türkiye'de dil hareketi başladığı zaman, memleketimizde bu konuda yetişmiş ilim adamı pek azdı. İstanbul Edebiyat Fakültesindeki birçok genç öğretim üyesinden ibaret olan ilim kadrosu, Almanya'da doktora yapmış olmalarına rağmen, seslerini duyurup ön plâna geçememişlerdi. Çünkü ülkemizde henüz bir ilim muhiti teşekkül etmemişti. İlimin geleneği kurulmamıştı. İlimin ve ilim adamının otoritesi kabul edilmemişti. Müesseselere siyaset, siyasete de ihtisas değil, nutuk ve heyecan hakimdi. Onun için de birdenbire ortaya çıkan dil meselesi bu konuya amatörce merak sarmış yazarlarla, günün politika havasına uymaya hazır alaylıların eline kalmıştı. Nitekim, bir emekli yüzbaşı, bir böbrek doktoru, bir hukukçu veya

tarihçi, Türkiye üniversitelerinde, gramer, lengüvistik, dil coğrafyası gibi her biri yıllarca sürecektir ayrı bir ihtisası gerektiren ilim dallarında hükümet zoru ile «profesör» ünvanı altında ders okutuyordu.

Atatürk, asırlar boyunca ihmal edilmiş olan Türkçenin bütün meselelerini çözmek niyetiyle Türk Dili Tetkik Cemiyeti'ni kurduğu zaman da, o kurumun başına, zarurî olarak, işte bu alaylılar zümresi getirildi. Tıpkı, dış hekimliği fakültesi yok iken, vatandaşın bu konudaki şikâyetlerine berberlerle nalbantların cevap vermesi gibi.

Atatürk, dil meselesini umumî hatları ile muhakkak ki çok iyi kavramıştı. Derin sezgisi ve iyi niyeti de buna eklenince, dâvayı tam bir ciddiyetle ele aldı. Ancak, Fali Rıfkı Atay'ın da müteaddit defalar yazdığı üzere, Mustafa Kemal Paşa dil konusunun inceliklerini «bilmiyordu». Bilemezdi. Tabii ve normal olan bu idi. O'nu, açık veya kapalı, hafif veya şiddetli, mutlaka etrafındaki «müşavirleri» ikaz etmeli idiler. İlmî hakikatleri O'na bildirmeli idiler. Bu yapılmamıştır. Çünkü dil meselesinde Atatürk'e müşavirlik edenlerin, yukarıda söylendiği üzere, bir kısmının ilimle, bir kısmının da hakikatle alâkaları yoktu. Onun için de, hepsi yapılması icap edenin aksini yapmışlar, Ata'yı ikaz edecekleri yerde teşvik etmişlerdir. Bereket versin ki o dehasını göstermiş, hatalı yola gidildiğini fark ederek, hiç kimsenin «müdahale»sine lüzum kalmadan, doğru yola, ilim ve hakikat yoluna dönmesini bilmiştir. Güneş-Dil teorisini ortaya atışı ve 1936'dan sonraki tutumu bu gerçeği ispat etmektedir. Hele, ilk yılların heyecanı ile uydurma dille yaptığı konuşmaları tamamıyla bırakıp yaşayan Türkçeye dönmüş olması, tereddüt ve iddiaları çürütecek en kat'î delildir.

Fakat yazık ki O'nun bu doğru ve aydınlık yola dönmüş olması, bir kısım küçük politikacı ile bir kısım alaylıları memnun etmemiştir. Bu yüzden de, Atatürk'ün ölü-

münden sonra, devrimlerin bekçisi olduklarını iddia eden kimseler O'nun eserlerini bıraktığı yerden başlamak suretiyle devam ettirmeyip, yeniden, güya daha iyisini yapmak hevesine kapılmışlardır. Dil devrimi de işte bu heveslilerin elinde, ihtirasların tatminine, şöhret ve geçim teminine vesile olmuştur.

İlk günlerde, zarurî olarak alaylılarla amatörlerin eline bırakılan meseleler, memleketimizde birçok dil bilgini yetişmiş olduğu halde, hâlâ ihtisas erbabına devredilmemiştir. Devredilmesine mâni olunmaktadır. Çünkü Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin bugünkü idarecileri, her şeyi bir yana bırakıp geçim endişesine düştükleri için, ilim ve hakikat ışığının içeriye sızmasını önlemektedirler. Meselenin bundan da hazin olan tarafı ise, ücret mukabilinde yapılan bu «bekçiliğe» «Atatürk» adının âlet edilmesidir.

Evet hazindir, cehalet softaları ile menfaat hastaları bir araya gelsinler. «Hayatta en hakikî mürşit ilimdir» diyen Atatürk'ün bir millî müessesesine ilmi düşünceyi, ilmi gerçekleri sokmasınlar. Hayatını, her şeyini milletine adanmış olan bir liderin millî menfaatlere uygun şekilde harcanması dileği ile bıraktığı parayı geçim vasıtası yap-sınlar. Bu hazin manzara karşısında da ilim ve devlet müesseseleri sussunlar. Bundan en çok rahatsız olacak bir ruh var ise, o da Ata'nın ruhudur.

DİL BAYRAMININ DÜŞÜNDÜRDÜĞÜ

26 Eylül Atatürk'ün Türk dilinin bütün meselelerini ilmi bir şekilde ele almak gayesi ile yaptığı hamlenin yıl dönümüdür. Şimdi sadece uydurmacılar tarafından «dil bayramı» olarak kutlanan bugün, Türk milleti için gerçekten bir bayram değeri taşımakta mıdır? Yoksa Atatürk öldükten sonra soysuzlaştırılan hayırlı bir teşebbüsün hazin bir hatırası mıdır?

Bu konuda isabetli bir hüküm verebilmek için, Türk-

çenin 1932'deki durumu ile bugünkü durumunu karşılaştırmak lâzımdır.

Bilindiği gibi Tanzimat devrinde şuurlu bir şekilde başlayan sadeleşme akımı, İkinci Meşrutiyete kadar bir hayli yol almış ve gelişmişti. 1908'den itibaren Genç Kalemler'in bu dâvaya öncülük etmeleri ile de teşebbüs kısa zamanda gayesine ulaştı. Artık Ömer Seyfettin, Yahya Kemal, Ahmed Hikmet ve Mehmed Âkif gibi yazarlar ve şairler sâde Türkçenin en güzel örneklerini vermeye başladılar. Onların hemen arkasından gelen Refik Halid, Reşat Nuri, Yakup Kadri, Halide Edib, Falih Rıfkı, Ruşen Eşref, Abdullah Şinasi, Faruk Nafiz, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, Necip Fazıl, Ahmed Hamdi, Ahmed Kudsi, Kemalettin Kâmi, Enis Behiç ve Halid Fahri'lerin ellerinde ise sâde Türkçe, duru ve güzel Türkçe zirvesine yükseldi. Hem de hiç bir zorlama olmadan. Hiç biri herhangi bir özen-tiye kapılmadan. Dikkati çekmek, kısa yoldan şöhrete ulaşmak, şuradan buradan «ödül» veya «aferin» almak hevesine düşmeden, devirlerinin «şahâser»lerini yazmışlardı. Böylece, Türk yazı dili tam bin yıllık bir gelişme zincirinin son halkasına varmıştı. Milletten uzak olmayan bir gazete ve kitap dili, konuşma dili ile arasında uçurumlar bulunmayan bir edebiyat ve yazı dili merhalesine ulaşılmıştı. Arap ve Acem hayranı Osmanlı aydınından artık kimse yoktu. Türkçe hor görülüyor, ihmal edilmiyordu. Kimse konuşurken başka, yazarken başka bir dil kullanmıyordu. Türkçe bütün bir milletin dili oluvermişti. Çünkü Osmanlı aydınının yaratmaya çalıştığı sun'î edebiyat dili canlı değil, ölü doğmuş bir «esperanto» idi. Ufak bir fiske onu kolayca yıkmış, milletin ve ona gönülden bağlı gerçekten aydınların kafasında yaşamaya devam eden Türkçe bütün haşmeti ile ortaya çıkmıştı. Ancak yazı ve edebiyat dilinde görülen bu canlılık, Türkçenin bu zaferi, resmî yazışmalara, kanunlara ve bazı ilim sahalarına gire-

memiştir. Diğer yandan da asırlarca ihmal edildiği için, Türk dilinin doğru bir grameri yazılmamıştır. Kelime hazinesini ortaya koyacak ölçüde bir sözlüğü yoktu. Üniversitelerimizde bile Türkoloji okutulmuyor, Türk dilinin tarihi gelişmesi, şiveleri, lehçeleri üzerinde araştırmalar yapılmıyordu. Bu yüzden de Türkçe çağımızın bütün ilim, san'at ve teknik ihtiyaçlarına cevap vermek imkânından mahrumdu.

İşte bu sebeplerin tesiri ile 1932 yılında Atatürk dil meselesi üzerine eğilmek lüzumunu duydu. O istiyordu ki, kanunların, resmî yazışmaların dili de, tıpkı yazı dili gibi, millet tarafından anlaşılır olsun. Bir Osmanlı «esperantos» olmaktan çıksın. Her medenî ve ileri dil gibi Türkçenin de birçok bakımlardan ilmî gramerleri yazılsın, tarihi servetini ortaya koyacak sözlükleri yapılsın. Diğer diller arasındaki yeri ve durumu tesbit edilsin. Çağdaş kültürün mefhumlarını karşılayabilmek için, kelime yapma, türetme imkânları araştırılsın. Türkler arasından da dünya çapında Türkoloji bilginleri yetişsin. Evet, Atatürk'ün dil inkılâbını yapmaktaki gayesi bu hedeflere ulaşmak idi. Nitekim daha ikinci dil kurultayında çizilen çalışma programı ve Atatürk'ün birçok sözleri O'nun tamamen bu istikamette olduğunu ispat etmektedir. Fakat ömrü vefa etmediği için bunların hiç biri gerçekleşememiştir.

Gelelim bugünkü duruma :

Bugün artık herkes kabul etmektedir ki, Türkçe bir çıkmaz içindedir. Okullardan devlet dairelerine, evlere, gazetelere, radyoya, üniversiteye kadar her yerde tam bir dil anarşisi hüküm sürmektedir. Her mefhumun en azından üç ayrı karşılığı vardır. Meselâ millet «ruh» der, uydurmacı «tin» der, züppe «espri» der. Millet «şekil» der, uydurmacı «koşul», der, züppe «form» der. Millet «şart»,

uydurmacı «koşul», züppe «sirkonstans» der. Bu üçlü listeyi alabildiğine uzatmak mümkündür. Okullar, üniversiteler ve dairelerde de aynı keşmekeş. Hocaların, memurların bir kısmı uydurmacı, bir kısmı doğru ve güzel Türkçe taraftarı. Bu yüzden iki grup arasında devamlı bir çekişme, tartışma ve geçimsizlik var. Gazete, dergi ve basımevleri bir başka çıkmaz içinde. Müellif, mütercim ve yazarın dil anlayışı başka, yazı işleri müdürü veya patronun dil anlayışı gene başkadır. Tiyatronun, yazarı bir başka dili benimsemiştir. Okuyucu bir başka dili sevmektedir, rejisör ise ikisini de beğenmemektedir. Üniversitede nice doçent adayı, tezi jüri üyeleri tarafından anlaşılamayacak kadar bozuk bir dil ile yazılıp uydurma sözlerle dolu olduğu için, başarısızlığa uğramaktadır. Devlet idaresinde, plânlama teşkilâtının hazırladığı plân, metni milletvekilleri ve bakanlar tarafından anlaşılmadığı için iade edilmiştir. Lise ve ortaokullarda, uydurmacı öğretmenler «tilcik»lerle yazmayan çocukları sınıfta bırakmaktadır. İlim muhitinde ise bir kısım hocalar Osmanlıca terimleri, bir kısım hocalar batı dillerinden alınanları, bir kısmı da kendi uydurduklarını kullandığı için, kimse kimse ile anlaşmamaktadır.

Ayrıca, bütün bunlardan daha mühim olarak, Türkçe ifade gücünü, nüanslarını, âhenk ve güzelliğini kaybetmekte, fakir bir dil seviyesine düşmektedir. Çok defa üç-dört ayrı mefhum için tek kelime kullanılmakta ve bu, gülünç karışıklıklara sebep olmaktadır. Meselâ devlet radyosunun «tarafsızlar» yerine «yansızlar»ı, «hastalık ciddiyetini muhafaza ediyor» yerine «hastalık ciddiyetini koruyor», «saraya intisab etti» yerine «saraya kapılandı», «çâreşizdim» yerine «başka türlü çözümleyemedim», «hizmetçi kadın» yerine «görevli kadın» diyerek düştüğü gülünç vaziyet bu soysuzlaşmanın canlı bir misalidir. Hele, kelime uydurmak bir başarı sayıldığı için, herkesin kendisini bu konuda

yetkili görmesi daha büyük bir faciadır. Ortaokul öğrencisinden üniversite hocasına kadar her vatandaş, artık çeşitli kelimeler ve terimler teklif etmektedir.

Anarşi bu kadarla da kalmamıştır. Son yıllarda Türkçe ifade şeklini de kaybetmektedir. Hususiyle gençler ve uydurma dille aklını bozmuş yazarlar Türk dilinin bin yıllık sentaksını bozmakta, devrik cümlelerle, gelişigüzel ve lâü-bali bir üslûpla yazmayı yenilik sanmaktadırlar. Şahsi-yetsiz ve eyyamcı yaşlılar da bu başıbozukların ardından gitmektedirler. Ve işte bütün bunlar yapılırken de, dilin asıl sahibi olan Türk milletine ne kulak verilmektedir, ne kıymet. Fakat unutmayalım ki dün olduğu gibi yarın da, kendinden tamamen kopmuş bulunan bir avuç sözde aydının eserciklerini Türk milleti suratlarına bir şamar gibi çarpacaktır. Millî dili zorla soysuzlaştırmanın, millete zorbalıkla hükmetmeye kalkışmanın cezası da o ölçüde ağır olacaktır.

Onun için, gerçek dil bayramı Türk diline musallat olanların elleri kırılıp, Atatürk'ün samimî arzusu gerçekleştiği gün olacaktır. Bu da sağduyu sahiplerinin bir an önce uyanmalarına bağlıdır. Yoksa, şimdiki hali ile mâ-hut çevrelerce bayram sayılarak kutlanan 26 Eylül tarihi, Türk milletinin gözünde bir matem günü olarak bilinecektir.

DİL BAYRAMI

DEĞİL

«ULÜFE» DAĞITIMI

Atatürk'ün ölümünden sonra başlayan dil katliâmı, her geçen gün artan bir hoyrathlıkla devam etmektedir.

Önceleri mahdut ve tesirsiz bir grubun «öz Türkçecilik» adı altında yaymaya çalıştığı «uydurmacılık» akımı, son yıllarda tıpkı aşırı sol gibi çok tehlikeli bir hal almıştır. Bir bulaşıcı hastalığın yayılma seyrini andıran bir süratle cemiyetimizin bütün kurumlarına giren bu «uydurma dil» akımı fertleri, zümreleri

ve nesilleri zıt kamplara ayıracak şekilde millî bünyeyi baltalamaktadır. Millî kültürü yıkmaktadır. Gençlerin okuma, öğrenme ve düşünme kabiliyetlerini kısırlaştırmaktadır. Buna rağmen önlenmesi de imkânsız gibi görünmektedir. Çünkü :

a) 1961 Anayasasının öncülüğü ile bütün kanunlara, tüzüklere ve yönetmeliklere bu «uydurma» dil hâkim olmuştur. Hükümetlerin yanlış emir ve tavsiyeleri ile devlet dairelerine ve resmî yazışmalara bu «uydurma dil» hâkim olmuştur. Nitekim, böyle bir «kuş dili» ile yazıldığı için, Devlet Plânlama Teşkilâtı uzmanları tarafından kalemeye alınmış olan bir raporu Türkiye Cumhuriyetinin başkanları anlayamamışlardır.

b) Eillî Eğitim Bakanlığının şursuzca davranışı ile bütün okullarda, yerleşmiş ve yaşayan millî kültür dili yerine, birtakım manyakların menfaat mukabilinde uydurdukları «sun'î dil» okutulmaya başlanmıştır. Bu cümleden olmak üzere, ortaokullarda «öz Türkçecilik» kolları kurdurulmuş, müfettişler, idareciler ve öğretmenler tarafından çocuklar «sözcük uydurmaya» teşvik edilmiştir. Bu «uydurmacılık» kampanyasını teşvik işine Türk Dil Kurumu da katılmış ve «kuş dili» ile kompozisyon yazan öğrencilere Atatürk'ün mirasından «ödül»ler vermiştir. İşte bu şursuz ve sorumsuzca tutum yüzünden, sayın bakanlığın çok sayın Talim ve Terbiye Dairesince hazırlanan tamimlerin, kabul edilen ders kitaplarının sonuna, bunların dili öğretmenler tarafından dahi anlaşılmadığı için, «sözcük»ler konulmuştur. Gene Talim ve Terbiye Dairesinin tazyiki neticesinde «uydurma dil» ile yazılıp yayınlanan bir ilmi eser, doçentlik tezi olarak üniversiteye sunulduğu zaman, jüri üyesi profesörler tarafından anlaşılmamıştır. Siz, böyle bir Millî Eğitim Bakanlığı, böyle bir millî dil ve millî kültür politikası gör-

dünüz mü? Nesiller bu esaslara göre yetiştirilirse milli bütünlüğün yarınını kurtarmaya imkân var mıdır?

c) TRT Kurumu, kurulduğu günden beri yaşayan Türkçeye, milletin ve halkın diline sırt çevirmiş, yanlış, çirkin ve uydurma dili yaymaya başlamıştır. Merkezde, masa başında birkaç «heveskâr» tarafından imâl edilen sun'î kelimelerle Türk milleti kökünden koparılmak isteniyor. Bu millet o dili anlamıyor, sevmiyor ve benimsemiyor. Fakat hâlâ ısrar ediliyor. Haberlerin yahut sohbetlerin «uydurma sözcüklerle» kaleme alındığı yetmiyor-muş gibi, tarihî terimler, ünvanlar bile «öz Türkçe»ye çevriliyor. Türk yazı dilinin en güzel, en sade örneği olan romanlar, hikâyeler ve şiirler bile sahiplerine danışılmadan «kuş dili» ile yeniden kaleme alınıyor. Yeni bir «esperanto» icad ediliyor.

Böyle muhtar olduğu için kimsenin karışmadığı, çok geniş bir kitleye hitap ettiği için de tesiri büyük bir kurum, TRT kurumu, dili kasden bozmaya, yıkmaya çalışırsa, Türkçenin geleceğine ümitle bakılabilir mi? Faciaya bakınız! İtrî hakkında yapılan bir konuşmada, «intisab etti» sözünü kullanmamak için, «saraya kapılanmıştır» gibi çok çirkin bir tâbirin kullanılmasına göz yumuluyor.

d) Genç yazarlar, sevseler de sevmeseler de, biraz moda olduğu için, biraz da okullarda kendilerine daha güzeli, daha doğrusu öğretilmediği için bu «uydurma dili» kullanıyorlar. Tiyatro eserleri, tercümeler, şiirler mânâsız ve cansız «sözcük»lerle dolu. Yaşlılar ise, ak saçlarına rağmen, kendilerine «geri kafalı, eskiye bağlı» denmesinden korktukları için sevmedikleri ve anlamadıkları halde bu «uydurma sözcük»lere iltifat ediyorlar. Dil Kurumu da, ayrıca Atatürk'ün mirasından her yıl on bin lira «ödül» dağıtarak, aydınları uydurma dil ile eser yazmaya teşvik ediyor. Zira, kim daha çok kelime uydurursa

ve eserlerinde de bu uydurma kelimeleri kullanırsa on bin liralık «ödül»ü o kazanıyor. Sadece on bin lira almakla da kalmıyor tabîî. Gazeteler adından bahsediyor. Kitapları Dil Kurumu tarafından yüksek rayiç üzerinden telif ücreti ödenerek bastırılıyor. Bunun için de her aydın «uydurma Türkçe» ile eser yazmaya kalkıyor. Ve işin en hazin tarafı, bütün bunlar Atatürk'ün gölgesine sığınarak, O'nun adı istismar edilerek ve O'nun mirası paylaş-tırılarak yapılıyor. Ama gene de ne arayan oluyor, ne soran.

İşte bütün bu olup bitenleri görünce insan Türk dili ve kültürünün geleceğine yaşlı gözlerle bakıyor. Çünkü Türkçe, her yıl, kesicisine ücret ödenmek suretiyle «kur-ban ediliyor.»

V

TRT VE UYDURMACILIK

RADYONUN DİLİ ÜZERİNE Bir ülkede bütün millete hitap etmekte olan devlet radyosunun kullandığı dil her şeyden önce milletin ortak dili olmalıdır. Haberler, konuşmalar, temsiller, takdimler öyle bir dil ve ifadeye sahip bulunmalıdır ki, onları dinleyen herkes anlasın, beğensin ve sevsin. Zevkle dinlesin. Çoğunluk demiyorum, herkes diyorum. Bu ülke Türkiye ise, Türkçe konuşan her vatandaş, köylüsü, şehirlisi, cahili, aydını ile her fert radyosunun dilini rahatça anlayabilmelidir. Hattâ sadece anlamakla kalmayıp, radyonun dilini güzel Türkçenin, düzgün ve doğru Türkçenin en başarılı örneği saymalıdır. Bunun böyle olduğuna gönülden inanmalı ve onu kendisine rehber edinmelidir. Çünkü devlet radyosu muayyen bir zümreye değil, bütün Türk milletine seslenmektedir, gayesi de milletin her ferdi tarafından dinlenmek ve anlaşılacak olmalıdır. Bunun için de en yaygın ve en düzgün Türkçe onun mikrofonlarından yayılmalıdır. Radyo idarecileri kelimelerin uygununu, en çok bilinen, **tanınan** ve **kullanılanını** bulmalı, halka onlarla hitap etmelidir. Radyonun ağzından çıkan hiç bir söz rastgele seçilmiş, cılız mânâlı olmamamalıdır. Birkaç türlü anlaşılmamamalıdır. Hangi mefhuma işaret ediyorsa onu tam ve bütünüyle vermelidir. Zira hiç kimse, radyoyu elinde sözlükle dinlemez. Duyduğu kelimelerin mânâları üzerinde düşünmeye vakti de yoktur. Onun için

radio, herkesin cehit sarf etmeden, şuna buna sormadan anlayabileceği şekilde oturmuş, yaygın ve umumî bir dil kullanmalıdır.

Onun mikrofonlarında millete mal olmamış, henüz teklif mahiyetindeki kelimelerin yeri olmamak lâzımdır. Çünkü devlet radyosu herhangi bir derneğin yayın organı değildir. Bir kısım «hevesli»lerin yalan yanlış uydurdukları «nevzuhur» sözlerin pazar yeri de değildir. Bu sebeple de orası tesadüfen başına getirilmiş idarecilerin görüş ve zevklerinin uygulama sahası olamaz. Böyle büyük bir kurumun başında bulunanlar, orayı kendi hususî anlayışlarına göre «idare edemezler.» Millet parası ile işleyen, milletin malı olan, millete hizmet gayesi ile kurulmuş bulunan radyonun, asıl sahibinin arzu ve temayüllerine uygun hareket etmenin asgarî şartı ise, onun konuştuğu ve anladığı dili kullanmaktır. Hiç kimsenin, tesadüfen radyonun başında bulunuşundan faydalanarak, şahsî dil zevkini millete zorla kabul ettirmeye hakkı yoktur. İsteyen kendi konuşma ve yazılarında, hiç kimsenin anlamadığı bir dil kullanabilir. Bu, uydurma bir «kuş dili», bir «argo» veya ölmüş bir tarihî dil olabilir. Şahsî yazılarında böyle hususî bir dil kullananlara, kimsenin söz söylemeye hakkı yoktur. Ama onların da kendi temayüllerini başkalarına kabul ettirmek istemeye hakları olamaz. Hem de bir amme müessesesini buna âlet ederek.

Bizim devlet radyosunu dinlerseniz, bütün bu yapılmaması gereken hatâların işlendiğini görürsünüz. Esas bakımdan zaten sakat olan bu hareket tarzına bir de bilgisizlik ve şurasuzluk katılınca ortaya tam mânâsı ile bir fâcia çıkmaktadır. Bu yüzden Türk milleti radyo yayınlarını anlayamaz hâle gelmiştir. Çünkü bu radyo yepyeni bir dil uydurmak hevesindedir. Türk halkı onun mikrofonlarında, yüz yıldan beri kullanmakta olduğu güzelim Türkçeyi dinlemekten mahrum kalmıştır. Meselâ bir gafil çık-

mış, doğma büyüme Türk olan «bütün» yerine, Arapça «tam»dan bozma «tüm»ü teklif etmiş, bizim radyo idarecileri de bu uydurma kelimeyi kapıvermiştir. Bir başka cahil de tutmuş «şeref» ve «haysiyet» yerine Fransızca asıllı «onur»u ileri sürmüş; radyo idarecileri bunu da âdeta kapıp almıştır. Halbuki «onur» ne «şeref» ne de «haysiyet» demektir. Üstelik Türkçe de değildir. Gel gör ki, bizim radyonun idarecileri bin yıllık «şeref» kelimesini Türk milletine unutturmaya çalışmaktadırlar. Bilmiyorlar ve ve düşünmüyorlar ki «şeref» bu milletin damarlarında çarpar. Bu milletin çocukları «şerefi üzerine söz verir», «şerefi uğruna ölür», «şerefini kurtarmak için» cinayet işler, «şerefe kadeh kaldırır», bir davetin «şeref misafiri» olur. Belediye vatandaşın «şerefiye vergisi» alır. Daha böyle pek çok tâbir vardır ki, bunların hiç birinde «şeref» yerine «onur»u koyamayız. Koymaya kalkışırsak, gülünç oluruz. Meselâ bir insana «şerefsiz» dersek hakaret etmiş oluruz, ama «onursuz» dersek iltifat etmiş sayılırız. Çünkü «onursuz», «mütevazı, kibirsiz» demektir. Aksine «onurlu» da «şerefli» değil, «kibirli» mânâsına gelir.

Bu durum, istisnasız, Türkçedeki bütün kelimeler için bahis konusudur. Böyle şursuz ve bilgisizce harekete devam edildiği takdirde ne millî dil kalır, ne de millî bütünlük. Radyo idarecileri bu sorumsuzluğu yüklenmemelidirler.

**GENE RADYONUN
DİLİ ÜZERİNE**

«Çoğun, tüm yaşamımıza ilişkin, kentimizin sorunlarını anımsamak zorunluluğunu gereksiniyoruz, ya da kimi kez yaşantı koşullarımızı kuşku ile izliyoruz.»

(TRT'nin çeşitli programlarından derlenmiştir.)

Hisar'ın Kasım sayısında, eminim ki yüzbinlerce vatandaşımızın hislerine tercüman olarak, radyonun- «uy-

durma dilinden» şikâyet etmiştim. Bizim bu haklı şikâyet ve tenkitlerimize, sorumlu bir kişi sıfatı ile Sayın Turgut Özakman (1) Hisar'ın Aralık sayısında cevap vermiştir. Kendilerine, bu ciddi ilgilerinden dolayı, önce teşekkür ederim. Sonra da verdikleri cevabın, ne bizi ne de bizim gibi düşünenleri, aslâ tatmin etmediğini belirtmek isterim.

Meseleyi kısaca özetliyeyim :

Biz demiştik ki, millete hitap eden devlet radyosu, istisnasız herkesin anladığı bir dil kullanmalıdır. Bu dil, aynı zamanda doğru, güzel, yanlış anlaşılmaya meydan vermeyecek ölçüde yaygın ve apaçık olmalıdır. Yani, imkân nisbetinde umumî olmalıdır.

Sayın Turgut Özakman ise, bizim bu düşüncelerimize karşı şöyle demektedir.

— Radyo o kadar değişik konulara yer verir ki, bunların herkes tarafından anlaşılmasına imkân yoktur. Meselâ hukuktan, felsefeden, sanattan bahseden bir konuşmayı, o konu ile ilgisi olanlar dışında kimse anlayamaz. Onun için, bir mefhumun Osmanlıcasını da kullansanız, Fransızca veya «uydurmaca»sını da kullansanız netice değişmez. İşte bu sebepten dolayı biz radyoda «uydurma dil» kullanılmasında bir mahzur görmüyoruz. Çünkü asıl dâva milletin kültür seviyesini yükseltmektir.

Düşüncelerimize karşı yapılan bu tarz itiraz, tenkitlerimizin Özakman tarafından yanlış anlaşıldığını yahut anlaşılmak istenmediğini göstermektedir. Şimdi daha açık söyleyelim ve neticeyi ümitle bekleyelim.

Sayın Özakman,

Biz demiyoruz ki, radyo Kant felsefesinden, modern

(1) Bugün TRT'den ayrılmış bulunan Turgut Özakman o kurumda uydurma dilciliği yaygın hale getiren suçlulardan biridir.

resimden, İskandinav edebiyatından, Roma hukukundan, böbrek ameliyatından veya bahçe ziraatından bahsettiği zaman bunları herkes anlasın. Bu konuşmalarda, her radyo dinleyicisinin anlayacağı 300-500 kelimelik bir dil kullanılsın. Biz şunu istiyoruz: Felsefeden bahseden bir konuşmayı bütün felsefeciler, hukuktan, edebiyattan, şiirden, resimden, sinemadan ziraattan... bahseden konuşmaları da gene o konularla alâkalı olanlar, istisnasız anlasınlar. Yani bu konuşmalar o meslekte yaygın ve herkesçe kabul edilmiş bir kelime kadrosu ile yapılsın. «Herkesin anlayacağı Türkçe» bu demektir. Meselâ Kant için «tenkitçi filozof» dersiniz herkes anlar. Ama «eleştirmeci filozof» dersiniz, buna felsefeciler gülerler. Kant'ı tanımayanlar ise onu gazetelerde tiyatro tenkidi yapan biri zannederler. Gene aynı şekilde «şüpheciler»e «kuşkucular» denirse, kimse anlamaz. Şiirden bahsederken de «kafiye» demeğe, «mısra, beyit» demeğe mecbursunuz. Kimsenin anlamadığı «dize, uyak, koşuk» gibi kelimeleri kullanmaya ve herkesin bildiği «mısra, beyit, şiir, kafiye» sözlerini unutturmaya sizin hakkınız yoktur. Sadece sizin değil, kimsenin hakkı yoktur. Büyük Millet Meclisinin bile. Zira bunlar bir kültürün, bir medeniyetin, bütün Türk milleti tarafından benimsenmiş mefhumlarıdır. Hiç bir makam onlara dokunamaz. Siz akademi temsilcisi misiniz? Siz yeni bir millet, yeni bir kültür ve yeni bir dil yaratıcısı mısınız? Türk milleti Yahudiler gibi ölmüş bir medeniyeti yeniden kurmaya kalkışacak duruma düşmemiştir ki, her şeye sıfırdan başlasın. Türklüğün dili, medeniyeti ve kültürü köklüdür, sağlamdır ve devam ediyor. Bunu niçin baltalıyorsunuz? Hangi hakla millet bütünlüğüne kasdediyorsunuz? Üstelik siz de bir devlet memurusunuz.

Bunlar ihtisas konuları için söylediklerimdir.

Şimdi, çok daha mühim olan asıl meseleye geliyoruz: Herkese hitab etmesi gereken «haberler» ile halka

hitap eden, kadın, ev, sağlık, çocuk, reklâm programlarının diline.

Sayın Özakman,

Her milletin dilinde, bütün fertlerin anladığı 3-5 bin yaygın ortak kelime vardır. Türkçede de, bu milletin her ferdi tarafından anlaşılan, konuşulan ve sevilen birkaç bin kelime bulunur. Radyo idarecilerinin vazifeleri, işte bu «birkaç binlik» dilin kelimelerini aramak, bulmak ve seçmektir. Umuma hitab eden programları da bu ortak dil ile yapmaktır. Tabii gaye halka ve millete hizmet ise. Onlar tarafından dinlenilmek, anlaşılmak ve sevilme ise... Biz bunun böyle olduğuna inanmak isteyenlerdeniz.

Fakat, TRT idaresi işte yapılması şart olan, elzem olan, zarurî olan bu işi yapmayıp, tam aksini yapıyor. Niçin böyle hareket ediyor, bilemiyoruz. Millet varlığına niçin değer vermiyor, anlamıyoruz. Küçük bir zümreden başka kimsenin anlamadığı «hususî bir dil» kullanmakta niçin ısrar ediyor, akıl erdiremiyoruz. Soruyoruz TRT'nin değerli «yöneticileri»ne: Türk milleti «hayat, misafir, eser, ömür, akıl, beden, acele, şehir, elbise, şart, şeref, kalb, şüphe, kitap, vicdan, hasta, ilâç» kelimelerini anlamaz mı? Bunlarla yapılmış sayısız deyimleri, atasözlerini daima kullanmaz mı? Hepimizin evinde «misafir odası» yok mudur? Herkes «ömrüne bereket», «Allah uzun ömürler versin» demez mi? Hattâ son zamanlarda radyo idarecileri için «ne ömür idare» dendiğini duymadınız mı? «Acele işe şeytan karışır» demiyor muyuz? «Akıl yaşta değil başta», «hayatımdan bezdim», «sizde akıldan eser yok», «Allah kalbine göre versin», «kitaba el basarım» sözlerini Türk halkı bütün gün kullanmıyor mu? «Şart olsun» diye yemin eden Türk köylüsü değil midir? Annemiz «çamaşırı, bulaşığı şartla»maz mı? Peki öyle ise, bizim radyo idaresi kim oluyor da, bütün bu sözleri unutturmaya kalkışıyor? «Şerefi üzerine söz veren», «şerefi uğruna ölen»

Türk halkına bu kelimeyi işittirmek istemiyor; «şeref misafiri» yerine «onur konuğu» diyor. Bu ne mesuliyetsizliktir! Bu ne gülünç bir dildir? Bu dili kim konuşuyor; kim onlar? 6 yaşındaki kızım Oytun bile hayretle bana soruyor :

- Konuk ne demek baba?
- Misafir demek kızım.
- Peki öyle ise, radyo niye misafir demiyor?

Evet, ben de soruyorum. Ama cevap alamıyorum!.. Fakat ümidimi tamamen kaybetmiş değilim. Belki dilimizden anlayan biri bulunur. Onun için dilek ve şikâyetlerimizi tekrarlayalım.

TRT'nin sayın idarecileri, sadece hareketiniz değil, zihniyetiniz ve tutumunuz sakattır. Hep tenakuz içindesiniz. Davranışlarınıza şüursuzluk hâkimdir. Bakınız nasıl: Türk milleti tarafından anlaşılmadığı halde, ısrarla kullandığınız birçok kelimeler aslında Türkçe de değildir. Meselâ «kent, kamu, tamu, uçmak, acun, onur, tüm, ozan, temel, sınır» Türkçe değildir. Her biri bir başka dilden, Moğolcadan, Rumcadan, Ermeniceden gelmektedir. Üstelik Osmanlıcalarına nisbetle yaygın da değildir. O halde niçin kullanıyorsunuz bunları? Maksudınız nedir? Cevap verin, izah edin. Acaba bu, halkımızın «inadım inat, adım Kör Murat» tekerlemesi ile ifade ettiği bir inatlık psikozu mudur? Yoksa şu dili yıkalım da, nasıl olursa olsun, arzusu mudur? Başka ihtimaller gelmiyor aklımıza.

Yeni uydurulmuş olanlar ise bir başka âlem! Meselâ «hayat» veya «ömür» yerine «yaşantı», «yaşam» deniliyor. Halbuki «yaşantı» olsa olsa «hayat tecrübesi» mânâsına gelir. Yani yaşadığımız bir hâdiseden bizde kalan intiba demektir. Bir de «öğütlemek» var. Tavsiye etmek yerine kullanılıyor. Yanlıştır. Çünkü «birini öğütlemek» onu «kö-

tü bir harekete teşvik etmek, kışkırtmak»tır. Türk halkı onu bu mânâda kullanır. Hele «çok defa» yerine kullanılan «çoğun» nereden çıkıyor? Bunu kim anlar Türkiye'de, düşündünüz mü? Acaba devlet radyosu yalnız Dil Kurumu üyelerine mi hitap ediyor! Öyle değil ise, TRT hangi hak ve yetki ile keyfî bir dil kullanıyor? Yeni bir dil, yeni bir millet yaratmaya kalkışıyor. Yoksa bizim bilmediğimiz yeni bir devlet mi kuruldu? Onlara mı hitab ediliyor? Bilindiği gibi, eskiden devlete isyan eden idare adamları kendi adlarına para bastırarak istiklâllerini ilân ederlerdi. Bugün devir değişmiş olduğuna göre, usul de değişmiş olmalı! Acaba TRT de, devletin ve milletin kullanmadığı, benimsemediği hususî bir dil kullanmak suretiyle istiklâlini mi ilân ediyor?..

Sayın Özakman, yazısında bir anketten bahsediyor. Fakat ben orada aradığımı bulamadım. Acaba TRT idaresi beş yıllık bir mazisi olan «koalisyon, nisbî seçim» yerine şu uydurma kelimelere dair bir anket yapmayı düşünüyor mu? Bakalım halk «yaşamı» mı anlıyor, «hayatı» mı? «Çoğun»u mu anlıyor, «çok defa»yı mı? «Tümce»yi mi anlıyor, «cümle»yi mi? «Cevabı» mı anlıyor, «yanıtı» mı? Biraz da ondan sonra konuşalım.

TBT

**HANGİ MİLLETE
HITAP EDİYOR?**

TRT idaresinin tenkid ve şikâyet konusu olmayan tarafı yoktur. Ancak bu şikâyetlerin bir kısmı mahdud ve muayyen çevrelerden geldiği için, bütün bir

millete mal edilmeyebilir. Anketler, araştırmalar ve istatistikler yapılmadan da hangi programın ne ölçüde beğenilip beğenilmediği hakkında kesin bir şey söylenemez. Bu yüzden de tenkitler muallakta kalmakta devam eder.

Fakat TRT'nin bütün bir millet tarafından beğenilmeyen, istenmeyen, hattâ nefret edilen bir tarafı vardır ki, o da, kullanmakta ısrarla devam ettiği «uydurma dili»dir.

Bu, hakikaten bir felâkettir. Bu dilden, hakikaten milletin her ferdi şikâyetçidir. Nasıl şikâyetçi olmasın?

Türk milletine hitap etmek mevkiinde bulunan bir kurum, yayınlarında, kör bir inatla, bu milletin hiç anlamadığı «sun'î» ve «cansız» bir dil kullanmaktadır. Her gün 16 saat bu uydurma «kuş dili»ni dinlemektedir. Mikrofonu hükmetmek imkânına tesadüfen sahip olmuş üç-beş marazî bünye, millet varlığını hiçe sayarak, küfredersine, hakaret edersine, hezeyan mahiyetindeki «uydurma kelime»lerini bütün gün tekrar etmektedir.

Bu nasıl memleket, bu nasıl devlet sayın ilgililer? Millet parası ile işleyen bir devlet radyosuna, o milletin konuştuğu dil ile yayın yaptırmak mümkün değil midir? Hükümetimizin bu kadarcık olsun selâhiyeti ve kudreti yok mudur? Cumhuriyet hükümeti, TRT merkezindeki, ne idüğü belirsiz birkaç sıra memurunun Türk milletini hiçe sayan bölücü hareketlerine mâni olmaktan âciz midir? Evet, belki TRT idaresi hürdür. Anayasanın teminatı altındadır. Ama bu hürriyetin de bir sınırı olmak lâzımdır. Hürriyet her halde, hiç kimseye millet varlığını hiçe saymak salâhiyetini vermez. Radyo idarecilerine, kendi hususî zevk ve anlayışlarını millete zorla kabul ettirme hakkını bağışlamaz. Anayasa, bazı müesseselere kısmî bir muhtariyet tanırken, her halde, onların ayrı bir devlet gibi hareket etmelerini istememiştir. Bizim TRT idaresi ise, tam mânâsı ile müstakil bir devlet gibi hareket etmektedir. O, sanki, bu devletin, bu ülkenin insanına hizmet eden bir millî müessese değildir. Başka insanlara hitap ve hizmet eden bir ayrı devlettir. Çünkü, bir gün bakarsınız, aile ve kadın saatinde Türk ailesinin ahlâk anlayışına tamamıyla aykırı bir neşriyat yapar. Ses çıkaran olmaz. Herkes gibi, resmî sorumlular da yüzlerini buruşturup geçerler. Türk cemiyetinin ancak yüz binde birine hitap eden bir musikî ve sanat programı tertipler. Gene

herkes sükût eder. Milletimizin en mukaddes inanç ve iman kaynağı olan dinden, müslümanlıktan bir katolik ağzı ile bahseder. Yâ sabır deriz. Türklüğün şeref sahifelerini teşkil eden tarihî devirleri ters, yanlış ve küçümseyerek anlatır. Kimse ağzını açamaz. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, onların da üstünde ve ötesinde, Türkçe konuşmaz. Meselâ: «Kırsal, giysi, bağnazlık, işlev, koşul, bulunç, görmüksü, yıvızık, tümce, parasal, yapıtsal, eğit-sel, tinsel, tensel, kamul» diyor. Siz, ey sorumlular, Türk milletinin idarecileri olarak, bu kelimeleri anlayabiliyor musunuz? Kullanıyor musunuz? Türkiye'de, meyhane köşelerindeki uzun saçlı ve sakallı bir grup hariç, bu dil ile konuşan herhangi bir zümre var mıdır? Yok ise, TRT'nin devlet bütçesinden maaş alan idarecileri, hangi millete, hangi ülkenin halkına hitap ettiklerini sormak gerekmez mi? Acaba, TRT mensupları arasına üç-beş çingene karışsa. Sonra da, bu esmer vatandaşlar, muhtariyet zırhına bürünerek, radyoda hep çingenece neşriyat yap-salar. Hükümet gene böyle susacak mıdır? Peki, Türkiye Cumhuriyeti devlet radyosunun millet varlığına rağmen çingenece neşriyat yapması ile, üç-beş manyağın uydurduğu (*) fakat kimsenin anlamadığı bir «dil»i kullanması arasında bir fark var mıdır? İkisi de mahiyet itibarı ile aynı değil midir? İkisi de milleti hiçe saymıyor mu? Devleti ve hükümeti «kaale almıyor» değil mi? Muhtariyet bu mudur? Tarafsızlık bu mudur?

Biliyoruz ki, TRT'ye kısmî bir muhtariyet verilerek tarafsız bir kuruluş haline getirilmesinin sebebi, 1950 -

(*) Dilde yaşayan ve kullanılan canlı kelimeler dururken, onların yerine kendilerinin uydurdıkları mânâsız kelimelerle konuşanların bir çeşit akıl hastalığı ile malûl oldukları tıbben sabittir. Bakırköy Akıl Hastahanesinde de bu hastalığa duçar olmuş pek çok bedbahtın bulunduğu Prof. Dr. Ayhan Songar tarafından bildirilmektedir.

1960 yılları arasındaki acı tecrübedir. Gayesi de, bu mühim devlet müessesesinin bir siyasî parti organı haline gelmesine mâni olmaktır. Bu sebep ve gayelerle verilen kısmî bir muhtariyet devlet radyosunu merkezden beş-on memurun çiftlik gibi kullanmasına müsaade edemez. Etmemelidir. Muhtariyet, radyo idarecilerinin, iç politika-da ve parti mücadelelerinde herhangi bir tarafın tesiri altında kalmamaları için tanınmıştır. Hükümetin de, onlara baskı yapması veya emir vermesi, ancak bu konularda yasaktır. Böyle politik meseleler dışında, TRT de her devlet organı gibi hükümetin emrindedir. Hiç bir hareketi millete rağmen, millete karşı olamaz. Milletın beğenmediği, hükümetin tasvip etmediği hiç bir programı devlet radyosu yayınlamayamaz. Diğer bir muhtar müessese olan üniversite de öyle değil midir? Devletin müsaadesi olmaksızın, öğretimini, Türkçe değil de, bir başka dil ile yapabilir mi?

İşte bunun içindir ki, Türk milleti, bu dil cinayetlerine, bu barbarlığa hükümetin ne zaman son vereceğini merak etmektedir. Acaba anarşinin kökünü kurutmak için iş başına getirilen bir hükümet, radyo programlarını hazırlayan üç-beş küçük memuru değiştirmekten, spikeri «Türkçe konuşturmaktan» âciz midir? Yıllarca bir kolhoz çiftliği gibi işleyen ve anarşiye önce dilimizi yıkmakla başlayan TRT'yi 12 Mart şahlânsının hükümeti de mi ıslah edemeyecektir? Bu hükümet ve bugünkü müdür de TRT'nin dilini düzeltemezse, artık işimiz Allaha kalmıştır. Millet şüphe ve endişe içindedir. Yoksa, kendi ödediği vergilerle çalışan bir TRT'ye Türkçe yayın yaptırmak için millet bizzat harekete mi geçsin? O küçük beyleri kulaklarından tutup bizzat dışarı mı atsın?

VI

UYDURMACILARIN HÜVİYETİ

Türkiye’de en yaygın ve bulaşıcı hastalıklardan biri «uydurmacılık»tır. Bu da, «sosyalizm» gibi 1960’tan sonra hızla yayılmış ve umumiyetle aydınların beyninde yuvalanmıştır. «Uydurmacılık» hastalığına yakalanan insanlar çeşit çeşit, tip tip ve sürü halindedir. Hem bunları tedavi etmek, hem de hastalığın başkalarına bulaşmasını önlemek için, önce uydurmacıların hüviyetini açıklamak gerekmektedir. Bunlar iki büyük gruba ayrılırlar :

A. Hainler grubu,

B. Gafiller grubu.

Hainler grubunun mensupları uydurmacılık akımını neden ve hangi maksatla desteklediklerini gayet iyi bilmektedirler. Yaptıklarının şuuruna varmışlardır. Dışarıdan ezeli ve ebedî Türk düşmanlarından emir, talimat ve para almaktadırlar. Maksatları şudur :

1. Türkiye Türkleri ile dünya Türklüğü arasındaki yegâne bağ olan ortak ana dilimizi yıkıp, yerine sadece Türkiye’dekilerin anlayabileceği yeni bir dil koymaktır. Böylece bugün veya yarın, sınırlarımızın dışındaki ırkdaşlarımızla konuşmamız, yazışmamız ve anlaşmamız önlenmiş olacaktır. Artık, Türkiye Türkleri ile Rusya’da, Çin’de, İran’da, Kerkük’te, Balkanlar’da ve adalardaki Türklerin bir araya gelmeleri imkânsızlaşacaktır. Bu, tam mânasıyla bir Moskof planıdır.

2. Ortak ana dilimiz yıkılarak Türkiye’de yeni ve

ayrı bir dil hakim olduktan sonra, bizim diğer Türklerle aynı soydan gelmediğimiz iddia edilecektir. Denecektir ki :

— Anadolu'da binlerce Rum vardı, Urartu vardı. Sümerlerden, Hititlerden arta kalan halk vardı. Orta Asya'dan gelen bir avuç Türk buradaki halkla karıştı ve yeni bir millet meydana geldi. Nitekim bizim dilimiz dış Türklerin diline hiç benzemiyor. O halde biz ayrı bir milletiz!

Bu da Moskova'nın el altından desteklediği ve içimizdeki gayrı Türklerin ileri sürdüğü haince bir plândır. Yunandan Yahudiye, Araptan İngilize kadar bütün Türk düşmanları bu plânın arkasındadır. Maksat bizi asil soyumuzdan ve tarihimizden koparıp, eski Bizans yahut ne idiği belirsiz meçhul bir kavme bağlamaktır!

3. Yeni yetişen nesillere uydurma dili öğretip normal Türkçeyi unutturmak suretiyle, onların millî kültür hazinemiz ve mazimizle olan irtibatını koparmaktır. Böylece millî şuurdan, millî san'at, edebiyat ve fikir hayatından mahrum, renksiz, köksüz ve mefkûresiz bir nesil yetiştirilecektir. Bu, kozmopolit ve beynelmilelci bir aydın zümreden ibarettir. Onu, kültürü yüksek her yabancı devlet bir kukla gibi oynatacaktır. Bir robot gibi kullanacaktır. Bu aydın zümre artık ne Türk devletine, ne de milletimize hizmet edebilir. O kaybolmuştur. İngilizce öğretim yapan Orta Doğu Teknik Üniversitesi ile Boğaziçi Üniversitesi'nin neden en fazla anarşist yetiştirdiği iyice bilinmeli ve sebebi anlaşılmalıdır. Kendi vatanında bir başka milletin dili ile öğretim yapan delikanlıyı Türk milletine hangi unsur bağlayacaktır? Hele komünist anarşiye en az kurban veren bölümlerin Türkoloji ve Tarih bölümleri olduğunu da hatırlatırsak, millî dil ile onu besleyen millî tarihin gençler üzerindeki müsbet tesiri daha iyi anlaşılacaktır. İşte bunun içindir ki millet ve memleket düşmanları ilk merhalede dilimizi yıkmaya kalkışmaktadırlar.

4. Türkçeyi fakir, kısır, sevimsiz ve mânâ kargaşalığı içinde bocalayan bir dil durumuna düşürmek suretiyle, yetişen aydınların öğrenme, düşünme, san'at, fikir ve ilim alanında büyük eserler yazma imkânları baltalanmaktadır. Onların yaratıcı olmalarını önleyip, taklitçi maymun ve aktarmacı hamal seviyesinde kalmalarına çalışmaktır. Türkçeyi ilim, fikir ve san'at dili olmak şerefinden mahrum bırakmaktır. Nitekim Orta Doğu Teknik Üniversitesinin öğretim dili olarak İngilizceyi seçmesi bu gerekçeye, —Türkçe ile ilim yapılamaz iddiasına— dayanmaktadır. Ve bu yüz kızartıcı durum karşısında öz Türkçeciliğin çığırtkanlığını yapan «kurum»lar ve kişiler ağızlarını açmamışlardır. Dağıdaki çobanın konuştuğı dili bile yeteri kadar Türkçe bulmayıp «özleştirmeye» kalkışan budalalar, Ankara'nın göbeğinde koca bir üniversite İngilizceyi tek resmî dil olarak kabul ederken susmuşlardır. Türkçeden yana çıkmamışlardır. Vaktiyle medreselerde Arapça'nın ilim dili oluşunu tenkit ederken atalarımızı ağır şekilde suçlayan soytarılar, iki üniversite ile sayısı elliyi aşan lisenin yabancı bir dille öğretim yapmasını alkışlamaktadırlar.

Demek ki uydurmacılığın öncülüğünü yapan hainlerin hüviyetlerini şu tarzda tesbit etmek mümkündür :

1. Komünistler,
2. Türklükle alâkası olmayan kozmopolitler,
3. Beynelmilel teşkilât ve güçlerin emrinde çalışan İngiliz, Yahudi, Çin ve Moskof ajanları,
4. Millî mazimize ve kültürümüze düşman olup, topyekûn batı kültürünü benimsememizi isteyen aşırı inkılâpçılar, ümanistler.

Gafillere gelince :

Gafiller, maalesef, sayıca hainlerden daha çok ve daha zararlıdırlar. Çünkü robot gibi güdülür, kukla gibi oynatılabilirler. Bunlar da çeşit çeşittirler. Ancak hepsinde

ortak olan bir vasıf vardır, o da cahalettir. Hiç biri dilin mahiyetini, gerek insan ile gerekse cemiyet ve millet ile münasebetini bilmez. Hepsi Türkçenin yapısından, tarihi gelişmesinden, millî kültürümüzün zenginliğinden ve Türk dilinin millî hayatımızdaki öneminden habersizdir. Hepsinde müşterek olan bu temel vasıflara başka yan tesirler de karışınca, ortaya yeni yeni uydurmacılar çıkmaktadır. Bunları da şöyle sıralayabiliriz :

1. Uydurmacılığın Türkçeyi özleştirip daha kolay anlaşılır bir dil haline getireceğini sanan saf ve bön insanlar,

2. Ortaya atılan her yeni fikrin ve akımın arkasından şuursuzca koşan, moda meraklısı şahsiyetsizler,

3. Kendilerine «geri kafalı», ve «tutucu», «gerici» denmesinden korkan fikirsiz ve şekilsiz ödleler,

4. Uydurmacılığı ilericilik ve Atatürkçülüğün bir icabı sanan inkılâp yobazları, yani «devrimbaz»lar,

5. Hiç bir değer taşımayan makale ve kitaplarını kolayca neşretmek imkânını bulmak isteyen şöhret ve para düşkünleri,

6. Orijinal olmak ve dikkati çekmek için yeni bir dil yaratmaya kalkışan Donkişot'lar,

7. İlimde, fikirde ve san'atta hiç bir varlık gösteremeyip de bunu hazmedemeyen zavallılar,

8. Okullarda uydurmacı öğretmenler tarafından beyinleri yıkandığı için buna samimiyetle inanmış suçsuz gençler,

9. TRT'nin, gazete ve dergilerin telkinine kapılmış masum vatandaşlar,

10. Akıl ve ruh hastaları.

İşte kimine kızdığımız, kimine de acıdığımız bütün bu insanlar uydurmacılık hastalığına tutulmuş olup, mikrop saçmaktadırlar.

VII

UYDURMACILARIN ASIL MAKSADI

13. Dil Kurultayı vesilesiyle, Türkçeyi alt-üst eden uydurmacılık hakkında dikkate değer konuşmalar yapıldı, makaleler yazıldı. Bu hastalığın, bir kanser gibi, dilimizi erittiği belirtildi. Ancak, konuşanlar da, yazarlar da, tehlikeye işaret ettikten sonra, uydurmacıların yuvalandığı Dil Kurumu idarecilerine kibarca nasihatta bulunmakla yetindiler. «Aman, ne olur, yapmayın» dediler. «Size yanlış yolda olduğunuzu hatırlatıyoruz» demek istediler. Bu kabil nasihatler, bilmiyerek hata işleyen, iyi niyetli insanlara verilir. O zaman tesirli olur. Halbuki, gerek Dil Kurumu, gerekse onun paralelinde gidenler, ne yaptıklarının farkındadırlar. Şuurlu olarak Türkçeyi bozma vazifesini ifa etmektedirler. Böylelerine nasihat kâr eder mi? Rıcanın faydası olur mu? Yapılacak tek şey, Devletin meseleyi ele almasıdır. Fakat henüz böyle bir ihtimal yoktur.

Uydurmacılığın zararları tahminleri çok aşmıştır. Bu hareket sanıldığı gibi, Türkçede yerleşmiş üç-beş yüz yabancı kelimeyi atıp, yerlerine uydurma «sözcük»leri koymaktan ibaret değildir. Mesele bu olsa, üzerinde fazla durulmayabilir. İnsan, dilde birkaç yüz tane de uydurma söz bulunsa ne çıkar, diyebilirdi. Şimdiki durum öyle değildir. Uydurmacılar, yalnız bir miktar Arapça ve Farsça kelimeyi değil, dilimizdeki bütün kelimeleri değiştirmek niyetindedirler. Özbeöz Türkçe kelimeler de buna dahildir. Meselâ «bütün» tamamıyla Türkçe olduğu halde, uy-

durmacıların pek rağbet ettikleri «tüm»ün soyu-sopu meçhuldür. Üstelik de her ikisinin mânâsı ve kullanıldığı yer farklıdır. Birincisi, yani «bütün» belirsiz sıfattır. «Bütün ağaçlar çiçek açmış.» «Bütün insanlar ölümlüdür.» cümlelerinde görüldüğü gibi.

Diğeri ise nitelik sıfatıdır. Mânâ bakımından «yarım» veya «eksik» kelimelerinin zıttını ifade eder. Ayrıca da yazı dilinden çok konuşma dilinde kullanılır. «Tüm ekmek yüz kuruş olduğuna göre, yarım ekmek elli kuruş eder.» «Tüm elmaları bu tarafa, yarım elmaları öbür tarafa koy.» cümlelerindeki gibi. Yukarıdaki «tüm elmalar» tamlaması «bütün elmalar» şeklinde söylenirse, «elmaların hepsi, tamamı» mânâsı anlaşılır. Normal ve doğru Türkçe budur. Ama uydurmacılar, ne «bütün» kelimesinin doğma-büyüme Türkçe olduğu gerçeğini, ne de «bütün» ile «tüm»ün dilde ayrı ayrı yerleri bulunduğunu düşünmektedirler. Bu yüzden TRT'nin de aracılığı ile, dilimizdeki «bütün» kelimesi nerdeyse, unutuldu. Sırf bir kapris uğruna, yahut haince bir maksatla Türkçe canlı bir sözünü kaybetmek üzeredir. En yüksek makamları işgal eden devlet adamları bile, maalesef bu kasırga önünde sürüklenmektedirler. Hiç bir resmî mesaj veya bildiri görülüyor ki, yerli-yersiz, üç-beş tane «tüm» kelimesi bulunmasın. Aynı sakat ve maksatlı tutum dilimizdeki «istemek» kelimesini de kapı-dışarı etmek niyetinde. Onun yerine «dilemek» fiilini kullanmakta inatla ısrar ediliyor. Uydurmacılığın panayırı haline gelmiş bulunan TRT'nin, bir yerden emir almışcasına, «istemek» yerine «dilemek» kelimesini kullanmasını akıl almıyor. Halbuki bu kelimelerin ikisi de öz Türkçedir. Mânâları da, kullanılma yerleri de birbirinden farklıdır. «İstemek» fiilinin başlıca iki mânâsı vardır: 1. *Emretmek* : «Artık derslerine çalışmanı istiyorum.» cümlesinde bu mânâda kullanılmıştır. 2. *Arzulamak, arzu etmek* : «Klasik müzik dinlemek isti-

yorum.», «Daha çok çalışmak istiyorum.» cümlelerinde de ikinci mânâ ifade edilmektedir. «Dilemek» ise yukarıdaki mânâlardan hiç birini ifade etmez. Bu kelime: 1. *Temenni etmek*, 2. *Yalvarmak*, *niyaz etmek*, *ricada bulunmak* mânâlarındadır. Ve daima küçükten büyüğe karşı, büyüğe hitaben kullanılır. Hakikat bu olduğu halde, TRT, inatla bunun dışına çıkmaktadır. Spiker, gerek dinleyicilere, gerekse, mikrofon başında mülâkat yaptığı misafire soruyor : «Dilerseniz şimdi de bir plak çalalım!» Halbuki : «İsitterseniz», yahut «Arzu ederseniz» demesi lâzımdır. Çünkü yukarıdaki cümlede «dilerseniz» sözü hem mânâ itibarı ile, hem de kullanılış bakımından yanlıştır. Spiker kim oluyor ki, dinleyiciler, ondan plak çalmasını «dilesinler.» Olsa olsa, «emreder» veya «isterler». Diğer yandan, herhangi bir plâğın çalınması için insan «dilekte bulunmaz.» Ancak arzu eder» yahut «ister».

Uydurmacılar, kasıtlı hareket ettikleri için, Türkçe cümle yapısını ve ifade şeklini de bozmaktadırlar. Bunu, hem uydurma kelimeleri hafızalara nakş etmek, hem de söyleyiş güzelliğini bozmak maksadiyle yapmaktadırlar. Meselâ *sebep* kelimesini unutturup, yanlış ve uydurma olan *neden*'i yerleştirmek için, bu kelimeyi yerli-yersiz ve sık sık kullanmaktadırlar. Neticede de dilimiz bozulmaktadır. Hususiyle TRT bunun öncülüğünü yapmaktadır. Bakınız, TRT nasıl bir ifade kullanıyor : «*Sel nedeniyle* yollar kapanmıştır.» Bu cümle yanlıştır. Eğer gaye *sebep*'i kullanmamak ise, bu cümlelerin şöyle kurulması gerekir: «*Sel yüzünden* yollar kapanmıştır.» Doğru Türkçe budur. TRT'nin bir başka cümlesi: «*Kandil nedeniyle* mevlit dinlediniz.» Bu da yanlıştır. Doğrusu şudur: «*Kandil dolayısıyla* mevlit dinlediniz.» O zaman ifade hem öz Türkçe olur, hem de doğru olur. Gene TRT mikrofonlarından çok sık işittiğimiz bir ifade şekli: «Sıcaklar etkisini sürdürecekt.» TRT, sırf *devam* kelimesini kullanmamak için bu

maskaralığı yapmaktadır. Zira Türkçe'de bundan daha gülünç bir ifade olamaz. Demek ki TRT nin mantığına göre: «Başımın ağrısı devam ediyor.» yerine «Başımın ağrısı etkisini sürdürüyor.» demek gerekecektir. Merak ediyoruz. Acaba, «Çocuk devamsızlık yüzünden sınıfta kaldı.» cümlesini TRT hangi kılığa sokar? Her halde: «Çocuk okula gidip-gelme işlemini yettiğince sürdürememesi nedeniyle, bulunduğu düzeyde bir kez daha öğrenim yapma zorunluluğunda kalmıştır.» şeklinde bir ifade kullanır.

Uydurmacılar, bilinen Türkçe kelimeleri yanlış şekilde kullanmakta da ısrar etmektedirler. Bunlardan biri «katkıda bulunmak» sözlüdür. Bilindiği gibi, «katkı» saf bir maddeye ilâve edilen yabancı bir şey, yani onun saflığını bozan değişik bir madde demektir. Sade yağın, içine başka bir cins yağ karıştırılıp saflığı bozulursa ona «katkılı yağ» denir. O yabancı cins yağa da «katkı» denir. O halde, «katkıda bulunmak» saf bir maddenin kalitesini düşürmek üzre, içine yabancı bir şey karıştırmak demektir. Yapılan müsbet bir işe, yahut yardım ve hizmete «katkıda bulunmak» denemez. Aynı şekilde yanlış kullanılan bir de «öğütlemek» fiili vardır. Hemen her gün TRT mikrofonlarından şöyle cümleler duyuyoruz: «Yaz mevsiminde bol bol m. yve yemenizi öğütleriz.» «Çocuklarınıza karşı anlayışlı davranmanızı öğütleriz.» «Kalsiyum iğnesi yaptırmanızı öğütleriz.» gibi... Yukarıdaki «öğütleriz»lerin üçü de yanlıştır. Türkçedeki «öğütlemek» fiili «birini kötü bir işe teşvik etmek, kışkırtmak, tahrik etmek» demektir.

Bu kelime hiç bir zaman «tavsiye etmek» mânâsında kullanılamaz. Hattâ «öğüt vermek, nasihat etmek» mânâlarına da gelmez. Sadece «kışkırtmak» mefhumunu ifade eder. Eğer TRT'nin gayesi «tavsiye etmek» sözünü kullanmamak ise, onun yerine «öğütlemek» fiilini değil, «salık vermek» fiilini kullanması gerekir. O zaman hem doğru, hem de Türkçe söylemiş olur. Ama maksat dilimizi delik-

deşik etmekse, tuttuğu şeytanî yol çok isabetlidir! Bir de «izlemek» fiili var ki, devamlı olarak yanlış kullanılmaktadır. Bu kelime, «birinin arkasından gitmek, bir şeyi takip etmek demektir. Ne dinlemek», ne de «seyretmek» mânâsına gelir. Fakat TRT «haberleri izlediniz» demeğe ısrarla devam etmektedir.

Verdiğimiz örnekler Türkçenin nasıl bozulduğunu, öz Türkçe kelimelerin bile cahilce ve barbarca nasıl değiştirildiğini gösterecek mahiyettedir. Asıl maksadın dilimizi yıkmak olduğunu anlatmak için başka delil aramağa bilmem lüzum var mıdır?

YANLIŞTA ISRAR Hisar'ın 1972 Eylül sayısında uydurmacıların asıl maksatlarının Türkçeyi bozmak olduğunu belirtmiş ve bu düşüncenin doğruluğunu verdiğim örneklerle isbata çalışmıştım. Sunduğum birçok örnek arasında, uydurmacıların ısrarla «*bütün*» yerine kullanıldıkları «*tüm*» ile, tamamiyle ters ve yanlış mânâ verdikleri «*katkı*» da vardı. Bu konuda özet olarak şunları söylemişim :

1. Uydurmacılar yalnız bir miktar Arapça ve Farsça kelimeyi değil, dilimizdeki bütün kelimeleri değiştirmek niyetindedirler. Meselâ *bütün* tamamiyle Türkçe olduğu halde, uydurmacıların pek rağbet ettikleri *tüm*'ün soyu-sopu meçhuldür. Üstelik de her ikisinin mânâsı ve kullanıldığı yer farklıdır. Birincisi, yani *bütün* belirsiz sıfattır. *Bütün ağaçlar çiçek açmış. Bütün insanlar ölümlüdür.* cümlelerinde görüldüğü gibi. Diğeri ise nitelik sıfatıdır. Mânâ bakımından «yarım» veya «eksik» kelimelerinin zıttını ifade eder. *Tüm ekmek yüz kuruş olduğuna göre, yarım ekmek elli kuruş eder. Tüm elmaları bu tarafa, yarım elmaları öbür tarafa koy.* cümlelerindeki gibi. Yukardaki *tüm elmalar* tamlaması *bütün elmalar* şeklinde söylenirse «*elmaların hepsi, tamamı*» mânâsı anlaşılır. Ama uydur-

macılar ne *bütün* kelimesinin doğma-büyüme Türkçe olduğu gerçeğini, ne de *bütün* ile *tüm*'ün dilde ayrı ayrı yerleri bulunduğunu düşünmektedirler.

2. «Uydurmacılar, bilinen Türkçe kelimeleri yanlış şekilde kullanmakta da ısrar etmektedirler. Bunlardan biri *katkıda bulunmak* sözüdür. Bilindiği gibi *katkı* saf bir maddeye ilâve edilen yabancı bir şey, yani onun saflığını bozan değişik bir madde demektir. Sade yağın, içine başka bir cins yağ karıştırılıp saflığı bozulursa, ona *katkılı yağ* denir. O halde, *katkıda bulunmak* saf bir maddenin kalitesini düşürmek üzere, içine yabancı bir şey karıştırmak demektir. Yapılan müsbet bir işe yahut yaradıma *katkıda bulunmak* denemez.» (Hisar, Eylül 1972)

Benim o yazımın *tüm* ve *katkı* ile ilgili kısmına, Orhan Şaik Gökyay hocamız, 1 Aralık 1972 tarihli Türk Dili Dergisinde, isim zikretmeksizin, cevap vermektedir. Gökyay'ın iddiası şu :

Tüm ne uydurma, ne de nereden geldiği bilinmeyen bir kelimedir. Kâşgarlı Mahmud'un *Divanü Lûgati't-Türk* adlı sözlüğünde, at donları anlatılırken, bu kelime iki defa geçmektedir: *Tüm kara at, tüm turuğ at*. Ayrıca Radloff sözlüğü ile Tarama ve Derleme Dergilerinde de *tüm* kelimesi vardır. Şeyh Süleyman Efendi'nin Çağatay Lûgati'nda ise *tümmek* fiiline rastlanmaktadır ki, «bunun da *tüm*'den geldiği apaçıktır.» Arap sözlükleri *tüm*'ün Arapça olduğunu belirtiyorlarsa da, bu kelimeye bazı Türkçe sözlüklerde de yer verilmesi onun Türkçe olduğunu gösterir. Mânâ bakımından da *bütün*'ün aynıdır.

Şimdi, önce bu iddialara cevap verelim.

Biz, bahis konusu yazıda, «tüm Türkçe asıllı değildir, onu kullanmayınız» dememiştik ki, Gökyay uzun uzun bize onun Türkçe olduğunu isbat etmeğe çalışıyor. Fikrimiz gayet açık. Diyoruz ki :

Dilde her kelimenin ayrı bir yeri ve değeri vardır.

Hiç bir kelime, boş bir heves uğruna, hususî bir gayret gösterilerek dilden atılmamalıdır. Hele *bütün* gibi *tüm*'den daha uygun, öz Türkçe olduğu daha kat'î bilinen ve kullanıldığı yer de farklı olan canlı bir kelimeyi niçin atıyorsunuz? En az bin yıldan beri hem yazı dilinde, hem konuşma dilinde kullanılagelen, hem de bugün İran, Irak ve Orta Asya Türkleri arasında yaşayan *bütün* kelimesinin suçu, kusuru, günahı nedir? Onu zorla atıp, ifade ettiği mânâyı *tüm*'e yüklerseniz, dilimiz ne kazanır? Bırakınız, ikisi de kendi değer ve hüviyetleri ile yaşasın. Siz *tüm*'ün Türkçe olduğunu isbata kalkışmayınız. Bu kelime Çingenecedен de gelse, Bulgarcadan da gelse, madem ki dilimize girmiş ve yerleşmiş, onu kabul ediyoruz. Fakat sizler *bütün*'e neden düşmansınız? Bize bunu izah ediniz. Belki diyeceksiniz ki, «*bütün*'e düşmanlık eden kim?» Hepiniz, *tümünüz*! Bir merkezden emir almışcasına, bu uğurda yemin etmişcesine, *bütün* denecek yerde *tüm* diyorsunuz. Normal şartlarda, bir kimse konuşurken veya yazarken, elbette bazan *tüm* ile *bütün*'ü birbirinin yerine kullanabilir. Meselâ *tüm elma*, *tüm para* diyebileceği gibi, *bütün elma*, *bütün para* da diyebilir. Ama Türkçeyi hakkiyle kullanmak isteyen bir yazar, hiç bir zaman *bütün paramı harcadım* yerine *tüm paramı harcadım*; *bütün elmalar çürümüş* yerine *tüm elmalar çürümüş* diyemez. Ezbere bildiğinizi söylediğiniz Dede Korkut destanından başlamak üzere Reşat Nuri Güntekin'e kadar, bir tek şair veya yazarın *tüm* kelimesini bugünkü uydurmacıların kullandıkları şekilde kullandığını gösterebilir misiniz? Bir kelimenin doğru kullanıldığı ancak ustalığı kabul edilmiş yazarlardan verilecek örneklerle isbat edilebilir. Kastamonu ağzından seçilmiş örnekler doğru kullanışın delili olamaz. Üstelik de *tümünüzü kırarım* örneği bizim tartışma konumuz dışında kalır. Her kelime gibi, *tüm*'ün de çekim veya yapım eki alınca mânâsı biraz de-

gişir. Yalın halde kullandığı zaman sıfat vazifesi görürken, iyelik eki aldıktan sonra zamir olur ve «hepinizi» mânâsına gelir. Kastamonu ağzından duyulduğu iddia edilen *tüm elmalar çürümüş* cümlesi ise, TRT'nin Türkçe'yi bozma ve yıkma yolunda ne kadar mesafe aldığını gösterir.

Gelelim *tüm*'ün hakikaten Türkçe olup olmadığı meselesine.

Orhan Şaik Gökyay hocamızın bu konuda ileri sürdüğü deliller çok zayıftır. Bir kere Kâşgarlı Mahmud *tüm* kelimesini eserinin sözlük kısmında değil, at donlarını anlatırken, dolayısıyla zikretmiştir. Bu, *tüm*'ün o zamandan beri kullanıldığını göstermekle beraber, Türkçe olduğunu isbat edemez. Radloff'a göre, Kazan ağzında kullanılmış olması da bir kelimenin Türkçe kabul edilmesi için kâfi delil değildir. Sözlükler, milletimizin asırlardan beri kulanageldiği binlerce yabancı asıllı kelimeyi de ihtiva etmektedir. Dil Kurumu mensupları, ne zamandan beri, sözlüklere girmiş her kelimeyi Türkçe saymağa başlamışlardır? Üstelik de, sözlükleri karıştırmayı pek seven Gökyay, Kâşgarlı ile Radloff dışında, *tüm* kelimesine hiç bir yerde rastlayamamışa benziyor. Çağatayca'daki *tümmek* (doldurmak) masdarının «*tüm*'den geldiği apaçıktır» hükmü ise tamamiyle yanlıştır. Türkçe'de isimden ne şekilde fiil türeyeceği bilinirse, *tüm*'den *tümmek* masdarının çıkamayacağı da bilinir. Ne hikmetse, aslında Türkçe olmayan kelimeleri ısrarla kullanmak ve onları güya Türkçeymiş gibi göstermek Dil Kurumu'nun eski hastalığıdır. Her biri bir başka dilden gelmiş olan *kent*, *acım*, *tamu*, *uçmak*, *temel*, *sınır*, *kamu*, *onur*, *örnek*, *zorun*, *rastlantı* v.b. kelimelere kucak açmışlardır. Fakat *bütün*'ü, *başka*'yı, *giyecek*'i unutturmak gayreti içindedirler.

Orhan Şaik Bey, uydurmacılar tarafından sık sık kullanılan *katkıda bulunmak* sözünü de şöyle savunmaktadır:

«... Bunun nerelerde, hangi kavramları verdiğini *katmak* masdarının taşıdığı anlamları gözden geçirerek bulmak kolaydır, sanıyorum. *Katmak* için hemen bütün sözlüklerde sıralanan anlamlar şunlardır: Birleştirmek, eklemek, i.â'ce etmek, ilhak etmek, karıştırmak, koşmak, mezcetmek, tağşiş etmek, tahlit etmek, terdif etmek, terfik etmek, teşrik etmek, üste komak, ziyade etmek... İmdi *katmak* kökünden gelen *katkı* sözünde de bu türlü anlamlar neden bulunmasın da *katkı* bunların içinden yalnız tek bir anlamı karşılasın?»

Önce bu kısma cevap verelim :

Türkçe'de herhangi bir kökten yapım eki ile yeni bir kelime teşkil edildiği zaman, bu kelimenin mutlaka kökteki mânâları aynen devam ettirmesi gerekmez. Bazan kökün ifade ettiği mefhumlardan sadece bir tanesi yeni kelimede bulunur. Bazan da hiç biri bulunmaz. Türemiş olan söz bambaşka bir mânâyâ da gelebilir. Kökle alâkası bile unutulur. Meselâ *kırmak*'tan türeyen *kırıtmak* kelimesinin mânâ bakımından kökle hiç bir ilgisi yoktur. Aynı şekilde kalbsiz'in *kalb* kelimesinin mânâsı ile, *otlakçı*'nın *otlak* ismi ile, *midesiz*'in de mide ile alâkası kalmamıştır. Onun için her kelime dilde kendi hüviyetine göre değerlendirilir. Bu hüviyet de dil içinde o kelimenin kazandığı mânâlar ve kullanış şeklidir. İşte *katkı*'yı ele alırken de aynı ölçüyü uygulamamız gerekir. Nasıl *katık*, *katmak* masdarından geldiği halde kökteki mânâların hemen hepsinin üstüne çıkmış ise, *katkı* da, aynı şekilde kökteki mânâlardan yalnız bir tanesini, *tağşiş etmek* mânâsını muhafaza etmiştir. Bunun neden böyle olduğunu da kimse bilemez. Boşuna mı «dil canlı bir varlıktır» diyoruz. «Dilin gelişme istikametini şahıslar tayin edemez ve değiştiremez» diyoruz. Hem siz neden sözlüklerde *katkı* kelimesini aramadınız da, onun masdarına sığınmakla yetindiniz, Hani, çaresiz kaldığımız yahut ihtilâfa düştüğümüz

müz zaman ya halkın, ya sözlüklerin veya büyük yazarların hakemliğine baş vuracaktık? İleri sürdüğünüz iddialar konusunda bu üç hakem size hak vermiş midir? Onlardan birini şahit gösterebiliyor musunuz? Tabii hayır! Çünkü Türk Milleti *katkı*'yı, sadece, bir maddenin, kalitesini düşürmek kastiyle, içine katılan yabancı nesne olarak düşünmüştür. Biz, ortada hiç bir ciddî sebep yokken, bunu keyfimizce değiştiremeyiz. Ayrıca, Türkçe'de ne çeşit isimlerin hangi yardımcı fiillerle kullanılacağı da, bir kanun gibi, tesbit edilmiştir. Buna göre, *katkı* kelimesi *bulunmak* fiili ile kullanılamaz: Türkçeyi birazcık bilenler *katkıda bulunmak* diyemezler. Eskilerden veya son yarım asrın üstadlarından bir örnek verebilir misiniz ki, *bulunmak* fiili — gu, — gü, — gı, — gi, — ku, — kü, — kı, — ki ekleri ile yapılmış isimlerle birlik teşkil etsin. Tabii, uydurmacıların icat ettikleri *etkide bulunmak* ile *tepkide bulunmak* hariçtir. Meselâ *görgüde bulundu*, *vergide bulundu*, *duyguda bulundu* v.b. diyebilir misiniz? O halde *katkıda bulundu* da diyemeyiz. Bu, hususiyle *katkı* gibi ism-i mef'ul mânâsı taşıyan — yani katılan şey — kelimeler için tamamiyle imkânsızdır. Gerçi son yıllarda övgü, yergi, saygı kelimeleri bulunmak fiili ile kullanılmaktadır. Aslında o da yanlışdır. Ancak, övgü = medih, yergi = zem, saygı = hürmet şeklinde normal bir isim gibi düşünüldüğü için bu söyleyiş kulağı fazla tırmalamıştır.

Gökyay şöyle bir görüş daha ileri sürüyor :

«Bir dilin sözcükleri, içine bir kez bir nesne kondu mu artık ondan sonra başkası konmayan, dolup bir yana atılmış kaplar mıdır? Zaman yürüdükçe ve gerektikçe o dile sahip olanların yaratıcı yardımlarıyla daha nice anlamlar onun içine kolayca sığdırılmaktadır.»

İlk bakışta çok isabetli gibi görülen bu fikir, ancak bazı kayıt ve şartlar altında doğrudur.

Bir kere dilde tam yerini bulmuş ve mânâsı umûmileşmiş sözlere kimse dokunamaz. Meselâ, *katkılı yağ*, *katkısız yağ* denir de, *katkılı pirinç*, *katkısız şarap* denmez. Ömer Seyfettin'in *katkısız bir Türkçesi vardır*, cümlesindeki *katkısız* kelimesi *katkısız yağ* tamlamasındaki *katkısız*'ın tam karşılığıdır. Ama onları birbirinin yerine koyarsanız gülünç olursunuz. *Pişmiş aşı soğuk su katmak* deyimindeki *katmak* fiilini de *eklemek*, *koymak*, *ilâve etmek*, *karıştırmak*... sözlerinin hiç birisi ile değiştiremezsiniz. Halbuki sözlüklerde bunlar hep birbirinin karşılığı olarak gösterilir. *Anaç tavuk*, *anaç bülbül* deriz de *anaç kısrak* diyemeyiz. Demek ki dilde bazı kelime ve sözler «dolu kaplar» gibidir. İşte *katkı* bunlardan biridir.

İkincisi, dildeki kelimelere yeni «anlamlar katmak» her aklına esenin haddine düşmemiştir. Fuzulî gibi, Galib gibi, Hâmid ve Yahya Kemal gibi Türkçe'nin âbidesini dikenler ona elbette yeni kelimeler de kazandırırılar, yeni mânâlar da. Ancak, her büyük san'atkâr gibi onlar da bu yola bir ihtiyaç, bir zaruret sebebiyle baş vururlar. Dilin hazinesine dalan san'at erbabı, her kelimeyi birer birer tattıktan sonra, anlatmak istediği duygu ve düşünceyi ifade edecek söz bulamazsa, yenisini yaratır. Yahut en uygun gördüğü canlı kelimeye değişik bir mânâ daha yükler. Esasen dil de böyle böyle gelişip zenginleşir. Ama yer-yüzünde bir tek büyük yazar var mıdır ki, hangi maksatla olursa olsun, kendi milletinin diline ve bazı kelimelerine karşı savaş açsın.

Şimdi insaf ile söyleyiniz. Nevayi'den Orhan Veli'ye kadar gelmiş geçmiş san'at adamlarımızın Türkçeye yaptıkları hizmet ile, ödül almak için her maskaralığı yapan TRT spikerinin, Kurumun dergisinde makalesi yayınlan-sın diye kuluçka makinesi misillü «sözcük çıkaran» zavalhıların ve geçici bir şöhret uğruna son şanslarını kullanan «ansiklopedik cahalet» malûllerinin gördükleri iş aynı mı-

dır? Geçmiş asırlardan bir tek örnek gösterebilir mi ki, halkın nabzında çarpan canlı kelimeleri unutturmak için büyük gayretler sarfedilsin, bilinen sözlere ters mânâlar yamanmağa çalışılsın ve sistemli olarak ekler, «sözcükler» yahut ifade şekilleri uydurulsun. Sonra da buna dili zenginleştirmek adı verilsin? Kurumun maddi ve manevî nimetlerinden faydalandıkları için onun kılıcını çalanları siz bizlerden daha iyi tanırırsınız. Bunlar hangi bilgi dağarcıkları sayesinde, hangi san'at kabiliyeti ile Türkçe'ye yeni kelime ve mânâ kazandırabileceklerdir?

Aslında bizim bunları söylememiz lüzumsuzdur. Çünkü Orhan Şaik Bey makalesinin başında akıl ve iz'an sahibi olan herkesin kabulleneceği şu hakikatleri belirtiyor. Ona göre, dil konusunda ihtilâfa düşülünce başvurulacak üç büyük hakem vardır :

«İlkin, o dili konuşan halka gidilir. En zengin kaynak odur; ana ve öz kaynak odur.»

«İkinci olarak, dili bilen güvenilir kişilerin yazdığı sözlükler gelir.»

«Son olarak da, bir dilin edebiyatında, kalemleri kuru bir kamış parçası olmaktan çıkıp bir ağaç gibi dal budak salmış olan yazarların kitapları gelir.»

Aman hocam, bu güzel düşüncelerinizi Dil Kurumu'nun cümle kapısı üstüne niçin yazmıyorsunuz? Sonra da bari kendiniz bu ilkelere neden uymuyorsunuz? Şimdiye kadar savunduğunuz hangi görüş, hangi davranış ve kelime yukarıda saydığınız yanılmaz hakemlerin süzgecinden geçmiştir? Biz, sizin eski nesirlerinizi hayranlıkla okumuşuzdur. Şiirleriniz hâlâ ezberimizdedir. Diliniz, üslûbunuz ve ifadeniz ne kadar tabii, ne kadar güzeldi. Türk Dili'nde yazmağa başladıktan sonra Türkçenizi kaybettiniz. İlle de o derginin edâsına uymak için. İşte size kendi yazınızdan örnekler :

«Dil üzerinde konuşurken ortaya sürdüklerimiz için

gerekli saydığımız tanıkları ve örnekleri kendimiz düzüp vermek bizi eksikliğe götürdüğü gibi yanıltır da..»

«Muallim Naci'nin yanlış sayıp üzerine yürüdüğü *nâ-kâfi*'nin tüm benzeri olan *nâ-mevcut* yıllar yılı, onun ders okuttuğu sınıflarda bile, *öğrenciler yoklama edilirken*, çınlayıp durmuştur.»

Eminiz ki siz Arapça, Farsça, İngilizce ve Almanca'yı bile, şu öz Türkçeden daha düzgün yazarınız.

Ayrıca, yazınızda «en zengin kaynak» olarak vasıflandırdığınız halkın «dağarcığında bulunan her söz dilin kendi malıdır» diyorsunuz. Burada «en zengin kaynak» ile «dağarcık» birbirine «ters» düşmüyor mu? Bilirsiniz «dağarcık» çok mütevazî bir «varlığı» ifade etmek için kullanılır. Masallardaki Keloğlan'ın veya çobanın azığı yahut serveti ancak bir «dağarcık» içindedir. «En zengin kaynak» olan halkın ise «dağarcığı» değil, «hazinesi» olmalıdır. Fakat sizin «hazine» kelimesini kullanmağa diliniz varmıyor. «Halkın dağarcığında bulunan her söz dilin kendi malıdır» hükmünü verdiğiniz halde, «*hazine malı, hazine borcu, devlet hazinesi*» gibi tamlamalar içinde köylünün diline kadar inmiş «hazine»yi bir «dağarcık» derecesinde küçültmekten çekinmiyorsunuz. Yazınızın sonunda şöyle bir cümle var: «Bu gömülerin kapısına da yaya olarak değil, ancak ayak üstü yargılardan uzak durmakla yaklaşılabilir.»

Görülüyor ki burada da *hazine* yerine *gömü* diyorsunuz. Halbuki *gömü*, *define* demektir. Tabii bunu bilmeniz mümkün değil. Fakat Yahya Kemal'in :

*O eserler bugün define midir?
Ebediyette bir hazine midir?*

beytinin hatırı için dahi, *hazine*'yi Türk gençlerinin hafızasından silmekte mahzur görmüyorsunuz.

Yazınızın bir başka yerinde Abdülhak Hâmid'in, Muallim Naci'ye verdiği cevabı beğenip benimsediğinizi söyleyerek tekrarlıyorsunuz :

Bugün ben yazdım elbette yazar ahfâd nâ-kâfi.

Acaba Hâmid'in torunları *nâ-kâfi* yazmağa devam etmişler midir? Dil konusunda kendilerini yanılmaz ve yıkılmaz bir otorite sananlar için, Şâir-i Âzam'ın yukarıdaki mısraı ile bugünkü gerçek arasındaki uçurum, bir ibret aynası sayılmalıdır. Bu sebeple, ümit ediyoruz ki Dil Kurumu üyeleri *hazine'*ye *gömü* dediler diye, gelecek nesiller *gömü* demiyeceklerdir. Bir de *kısım* yerine *bölük* diyorsunuz. Bu da yanlışdır. Çünkü *bölük* bir konuda sadece askerî terim olarak kalıplaşmıştır. «Bir *tümen* adam boş geziyor.» «Bir *alay* çocuk bahçeye doldu.» «Bir *takım* insanlar böyle düşünür.» cümlelerindeki *tümen*, *alay*, *takım* kelimeleri normal yazı dilinde de kullanılır. Fakat *manga*, *bölük*, *tabur*, *kolordu*, *ordu* kelimeleri sizin söylediğiniz şekilde kullanılmaz. Herkes «bir kısmımız» derken siz «bir bölüğümüz» deyince Türkçe zenginleşiyor mu? Madem ki «bir takım insanlar» diyebiliyoruz, öyleyse «bir manga çocuk», «bir tabur öğrenci», «bir kolordu işçi» demek de mümkündür, düşüncesi bizi ne hâle düşürür! Dilimiz bu mantıkla mı gelişip zenginleşecektir?

Dil öyle sihirli bir varlık, öyle mükemmel ve hassas bir sistemdir ki, onun sihrine akıl erdiremeyiz. Meselâ, cansız nesneler bahis konusu olduğu zaman *bölük* kelimesi tam *parça* mânasındadır: *bir bölük ekmek*, *bir bölük bulut*, *bir bölük tarla* örneklerinde olduğu gibi. Aynı kelimeyi zarf haline getirdiğiniz takdirde insanlar için de kullanabilirsiniz: *Misafirler bölük bölük gelmeğe başladılar*. Buradaki *bölük bölük* «grup grup, azar azar» demektir. Ancak «bir kısım insanlar» yerine «bir bölük insanlar»,

«bir kısmımız» yerine «bir bölüğümüz» derseniz, Türkçeyi silindirin altında ezmiş olursunuz. İşte dilini bilen, seven ve sayan hiç kimse, orijinal görünmek yahut yenilik yaratmak hevesi uğruna Türkçe'ye kıyamaz. Ona faydalı hizmetlerde bulunmak istiyorsak, önünde saygı ve itaatle başımızı eğelim, inceliklerine dikkat edelim.

VIII

BİR BAŞKA BELÂ DAHA

Bugün birçok kimseler sormaktadırlar :

— Türkçeyi yıkan ve Türk kültürünü tehdit eden yegâne hareket uydurmacılık mıdır? Dilimizin başka düşmanları yok mudur?

Bu sualler karşısında ürpermek mümkün değil. Çünkü Türkçe bir yandan uydurmacılıkla hançerlenirken, öte yandan da emperyalist batı dünyasından gelen yabancı dil kasırgası ile sarsılıp, okuldan, üniversiteden, ilim ve kültür muhitinden, araştırma enstitüsünden hattâ askerî okullarla yüksek aydın zümre çevresinden kovulmaktadır. Tabii bu ihaneti hazırlayanlar da Türklük düşmanı uydurmacılarla, aynı zihniyetteki ümanistler, kozmopolitler ve komünistlerdir. Bunlara bazan bir kısım gafil ve cahiller de katılmaktadırlar.

Türklük düşmanları istiyorlar ki, Türk Milleti millî varlığını ayakta tutan ve tarihî devamlılığını sağlayan kendi dilini kaybetsin de, yerine hangi dili alırsa alsın. Bu maksatla, hem uydurmacılık konusunda, hem de bir yabancı dilin ilim, araştırma ve öğretim dili haline getirilmesinde öz Türkçeciler, ümanistler, komünistler ve kozmopolit batı hayranları ittifak etmişlerdir. Bunların inanç ve iddialarına göre, Türkçe ile çağdaş ilim yapılamaz. Türkçe, ileri seviyede bir kültür dili olamaz. Onun için sivil ve askerî okullarımız ile üniversitelerimiz, ilk sınıflardan itibaren bir batı dili ile öğretim yapmalıdır. Her Türk çocuğu mutlaka, bir yabancı dili öğrenmelidir.

Türkçe düşmanlarının bu arzuları hızla gerçekleşmektedir.

Bilindiği gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin 52. kuruluş yılını kutladığımız şu günlerde, bağımsız Türkiye'nin iki büyük üniversitesinin resmî öğretim dili İngilizcedir. Bunlar Orta Doğu Teknik Üniversitesi ile Boğaziçi Üniversiteleridir. Hacettepe Üniversitesi de resmen olmamakla beraber fiilen İngilizceyi öğretim ve araştırma dili olarak kullanır durumdadır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Antalya'dan Trabzon'a kadar bütün yurt sathında müstakil fakülteler açmak suretiyle yayılmaktadır. Ege Üniversitesi de öğretim dilinin İngilizce olması için çalışmalara girişmiştir.

Öte yandan Türkiye Cumhuriyetinde sayıları yüzü bulan lisenin de resmî öğretim dili İngilizce, Fransızca ve Almancadır. Ayrıca nüfusu otuz bini aşan her kasabada aşağı yukarı bir özel kolej vardır. Bunlarda da öğretimin ağırlık merkezini İngilizce teşkil eder. Son günlerde ise İngilizce öğretiminin ilkökul sıralarından itibaren başlanması gerektiği fikri yaygınlık kazanmıştır. Bir de askerî liselerin kolej haline gelmesi için yapılan çalışmalar tamamlanıp yabancı dil öğretimine başlanmıştır.

Fakat ne hazindir ki, 400 yıl İngiliz sömürgesi olarak yaşayan Hindistan'da bile böyle yüz kızartıcı bir hâl görülmezken, Türkiye'de bazı köle ruhlu aydınlar bunun müdafaasını yapmaktadırlar. Hem de anayasanın açık hükümlerine, işlerine geldiği anda dört elle sarıldıkları Atatürk inkılâplarına ve millî hakimiyet prensibine tamamiyle zıt ve aykırı olduğu halde. Nitekim yıllardan beri Türk devletinin resmî dili ve Türk milletinin en güçlü millî varlığı olan Türkçe, adım adım okullardan ve kültür müesseselerinden kovulurken, birkaç milliyetçiden başka hiç kimse sesini çıkarmamıştır. Hâlâ da herkes sükût içinde.

Meselâ, İstiklâl Harbi'nin kahraman kumandanları, millî istiklâlimizin sembolü olduğu söylenen Lozan Ant-

laşmasını imzacısı ve İngilizleri vatandan kovanların çocukları, İngilizcenin resmi öğretim dili olmasına itiraz etmemişlerdir.

Meselâ, sokakları «bağımsız Türkiye» naraları ile çınlatan sözde bağımsızlık âşıkları, 6. filo geldiği zaman onurları incinen sözde ilerici yazar ve politikacılar, «Amerikan emperyalizmine hayır» diye gırtlacağı yırtılan sözde ilim adamları ve Amerikan elçisinin arabasını yakan sözde Amerikan düşmanları Türk Üniversitelerinde resmî öğretim dilinin İngilizce oluşundan hicap duymamış ve buna itiraz etmemişlerdir.

Meselâ, Atatürk'ün milyonluk mirasını güya Türkçe'yi özleştirmek için harcayan Türk Dil Kurumu, nine-mizden dinlediğimiz ninnileri dahi Türkçe aşkına «arılaştırmağa» kalkıştığı halde, bütün okulları istilâ eden İngilizce akımına karşı susmaktadır. Türkçe'nin ilim ve öğretim dili olmadığı ve olamayacağı iddiasına hak verir görünmektedir.

Meselâ, sineğin uçuşunu bile anayasaya uygunluk açısından inceleyen «anayasal kuruluşlar» bazı öğretim kurumlarında resmî öğretim dilinin İngilizce oluşunun anayasa ile bağdaşıp bağdaşamıyacağını düşünmemişlerdir.

Meselâ, haşhaş ekimi konusunda kabadayılık taslayan ve Amerika'ya kafa tutan sözde bağımsızlık şampiyonu siyasetçi de şimdiye kadar bu utanç verici gidişe karşı çıkmamıştır. Nasıl çıksın? Kendisi Robert Kolej'den yetişmemiş mi? Kendisi Anglo-Sakson kültürü ile beslenmemiş mi? Kendisi Londra'ya gittiği zaman «efendisi» ile konuşan bir müstemleke memuru gibi Callagan'a İngilizce hitap etmemiş mi? Resmî basın toplantısını İngilizce yapmamış mı? Devletin mühim makamlarına kolejlileri yerleştirmemiş mi?

Tabii, belli başlı siyasî partilerle nice milletvekilleri, ilim adamları ve aydınlar da aynı ezilmişlik içindedirler.

Müstemleke ruhunu benimsemiş benziyorlar. Bir Hindistan'lı, bir Pakistan'lı ve bir Kenya'lı gibi. Bunlar sanıyorlar ki bir devlet sadece tanklarla istilâ edilirse istiklâlini kaybeder. Bir millet, başında yalnız yabancı bir genel vali bulunursa esir olmuş sayılır. Yoksa, devlet okullarında resmî dil İngilizceymiş, askerî liseler tıpkı Lübnan ve Rodezya'daki gibi kolej haline gelmiş, ne çıkar. İki Üniversite birbiriyle yaptığı resmî yazışmada dahi İngilizceyi kullanırsa ne mahzur vardır... Hamallar, odacılar, kasaplar ve seyyar satıcılar Türkçe konuşuyorlar ya, kâfi değil mi? Gerçi bu gidişle onların da hiç olmazsa Tarzanca gramerine göre İngilizce konuşmaya başlayacakları muhakkaktır.

Şimdi bütün Türk aydınlarını, siyaset, devlet ve ilim adamlarını mühim bir imtihanın eşiğinde görüyor ve soruyoruz :

1. Türkiye'nin siyasî, iktisadî ve kültürel bakımdan müstakil bir devlet olduğunu kabul ediyor musunuz? Ediyorsanız, bu devletin resmî ve millî dili Türkçedir. O halde bütün okul ve üniversitelerinin öğretim dili ancak ve sadece Türkçe olabilir. Bunu münakaşa etmek bile utanç vericidir.

2. Türkiye'den başka, hangi ülkelerde resmî öğretim dili milletin konuştuğu millî dilden gayri bir yabancı devletin dilidir?

3. Türkiye'deki okul ve üniversitelerin resmî öğretim dilinin İngilizce veya Fransızca olması sizin millî haysiyetinize, istiklâl anlayışınıza ve şahsiyetinize dokunmuyor mu? Bu durumun devamı sizi rahatsız etmiyor mu?

4. Okul ve üniversitelerin öğretim dilinin İngilizce olması ile, ihtiyacı olanlara başka metotlarla yabancı dil öğretmenin apayrı şeyler olduğunun farkında değil misiniz?

IX

UYDURMA KELİMELERİN HÜVİYETİ

Türk milletinin geleceğini tehdit eden uydurmacılık hastalığı, birçoklarının sandığı gibi, sadece yaşayan üç-beş yüz kelimenin cansız ve uydurma sözlerle değiştirilmesinden ibaret değildir. Mesele bu olsa, ne uydurmacıları, ne de onların hareketlerini ciddi bir tehlike olarak görürüz. Türkçenin zengin hazinesinden birkaç yüz kelime eksilse ne çıkar, deriz. Engin bir denizi andıran dilimizin üç-beş yüz uydurma kelime ile bulanıp kirlenmeyeceğini söyleriz. Ama durum öyle değildir. Uydurmacılık akımı, dışardan bakanların sandıkları gibi, yalnız dilimizdeki —gûya— yabancı kelimeleri hedef almamıştır. Yalnız o kelimelerin atılması için çalışılmıyor. Bu akım Türkçeyi kökünden sarsıyor, onun yapısını, gramer kaide-lerini ve millî karakterini bozuyor. Sosyal, tabii ve millî bir varlık olan dili, alelâde bir vasıta derekesine düşürüyor. Ona verilen değeri, gösterilen dikkat ve titizliği ortadan kaldırıyor. Doğru, düzgün ve güzel Türkçe anlayışını siliyor. Yazı ve ifadede keyfiliği, gelişigüzel söyleme alışkanlığını hakim kılıyor. Fikir ve muhtevayı ikinci plana itiyor. Son yılların anarşist nesillerinin kılık-kıyafet ile tavır ve hareketlerinde görülen laübaliliği, disiplinsizliği, kimseye aldırmazlığı dile de sokuyor. Bu yüzden herkes, akılsız ersin ermesin, dil ile oynamaya, kafasına estiği şekilde konuşup yazmaya kalkışıyor. Kimse söylediğinin doğru olup-olmadığını, anlaşılıp-anlaşılmadığını düşünmüyor. Böylece, hem dile, hem de hitap edilen cemi-yete karşı gösterilmesi şart olan saygı yok oluyor. Fert-lerde alışılmış ve yerleşmiş sözleri mutlaka değiştirip,

yerine yeni bir kelime uydurma isterisi başlıyor. Artık yabancı asıllı kelimeyi değiştirmek değil, yüzde yüz Türkçe de olsa, yaşayan ve anlaşılan her sözü değiştirme gaye haline geliyor. Meselâ Türkçe «bütün» kelimesinin soyu-sopu belirsiz «tüm» ile değiştirilmesi gibi.

İşte biz uydurma kelimelerin hüviyetini bu anarşi girdabı içinde ele alıyoruz.

Son otuz yıl içinde piyasaya sürülen uydurma kelimelerin yanlış, eksik ve kusurlu taraflarını şöyle sıralayabiliriz :

I. Yabancı eklerle yapılmış kelimeler :

Bunlar Türkçe veya yabancı asıllı kelimelere Türkçede bulunmayan uydurma ekler getirilmek suretiyle yapılmışlardır. Hepsi Türk dilinin gramer ve bünyesine aykırıdır. Onun için yanlıştır. Meselâ :

1. *-sal / -sel* eki ile teşkil edilen: *kırsal, kentsel, törcsel, yöresel, tarihsel, tüzesel, bilimsel, dinsel, tinsel, tarımsak, ruhsal, kişisel, belgesel, eğitsel, bölgesel...* gibi.

Çünkü Türkçede *-sal / -sel* şeklinde herharhangi bir ek yoktur. Bu ek batı dillerinden alınmış, bilmeyenlere Türkçe diye yutturulmak istenmiştir. Eski Türkçe metinlerimizde böyle bir eke rastlanmamıştır. Ayrıca bu ek ile yapılan kelime uydurma olduğu gibi, teşkil edilen tamlama da Türk dilinin gramer kaidelerine tamamıyla aykırıdır. Fransızca düşünüp Türkçe konuşmak alışkanlığının bir neticesi gibidir. Yani öz Türkçecilik iddiası ile ortaya atılanlar hem eki, hem de söyleyiş tarzını Fransızlardan aşmışlardır. Nitekim sık sık duyduğumuz «*kırsal bölge*», «*tarihsel olay*», «*tarımsal gelir*» şeklindeki tamlamalar bir Türk gibi değil, bir Fransız gibi düşünüldüğünü göstermektedir. Zira bu tamlamaları, *-sal/-sel* eklerine hiç ihtiyaç duymadan, yüzde yüz Türkçe söylemek mümkündür: *kır bölgesi, tarih olayı, tarım geliri* ibareleri hem doğru, hem de Türkçedir. Ama uydurmacıların asıl maksadı dili-

mizi yıkmak olduğu için, işledikleri hata da katmerlidir. Görülüyor ki Türkçeye bir yandan yabancı eklerle uydurulmuş yanlış kelimeler sokulmakta, bir yandan da dilimizin normal ifade şekli bozulmak istenmektedir.

2. *-al / -el* eki ile yapılan bütün kelimeler yanlıştır. Çünkü bu ek de Türkçe değildir. Fransızcadan alınmıştır. O halde: *doğal, kural, özel, ulusal, tümel, tüzel, yerel, genel...* ve benzerleri birer uydurmadır. Kullanılmamalıdır.

3. *-ul, -l* ekleri ile yapılan bütün kelimeler yanlıştır. Bu ekler de Fransızcadan alınmıştır. Türkçede böyle bir ek yoktur. Böylece: *adıl, ardıl, buzul, kumul, kamul, bağıl, çoğul, tekil, kurul, okul, koşul, siyasal, anayasal* ve benzerleri uydurmadır. Kullanılamaz.

4. *-ay / -ey* ekleri ile yapılan kelimeler de yanlıştır. Çünkü bu ekler Türkçe değil Moğolcadır: Öyleyse: *olay, düzey, birey, dikey, yatay, bitey, deney, dolay, bükey*, ve benzerleri birer uydurmadır. Kullanılamaz. Hele *deneyisel, bireysel* gibi sözler ise katmerli uydurmalarıdır. Üst üste binmiş yanlışlarla doludur.

5. *-tay* eki ile yapılan kelimeler de aynı sebeple yanlıştır. Zira bu ek de Moğolcadır. O halde: *danıştay, sayıştay, yargıtay, komutay, kurultay* birer uydurmadır. Kullanılamaz.

6. *-man / -men* eki ile yapılan kelimeler yanlıştır. Bu ek eski Türkçede yoktur. Sonradan, tarihin bir devrinde başka bir dilden alınmış olabilir. Ancak bu ekin hususiyeti isim kök ve gövdelerine eklenmesidir. Halbuki uydurmacılar *-man / -men* eki ile fiil köklerinden kelime teşkil etmektedirler ki, bu büsbütün hatalıdır. Onun için: *öğretmen, okutman, yazman, danışman, yönetmen, denetmen* ve benzerleri uydurmadır. Bunlardan yalnız «öğretmen» kelimesi çok kullanıldığı için tutunmuş ve yayılmıştır. Diğerleri ise cansız haldedir. Bu sebeple aynı ekle başka yeni kelimeler yapılması doğru değildir.

7. -av / -ev, -v ekleri ile yapılan kelimeler yanlışdır. Bu ekler eski Türkçede yoktur. Türk dilinin bazı şivelerinde görülmekle beraber, hem işlek değildir, hem de aslı şekilleri farklıdır. Başka bir ekin telâffuzda değişerek meydana getirdiği bir şekildir. Onun için de bunlarla yapılmış olan: *görev*, *ödev*, *sınav*, *sorav*, *söylev* ve benzerleri yanlışdır. Bunlardan *ödev* ve *görev* kelimeleri, çok kullanıldığından, tutunmuştur. Ama öbürleri ölüdür. Bu bakımdan bahis konusu eklerle başka kelime yapılamaz.

Görülüyor ki öz Türkçecilik adına meydana atılan kimseler, bile bile, aslında Türkçe olmayan derme-çatma eklerle cansız kelimeler uydurmakta ve bunu milletimize zorla kabul ettirmeye kalkışmaktadırlar.

II. Aslında Türkçe olmadığı halde Türkçe gibi gösterilen kelimeler :

Uydurmacıların asıl maksatlarının Türk dilini bozmak, zayıflatmak ve yıkmak olduğunu söylemiştik. Bunun en güzel delillerinden biri, onların aslında Türkçe olmayan birtakım kelimeleri, sırf yaşayan dili karıştırıp yıpratmak için, Türkçe diye ileri sürmeleridir. Böylece dilimizde yerleşmiş kelimeler atılarak, daha az yaygın olanlar alınmaya çalışılmaktadır. Biz, sırf onların kötü niyetlerini göstermek üzere bu kelimeleri sıralamak istiyoruz. Meselâ: *kamu*, *acun*, *tamu*, *imge*, *simge*, *terim*, *serüven*, *ozan*, *kent*, *sınır*, *temel*, *onur*, *zor* (*zorunlu* kelimesi ise katmerli bir uydurmadır), *örnek* (*örneğin* kelimesi de katmerli bir uydurmadır) gibi birçok yabancı asıllı kelime onlardan daha yaygın olan *umum*, *dünya*, *cehennem*, *hayal*, *işaret*, *macera*, *şair*, *şehir*, *hudut*, *esas*, *şeref* kelimelerine tercih edilmektedir. Demek bunlar samimî değildir. Canlı kelime atılsın da yerine hangisi gelirse gelsin!

III. Türk dilinin kaidelerine uyulmadan yapılan kelimeler :

Türkçe, yeni kelimeler yapmaya çok müsait bir dildir.

Ancak, aynı zamanda son derece sağlam kaideleri vardır. Bu kaidelere uyulmadan kelime türetmeye kalkışılırsa, hem millet, hem de dil buna karşı direnir. İşte uydurmacıların işledikleri hatalardan biri de Türkçenin gramer kaidelerini hiçe saymalarıdır. Uydurmacıların hiçe saydıkları kaideler şunlardır :

1. Türkçede isim kök ve üövdelerine gelen yapım ekleri, fiil kök ve gövdelerine getirilemez. Uydurmacılar bu kaideyi çiğnemişlerdir. Meselâ: *özgü*, *örgüt*, *karşıt*, *bağıt*, *özgün*, *belgit*, *çoğun*, *karşın*, *ilginç* kelimeleri tamamıyla kaide dışıdır, yanlıştır. Çünkü yukarıda saydığımız kelimelerin kökleri birer isimdir. Sonlarına getirilen ekler ise isimlere değil, ancak fiillere gelebilen eklerdir. Yani *öz+gü*, *örgü+t*, *karşı+t*, *bağ+ıt*, *öz+gün*, *belgi+t*, *çok+un*, *karşı+n*, *ilgi+nç* şeklinde kök ve eklerini ayırdığımız bu kelimelerin birinci kısımları isim ikinci kısımları da o isimlere yanlış getirilmiş eklerdir. Bu yüzden de yukarıdaki kelimeler yanlış yapılmış uydurma sözlerdir. Kaide dışıdır.

2. Türkçede iki türlü ek vardır. Biri yapım eki, diğeri de çekim ekidir. Çekim ekleri ile hiç bir şekilde yeni kelimeler türetilmez. Fakat uydurmacılar bu değişmez kaideyi de çiğnemişlerdir. Meselâ bir çekim eki olan *-den* ile *neden* (ne+den) kelimesini uydurmuşlardır. Yanlıştır. Diğer bir çekim eki olan *-n* ile *örneğin* (örnek+in), *zorun* (zor+un), *çoğun* (çok+un) gibi kelimeler yapmışlardır. Yanlıştır. Üstelik de *örnek* ve *zor* kelimeleri Türkçe değildir.

3. Türkçede her kelimenin kökü ve eki birbirinden kolayca ayrılabilir., Ayrılamıyorsa, o kelime ya Türkçe değildir, yahut da yanlış teşkil edilmiştir. Uydurmacıların dilinden düşmeyen birçok kelimenin ne kökü, ne de eki bellidir. Meselâ: *araç*, *gereç*, *özgür*, *uygar*, *özdek* (madde), *öke* (dahi), *saptamak*, *bitelge*, *genel*, *genelge*, *aygıt*,

dörüt, anık, içerik, devim (hareket), *denge, gizem* (sır), *gizil* gibi nice kelime bunlar arasındadır. Kimse, hiç bir dilci bu sözlerin kökünü ve ekini bulamaz. Nasıl yapıldığını izah edemez. Bunlar soyu-sopu belirsiz uydurmalarıdır.

4. Türkçede bir ek rastgele her kelimeye getirilemez. O takdirde dil cansız bir mekanizma halini alır. Bu sebeple bazı ekler işlek, bazıları az işlektir. Böyle az işlek eklerle fazla kelime türetilmez. Türetildiği zaman millet o kelimeyi tutmaz. Esasen bahis konusu ek beğenilmiş olsaydı, millet onu çok kullanır, işlek hale getirirdi. İşte uydurmacılar dilin bu hususiyetini göz önüne almadan, gelişlgüzel kelime türetmektedirler. Meselâ Türkçede bir *-cıl* eki vardır ki, hiç işlek değildir. Sadece *kırçıl* (kır+çıl), *balıkçıl* (balık+çıl), *adamcıl* (adam+çıl) kelimelerinde görülen bu ekle şimdi yeni kelimeler teşkil edilmektedir : *birincil, karşıcıl, çağcıl, bitkicil, çıkarcıl, öncül, etçil, otçul, ikircil, soycıl, kötücül...* gibi. Ancak tetkik edildiği zaman görülecektir ki yukarıdaki kelimelerden kimse bir şey anlamamaktadır. Bunlar ölü doğmuş uydurmalarıdır. Hiç bir değeri olmayan kalp paralar gibidir.

5. Dilde yeni bir kelime türetmek için ona hakikaten ihtiyaç olmalıdır. Bu durumda zaten cemiyet boş durmaz. Mutlaka bir kelime bulur. Uydurmacılar ise bu konuda tam bir isteri nöbetine tutulmuş gibidirler. Türkçede yaşayan yabancı asıllı kelimeler bir yana, öz Türkçe kelimelere dahi birkaç tane yeni karşılık bulmaktadırlar. Meselâ: *düşünme, düşünce, düşünüş* kelimeleri Türkçedir. Ama uydurmacılar bunları beğenmiyorlar. Yeniden *düşünü* ve *düşün* kelimelerini piyasaya sürüyorlar. Oysa dilimizin bu sonunculara hiç ihtiyacı yoktur. Üstelik de *düşün* kelimesi yanlışdır. Dilimizdeki *konusma* kelimesi Türkçedir. Uydurmacılar hiç lüzum yoken, bir de *konusıs*

kelimesi ortaya atmışlardır. Dilimizdeki *çıkarcı* kelimesi Türkçedir. Uydurmacılar onun yanına aynı mânâda iki kelimecik daha sıkıştırmışlardır: *çıkarcıl*, *çıkarsever*. Bunların üçü de aynı mefhumu ifade ettiğine göre, ikisi fazladır. Uydurmacılar *benzetme* kelimesinin yanına tamamıyla aynı mânâda *benzeti* ve *benzetim* kelimelerini de ilâve etmektedirler. Ayrıca *bilgi* yerine *bili*; *sevgi* yerine *sevi*; *istek* yerine *istem*; *bildiren* yerine *bildirmen*; *seçme* yerine *seçi*; *direnme* yerine *direngi-direnti-direşim-direnışim* kelimelerini ileri sürmektedirler. Halbuki değiştirilmek istenen bu kelimeler zaten Türkçedir. Anlaşılmakta, kullanılmakta ve yaşamaktadır. İnsan, ağzında sağlam diş varken, onu çektirip takma diş yaptırır mı? Gerçi, sırf gösteriş için sağlam dişini feda edip altın diş taktıran budalalara da rastlanır ama, onların sayısı çok azdır. Üstelik de biz millî varlığımız olan dilimize, kendi malımız veya organımız gibi tasarruf etmek hakkına sahip değiliz.

Uydurmacıların gizli maksatlarının Türkçeyi yıkmak olduğunu gösteren delilleri biraz daha sıralayalım. Bunlar, bakınız halkımızın günlük konuşma dili ile nasıl oynamaktadırlar: *tedirginlik* yerine *sarsım*; *yavaş* ve *ağır* yerine *savsa*; *alışkanlık* yerine *alışkı*; *süs* yerine *bezek*; *başsağlığı* yerine *başsağı*; *baş kaldırma* yerine *başkaldırı*; *barışsever* yerine *barışçıl*; *elçi* yerine *işgüder*; *savınma* yerine *savunu*; *sıra* yerine *keşik*; *biütün* yerine *tüm*; *giyecek* yerine *giysi*; *değiştirme* yerine *değiştiri*; *dalgınlık* yerine *aymazlık*; *dokunmak* yerine *değirmek*; *çevre* yerine *dolay*; *kışkırtma* yerine *kışkırtı*; *öldürme* yerine *öldürü*; *üzüntü* yerine *karaduygu*; *besleme* yerine *beslem*; *döşeme* yerine *döşem*; *sarışın* yerine *gökmen* (*gökşin* deseler doğru olurdu, ama onlar mutlaka yanlış tercih etmektedirler); *düşkünlük* yerine *düşkü eli açık* yerine *esirgemez*; *tortu* yerine *çökerti* ve *çökelti*; *isterseniz* yerine *dülerseniz* (halbuki her ikisinin de kullanılma yeri başkadır) ke-

limeleri teklif ediyor ve bunları ısrarla yerleştirmeye çalışıyorlar. Niçin? Yaşayan dili sarsmak, normal çıkırından çıkarmak ve devamlı bir anarşi ile Türkçeyi yıkmak için!

Uydurmacılar, vaktiyle kendilerinin uydurduğu kelimeleri de, bir müddet sonra, yeni uydurmalarla değiştirmeye kalkışmaktadırlar. Meselâ daha önce *miras* için *kalıt* demişlerdi, şimdi *bırakıt* diyorlar; *izâfi* için önce *görelî* kelimesini uydurmuşlardı, şimdi *görece* diyorlar; *dair* yerine önce *değgin* dediler, sonra *ilişkin*'i ortaya attılar; *beyanname*'ye *bildiri* demişlerdi, şimdi *bildirge* demeye başladılar. Bütün bunlar öz Türkçecilik adı ile yürütülen hareketin ne kadar haince bir plana dayandığını göstermeye yeter.

6. Uydurmacılar bazan değiştirmek istedikleri bir kelime için iki-üç yeni kelime teklif ederler. Meselâ *muhterem* yerine *sayın*, *saygın*, *saygıdeğer* olmak üzere üç tane karşılık bulmuşlardır. Şimdi vatandaş bunlardan hangisini seçsin? Muhakka ki herkes bu üç kelimedenden birini seçecektir? O zaman tam bir mânâ anarşisi ve kelime enf-lâsyonu meydana gelecektir. Diğer yandan *vicdan* kelimesine karşılık olarak *duyunc* ve *buhunc*, *tenkitçi* için de *eleştirmen*, *eleştirmeci* ve *eleştirici* teklif edilmektedir. Bunlardan hangisini seçeceğiz? Ölçümüz ne olacak, bilinmez. Bu anarşidir.

7. Uydurmacılar, bazan da, dört-beş kelime yerine sadece bir kelime ileri sürmektedirler. Meselâ *şeref*, *haysiyet*, *gurur*, *kibir*, *izzetinefis* kelimelerinin hepsini *onur* ile karşılamaktadırlar. Aynı şekilde *hasım*, *muhaliif*, *muarız* kelimeleri için de *karşıcıl* denmektedir. Her biri ayrı bir mefhum ifade eden *şüph*e, *endişe*, *merak* kelimeleri yerine sadece *kuşku* kelimesi kullanılmaktadır. Aynı kelime *kuşkusuz* şeklini alınca *elbette*, *muhakkak*, *mutlaka* ve *herhalde* sözlerinin mânâları da bu tek kelimenin sır-

tına yüklenmektedir. Böylece yedi ayrı kelimenin ifade ettiği mefhumlar bir kelime ile anlatılmak istenmektedir.

Diğer taraftan her birinin ayrı ayrı kullanış yeri olan : *affedersiniz, kusura bakmayın, özür dilerim* yerine sadece *bağışla!*; *zarurî, mecburî, lüzumlu, şart* yerine sadece *zorunlu*; *memur, vazifeli, hizmetli, müstahdem* yerine sadece *görevli, teftiş etmek, nezaret etmek, kontrol etmek* yerine *denetlemek*; *mahallî, mevzii* yerine *yerel* demek suretiyle Türkçenin ifade gücü alabildiğine zayıflatılmaktadır. Bu bir cinayettir.

8. Uydurmacılık sadece kelimelere musallat olan bir hastalık değildir. Türkçenin cümle yapısını, ifade tarzını ve şahsiyetini de alt-üst etmiştir. İnsanların düşünce istikametini değiştirmiş, zihin mekanizmasını bozmuştur. Devlet adamlarının, siyasetçilerin ve resmî organların beyanat ve bildirilerine baktığımız zaman, bu korkunç yıkılışın hazin manzarasını görüyoruz. Son yıllarda doğru ve anlaşılır Türkçe ile kaleme alınmış bir tek resmî konuşma veya tebliğe tesadüf edilmemiştir. Ne hikmetse, milyonlarca köylüye ve halka hitap eden resmî ağızlar, maaşlı uydurmacıların yanlış kelimelerini kullanmak için büyük bir gayret göstermektedirler. Bu yüzden de cümleleri müphem ve çapraşık, kelimeleri de bir «parça bohçası» gibi darmadağın ve renk renktir. Meselâ bir resmî konuşma duyamazsınız ki, konuşan beyefendi «*katkıda bulunmak*»; «*tüm sorunları çözümlemek*»; «*olayları ilgi ile izlemek*»; «*etkisini uzun süre sürdürecektir*» gereksinimleri gidermek»; *tüm ülkelerin doğrultusunda bilinçli atılımlara yönelmek*» ve «*yeni yönergelerin ışığında toplumsal gereçleri önermek*» şeklinde gülünç ibareler bulunmasın! Resmî makamlar böyle bir dil kullanırsa halk ne yapar? İşte bu hastalığın mikroplarını da uydurmacılar saçmaktadırlar. Ne diyelim.

Tanrı Türkü korusun.

X

HAL ÇARELERİ

SADELEŞME MESELESİ Türkçe'nin bugün içinde bulunduğu çıkmazdan kurtulması, bazı gerçeklerin herkesçe bilinip kabul edilmesine bağlıdır.

Bu gerçekleri sırası ile sayalım :

Bugün Türkçenin artık bir sadeleşme dâvâsı yoktur. Bu mesele tam yarım asır önce kapanmıştır. Ancak birçok aydını buna inandırmak için konuyu biraz açmak gerekmektedir :

Sadeleşme nedir ?

Sadeleşme halka mal olmamış ve herkesçe anlaşılmayan Arapça-Farsça kelimelerin atılıp, onların yerine dilimizde yaşayan ve herkes tarafından anlaşılan Türkçe kelimelerin kullanılmasıdır. Meselâ: «Hava tarikiyle gittim» yerine «Hava yolu ile gittim», «İstanbul'dan mufaraka ettim» yerine «İstanbul'dan ayrıldım», Ankara'ya muvasalat etti» yerine «Ankara'ya vardı» demektir. «Nur-ı aynım» yerine «gözümün nuru», «ser tâ be pâý» yerine «baştan ayağa», «arız ü amik tetkik etmek» yerine enine boyuna incelemek» demektir. Buna benzer ikili örnekler istenildiği kadar çoğaltılabilir. İşte sadeleşme bu örneklerden birinci sıradakileri bırakarak ikinci sıradakileri kullanmaktan ibarettir. Halbuki sadeleşme hareketi başlamadan önce meselâ 19. asırda durum yukarıda söylediğimizin aksineydi. Yani Osmanlı aydını ikinci sıradaki Türkçe örnekleri değil de birinci sıradaki Osmanlıca örnek-

leri tercih ediyordu. Demek ki sadeleşme akımının o zamanki öncüleri, Osmanlı aydınının bu sakat tutumuna karşı çıkmışlardı. Onun için de çok kısa bir zamanda başarıya ulaştılar.

Sadeleşme, hangi şartlar yüzünden bir zaruret haline gelmiştir?

Osmanlı imparatorluğunun sosyal yapısı sebebiyle, 16-19. asırlar arasında İstanbul'un saray ve medrese çevrelerinde sun'î bir edebiyat ve resmî yazışma (kitabet) dili teşekül etmişti. Bu sun'î bir edebiyat ve resmî yazışma dilinin hususiyetleri şunlardı: İçinde Türkçe'den çok Arapça, Farsça kelime, ibare ve kaide vardı. Pek dar bir çevrede ve mahdud sayıdaki aydınlar arasında kullanılıyordu. Konuşulan dilden tamamıyla farklı, sadece bir «kitap dili» idi. Tserlerini o «dil» ile kaleme alanlar bile günlük hayatlarında normal Türkçe ile konuşurlardı. Yani hayattan, halktan ve tabiiikten o derece kopmuş bir yazı dili idi bu. Meselâ II. Mahmud'un ölüm haberi o günkü *Ceride-i Havadis* gazetesinde şöyle veriliyordu :

«— ... İrcü emr-i celîl-i rabbânisine lebbeyk-zen-icabet olarak gülşensera-yı ukbâ buyurnaşlardır.»

İşte böyle bir sun'îlik ve aşırılık karşısında bir kısım Türk aydını haklı olarak tepki göstermişti. Çünkü, sadece Anadolu halkı değil, saray ve medrese çevresi dışındaki İstanbul halkı da bu sun'î dili konuşmuyor, anlamıyor ve sevmiyordu. Onun içindir ki, 19. asrın sonlarına doğru, bir çeşit «uydurma» dile benzeyen «Osmanlıca»nın terk edilmesi şart oldu. Kısa zamanda normal, tabii, halkımızın anlayabileceği güzel Türkçeye dönüldü. Bu hareketi tek cümle ile özetlemek gerekirse, şöyle söyleyebiliriz :

Yazı dili ile konuşma dili arasındaki derin uçurum, halkın dili ile aydının dili arasındaki geniş fark büyük ölçüde giderildi. Nitekim, Bâki'nin, Şeyh Galib'in, Cevdet

Paşa'nın, Abdülhak Hâmid'in, Tevfik Fikret'in ve Ahmed Haşim'in eserlerinde kullandıkları dil ile, evde ve sokakta konuştukları dil arasında fark vardı. Halbuki Ömer Seyfettin'in, Yahya Kemal'in, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun, Reşat Nuri'nin ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerinin dili ile konuştukları dil arasında herhangi bir fark yoktu.

Görülüyor ki, aşağı-yukarı elli yıldan beri, sadeleşme hareketinin başlamasına sebep olan şartlar ortadan kalkmış bulunuyor. O halde Türk milliyetçilerinin artık böyle bir meselesi yoktur. Ancak, bizim bu açık, doğru ve kesin hükmümüze rağmen, bir kısım ülküdaşlarımızın tereddütleri devam ediyor. Bunun da sebebi bazı terim ve mefhumların herkesçe iyi bilinmemesidir. Şimdi biraz da bu meselelere temas edelim.

Bugüne kadar uydurma dili müdafaa edenler hep şu iki şeyi kasten birbirine karıştırırlar: 1. İlmî ve teknik terimler, 2. Normal yazı ve konuşma dili. Uydurmacılar daima bugün artık unutulmuş olan eski hukuk, matematik ve tıp terimlerini sıralayarak onlar üzerinde demagoji yaparlar :

— Efendim «iç açılar» yerine «zâviyâtân-ı dâhilâtân» mı diyelim, şeklinde suçlarını örtmeye kalkışırlar. Halbuki onların verdiği bu örnek bir geometri terimidir ve sadece matematikçileri ilgilendirir. Onun için de başka bir görüşle ele alınması gerekir. Ya bütün ilmî ve teknik terimlere oturup Türk dilinin gramer kaidelerine uygun karşılıklar bulunur, yahut da beynelmilel şekiller kabul edilir. Bu, sanıldığı kadar mühim değildir. Çünkü ilmî terimler birçok dillerde müsterektir. Biz, çağın ihtiyacına cevap verecek bütün terimlerin Türkçe olmasını arzu ederiz. Ama bunu gerçekleştirmek mümkün değildir. Onun için dil meselesi münakaşa edilirken, ilim ve teknik sahasındaki te-

rimleri bu konunun dışında tutmamız lâzımdır. Bu, daha çok ilim adamlarının halletmesi gereken bir konudur.

Bizi asıl ilgilendiren ise normal konuşma ve yazı dilidir. Uydurmacıların üzerinde en fazla oynadıkları saha da budur. O halde Türk milliyetçilerinin bu konuda sağlam, kararlı ve açık bir tavırları olmalıdır. Dil meselesinde herkesin kabul edebileceği kesin kaideler ve akla uygun ölçüler bulmaya mecburuz. Ancak böyle bir noktaya gelebilmek önce bazı esasların tesbit edilmesine bağlıdır. Bunları sayalım :

Millî dil nedir?

Bir milletin bütün sosyal dilimleri ve fertleri arasında ortak bir anlaşma vasıtasıdır. Onun için de dildeki kelimeler herkes tarafından anlaşılacak şekilde yaygın ve umumîleşmiş olmalıdır. Şimdi, uydurmacıların piyasaya sürdükleri «düzey, koşul, sorun, bağnaz, tümel, kentsel, kırsal» kelimelerini bu ölçüye vuralım. Acaba Türk milletin çoğunluğu bu sözleri anlıyor mu? Annemizden babamızdan başlayarak, rastladığımız vatandaşa sorduğumuz zaman, kimseden müsbet cevap alamayız. Öyleyse bahis konusu kelimeler Türkçe değildir, uydurmadır. Kullanılamaz.

Millî dilin önemi ve değeri nedir?

Bir milletin bütün fertlerini ve her yeni nesli millî tarihin bilinen en eski kaynaklarına kadar götüren ve onlarla millî kültür arasında köprü kuran tek güvenilir vasıta millî dildir. Acaba uydurmacıların, pazara sürdükleri «sözcükler» bizi Gökalg'e, Dede Korkut'a, Yunus'a, Oğuz Kağan'a, Ku'tadgu Bilik'e ve Bilge Kağan'a götürebilir mi? Hayır götüremez. Tam aksine bizi onlardan koparır, ayırır, uzaklaştırır. Çünkü bilmem hangi «devrim budalası»nın uydurduğu «sözcük» millî vicdandan doğmamış, o züppenin kafacığından çıkmıştır. Öyleyse bu kelimeler Türkçe değildir, uydurmadır. Kullanılamaz.

Millî dil hep sabit mi kalır? Hiç değişmez mi?

Hayır sabit kalmaz, değişir. Daha doğrusu tekâmül eder. Ama dilin bu tekâmülü ve değişmesi dıştan bir müdahale ve zorlama ile olmaz. Diğer bütün canlıların ve sosyal kurumların tekâmülü gibi, kendi kanunlarına göre ve kendiliğinden gerçekleşir. Nitekim Türkçe, elimizde bulunan 7. asra ait ilk metinlerden itibaren günümüze kadar kendiliğinden değişmiş ve gelişmiştir. Aradan geçen 13 asırlık zaman içinde de bugünkü «uydurmacılar» vardı, ne de onların yuvalandığı Dil Kurumu vardı. Ama Türkçe sabit kalmadı. Hem değişti, hem de gelişti ve zenginleşti. Yalnız Türkçe mi? Aynı kaide ve kanun bütün diller için geçerlidir. İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, Arapça ve İtalyanca bugünkü seviyelerine «uydurmacılar» sayesinde mi geldiler?

Millî dili kimler, nasıl zenginleştirirler?

Millî dili, o milletin halkından, töresinden, zevkinden ve kültüründen kopmamış, aksine bunlarla beslenmiş ve yoğrulmuş sanatçı'lar, yazarlar ve isimsiz dehalar gerçekleştirir. Maaşlı ve «vazifeli» memurlar değil! Öyleyse «uydurmacılar» ve Dil Kurumu olmasa Türkçenin çağın ihtiyaçlarına cevap veremeyeceği fikri budalaca bir zandır.

Millî dili daha da zenginleştirmek için bol bol yeni kelimeler uydurmak faydalı mıdır?

Hayır, bu çok tehlikeli bir yoldur. Hem dili anarşiye sürükler, hem dilin yerleşmiş gramer kaidelerini alt-üst eder, hem de Türkçeyi fakirleştirir. Çünkü dilde yaşayan bir kelime ne kadar «eski» ise, onun mânâsı da o derece zengin ve geniştir. O kelime dilde artık tek başına değil, bir «aile»dir. Onu atarsanız, dilden «geniş ve köklü bir kelime ailesini» çıkarmış olursunuz. O zaman da dil zenginleşmez, fakirleşir. Meselâ «sebebe» kelimesini ele alalım. Bugün uydurmacılar «sebebe»ye «neden» diyorlar. Yanlıştır. Çünkü «sebebe» tek başına bir kelime değildir.

Türkçede «sebeplenmek» diye bir fiil vardır. «Fabrikada Emin'e de bir iş buluver. Sayenizde o zavallı da *sebeplensin.*» cümlesini «*nedenlensin*» diye bitirebilir misiniz? «Bir of çeksem karşıki dağlar yıkılır — Bugün posta günü canım sıkılır — *sebebim* aman!» mısralarından sonra «*ne denim* aman» diyebilir misiniz? Gene uydurmacıların her derde deva gibi sık sık kullandıkları «kişi»yi ele alalım. «Bu yaptığın *insanlığa* sığar mı?» yerine «*kişiliğe* sığar mı?» diyebilir misiniz? «Biz de onu *adam* sanmıştık» yerine «*kişi* sanmıştık» denebilir mi? «*Şahsiyet* sahibi insan» yerine «*kişilik* sahibi kişi» denir mi? «Sizi bir *adam* aradı» cümlesini «Sizi bir *kişi* aradı» şeklinde söylersek mânâ nice olur? «*Adam* gibi konuş» diyeceğimiz yerde «*Kişi* gibi konuş!», «*İnsan* adamdı», yerine «*Kişi* adamdı» veya «*Kişi kişiydi*» mi dememiz lâzımdır. Ama öte yandan bir de «*kişi-zade*» sözü vardır ki, oradaki «*kişi*»nin yerine de ne «*insan*», ne «*adam*», ne de «*şahıs*» kelimesi konabilir. Çünkü dilde yaşayan her kelimenin kendine has bir mânâsı, değeri ve yeri vardır. Her kelimenin ayrı bir «*şahsiyeti*» vardır. Halbuki piyasadaki uydurmacılar «*insan*, *adam*, *şahıs*, *fert*» gibi birbirinden tamamıyla farklı dört kelime için de «*kişi*» kelimesini kullanmaktadırlar. Böylece, birçok kelimenin üstündeki çeşitli mânâların hepsi tek kelimenin omuzlarına yüklenmektedir. Gerçi «*kişi*» uydurma değil, eski ve Türkçe bir kelimedir. Ama bu kelime dilimizde zaten yaşamaktadır ve mânâsı başkadır. Ona yeni «*vazifeler*» vermek doğru değildir. Zira böyle bir tutum Türkçeyi fakirleştirir. Dilin ifade kabiliyetini azaltır. Uydurmacılar «*eser*» yerine «*yapıt*» demektedirler. Peki «sende erkeklikten *eser* yokmuş» cümlesindeki «*eser*» yerine «*yapıt*» denilebilir mi? «Sen arzu ettin, bu ayrılık senden *eserdir*» mısraını «... senden *yapıttır*» diye bitirebilir misiniz? «*Serde* erkeklik var ağlayamam» mısraındaki «*ser*» kelimesini «*baş*» ile değiştirmek

mümkün müdür? «*Acele işe şeytan karışır*» sözünden «*acele*»yi çıkarıp yerine «*ivedi*»yi koyabilir miyiz?

Buna benzer yüzlerce örnek bulunur ki, hiç birini değiştiremezsiniz. Yerinden oynatamazsınız. Çünkü dil yüzlerce yılda gelişmiş ve oturmuştur. Her kelimenin yeri, mânâsı «vazifesi» ve «ağırlığı» başkadır. Sun'î olarak onunla değiştirilmek istenen hiç bir kelime, öncekinin yerini tutamaz.

İşte sadeleşme meselesi bu anlayışla ele alınmalıdır.

OTORİTE YOKLUĞU Türkiye'de dil, san'at ve kültür meselelerinin perişanlıktan kurtulamayışının başlıca sebeplerinden biri de şüphesiz bu konularda son sözü söyleyecek yetkili bir otoritenin bulunmayışdır. Meselâ yerli filmciliğimiz tam bir iptidailik ve başıbozukluk içindedir. Ama onu bu durumdan kurtarmak için yol gösterici bir merci yoktur. Tiyatrolarımız, musikimiz, tercüme faaliyetimiz ve bütün millî san'atlarımız da aşağı yukarı aynı düzensizlik içinde sayılır. Bunların da iyisini kötüsünden, halisini sahtesinden ayırabilecek san'at ve kültür otoritesinden mahrumuz. Böyle bir umumî efkâr bile teşekkül edememiştir.

Hepsinden mühim olan dil meselesi ise tam bir anarşi ve perişanlık içinde boğulmaktadır. Herkes feryad ettiği halde çare bulacak bir merci yoktur.

Önce ilim ve kültür muhitimizde dil birliğini, dolayısıyla bilginlerin kendi aralarında anlaşma imkânını sağlayacak bir terim meselemiz vardır ki, yıllardan beri çözülmemiştir. Bu yüzden de Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda her iki-üç yılda bir orta öğretim terimleri değiştirilir. Hiç bir ilmi esasa dayanmayan alışılmış olan atılır, yerine teklif mahiyetini taşıyan yeni uydurmalar konur. Bu hareket, bazan iktidarın, bazan hükümetin, bazan da Talim ve Terbiye Dairesindeki birkaç raportörün

değişmesine bağlı olarak yapılır. Daha yüksek seviyedeki ilim muhitlerinde ise durum bundan da beterdir. Meselâ üniversiteyi ele alalım: Bugün üniversitelerin her fakültesi diğer fakültelerden, her bölümü diğer bölümlerden ve her hocası da diğer meslekdaşlarından ayrı olmak üzere kendine has bir terim sistemi kullanır. Bu yüzden de bir tek mefhumun bizim üniversitelerde en az üç ayrı karşılığı vardır : 1. Osmanlıca menseli, 2. Batı menseli, 3. Yeni uydurulmuş. Bunlar da kendi aralarında gruplara ayrılır. Meselâ eserlerinde batı dillerinden gelen terimleri kullanan her hoca, yabancı dil olarak Fransızca biliyorsa, o dile ait, İngilizce veya Almanca biliyorsa bu dillere ait olan kelime, şekil ve telâffuzu tercih eder. Böylece en azından üç ayrı terim birden ortaya çıkar. Bizim Edebiyat Fakültesinin Felsefe bölümünde durum böyledir. Uydurma dil akımına kapılmış hocalar da birbiriyle anlaşamazlar. Onların da bir kısmı Dil Kurumu'nun uydurmalarını kabul eder, bir kısmı da onları beğenmez, bizzat kendisi uydurur. İstanbul Hukuk ve İktisat Fakültelerinde de durum bu merkezdedir. Tabii bunların arasına, artık sayıları çok azalmış bulunan Osmanlıca menseli terimleri kullananları da katmak lâzımdır. Meselenin daha da hazin tarafı, önce yalnız terimler konusunda başlamış olan bu dil ayrılığının zamanla yazı dilinin bütün kelimelerini içine almasıdır. İşte şimdi tam bu uçurumun çizgisi üzerinde bulunuyoruz. Artık üniversitede bir hocanın kitabına göre yetişen öğrenci diğer hocanın kitabını ve ders takririni anlayamıyor. Aynı kürsüye mensup hocaların yaptıkları müsterek imtihanlarda üniversiteli genç her hocanın tutumuna göre, bir yazılı kâğıtta üç-dört çeşit dil kulalmak mecburiyeti duyuyor. Her hocanın sorusuna onun terimleri ve dili ile cevap veriyor. Doktora ve doçentlik jürilerinde üyelerin dil anlayışının farklılığı yüzünden aday ortada kalıyor, mağdur oluyor. Kime, hangi ölçüye göre bir dil

kullanacağını bilemiyor. Diğer yandan hocalar ha birbirlerinin yazdığını anlayamıyorlar. Çünkü ayrılık terim kadrosunu çoktan aşmış bulunuyor. Fakat bu anarşiye dur diyecek bir otorite yoktur.

İkinci ve daha hayatî bir mesele ise, günlük hayatımızın konuşma dili ile bugünü yarına taşıyacak olan yazı dilinin canlı kelimeleri üzerinde yapılan yıkma ve bozma hareketidir. Bu yıkıcı teşebbüs bir yandan milyonlara hitap eden devlet radyosu, bir yandan bütün nesillerin önünden geçeceği Millî Eğitim müesseseleri ve bir yandan da yüzbinlerin okuduğu neşriyat vasıtası ile gerçekleştirilmek yolundadır. Millet direnmektedir amma, bu her halde pek uzun süremez. Çünkü her şey, bütün şartlar ve imkânlar dilimizin ve milletin aleyhinedir. İşte bu faciayı da önleyecek bir ilim otoritesi yoktur. Konu yıllardan beri alaylılarla amatörler elinde çığırından çıkarıldığı için, otoritesi devlet ve milletçe kabul edilmiş bir ilim mercii olmadan düzene sokulamaz. Böyle bir otorite de ancak kurulması düşünülen Türk İlimler Akademisi olabilir. Bu, en kısa zamanda gerçekleşmelidir.

Atatürk'ün daha 1937'de düşündüğü Akademi kurma fikrinin bugüne kadar gerçekleştirilmemiş olması hem O'na saygısızlık, hem de memleketimiz için çok zararlı olmuştur. Nitekim Ata 1937'de şöyle söylemişti: «*Bu ulusal kurumların az zaman içinde, ulusal Akademiler halini almasını temenni ederim. Bunun için, çalışan tarih ve dil âlimlerimizin dünya ilim âlemince tanınacak orijinal eserlerini görmekte bahtiyar olmamızı dilerim.*»

Atatürk'ün bahsettiği «Ulusal Kurumlar» tabii şimdiki Tarih Kurumu ile Dil Kurumu'dur. Fakat yazık ki aradan yıllar geçtiği halde, bu iki millî kurumda da akademi olma yolunda bir temayül ve gelişme görülmemiştir.

27 Mayıs'tan sonra bu yönde hayırlı bir adım atıl-

miş fakat maalesef bir akademi kurulmasını kendi menfaat ve ikballerine aykırı bulanlar teşebbüsü durdurmuşlardır. Bunun, «Hayatta en hakikî mürşit ilimdir» diyen Atatürk'ün inkılâpları ile bağdaşmayacağı yaygarası Millî Birlikçileri korkutmuştu. Halbuki O'nun hiç bir eseri ilmin en yüce mercii olan akademi ile zıtlaşamaz. Böyle modası geçmiş demogojilerle, hayırlı bir teşebbüs durdurulamaz.

AKADEMİ VE DİL MESELESİ Türkiye'de ilim, kültür, dil ve eğitim meselelerinin ciddî olarak ele alındığı ilk devir Tanzimat yıllarıdır. Batılılaşma hareketinin başladığı bu devirde, bahis konusu meseleler devlet tarafından birinci plânda düşünülmüştür. Nitekim bu gaye ile 1848'de o günün ölçülerine göre akademi sayılabilecek olan Encümen-i Dâniş kurulmuştur. Aralarında tarihçi Hammer ve lügatzi Redhouse gibi yabancı bilginlerin de bulunduğu bu ilim encümeni devrin belli başlı fikir ve sanat erbabını sinesinde toplamıştı. Fakat, memlekette bir ilimler akademisini yaşatacak diğer şartlar tamam olmadığı için, büyük ümitlerle kurulan Encümen-i Dâniş ancak 15. yıl yaşayabilmiştir. Böylece, birinci teşebbüs neticesiz kalmıştır.

İlim, eğitim ve hususiyle millî kültür meselelerinin devlet tarafından büyük bir ciddiyetle ele alındığı ikinci devir ise Cumhuriyet yıllarıdır. Bu devirde devlet her millî dâvâyâ el atmıştır. Ancak, Türk dili ve Türk tarihi konuları hepsinden daha mühim tutulup, bizzat Atatürk tarafından ele alınmıştır. Onun için de büyük ümit ve halis niyetlerle Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti ile Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyetler, ilk zamanlarda, kuruldukları devrin imkânları nisbetinde ilmî ve ciddî olabilmişlerdir. Fakat hiç bir zaman Atatürk'ün tasavvur ettiği ideal ölçülere ulaşamamışlardır. Ancak, mem-

leketimizde tarih ilminin ve tarihçiliğin çok köklü bir geleneği olduğu için, Türk Tarih Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) zamanla nisbî bir akademi hüviyeti kazanmıştır. Nitekim bu kurumun üyeleri çoğunlukla üniversitelerimizin tarih hocaları arasından seçilmektedir. Negriyatı da ilmîdir. Türk Dili Tetkik Cemiyeti ise (şimdiki Dil Kurumu) kurulduğu günden bu yana gittikçe tekâmül edecek yerde, aksine gerilemiştir. Daha ciddî, daha ilmî ve daha meslekî bir hüviyet kazanacak yerde, aksine, gayri ilmî, gayri ciddî ve tamamen politik bir mahiyet almıştır. Atatürk'ün çizdiği programı bir yana bırakıp, O'nun ideal ve direktiflerinin dışına çıkmıştır. Dilimizi bozan ve anarşiye götüren uydurmacılığı ön plâna almıştır. Üstelik bu sakat ve tehlikeli hareketi kendi sınırları içinde yapmakla yetinmeyip, politik baskı ve şantajlarla Millî Eğitim Bakanlığına, TRT'ye ve liğir devlet dairelerine de bulaştırmıştır. Bir yandan bunları yaparken, diğir yandan da çatısı altında bulunan dil bilginlerini birer birer oradan uzaklaştırmıştır. Böylece, Türkçeyi tarihimizin hiç bir devrinde görülmemiş bir çıkmaza, bir buhrana sürüklemiştir. Bugün, üniversite kürsülerinden ilkokul sıralarına, tiyatro sahnelerinden radyo programlarına kadar bulaşmış olan uydurmacılık hastalığının biricik sorumlusu bu Kurumdur. İlim adamlarının birbirlerini, üniversite öğrencilerinin hocalarını ve ders kitaplarını anlayamaz hale gelişlerinin suçlusu bu Kurumdur. Sade Türkçenin zirvesi sayılan Şeşat Nuri Güntekin ve Sait Faik gibi yazarların eserlerini bile «özleştirmeye» kalkışan bu Kurumdur. Ve nihayet, Atatürk'ün tarihî Nutuk'unu uydurma dile çevirip gülünç hale getiren gene bu Kurumdur.

İşte böylece, Türk dili ve kültürünün iyi niyetlerle ele alındığı bu ikinci teşebbüs de hedefine ulaşamamıştır. Hem de, kurucusu Atatürk olduğu halde. Çünkü O'nun

zamanında iyi niyet vardı, fakat bunu değerlendirip gerçekleştirecek ilim adamı yoktu. Bu yüzden, Türk Tarih Kurumu ile Dil Kurumu o zaman birer akademi haline getirilemedi. Atatürk'ün ölümünden sonra ise, Avrupa seviyesinde dil bilginleri yetiştirdi ama, bu defa da iyi niyet ve idealist düşüncelerden eser kalmadı. Atı'nın ilme de, akla da, millî dil ve kültüre de vermiş olduğu değer unutuldu.

Ancak, 1960'tan sonra yeni bir ümit ışığı belirmişti. Türkiye'de her şeyin ilim adamlarına sormak, meseleleri ihtisas sahiplerinin çözümüne bırakmak gibi ciddi temayüller ortaya çıkmıştı. Devlet Plânlama Teşkilâtının başına ihtisas sahipleri getirildi. Sağlık işlerinden ticarete, eğitim meselelerinden dış politika hâdiselerine kadar birçok konuda ilim adamlarının görüşlerine büyük yer verildi. Bazan, bahis konusu meselelerde üniversitelerin tutumları politikacılarınkinden daha çok rağbet gördü. Neşriyat, bildiri ve açık oturumlar yolu ile, ilim adamları sık sık seslerini duyurdular. Ağırıklarını hissettirdiler. Hükümetler de onları tabii müşavirler olarak kabul etti. Fakat ne hazindir ki, bir konuda, yalnız dil konusunda, diğer bütün meselelerin tam zıddına hareket edildi. İlme ve ilim adamlarına büsbütün sırt çevrildi. Türkçe tehlikeli bir istikamete doğru sürüklenirken, bütün millet bunun huzursuzluğu içinde kıvrılırken, bu sıkıntıyı ifade eden yüzlerce makale ve kitap ortada dururken, dil bilginlerine gerici dendi, devrim düşmanı dendi. Cemiyetimizin bu hayatî derdine çare bulmak için ilim adamlarına danışılmadı. Mesele menfaatçi, eyyamcı alayhılarla hiç bir ilmi sorumluluğu bulunmayan kimselerin eline bırakıldı. Herkesin dil ile oynamasına göz yumuldu.

Ama artık, Devlet mutlaka bir de dil akademisi kurmalıdır. Böyle bir teşebbüs hiç bir devirde bu derece zarurî değildi. Hiç bu konuda bu kadar lüzumlu sayılmaz.

Bütün memleket meselelerinde milliyetçi ilim adamlarının tavsiyelerini baş tacı etmemiz gereken şu sıralarda, dil anarşisini durdurmak için «Dil bölümü»nü de içine alan bir akademinin kurulması artık hayati bir zarurettir. Türk milletine saygımız, Türkçeye sevgimiz ve ilme de güven-cimiz varsa, böyle bir akademi teşebbüsünü mutlaka gerçekleştirmeliyiz.

FRANSA'DA BİR DİL HADİSESİ İnsan Avrupa'yı yakından görünce, Batı medeniyetinin temel prensiplerini daha iyi anlıyor. İçlerinde uzun uzun kalan yahut çeşitli müesseselerin nasıl işlediğini incelemeğe vakit bulanlar, bunu daha açık olarak görürler. Birleşik kaplardaki su seviyelerinin aynı oluşu gibi, burada da cemiyetin bütün kesimlerinde görülen düzen ve işleyiş aynıdır. Hepsi hakkında hüküm verebilmek için, yalnız bir müesseseye bakmak, yalnız onu tanımak yeter. Zira burada her şey şu üç temel prensip üzerine oturtulmuştur: 1. *Hür düşünceye dayanan akal prensipleri.* 2. *İlim prensipleri.* 3. *Milliyetçilik.*

Burada safsata yok. Burada otorite istismarı yok. Burada «andoktrine» edilmiş beyinlerle idare edilen müesseseler yok. Meseleler boş heyecanlarla değil, akla en uygun metodlarla çözülmek isteniyor. Geçen aylarda Fransa'da geçen bir dil hâdisesini anlatarak, düşüncelerimi canlı bir örnekle beslemek istiyorum.

Bilindiği gibi, Türkiye'deki uydurmacılar, kendilerine suç ortağı bulmak suretiyle cürümlerini mazur gösterebilmek için, zaman zaman dış dünyada da böyle uydurmacılık hadiselerinin olduğunu iddia ederler. Bir Avrupa ülkesinde herhangi bir şahıs, —s. acayiplik olsun diye— birtakım kelimeler uydurmuşsa oizimkiler bunu bütün bir kıt'aya mal olmuş şümüllü bir akım gibi takdim ederler. Halbuki, herhangi bir Avrupalı, belki vatanın-

dan toprak verir, fakat millî dilinden bir tek kelimeye kimseyi dokundurmaz. Gene bizim uydurmacılar, iddia ederler ki, meselâ *Larousse*'un son baskılarına beş-altı bin kadar yeni ve uydurma kelime ilâve edilmiş. Onun için kendileri de uydurabilirlermiş.

Önce bizim uydurmacıların yaptıkları ile, Fransa'da yapılmakta olanlar arasındaki büyük farkları belirtelim.

Fransız vatandaşı ve aydını için, Fransa'daki her kelime mukaddes bir emanet gibidir. Bu sebeple Fransa'da hiç kimse dilinde yaşayan bir kelimeyi «bizden değil» bahanesi ile atmak istemez, atmağa kalkamaz ve aslâ da atamaz. Toprağının bir parçasını yabancılara vermediği gibi, bir tek kelimesini sözlüğünden çıkırmaz. İşte ihtisas sahibi olmadığı halde dilin tahribi ile uğraşan bizim «uzmanlarımızla» Fransızlar arasındaki derin ayrık birincisi budur. Türkçeyi makaslamak, Türkçeyi budamak, onu «kuşa dönmüş» bir iptidai dil haline getirmek, onu anlaşılmaz bir argo seviyesine düşürmek yalnız bizim demagokların yaptığı bir iştir. Avrupa'da dil meselesi budalaca bir fantazi şeklinde yürütülmez.

İkinci mühim fark da şu: Fransa'da, gelişen ve ilerleyen hayatla birlikte, yeni icatlar, yeni buluşlar ve mefhumlar için dillerinde henüz bulunmayan yeni kelimelere elbette ihtiyaç duyulmaktadır. Bilhassa ilim ve teknik terimler sahasında eksikleri vardır. İşte o zaman da gene bizdeki durumla mukayeseye imkân olmayan bir yol seçilmiştir. Burada, bizdeki gibi siyasilerin, ideologların ve menfaatçi cahillerin değil, ancak en büyük otoritelerin toplandığı Fransız Akademisi meseleyi ele alır, düşünür, tartışır ve kararını verir. Onun verdiği kararı tanınamak veya çiğnemek de kimsenin haddi değildir. Fransızlarda millî kültürlerine karşı öyle sağlam bir hassasiyet vardır ki, onu yontınağa kimse cesaret edemez. Dilleri de yeni ihtiyaçlarını böylece giderir.

Üçüncü mühim fark: Fransa'da ihtiyaç duyulan yeni terimleri ilim adamları yaptıkları için, bu kelimeler Fransız dilinin gramer kaidelerine, fonetiğine ve selikasına tamamiyle uygun olur. Aydınlar da akademiye teklif edilmek üzere yeni bir kelime türetseler, bu, gene yukardaki şartlara uygun düşer. Çünkü Fransız aydını ilhamını şeytandan almıyor. Millî dil zevkinden, millî dil şuurundan alıyor. Ayrıca da, —en mühimi— bu işi ne menfaat için, ne sahte şöhret için ve tabii ne de dili yıkmak kasdiyle yapmıyor.

Fransızcada iki tane fiil vardır: 1. *atterir*: (uçak) *karaya inmek*, *yere inmek* demektir. Bu fiil «toprak, kara, dünya» mânâlarına gelen *terre* isminden Fransız dilinin kaidesine uygun şekilde türemiş bir kelimedir. 2. *amérir* yahut *amerir*. Bu da (deniz uçağı) *denize inmek* demektir ve *mer* (deniz) isminden türemiştir. Şimdi, bu ve daha birçok benzeri kelimeler Fransızcada mevcut olduğu için, son aylarda feza yolcuları Ay'a yumuşak iniş yapınca, bazı Fransız gazeteleri bu inişi ifade etmek üzere, *lune* (Ay) isminden *akunir* (Aya inmek) diye yeni bir fiil türetmişlerdir. Yapılan hareket dil kaidelerine tamamiyle uygundur. Dilden canlı bir kelimeyi kovmak için değil, dile yeni bir fiil kazandırmak niyetiyle yapılmıştır. Tabii bütün bunlara rağmen mesele Fransız Akademisine aksettirilmiştir. Akademi de bu teklife «hayır» demiştir. Gerekçe de şudur: *Atterir* «karaya inmek» mânâsına geldiğine ve *Ay* da umumî yapısı ile bir kara parçası olduğuna göre, aynı fiil «Aya inmek» mefhumu ve hareketi için de kullanılır. Gerçek ihtiyaç olmadan, keyfî şekilde, —usulüne tamamiyle uysa dahi— rastgele kelime türetilmez.

İşte Fransa'da dil meseleleri ele böyle alınmaktadır. Gelin de bu ciddî ve ilmî zihniyeti, bu millî ve akla uygun tutumu bizim ehliyetizlerin safsatası ile mukayese edin...

Batıdan veya Avrupa'dan bu türlü tavır ve ciddiyeti alacağımız yerde, anarşiyi, züppeliği ve soysuzlaşma hastalığını almışız... Ve devam ettiriyoruz...

TÜRKÇENİN İMLÂ MESELESİ Konuşmayı yazıya naklederken kullanılan işaretler sistemine imlâ diyoruz.

Konuşurken zengin ifade imkânlarına sahibiz. El, kol ve beden hareketleri, yüz-göz işaretleri, sesin çeşitli tonlarda yükselip alçalması, konuşmayı mükemmel bir anlaşma vasıtası haline getirir. Kelimelerin mânâ inceliklerine hakkıyla vakıf bir kimse, çeşitli organ hareketleri ve ses ayarlaması ile her türlü mânâ nüanslarını ifade edebilir. Hattâ eskilerin «lisân-ı hal» dedikleri bir tavır ve hareket vardır ki, insan, herhangi bir durum karşısında, hiç ağzını açmadan pek çok şeyleri ifade edebilir.

Yazı, şüphesiz ki bütün bu imkânlardan mahrumdur. Onun için, konuşurken sahip olduğumuz bu zengin ifade imkânlarının yazıda da temini, medenî kültür dillerinin başlıca gayeleri olmuştur. Bu bakımdan her büyük dilin bir imlâ meselesi vardır. Diller, devamlı olarak değişip inkişaf ettikleri, konulan imlâ kaideleri ise kalıp halinde donup kaldığı için de, hiç bir yazı dilinin imlâsı tam ve mükemmel değildir. İngilizler başta olmak üzere, birçok Batı milletlerinin imlâlarını düzeltmek uğrunda nasıl gayret gösterdikleri herkesçe bilinmektedir.

Bir dilin imlâsı düzenlenirken iki ayrı görüş ortaya çıkmaktadır.

1 — İmlâ fonetik esasa dayanmalıdır. Yani, dili nasıl konuşuyorsak, kelimeleri nasıl telâffuz ediyorsak, öyle yazalım. Bu, hem kolay, hem de tabii bir yoldur.

2 — Yazı, konuşmanın değil, dilin işaretler halinde ifadesidir. Onun için, sık sık ve herkese göre değişebilen konuşma tarzı yazıya esas olarak alınır, dil bünyesini

ve birliğini kaybeder. Ortaya çıkacak kargaşalık yüzünden, yazışma ve anlaşma büsbütün imkânsızlaşır.

Bu her iki görüşün de doğru ve mahzurlu tarafları vardır.

Fonetik esası tercih eden birinci görüşe uyulursa, okuyup yazmak şüphesiz daha kolay ve basit bir iş olur. Herhangi bir kelimeyi, asıl ve esasını hiç düşünmeden, söylediğimiz gibi yazabiliriz. Ancak, unutmamak lâzımdır ki, konuşma ve telâffuz, her şahsın tahsil ve bilgi durumuna, yetiştği mahallî çevreye, yaşına ve hattâ zevkine göre değişmektedir. Hal böyle olunca herkesin, konuştuğu gibi yazmaya kalkışması dilde büyük bir karışıklığa sebep olacaktır. Bu durumda kimlerin veya hangi bölgenin konuşması imlâya esas teşkil edecektir, meselesi ortaya çıkmaktadır. Bunun halledildiğini kabul edelim. Fakat hiç bir alfabe, konuşmadaki bütün sesleri ifade edecek kadar işaret zenginliğine sahip değildir. Bunu temin etmek istersek alfabemizdeki harf sayısını bugünkünün belki de birkaç misline çıkarmak gerekecektir. Bu ise, imlâda kolaylığı sağlayalım derken, harfleri çoğaltmak mecburiyeti yüzünden, büsbütün güçleştirmek demektir. Ayrıca kısa zamanda, inkişaf yolu ile sesler değişebileceği için de, alfabeğe sık sık yeni harfler ilâve etmek veya lüzumu kalmayan harfleri alfabeden çıkarmak icab edecektir. Bu da meseleyi güçleştirecek bir başka konudur. Demek ki tamamiyle fonetik esasa dayanan bir imlâ sistemi kurmaya imkân yoktur.

Kelimelerin asılları ile gramer kurallarını esas alan şekilci imlânın da çeşitli mahzurları vardır. Konuşma dili zamanla, kelimelerin ilk şekillerinden çok uzaklaşmaktadır. Birçok sesler kaybolmakta, birçok sesler yeniden teşekkül etmektedir. Bu şartlar altında, kelimelerin ilk şekillerini esas olarak alacak bir imlâ da dilin birçok gerçeklerine kapısını kapamış demektir. Oldukça güçtür

ve kullanışsızdır. Bugünkü İngiliz imlâsı gibi. Öyle ise şekilci bir imlâ da bizim için ideal değildir. Geriye, kala kala orta yol kalmaktadır : *Fonetiği esas almakla beraber, gramer kaidelerini ve kelimelerin doğru şekillerini de muhafaza edecek bir imlâ sistemi*. Türkçe bugün böyle bir mesele ile karşı karşıyadır.

Türk dili, tamamiyle şekilci olan bir imlâ sistemin-den, 1928 yılında Lâtin alfabesini kabul ederek kurtulmuştur. Ancak Lâtin harfleri ile kurulan bu yeni imlâ sistemi de bugün Türkçenin bütün ifade ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Önce, eski imlâdan yeni imlâyâ geçerken, herkesin üzerinde ittifak edebileceği bir sistem konmamış, bu iş daha çok aydınların keyfine bırakılmıştır. Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan kaideler de yetkili bir heyetin kalemin-den çıkmadığı ve resmî bir hüviyet taşımadığı için, yazarlarca benimsenmemiştir. Bu yüzden, değil çeşitli yazarların eserleri, okul kitapları dahi başka başka imlâ anlayışlarına göre yazılagelmekte idi. Durum, bugün de tam düzelmiş sayılmaz. Onun için aydın çevrelerden zaman zaman şikâyet sadaları yükselmektedir.

Dil meselelerine herkesten daha çok karışan Türk Dil Kurumu, bu şikâyetlerin de tesiri ile bir türlü istikrara kavuşamamış olan imlâ meselesine dört-beş yıl önce yeniden el atmıştır. Önce bir soruşturma açarak birçok aydın, yazar ve öğretmenin fikrini almış, sonra da bunlarla bir sonuca varmıştır. Böylece yeni bir imlâ kılavuzu ortaya çıkmıştır.

Türk Dil Kurumu'nun, bazı üniversite mensuplarının görüş ve tasvibini de alarak hazırladığı bu yeni imlâ kaideleri, eskisine göre epeyce farklı şekiller getirmektedir. Bir kısım ihtilâflı noktaları çözmektedir. Ancak, gene de bütün meselelere ışık tutmaktan uzak bulunmakta-

dır. Çünkü ilmî zihniyetle hareket edilmemiştir. Biz karanlık bulduğumuz bazı hususlara burada temas edeceğiz.

1. *Yabancı asıllı sözlerin yazılışı :*

Yazarken herkesin güçlük çektiği konulardan biri dilimize girmiş yabancı asıllı sözlerin imlâsıdır. Bunlar nasıl yazılacak?

a) Asıl imlâları ile mi?

Buna imkân yok. Çünkü Batı dillerinden giren sözleri yazmak için alfabemizde bulunmayan x, w, q gibi harfleri de kabul etmemiz gerekir. Bu ise mânâsız ve mantıksızdır. Türk alfabesi Türkçenin ses hususiyetleri göz önünde tutularak hazırlanmıştır. Her harfin, bizim alfabemizdeki ses değeri ve okunuşu başkadır, Batı dillerindeki durumu başkadır,

Ayrıca bugün yüzlerce, belki de binlerce kelime aldığımız İngilizce ve Fransızcanın imlâ sistemleri bizimkinden tamamiyle farklıdır. Türkçenin fonetik imlâsına mukabil, İngilizce şekilci ve muhafazakâr tarihî imlâyı; Fransızca, gramer kaidelerine sımsıkı bağlı bir imlâyı kullanmaktadır. Bu durumda Türk aydını binlerce yabancı sözün imlâsını öğrenmek için ayrıca tahsil görmek zorunda kalacaktır. Demek ki, böyle bir yol düşünülemez.

b) Aslındaki okunuş şekilleri ile mi?

Buna da imkân ve lüzum yoktur. Çünkü İngilizce veya Fransızca bir kelimeyi, bir Türk, aslına uygun olarak telâffuz edemez. Zira her millet ferdinin hançeresi, ancak ana dilinde bulunan sesleri çıkarabilecek tarzda teşekkül etmiştir. Bir Türk, Arapçadaki «ayın» sesini çıkaramaz. Bir Arap da Türkçedeki «pe» sesini söyleyemez. Bu, Batı dilleri için de böyledir. Onun için İngilizce bir sözü, İngilizlerin telâffuz ettikleri ses ile alamayız. Ayrıca, Türkçedeki ünlüler ve ünsüzler arasında bulunan çeşitli ses uyumu olayları da, bu yabancı sözleri kendi

aslı sesleri ile almamıza mânidir. Esasen, bir dilin, duyulan ihtiyaç sebebi ile, başka dillerden kelime alması demek, o kelimelerin okunuşunu kendi fonetiğine, yazılışını da kendi imlâsına uydurması demektir. Bunun dışında bir yol ve usûl düşünülemez. Öyle ise yabancı sözler :

c) Türkçe telâffuzları ile alınıp ona göre mi yazılmalıdır? Elbette.

Gerçek doğru yolun bu olması gerekirken, yeni imlâ kılavuzu aksi yolu göstermektedir: «*spor, plân, tren, standard, program...*» şeklinde yazılmalı imiş. Peki ama niçin? O takdirde, «*doktor*» değil, «*dokteur*»; «*avukat*» değil, «*avoka*»; «*duble*» değil, «*double*»; «*kaptan*» değil «*kapiten...*» yazmamız gerekecektir. Böyle bir sistemin ise Türkçede yeri olamaz. Yüzyıllar boyunca Arapça ve Farsça'dan aldığımız sözleri mümkün olduğu kadar Türkçenin bünyesine nasıl uydurmuşsak, bugün Batı dillerinden giren sözleri de öyle intibak ettireceğiz. Başka yol düşünülemez. Hele, yeni imlâ kılavuzunun Arapça ve Farsça sözler için hiç tanımadığı böyle bir müsamahayı, Batı dillerine karşı niçin gösterdiğini anlamak büsbütün imkânsızdır. Böyle prensipsizlik olur mu? Bu konudaki kesin düşüncemiz şudur: Adı geçen yabancı sözler ve bütün benzerleri «*sipor, tiren, pilân, giramer, pırogram*» şeklinde yazılmalıdır. Millî dil ve imlâ bu demektir. Vaktiyle medrese softası «*ayın çatlatarak*» «*ilm*» diyor ve onda ısrar ediyordu. Türk milleti onu «*ilim*» yapmıştır. Bugün de «*film*»i «*filim*» yapmalıdır. Yani, ihtiyaç duyarak aldığımız her yabancı sözün telâffuz ve imlâsını Türkçeleştireceğiz.

2. Ek alan fiil köklerinin yazılışı :

Türkçede «*başla—, bekle—, yükle—, ağla—*» gibi fiil gövdeleri çekim eki aldıkları zaman, sonlarındaki «*a*» ve «*e*» sesleri darlaşıp «*ı*» ve «*i*» olmaktadır.

başla— : başlıyan, başlıyacak, başlıyor
 ağla— : ağlıyan, ağlıyacak, ağlıyor
 bekle— : bekliyen, bekliyecek, bekliyor
 yükle— : yükliyen, yükliyecek, yükliyor

gibi. Bu, fiil kökündeki geniş «a» ve «e» ünlülerinin, kendilerinden sonra gelen «y»nin de tesiri ile darlaşarak «ı» ve «i» olmasıdır ve normal bir ses hâdisesidir. Ancak, bizim imlâmımız fonetik esasa dayanmakla beraber, kelimelerin asıllarını ve gramer şekillerini de ihmal etmediği için, bu çeşit ses değişikliklerini sadece konuşma diline inhisar ettirip, yazıda asıl şekillerin muhafazası daha uygun olur. Nitekim yeni imlâ kılavuzunda da böyle bir eğilim görülmektedir. Fakat her nedense bu eğilim tam olarak uygulanmamaktadır. Deniliyor ki :

«— Eski imlâ kılavuzunda *«başlıyan, başlıyacak, başlıyarak, yükliyen, yükliyecek, yükliyerek»* şeklindeki yazılışlar, fiil gövdelerini bozmamak için, yeni kılavuzda *«başlayan, başlayacak, başlayarak, yükleyen, yükleyecek, yükleyerek»* tarzında yazılmaktadır.»

Bu kaide ve gerekçesi doğrudur. Şimdiye kadar süre gelen yanlış bir usûl, böylece değişmektedir. Ancak hemen bu yeni kaidenin altında bir başka mesele ortaya atılmaktadır :

«— Ancak *—yor* ekinden önceki geniş ünlüler, eski kuralda olduğu gibi yeni kuralda da darlaşmaktadır. Çünkü bu darlaşma başka etkenlere dayanmakta ve geniş ünlüyü taşıyan biçim konuşmada büyük bir aykırılık göstermektedir: *Başlıyor* değil, *başlıyor*, *bekliyor* değil, *bekliyor* yazılacaktır (*).

İşte bu istisnaî muameleyi anlayamadık. *Başlayan* yazarken kelimenin köküne saygı gösteriyoruz da, *başlıyor*

(*) Yeni İmlâ Kılavuzu (Önsöz) T. D. Kurumu yayınları, 1964 Ankara, sayfa VII.

yazarken niçin göstermiyoruz? Bu, hangi ilmi esasa dayanıyor acaba? Oysa ki biraz yukarıda «fiil köklerinin bozulmaması»ndan bahsedilmişti... Durumu kurtarmak için iki tane de «sudan bahane» bulunmuşa benziyor. Önce deniyor ki «*konusmada büyük bir aykırılık göstermektedir.*» Halbuki bahis konusu olan konuşma değil, yazı dilidir. Konuşurken, herkes, kelimeyi istediği gibi söyler. Biz yazı dilinin imlâsından bahsediyoruz. İkinci sözde «bahane» de şu: «*Çünkü bu darlaşma başka etkenlere dayanmaktadır.*» Sanki devlet sırrı imiş gibi açıklanmayan bu «başka etkenler» neymiş acaba? Bilim adamları açıklasalar da öğrensek. Bildiğimiz kadarını biz söyleyelim.

Fonetik kaideleri bakımından «başlayan»ın «başlıyan» olması ile, «başlayor»un «başlıyor» olması arasında hiç bir fark yoktur. Her ikisinin de sebebi ve sonuçları aynıdır. Açık orta hecedeki geniş «a» ve «e» ünlüleri kendilerinden sonra gelen «y»nin tesiri ile darlaşmaktadır. Bu «y», ister «—yan, —yacak» eklerinin başında bulunsun, isterse «—yor» ekinin başında bulunsun. Sebep ve netice değişmez. Bu bakımdan bir yerde «başlayan» yazarken, başka yerde «başlıyor» yazmak şahane bir prensipsizlik, gelişigüzellik örneği olur. Eğer ilmi esaslara ve Türkçenin köküne bağlı kalmak istiyorsak «başlayan» ve «başlayor» yazacağız, fakat konuşurken ahenge ve söyleniş güzelliğine önem verdiğimiz için, «başlıyan, başlıyor», «gelmiyor, okumuyor...» diyeceğiz. Gramerde usul budur. «Gidecem» deyip, «gideceğim», «diyil» deyip «değil» yazdığımız gibi. Ama illâ konuşulduğu gibi yazılmalıdır, deniyorsa, o zaman da bu prensibi sadece «başlıyor» için değil, «başlıyan, gelmiyen, okumıyacak...» gibi örnekler için de uygulayalım ki imlâda bir istikrar ve beraberlik olsun. Hiç olmazsa yanlıştta birleşelim.

XI

ALFABEMİZİN YETERSİZLİĞİ

Çeşitli vesîlelerle, yeni Türk alfabesinin bugünkü Türkçeyi bütün ses incelikleri ile dile getirmekten uzak olduğu ileri sürülmektedir. Fakat, bu iddiâda bulunanların büyük bir kısmı, Arap yazısını ve Osmanlıcayı bilen eski nesle mensup kimseler oldukları için, ortaya attıkları düşünceler, akıl ve bilginin süzgecinden geçirilip, serinkanlılıkla tartışılmaksızın, genç aydınlar tarafından dâima reddedilmiştir.

Târihin en eski çağlarından beri, her türlü duygu, düşünce ve inançları engin bir müsâmaha ile karşılamasını bilen Türk milleti, nedense, belli bir zamandan itibaren bu güzel meziyetini kaybeder olmuştur. Büyük çoğunluğu teşkil eden halk kitlesinden ziyâde, mahdut bir aydın zümresinde rastladığımız bu müsâmahasızlık, tam mânâsı ile, doğululara has fenâ bir davranış tarzıdır. Bu dar zihniyetin temsilcileri, kendileri gibi düşünmeyenleri, fikir ve görüşlerini bütününüyle ortaya koymalarına fırsat vermeden, hemen itham eder ve sustururlar. Böyle bir tartışmada karşı taraftakilerin daha olgun davranmalarını beklemeye hakkımız yoktur. Çünkü onlar da, bir zamandan beri bizi bağlayan bu dar görüşlü taassup geleneğinin içinde yetişmişlerdir. Bu yüzden, onlar da ötekileri itham ederler. Böylece, çok ciddi ve ilmi bir tartışma konusu olan asıl mesele, karşılıklı suçlamalar arasında, kaybolup gider. Sonuç olarak, elimizde, asık çehreler ve kırılmış

gönüllerinden başka bir şey kalmaz. Bunun yakın târihlerde pek çok örneği görülmüştür. İşte, yeni Türk alfabesinin yeterli olup-olmadığı meselesi de, dâima, böyle bir zihniyetle çığırından çıkarılmıştır.

Cumhuriyet Türkiyesinin genç aydınları, alfabemizi yetersiz bulan eski nesil mensublarını mürteci ve geri kafalılıkla, hattâ Atatürk'e ihânetle itham etmişlerdir. Yaşı elliden yukarı kimseler de gençliği câhillik ve devrim yobazlığı ile suçlandırmaktadırlar. Gençler :

— Aziz Atamızın bize emânet ettiği devrimlerin ebedî bekçisiyiz. Atatürk'ün eseri olan yeni Türk alfabesine başka harfler ilâve ettiremeyiz. Kahrolsun irtica, kahrolsun geri kafalı yobazlar, diye ateşli bir demeçle görüşlerini açıklamaya kalkarlar. Tabii meseleye Atatürk'ün adı karıştırılınca, tehlikeli ve nâzik bir sahaya giriliyor, demektir. Onun için, eski nesil mensubu, fikirlerinin doğru, görüşlerinin isâbetli olduğunu isbat etmek imkân ve cesâretini bulamayarak, mücâdele meydânını terkeder. Ve böylece, daha nice nice önemli meseleler gibi bu ciddî dâvâ da, hakkında müsbet bir karara varılamadan, gene yüz üstü kalır.

Oysa ki, bu ve buna benzer ciddî meseleler, gazetecileri yâhut gençliği değil, onlardan çok daha önce mütehasşıs ilim adamlarını ilgilendirir. Bu konuda, öğrenci veya gençlik teşekkülleri değil, bilginlerden, dil uzmanları ve edebiyat erbâbından müteşekkil, yetkili bir heyet söz sahibidir. Ancak ve sâdece onlar konuşur ve onlar karar verebilirler. Böyle bir kurulun vereceği karara da herkes boyun eğe, itâat eder. Onların alacakları karar karşısında kanun bile susar. Çünkü ilim, fikir ve sanat adamları konuşmaktadır. Çağdaş olmak, medenî olmak bu demektir.

Fakat Atatürk'e bağı olduklarını iddiâ eden ve her fırsatta O'nun eserlerinin bekçiliğini yaptıklarını söyleyen aydınlar bilmezler ki, ilme ve ihtisasa karşı gelmek,

üniversite kürsülerinde bilginlerin halletmeleri gereken meseleleri basın toplantıları veya miting meydanlarında heyecanlı nutuklarla sonuçlandırmaya kalkmak, doğru-
dan doğruya Atatürk'e karşı gelmektir. Bizzat Atatürk'ün eserlerine, O'nun fikir ve gâyelerine aykırı hareket et-
mektir.

Zira O, «*Hayatta en hakikî mürşit ilimdir,*» sözü ile gençlere doğru yolu göstermiştir. Bu söz çok açıktır. Her şeye, her türlü hareket ve davranışımıza ancak ilim ve ilmî zihniyet ışık tutacaktır. Hayranı olduğumuz ve yüzyıl-
lardan beri, taklit etmek için çabalayıp durduğumuz çağ-
daş medeniyetin esasını teşkil eden ilmî düşünce davranışımıza yön verecektir. Atatürk inkılâbları yaparken, gele-
cek nesillere bir örnek vermiştir. Bir çığır açmıştır. Bizi, körü körüne bağlayan şekli meselelerden kurtarmıştır. Milletimiz için en faydalı, en ışıklı yolun kapısını açmış-
tır. Atatürk inkılâbları, hudutları içinde Türk milletini hapseden, sert bir çember değildir. Eğer öyle olursa, hep o dâirenin ortasında döne-dolaşa, başımız döner, yıkılı-
rız. Atatürk'ün yaptığı inkılâblar, belirli bir hedefe doğru açılmış bir yoldur. Bir yöndür. Bize düşen, O'nun bırakıp gittiği yerde çivi ile çakılmış gibi, ebediyyen hareketsiz kalmak değil, gösterdiği ve yürümeğe başladığı yolun doğ-
rultusunda ilerlemektir. Hal böyle olunca, bugün eksik ve yetersiz olduğu bütün ilim adamları tarafından kabul edi-
len alfabemizin islâhına, Atatürk'ün eserine sadık kalmak bahanesiyle, engel olmağa kalkmak, kelimenin en geniş ve en kuvvetli mânâsı ile, inkılâb yobazlığıdır; «devrim-bazlık»tır.

İşte bugün, ne büyük ümitlerle bağlandığımız inkılâb-
lar böyle bir tehlike ile karşı karşıyadır. Zamanın şart ve ihtiyaçlarına göre yapılmak istenen her yeni teşebbüs, «Atatürk ilkelerine aykırıdır» âvânı ile susturuluyor. Hiç kimse düşünmüyor. Düşünmek istemiyor. Harf inkılâbı

niçin yapıldı? Sebebi ve gayesi neydi? Körü körüne batı milletlerini taklit mi? Hayır! Asıl gaye, galiba, okunup yazılması, güç ve Türkçemizin bünyesine uymayan bir alfabenin, daha kolay ve dilimizin yapısına daha uygun bir harf sistemi ile değiştirilmesidir. O devirde o günün şart ve imkânları altında daha mükemmeliyi yapmak mümkün olmadığı için de, Atatürk ancak şimdi kullandığımız alfabe-yi hazırlatabilmiştir. Ne devletimizin ana-yasasında, ne de inkılâbların esas prensibinde, Türk alfabesinin 29 harften daha az veya daha çok olamayacağına dâir herhangi bir hüküm olmasa gerek. İnkılâb yapıldığı yıllarda, o günün ihtiyaçlarını karşılayabilen alfabemiz bugünkü ihtiyaçlarımıza kâfi gelmiyorsa, ne yapacağız? İlim adamlarımız, dil ve edebiyat uzmanlarımız alfabe-yi yeni harfler ilâve etmek lüzumundan bahsediyorlarsa, onların sözlerini dinliyeceğiz. Fakat O'nun eserlerinin bekçiliğini kimseye düşürmeyenler, ne yazık ki, Atatürk'ün en çok kızdığı yobazlıktan bir türlü kurtulamamaktadırlar.

Atatürk aynı zamanda çağın düşünce sistemini de memleketimizde yerleştirmek istemişti. Çağdaş düşünce ise, müsbet ilme, akıl ve mantık ilkelerine dayanır. İhtisasa hürmet eder. İnsana, bilgisinin hudutlarını aşmamasını, haddini bilmesini emreder.

Öyle ise, ilim adamları lüzum gösterdikleri takdirde, alfabemize elbet de yeni harfler ilâve edilecektir. Alfabe-miz, elbet de Türkçeyi bütün ses incelikleri ile dile getirecek şekilde tamamlanıp, düzeltilecektir. Atatürk'e, O'nun eser ve gayelerine, bağlılık bunu gerektirir. Çağdaşlaşmak, batı milletleri gibi giyinip-kuşanmak değil, onlar gibi düşünüp, meseleleri onların ele aldıkları gibi alıp incelemektir. Her şeyde şekle ve dış görünüşe değil de, esasa, içe önem veren batılılardan niçin farklı hareket ediyoruz o halde?

Yeni Türk alfabesinin ıslâhına muhâlefet eden diğer

bir kısım aydınlarımız ise, meseleyi dil inkılâbı açısından ele almaktadırlar. Onlara göre, şimdi kullandığımız alfabe Osmanlıcanın değil, Türkçenin ihtiyaçları göz önünde tutularak tertip edilmiştir. Ve öz Türkçeyi kusursuz olarak dile getirmektedir.

Bu düşüncenin sahipleri iki noktada yanılmaktadırlar:

1. Alfabemiz yüzde yüz saf bir Türkçenin ihtiyaçlarına değil, içinde az-çok yabancı dil unsurları bulunan yaşayan Türkçenin ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir. Bugün, mâdem ki yabancı asıllı kelimeleri kullanıyoruz; öyleyse onları doğru ve düzgün yazmağa da mecburuz. Denilecek ki, yabancı dillerden gelen sözler kendi seslerini kaybedip, Türkçenin ahengine uymalıdır. Onlar için ayrıca özel harfler kullanmağa lüzum yoktur. Bir bakıma haklı bir itiraz. Ama, başka dillerden gelmiş bulunan sözler, bin yıldan beri zâten yeteri kadar Türkçeleşmiştir. Aslî âhengini, şeklini ve mânâsını kaybedip, her bakımdan dilimizin bünyesine uymuştur. Fakat buna rağmen alfabemiz o kelimeleri hâlâ yazamıyorsa, artık beklemek boşunadır. Hattâ mahzurludur. Hem konuşma, hem de yazı dilinde sık sık kullandığımız yabancı asıllı sözleri, yanlışlığa meydan vermiyecek şekilde, doğru yazabilmeliyiz.

2. Yeni Türk alfabesi, bugünkü hali ile, öz Türkçe kelimeleri bile dile getirmekten uzaktır. Bunu, bütün dil uzmanları kabul etmektedirler.

Görülüyor ki, hangi sebeplerle olursa olsun, alfabe-mize yeni harfler ilâve etmek zorundayız. Ne gibi harflerin ilâve edilmesi gerektiğine gelince :

Önce Türkçe sözlerin yazılışında eksikliğini hissettiğimiz harflerden bahsedelim :

1. Türk dilinin bilinen en eski metinlerinde rastladığımız ve halen de konuşma dilimizde yaşayan «sağır kef» yahut genizden söylenen «n» sesini belirten bir harfe

ihtiyacımız vardır. Bu ses «geniz, deniz, beniz, dinlemek, inlemek, anlamak...» gibi kelimelerde vardır. Bir de «ba-na, sana, ona» gibi zamir çekimlerinde ortaya çıkmaktadır. Biz şimdiki alfabemizde o sesleri eksik ve yanlış olarak sadece «n» harfi ile yazıyoruz. Bunu düzeltmek gerekir. Tarih boyunca devam eden ve bugün de ağızlarda yaşayan halis bir «Türk sesini» ne diye terk edelim. Küçük yaştan itibaren Fransızca öğrenen aydınlarımız, o yabancı dilin tesiri altında, Türkçeyi de yerli yersiz Fransız telâffuzu ile konuşurken aynı geniz sesini çıkarmaktadırlar. Halbuki kendi dilimizde bu ses mevcuttur. Onun için, hem dilimizin aslî unsuru olan ve Türkçeye hususiyet veren bir sesi kaybetmemek, hem de karışıklığı önlemek gayesiyle alfabemize yeni bir «n» harfi eklemek şarttır.

2. Türk dilinde iki türlü «e» sesi vardır. Biri : «El elden üstündür» sözündeki «el» kelimesinin «e»sidir. Öteki: «El mi yaman, bey mi yaman» sözündeki «el» kelimesinin «e»sidir. Bunlardan «yabancı» ve «ülke, halk, devlet» manalarına gelen ikinci «el» kelimesindeki «e» sesi bir organ olan birinci «el»deki «e»den farklıdır. Yani, «yabancı» manasına gelen «el»deki «e», normal «e» ile «i» arasında bir sestir. Buna ilim dilinde «kapalı e» denir. Bu ses de eski Türkçe devrinden beri mevcut olup, halen konuşma dilimizde yaşamaktadır. Ama alfabemizde onu gösterecek işaret, yani harf yoktur. Bu yüzden o halis Türk sesini de bugün yazmaktan âciz bulunuyoruz. O halde alfabemize bir de «kapalı e» harfi ilâve etmeliyiz.

3. Türkçeye yabancı dillerden girmiş bazı kelimelerin şimdiki alfabemize göre yazılışları aynı fakat mânâları farklıdır. Meselâ bir «hâk» vardır «toprak» demektir; bir «hak» vardır «taş veya mermeri oyarak üzerine bir şey işleme» demektir; bir de «hukuk» kelimesinin kökü olan «hak» vardır. Bunları mevcut imlâmızda birbirin-

den ayırmak imkânsızdır. Çünkü aynı şekilde yazılmaktadırlar. İşte bu sebeple alfabemize iki işaret daha eklemek zorundayız. Biri «uzun â» harfidir; diğeri de «kalın k», yani eski adı ile «kaf» harfidir.

Bu taktirde hem dilimizin aslı sesleri kaybedilmez, hem de birçok karışıklıklar önlenir. Tabii gerekirse böyle örnekleri çoğaltabiliriz.

4. Bugün, gerek bizim konuşma dilimizde, gerekse Oğuz Türkçesinin bir kolu olan Azerî şivesinin yazı dilinde bir «hı» sesi vardır. Fuzûlî'nin o müstesna şiirinden tutunuz, halk edebiyatımızın mısralarına ve Kerkük hoyratlarından her gün zevkle dinlediğimiz türkülere kadar birçok edebiyat yadigârımızda bu «hı» sesi mevcuttur. Ancak, bunca örneğe rağmen, alfabemizde o sesi gösterecek bir işaret olmadığı için, biz ne Fuzûlî divanını, ne de Azerî, Kerkük ve Türk halk edebiyatı mahsullerini doğru yazabiliyoruz. Böylece normal «h» ile «hı» sesi birbirine karışıyor. Bu yüzden kendi milletimizin bir parçası olan Azerbaycan ve Kerkük Türkleriyle de dil bakımından müşterek bağımız kouruyor. Onun için alfabemize artık bir de «hı = h» harfi ilâve edilmelidir. Böylece, hiç olmasa büyük Oğuz Türkleri arasında şive ve imlâ birliği sağlanmalıdır.

Çünkü ilâve edilmesini istediğimiz bu harfler herhangi bir şive veya ağıza has olmayıp Türk dilinin hem tarihî bünyesine aittir, hem de aşağı yukarı bütün Türkçede yaygındır.

İRFAN YAYINEVİNİN

EDEBİ ESERLER SERİSİ

1. Harabat Kargısında NÂMIK KEMÂL . 20 TL.

Prof. Dr. M. Kaya BİLGEGİL

2. TEVFIK FİKRET ve DİN 17,5 TL

Prof. Dr. Hikmet TANYU

3. TÜRKÇENİN KARANLIK GÜNLERİ . 12,5 TL.

Doç. Dr. Necmettin HACİEMİNOĞLU

4. MEHMET ÂKİF ERSOY 15 TL.

Fevziye Abdullah TANSEL

5. İSLÂMÎ TÜRK EDEBİYATI 25 TL.

Dr. Neclâ PEKOLCAY - Selçuk ERAYDIN



Türk milletinin millî bütünlüğünü parçalamak, genç nesilleri ilim ve hikmet dolu kültürümüzden koparmak isteyenlerin, güzel Türkçemizi sistemli bir şekilde yıpratma hareketine giriştikleri maalesef görülmektedir.

Milletimizi, Dede Korkut hikâyelerini, Yunus'un şiirlerini, Mevlâna'nın Mesnevisini, Karacaoğlan'ın deyişlerini, Akif'in millî heyecan ve ihlâsını, Yahya Kemal'i anlayamayacak; Selimiye'yle, Süleymaniye'yle konuşamayacak hale getirmek isteyenlerin kasıtlı bir şekilde «Dilde Sadelik» kisvesi altında piyasaya uydurma kelimeler sürdükleri de bir gerçektir.

Bu durumu çok iyi anlayarak değerlendiren Doç. Dr. Necmettin HACİEMİNOĞLU, «Türkçenin Karanlık Günleri» isimli eserini kaleme aldı. Yayınevimiz de bu kıymetli eseri Türkçenin aydınlık günlere kısa zamanda kavuşması dileğiyle neşretmekle iftihar eder.

Fiatı 12.5TL